

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALEVİLİK OLGUSU BAĞLAMINDA SİVAS
OLAYI'NIN TÜRK YAZILI BASININA
YANSIMALARI

AYSEL AY

2501101134

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. GÜVEN N. BÜYÜKBAYKAL

İSTANBUL 2012

YÜKSEK LİSANS

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Aysel AY

Numarası : 2501101134

Anabilim/Bilim Dalı : Gazetecilik

Tez Savunma Tarihi: 22.06.2012

Danışman : Doç.Dr.Güven N. BÜYÜKBAYKAL Tez Savunma Saati : 10.00'da

Tez Başlığı : 'Alevilik Olgusu Bağlamında Sivas Olayı'nın Türk Yazılı Basınına Yansımaları'

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-Prof.Dr.Suat GEZGİN		kabulüne
2-Prof.Dr.Aslı YAPAR GÖNENÇ		kabul
3-Prof.Dr.Atilla GİRGİN		Kabulüne
4-Doç.Dr.Güven N. BÜYÜKBAYKAL		kabulüne
5-Doç.Dr.Seda MENGÜ		kabulüne

ÖZ

ALEVİLİK OLGUSU BAĞLAMINDA SİVAS OLAYI'NIN TÜRK YAZILI BASININA YANSIMALARI

AYSEL AY

Alevilik, yüzyıllardır Anadolu topraklarında yaşayan, özellikle de göçebe halkın inançları arasında kendisine yer bulmuştur. Ancak bu inanç farklı dönemlerde farklı yönetimlerin dikkatini üzerine çekmiş ve bu da toplumsal sorunları beraberinde getirmiştir. Bu sorunlar zaman içinde gelişen bir takım olaylarla daha da belirgin hale gelmiş ve 'Alevilik' olgusu Türkiye'nin tartışılan konularından biri haline gelmiştir. Aleviliği ve Aleviliğe dair sorunları Türkiye'nin gündeminden düşürmeyen en önemli konulardan biri de 2 Temmuz 1993'te yaşanan Sivas Olayı'dır. Medyanın aracılığıyla tüm Türkiye'nin gözü önünde gerçekleşen olay halen gerek görsel, gerekse yazılı basında oldukça geniş ölçüde yer almaktadır.

Dört bölümden oluşan bu çalışmada, haber olgusunun ne olduğuna ve basının işlevine etik bağlamında açıklık getirilmiştir. Alevilik olgusunun ne olduğuna ve tarihsel süreç içinde Aleviliğe ve toplum içindeki yerine etki eden olaylara değinilmiş, medyanın toplumsal sorumluluğuna dikkat çekilerek, Alevilik ile ilgili sorunlar irdelenmiştir. Bunun yanında Alevi inançlı toplumun doğrudan veya dolaylı etkilendiği olaylara değinilmiş, bu bağlamda 2 Temmuz 1993 yılında meydana gelen Sivas Olayı hakkında yaygın ve yerel basında çıkan haberler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Öte yandan Alevilik ile ilgili sorunların ele alındığı 2009 Alevi Çalıştayı hakkında tüm yerel ve yaygın basında çıkan haberler de içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, olayların veya çalıştayın gündemde olduğu dönemde yerel ve yaygın basında oldukça yoğun bir şekilde haberlerin yer aldığı ancak bu haberlerin Aleviliğe dair sorunlara yönelik çözüme katkısı olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Alevilik, 2 Temmuz Sivas Olayı, 2009 Alevi Çalıştayı, Türk Yazılı Basını, Haber

ABSTRACT

IN CONTEXT OF ALAWITES PHENOMENON REFLECTIONS OF SİVAS INCIDENT ON TURKISH NEWSPAPERS

AYSEL AY

Alawites existing in Anatolia for hundreds of years, it had been widely spread in between nomadic peoples belief. Alawites way of believing has been attractive to different kind of governance and created social problems. These problems has became visible after some certain incidents and Alawites has become one of the main issue that being discussed in Turkey's daily agenda. One of the main reason that Alawites has been discussed so widely in recent years is Sivas Incident which happened in 2 July 1993. The case covered widely and nearly became alive in those days memories and still widely being covered by both papers and televisions.

This piece of work has 4 chapters. The focus is about what is news phenomenon and the function of media from ethical perspective. Additionally the effect of different incident on identity of Alawites and historical development of the Alawites phenomenon has been discussed. Besides The Alawite case has been studied by drawing attention to the social responsibility of media. In addition to this the incidents that effected alawites directly or in indirectly are covered and specific case study 2 July 1993, Sivas Incident has widely studied by content analyzing method of both local and national news that broadcasted. Apart from that the Alawite Workshop 2009 examined by same methodology.

Result of this study indicates that during incidents or workshops both local and national media have covered the case extensively but the approach of media has not contribute to solution of Alawites problems.

Key Words: The Alawite Sect, 2 July Sivas Incident, 2009 Alawite Workshop, Turkish Papers, News

ÖNSÖZ

"Alevilik Olgusu Bağlamında Sivas Olayı'nın Türk Yazılı Basına Yansımaları" adlı tez çalışmamda, tarihsel süreç içinde gelişen ve Türkiye Cumhuriyeti içinde farklı boyutlar kazanan Alevilik olgusu ele alınarak, 2 Temmuz 1993'te meydana gelen Sivas Olayı yaygın ve yerel basına açısından içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Ayrıca Alevilik olgusu ve bu olguyla birlikte ortaya çıkan sorunlara değinilerek bu bağlamda 2009 Alevi Çalıştay hakkında tüm yaygın ve yerel basında yer alan haberler içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu çalışmada amaç; 2 Temmuz 1993 yılında meydana gelen Sivas Olayı'nın ve 2009 Alevi Çalıştay'ının Türk yazılı basınına yansımalarını, işleniş biçimlerinin karşılaştırılması ve basının konuya yaklaşımını içerik analizi yöntemiyle elde edilen veriler ışığında göstermektir.

Bu çalışmanın hazırlanması sırasında bana rehberlik eden, desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Güven N. BÜYÜKBAYKAL'a, bilgi ve deneyimlerini paylaşma konusunda hiç tereddüt etmeden yardım eden değerli hocam Alemdar YALÇIN'a, teşekkürlerimi sunarım.

Tüm hayatım boyunca olduğu gibi eğitim hayatımda da maddi ve manevi destekleriyle yanımda bulunan, varlıkları benim için hep azim ve gurur kaynağı olan anneme, babama ve tüm aileme şükranlarımı sunarım.

Ve isimlerini saymakla bitiremeyeceğim diğer kıymetli hocalarım ve dostlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar	XIV
KISALTMALAR.....	XVIII
GİRİŞ	1
1. HABER OLGUSUNUN ANLAMI	7
1.1. Kavramsal Olarak Haber.....	7
1.2. Haberin Üretim Aşamaları	8
1.3.Haberin Değeri.....	10
1.4. Haber Kaynakları	11
1.5. Basının Haber Verme İşlevi.....	14
1.6.Basın Etiği ve Haber	15
1.6.1.Kavramsal Olarak Etik.....	15
1.6.2. Mesleki Etik	18
1.6.3. Medya ve Haber Etiği	20

1.6.4.Yazılı Basında Etik	22
1.7. Medya ve toplumsal sorumluluk.....	27
2. İÇERİK ANALİZİ NEDİR?	34
2.1. Kavramsal Olarak İçerik Analizi	34
2.2. İçerik Analizinin Amacı.....	39
2.3. İçerik Analizinin Tarihçesi ve Gelişimi	41
2.3.1. 1940'lara kadar olan dönem.....	42
2.3.2.1941 ve sonrası:İçerik Analizinin Kavram Olarak Doğuşu	43
2.4. İçerik Analizinin Uygulama Alanları.....	46
2.5. İçerik Analizinin Haber ve Medya İle İlişkisi.....	48
3. DÜNDEN BUGÜNE ALEVİLİK VE ALEVİ TOPLUMUNA YÖNELİK OLAYLAR	50
3.1. Genel Hatlarıyla Alevilik ve Bektaşilik Kavramları	50
3.1.1.Aleviliğin doğuşu ve oluşumu	50
3.1.1.1.Diyanet Sözlüğünde Aleviliğin Anlamı	54
3.1.1.2.Alevilik- Bektaşilikte Önderler	55
3.1.2. Anadolu Aleviliği ve Bektaşilik.....	55
3.1.2.1.Bektaşilik	56
3.1.2.2.Babai İsyanı	59
3.1.2.3.Yeniçeri Ocağı'nın Kurulması ve Bektaşilik İlişkisi	64

3.1.2.4. Anadolu'da Safevi Nüfuzu ve Osmanlı	65
3.1.2.5. Yeniçeri Ocağının Kapatılması'nın Bektaşilik Üzerine Etkileri	68
3.1.3. Alevilik ve Bektaşilik Arasındaki İlişki.....	69
3.1.4. Alevi Nüfusu ve coğrafi dağılımı.....	72
3.2. Cumhuriyet döneminde Alevilik ve Bektaşilik.....	74
3.2.1. Dersim Olayı.....	76
3.2.1.1. Dersim'e Tarihsel Boyutuyla Bakış	76
3.2.1.2. Cumhuriyet Kurulduktan Sonra Dersim	78
3.2.1.3. Seyit Rıza'nın Askeri Harekâtı Başlattığı İddiası	82
3.2.1.4. Dersim Olayı'nın Sonuçları	83
3.2.1.5. 1950'ler Sonrasında Alevilik.....	84
3.2.1.6. 1970'lerden Sonra Alevilik.....	86
3.2.2. Kahramanmaraş Olayı.....	86
3.2.3. Çorum Olayı.....	89
3.2.4. Gazi Mahallesi Olayları (12 Mart 1995).....	96
3.3. Türkiye'de Alevilikten Kaynaklanan Sorunlara Medyanın Bakış Açısı	100
3.4. Günümüzde Alevilik İle İlgili Tartışılan Diğer Sorunlar	103
4.SİVAS OLAYLARI VE 2009 ALEVİ ÇALIŞTAYININ DEĞERLENDİRİLMESİ	107
4.1.Sivas Olayları.....	107

4.1.1.Olaydan Sonra Yargı Süreci	113
4.2. Sivas Olayı ve 2009 Alevi Çalıştay ile ilgili Araştırmanın Amaç ve Yöntemi	116
4.2.1. Sivas Olayı ve 2009 Alevi Çalıştay Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	117
4.3. Sivas Olayları Hakkında Türk Yazılı Basını'nda Çıkan Haberlerin Yaygın Basın Açısından Değerlendirilmesi.....	119
4.3.1.Sivas Olayları Öncesi Yaygın Basında Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi.....	119
4.3.2.Sivas Olayları Sonrası Yaygın Basında Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi	119
4.3.2.1. Araştırmaya konu olan Sivas Olayı Sonrası Haberlerin Yaygın Basında Gazetelere Göre Dağılımı	120
4.3.2.2. Yaygın Basında Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu	121
4.3.2.3. Cumhuriyet Gazetesi'nde Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu	123
4.3.2.4. Milliyet Gazetesi'nde Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu.....	124
4.3.2.5. Milli Gazete'de Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu	125
4.3.2.6. Araştırmaya Konu Olan Sivas Olayı İle İlgili Haberlerin Kapladığı Alan .	126
4.3.2.7.Cumhuriyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan.....	127
4.3.2.8.Milliyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan	128
4.3.2.9. Milli Gazete'de Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan.....	129
4.3.2.10.Araştırmaya Konu Olan Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	130

4.3.2.11.Cumhuriyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	131
4.3.2.12.Milliyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	132
4.3.2.13.Milli Gazete'de Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	133
4.4. Sivas Olayları Hakkında Türk Yazılı Basını'nda Yerel Basın Açısından Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi.....	134
4.4.1.Sivas Olayları Öncesi Yerel Basında Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi.....	134
4.4.1.1.Araştırmaya konu olan Sivas Olayı Öncesi Haberlerin Yerel Basında Gazetelere Göre Dağılımı	134
4.4.1.2.Yerel Basında Sivas Olayları Öncesi Yayımlanan Haberlerin Tonu	135
4.4.1.3.Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayları Öncesi Yayımlanan Haberlerin Tonu	137
4.4.1.4.Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayları Öncesinde Yayımlanan Haberlerin Tonu	138
4.4.1.5.Araştırmaya Konu Olan Sivas Olayı Öncesi Yayımlanan Haberlerin Yerel Basında Kapladığı Alan	139
4.4.1.6.Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesi Yayımlanan Haberlerin Kapladığı Alan	140
4.4.1.7.Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesi Yayımlanan Haberlerin Kapladığı Alan.....	141
4.4.1.8.Yerel Basında Araştırmaya Konu Olan Sivas Olayı Öncesi Yayımlanan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	142

4.4.1.9.Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesi Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	143
4.4.1.10.Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesi Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	144
4.4.2.Sivas Olayları Sonrası Yerel Basında Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi.....	145
4.4.2.1.Araştırmaya konu olan Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Yerel Basında Gazetelere Göre Dağılımı	145
4.4.2.2. Yerel Basında Sivas Olayları Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu	146
4.4.2.3.Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayları Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu ..	149
4.4.2.4.Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayları Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu.....	150
4.4.2.5.Araştırmaya Konu Olan Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Yerel Basında Kapladığı Alan	151
4.4.2.6.Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan.....	152
4.4.2.7.Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan	153
4.4.2.8.Araştırmaya Konu Olan Sivas Olayı Sonrası Çıkan Yerel Basında Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	154
4.4.2.9.Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	155
4.4.2.10.Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	156
4.5. Sivas olayları sonrası Türk Yazılı Basını'nda çıkan haberlerde öne çıkan başlıkların değerlendirilmesi.....	157

4.5.1. Yaygın Basın Açısından Değerlendirme.....	157
4.5.2. Yerel Basın Açısından Değerlendirme.....	158
4.6. 2009 Alevi Çalıştay Hakkında Türk Yazılı Basını'nda Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi.....	160
4.6.1. 2009 Alevi Çalıştay Hakkında Türk Yazılı Basını'nda Çıkan Haberlerin Yaygın Basın Açısından Değerlendirilmesi	162
4.6.1.1.2009 Alevi Çalıştay Öncesi Yaygın Basın'da Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi.....	162
4.6.1.1.1.Araştırmaya konu olan 2009 Alevi Çalıştay Öncesi Çıkan Haberlerin Yaygın Basında Gazetelere Göre Dağılımı	162
4.6.1.1.2.Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Tonu	164
4.6.1.1.3.Araştırmaya Konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan	166
4.6.1.1.4.Araştırmaya Konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	167
4.6.1.2. 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Yaygın Basın'da Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi.....	168
4.6.1.2.1.Araştırmaya konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Yaygın Basında Gazetelere Göre Dağılımı	169
4.6.1.2.2.Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu	171
4.6.1.2.3.Araştırmaya Konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan	175
4.6.1.2.4.Araştırmaya Konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	176

4.6.2. 2009 Alevi Çalıştay Hakkında Türk Yazılı Basını'nda Çıkan Haberlerin Yerel Basın Açısından Değerlendirilmesi	177
4.6.2.1.2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Yerel Basın'da Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi.....	177
4.6.2.2. 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Yerel Basın'da Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi.....	178
4.6.2.2.1.Araştırmaya konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Yerel Basında Gazetelere Göre Dağılımı.....	179
4.6.2.2.2.Yerel Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu ..	181
4.6.2.2.3.Araştırmaya Konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan	186
4.6.2.2.4.Araştırmaya Konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	187
SONUÇ	188
KAYNAKÇA.....	203
EKLER.....	221

TABLolar

Tablo 1: "Sivas Olayı" Konulu Haberlerin Yaygın Basında Gazetelere Göre Dağılımı.....	120
Tablo 2: Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu	121
Tablo 3: Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu (Gazetelere Göre Dağılımı)	122
Tablo 4: Cumhuriyet Gazetesi'nde Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu.....	123
Tablo 5: Milliyet Gazetesi'nde Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu	124
Tablo 6: Milli Gazete'de Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu.....	125
Tablo 7: Sivas Olayı İle İlgili Haberlerin Kapladığı Alan	126
Tablo 8:Cumhuriyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan .	127
Tablo 9: Milliyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan.....	128
Tablo 10: Milli Gazete'de Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan	129
Tablo 11: Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı.....	130
Tablo 12: Cumhuriyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	131
Tablo 13: Milliyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	132
Tablo 14: Milli Gazete'de Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	133
Tablo15:Sivas Olayı Öncesi Haberlerin Yerel Basında Gazetelere Göre Dağılımı.....	135
Tablo 16: Yerel Basında Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu.....	136

Tablo 17:Sivas Olayları öncesi Yayınlanan Haberlerin Tonu (Gazetelere Göre Dağılımı) 136	136
Tablo 18: Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayları Öncesi Yayınlanan Haberlerin Tonu . 138	138
Tablo 19:Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayları Öncesi Yayınlanan Haberlerin Tonu 138	138
Tablo 20: Sivas Olayı Öncesi Yayınlanan Haberlerin Kapladığı Alan..... 139	139
Tablo 21:Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesi Haberlerin Kapladığı Alan 140	140
Tablo 22:Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesi Haberlerin Kapladığı Alan..... 141	141
Tablo 23:Yerel Basında Sivas Olayı Öncesi Yayınlanan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı 142	142
Tablo 24: Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesindeki Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı 143	143
Tablo 25:Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesi Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı 144	144
Tablo 26: "Sivas Olayı" Konulu Haberlerin Yerel Basında Gazetelere Göre Dağılımı 145	145
Tablo 27: Yerel Basında Sivas Olayları Öncesi Çıkan Haberlerin Tonu..... 146	146
Tablo 28: Sivas Olayları Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu (Gazetelere Göre Dağılımı)..... 147	147
Tablo 29: Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayları Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu 149	149
Tablo 30: Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayları Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu 150	150
Tablo 31: Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan..... 151	151
Tablo 32: Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan 152	152
Tablo 33:Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan .. 153	153

Tablo 34: Yerel Basında Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	154
Tablo 35: Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	155
Tablo 36: Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	156
Tablo 37: 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Yaygın Basında Gazetelere Göre Dağılımı	163
Tablo 38: Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Tonu	164
Tablo 39: Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Tonu (Gazetelere Göre Dağılımı)	165
Tablo 40: Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan	167
Tablo 41: Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	168
Tablo 42: 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Yaygın Basında Gazetelere Göre Dağılımı	170
Tablo 43: Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu	172
Tablo 44: Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu (Gazetelere Göre Dağılımı)	173
Tablo 45: Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan	176
Tablo 46: Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	177

Tablo 47:Yerel Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin İncelenmesi.....	178
Tablo 48: 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Yaygın Basında Gazetelere Göre Dağılımı	180
Tablo 49: Yerel Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu.....	181
Tablo 50: Yerel Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu (Gazetelere Göre Dağılımı).....	183
Tablo 51: Yerel Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan.	186

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.e.	: Aynı eser
A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
DGM	: Devlet Güvenlik Mahkemesi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

GİRİŞ

2 Temmuz 1993'te yaşanan Sivas Olayı sadece Aleviler için değil tüm Türkiye için önemli bir tarihtir. Bu olayın etkisiyle toplumdaki ayrışmaların yanı sıra Alevlikle ilgili sorunlar bir kez daha gündeme gelmiştir. Ancak bu süreçte ortaya çıkan enformasyonun doğru bir şekilde işlenmesi en az bu sorunların gündeme gelmesi kadar önemli olmuştur. Çünkü topluma iletilen her bir enformasyon toplumun ilgili konu ya da sorun hakkında düşüncelerinin şekillenmesine neden olmakta ve doğru bir şekilde iletilmediği takdirde de yanlış yargıların oluşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle bu noktada tarafsız ve ilkeli bir medyaya sahip olmanın önemi ortaya çıkmaktadır.

Ancak medyanın gücü ve toplumu yönlendirme kabiliyeti çıkar gruplarının da dikkatini çekmiş ve bu nedenle yapılan haberler, işlenen konular veya işlenen konuların yönü, basın tarafsızlık ilkesiyle çelişmesinin yanı sıra topluma yönelik görevlerinin de göz ardı edilmesine neden olmuştur. Bu nedenle gerek Alevi inançlı toplum için gerekse toplumda herhangi bir konuda kamuoyu oluşturmak isteyen gruplar açısından kendilerini doğru bir şekilde ifade etmek daha da zorlaşmaktadır. Bu doğrultuda bakıldığında, tarihsel süreç içinde Alevi inançlı toplumunun dolaylı ya da direkt olarak etkilendiği olaylar görsel-işitsel ve yazılı basında yer almış ve bu da toplumun ilgili konularla bir fikre sahip olmalarını sağlamıştır. Ancak oluşan bu fikir Aleviler açısından doğru olmayan yargıları da içerebilmekte ve buna da en çok haberin yayımlanma şekline karar veren medya yöneticileri ve medya mensupları neden olmaktadır.

Bunun yanında özellikle de medyanın topluma ulaşan bilgileri ele alış biçiminin kişiler tarafından algılanma şekline önemli ölçüde etki etmesi ve kişilerin bir konu hakkında yargılarının oluşmasına neden olması, başta mesleki etik olmak üzere medyanın toplumsal sorumluluğuna yönelik tartışmaları gündeme getirmektedir. Öte yandan medyanın aynı zamanda bir işletme olması ticari kaygıları da ortaya çıkarmaktadır. Bu kaygı medyanın verdiği enformasyona da yansımakta,

haberlerin toplumsal sorumluluklar doğrultusunda iletilmesi güçleşmektedir. Bunun yanında her medya kurumunun kendi görüşleri, fikirleri doğrultusunda toplumu bilgilendirme istemi medyanın haber yaparken bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde toplumun yararına olan konulara değinmekten kaçınmasına ve de toplumun bazı hassasiyetlerine zarar vermesine neden olabilmektedir.

Bu noktada da karşımıza etik kavramı ile ilgili tartışmalar çıkmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma kapsamında; birinci bölümde, ilk olarak haber olgusunun ne olduğuna, kaynaklarına, bir haber oluşturulurken geçtiği aşamalara ve haberin değerine değinilecektir. Basının haber verme işlevini gerçekleştirirken toplumu şekillendirmedeki etkisi ve toplumsallaşmadaki rolü ele alınacaktır. Öte yandan haberi oluştururken karşımıza çıkan ve dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan biri olan etik, kavramsal olarak açıklandıktan sonra ahlak ile ilişkisi tartışılacaktır.

Medyanın dördüncü kuvvet olması ve kimi ülkelerde ise ikinci hükümet olarak anılmasından yola çıkılarak, bu anlamda karşılaşılan sorunlar, medya ve yazılı basın açısından etik konusu irdelenecek bu yönde geçmişten günümüze geldiği noktaya vurgu yapılacaktır. Ayrıca mevcut etik sorunlara çözüm oluşturmak amacıyla ortaya koyulan yasalar, ahlak kuralları, meslek kurallarının varlığına atıfta bulunularak Türkiye'deki basın meslek ilkeleri sırasıyla belirtilecektir. Bunun yanında medyanın haberi oluştururken göz önünde bulundurması gereken topluma yönelik görev sorumlulukları hakkında ortaya çıkmış olan görüşlere değinilecek, basının toplumsal sorumluluğunun ilk olarak ne zaman ve hangi koşullarda ortaya çıktığı belirtilerek bu yöndeki tartışmalara ve araştırmalara yer verilecektir.

Gerek görsel-işitsel gerekse yazılı basında olsun farklı işlevlere sahip haberler, ele alınış biçimlerindeki önemden ötürü sıkça araştırma konusu olmaktadır. Bu araştırma konuları ise farklı içerikler ve yöntemlerle ele alınmaktadır. Bu nedenle çalışmanın aynı zamanda araştırma kısmının yöntemi olan içerik analizine ikinci bölümde değinilecek, içerik analizi kavramsal olarak açıklandıktan sonra içerik analizine yönelik farklı bakış açılarının tanımlamalarına ve tespitlerine içerik

analizinin özellikleriyle birlikte yer verilecektir. Bunun yanında yapılan araştırmalarda içerik analizinin kullanım amacına dikkat çekilerek, içerik analizinin ilke ve kuralları irdelenecektir. 1940'lardan sonra iletişim bilimi açısından gerçekleşen önemli gelişmeler sadece teori ve uygulama alanına yönelik olmamış iletişim araştırmalarının da geliştiği ve çeşitlendiği bir süreci beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, bu çalışmada içerik analizinin gelişimine değinilerek, hakkındaki tartışmalar ve farklı iletişim bilimcilerin içerik analizi hakkındaki yorumlarına yer verilecektir. Ayrıca içerik analizinin uygulama alanlarına yönelik açıklamalar yapılacaktır.

Öte yandan Kitle iletişim araçlarının ortaya çıktığı ilk günden beri öneminin farkına varılmış, bu nedenle sadece eğitsel ve eğlence amaçlı değil, dönemin öne çıkan askeri ve siyasi amaçlarına yönelik de kullanılmıştır. Bu nedenle de yapılan araştırmalar sadece toplumsal etkileri ortaya koymakla kalmamış, toplumu etkileyen unsurların başında gelen kitle iletişim araçlarının bizzat kendisine yönelik de gerçekleşmiştir. Bu bağlamda ortaya koyulan çalışmalar doğrultusunda bir takım araştırma yöntemleri geliştirilmiş, görsel-işitsel ve yazılı basına yönelik araştırmalarda da kullanılmıştır. İçerik analizi de bu araştırma yöntemlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada içerik analizinin haber ve medya ilişkisi örneklendirilerek içerik analizinin ortaya çıktığı ilk günden bu yana gerek iletişim bilimi çalışmalarında gerekse siyasi propaganda amaçlı kullanımına dikkat çekilecektir.

Üçüncü bölümde ise; çalışmanın konusu olan 2 Temmuz 1993'te gerçekleşen Sivas Olayı hakkında çıkan haberlerin analizinden önce bu olayın etki alanına giren Aleviler ve Alevilik olgusuna tarihsel süreç çerçevesinde genişçe yer verilecektir. Bu bağlamda Alevilik ve Bektaşilik kavramları irdelenecek, Aleviliğin doğuşu ve oluşumu tarihsel süreç içinde ele alınacak ve farklı yaklaşımlarla dile getirilecektir. Ayrıca Alevilik olgusunun daha iyi anlaşılması amacıyla Alevi inançlı toplum açısından önemli olan kavramlar da belirtilerek Alevilikte önder olarak kabul edilen kişilerin unvanlarına yer verilecektir.

Öte yandan farklı coğrafyalardan gelerek Türkiye sınırları içinde gelişen ve yayılan, yüz yıllara dayalı bir tarihe sahip, Anadolu Aleviliği ve Bektaşilik; Bektaşiliğin adını aldığı Hacı Bektaş Veli'den günümüze aldığı yol, inançlarındaki farklılaşmalar ve değerleriyle birlikte ele alınacaktır. Bunun yanında Anadolu Aleviliği-Bektaşiliği açısından önemli kırılma noktası olan Babai İsyanı; tüm gelişmeleri ve sonuçlarıyla tartışılacak, dönemin büyük Türk devleti olan Selçuklular ve daha sonrasında kurulacak olan Osmanlı Devleti yönelik etkilerine de yer verilecektir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin askeri yönetimi açısından büyük öneme sahip olan Yeniçeri Ocağı'ndaki Alevi-Bektaşî etkisine dikkat çekilecek, Yeniçeri Ocağı'nın kurulmasından, kapatılmasına kadar ki süreçte, Alevilik-Bektaşilik inancı üzerindeki olumlu-olumsuz sonuçları ortaya koyulacaktır.

Bununla birlikte Alevi inançlı toplum için oldukça büyük öneme sahip olan ve Osmanlı Devleti'nin tarihi içinde de büyük bir öneme sahip olan, tarihte tek Alevi inanca sahip devlet olan, Safevi Devleti'nin ilgili dönemdeki nüfuzu tüm siyasi ve dini etkileriyle ele alınacaktır. Öte yandan Türkiye sınırları içinde oluşan Bektaşilik kavramı ve Alevilik arasındaki ilişkiye değinilecek, bu kavramların kapsadığı inanç grupları ve tarihsel süreçte meydana gelen farklılıklarıyla, günümüzde bir arada anılmalarına neden olan benzerliklerine yer verilecektir. Ayrıca günümüz Türkiye'sinde yaşayan Alevi nüfusunun coğrafi dağılımına, Alevi nüfusu hakkında ortaya atılan farklı görüşlerle birlikte yer verilecektir.

Öte yandan tarihsel süreç içinde Alevi inançlı toplumun yaşama biçimine ve görüşlerine etki eden diğer olaylar, Cumhuriyet döneminden günümüze geline süreç bağlamında ele alınacaktır. Ayrıca bu dönemde Alevilik inancında oluşan farklılaşmalara ve günümüz Aleviliğinin ortaya çıkmasına yönelik gelişmelere yer verilerek kronolojik olarak sıralanacaktır.

Bu bağlamda Cumhuriyet tarihinde Alevi inançlı toplumun şekillenmesinde önemli bir etkisi olan olaylardan 1937-38'de Dersim Olayı, 19-24 Aralık 1978'de Kahramanmaraş Olayı, 28 Mayıs 1980'de Çorum Olayı ve 12 Mart 1995'te Gazi Mahallesi Olayı'na sonuçlarıyla birlikte değinilecektir

Öte yandan Türkiye'de Alevilikten kaynaklanan sorunlara medyanın bakış açısına vurgu yapmak amacıyla medyada yer alan ve tartışmalara neden olan kavramlara yer verilerek bu kavramları Türkiye'nin gündemine taşıyan olaylara kısaca değinilecektir. Ayrıca Alevi inançlı toplumun taleplerini içeren ve günümüzde halen tartışma konusu olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın varlığı, din dersi ve Cemevlerine ibadethane statüsü verilme konuları tartışılacaktır.

Çalışmanın dördüncü bölümde ise; çalışmanın konusu olan, 2 Temmuz 1993'te yaşanan Sivas Olayı'nın meydana gelişi, sonuçları ve yargılama sürecinde günümüzde gelinen nokta ele alınacaktır. Çalışmanın adına konu olan Sivas Olayı, Türk yazılı basınında yer alan, üçü yaygın, ikisi yerel basından olmak üzere toplam beş gazetede tespit edilen 380 haber ele alınarak, bu haberler olay öncesi ve sonrası yayımlanmaları göz önünde bulundurularak içerik analizi yöntemiyle ve 4 ana kategoride incelenecektir. Sivas Olayı'nı konu alan bu haberlerin dağılımı ve kapsadığı süre ise şu şekildedir: 1 Haziran- 31 Temmuz 1993 tarihleri arasında yayımlanan yaygın basın gazetelerinden; Cumhuriyet Gazetesi'nde 99, Milliyet Gazetesi'nde 89 ve Milli Gazete 50 olmak üzere toplam 237 haber tespit edilmiştir. Yerel basında da anılan tarih aralığında; Bizim Sivas Gazetesi'nde 40 ve Hürdoğan Gazetesi'nde 102 haber olmak üzere toplam 142 haber incelenecektir. İncelemeye hiçbir köşe yazısı ve yazı dizisi dâhil edilmeyecektir.

Bununla birlikte Sivas olayları sonrası Türk Yazılı Basını'nda çıkan haberlerde öne çıkan başlıkların yaygın ve yerel basın açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi de yapılarak, her bir gazete öne çıkan başlıklar içerdiği anlam bağlamında irdelenecektir.

Bu çalışmada dördüncü bölüm içinde Alevilik olgusunun bugünkü durumuna dikkatleri çekmek amacıyla; 3 Haziran 2009- 30 Ocak 2010 tarihleri arasında gerçekleşen ve toplam 7 çalıştaydan meydana gelen 2009 Alevi Çalıştayı da ele alınacaktır. Bu çalıştaylar kapsamında Haziran 2009- Ocak 2010 tarihleri arasında; Alevi inançlı toplumunun yaşadığı sorunlar ve talepler dile getirilmiş ve Alevi- Sünni çevrelerce önemli isimler bir araya gelmiş, bu konuları tartışmışlardır. Bu çalışmada

da Türkiye’de yayımlanan tüm yaygın ve yerel basın gazetelerinde 03 Mayıs – 03 Haziran 2009 ve 31 Ocak-29 Şubat 2010 tarihleri arasında yer alan ve 2009 Alevi Çalıştayı’nın öncesi ve sonrasını kapsayan haberler, içerik analizi yöntemi ile çözümlenecektir.

Bu bağlamda araştırma kapsamında 2009 Alevi Çalıştayı öncesi ve sonrasında tüm yaygın basında yayımlanan, 70, yerel basında ise 43 olmak üzere toplam 113 haber yine 4 ana kategori çerçevesinde ele alınacaktır. Gerek Sivas Olayı, gerekse 2009 Alevi Çalıştayı hakkında çıkan toplam 493 haberden içerik analizi ile elde edilen sonuçlar grafikler ve tablolar şeklinde değerlendirilecektir.

Çalışmanın sonuç kısmında ise; tüm bu haberler sonucun elde edilen veriler değerlendirilerek karşılaştırmalı olarak ele alınacak, Türk yazılı basınında Sivas Olayı ve 2009 Alevilik Çalıştayı hakkında çıkan haberlerin Alevi inançlı toplumun sorunlarına yönelik tutumlarına değinilecek, tüm bu gelişmelerin ilgili toplum açısından önemi irdelenecektir. Öte yandan medyada ele alınan haberlerin ortaya çıkmasına etken durumlar ele alınarak çalışmada yer verilen konular üzerinden tartışılacaktır. Bunun yanında çalışmanın konusu olan Sivas Olayı’nın en büyük etkileneni olarak görülen Alevi inançlı toplum ve geçmişten günümüze bu toplumla ilintili olayların değerlendirilmesi yapılarak, bugünkü sorunların anlaşılmasındaki önemine vurgu yapılacaktır.

1. HABER OLGUSUNUN ANLAMI

Bu bölümde; haberin ne olduğuna, üretim aşamalarına, kaynaklarına, değerine ve basının haber verme işlevine ana hatlarıyla değinilecektir. Medyanın toplumsal sorumluluğu irdelenecek; etik kavramı, mesleki etik, medya ve haber etiği, yazılı basında etik konularıyla birlikte ele alınacaktır.

1.1. Kavramsal Olarak Haber

Kesin bir tanımı olmayan haber için, herkes bir tanımlama yapmıştır. Uzmanlar haber tanımını yaparken bir anlaşmaya varamamışlar; kimileri haberi tanımlamaya çalışmış, kimileri de haber değerini açıklamıştır.¹

Günümüze kadar yapılan “haber” tanımlarının bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:²

Haber;

1- Acele kaleme alınmış edebiyattır.

2- Bir olayın raporudur.

3- Çevrede olup biten her şeydir.

4- Gerçek olan bir şeyin özetidir.

5- Haber tarihinin kabaca yazılmış ilk müsveddesidir.

6- Herhangi bir konuda yeni bilgidir.

¹ Muhammet İspirli, **Medya Gerçeği Ve Haberciler**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000,s.211.

² Atilla Girgin, **Haber Yazmak**, İstanbul,Der Yayınları, 2005,s.5.

7- Yarının tarihidir.

8- İnsanın ilgisini uyandıran bilgilerdir.

9- Toplumu ilgilendiren olay, fikir ve kanıların, iyi ve doğru bir şekilde, yayın araçlarıyla topluma aktarılmasıdır.

10- Yayın müdürlerinin “ haber” dediği şeydir.

11- Gazetecilerin yaptığıdır.

12- Bir olgu üzerine edinilmiş bilginin anlatımıdır.

Bu tanımlamaların hepsi insanları bilme, öğrenme isteklerini değerlendirmek için yapıldığı açıktır. Amaçları ise haberi tanımlama için bir yol bulmaktır.³

1.2. Haberin Üretim Aşamaları

Gazetecilik, haber malzemesi sayılan enformasyonun toplanmasını, yazılmasını, düzenlenmesini ve dağıtılmasını içeren bir işlemdir. Gazeteci ise, erişmek istediği kitle için en önemli diye nitelendirdiği enformasyonu toplayarak haber yapan, kişileri bilgi alarak düşünmeye sevk edendir.⁴

Dolayısıyla gazetecilikte asıl önemli olan haberi toplamak ve üretmektir. Haber toplama yönünden gazeteci nerede ne zaman haber olabilecek enformasyon bulacağını, neyi ve kimi göreceğini, topladıklarını nasıl ayırıp değerlendirebileceğini bilmelidir. Aynı zamanda, gazeteci iyi bir gözlemci olarak sorunları, olayları izler. Çözümlerini değerlendirirken yazacağı haberler yönünden sürekli olarak haber

³Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik**, Ankara, İmge Yayınları, 2006,s.209.

⁴A.e, s.116.

kaynaklarına dayanması gereklidir.⁵ Bu durumda gazetecinin yapması gereken şey en kısa zamanda gün içinde olup bitenleri çözümlemesidir. Bu çözümleme yani haberin toplanıp üretimi 6 aşamada gerçekleştirilir. Bunlar; seçim, araştırma, yeniden seçim, ayıklama, biçimlendirme ve yayımlamadır.⁶

1. **Seçim:** Haber, “haber yapmaya değer olaylar dizisi” olarak tanımlanırsa gazetecilerin farklı olaylar arasında okuyucuya aktarmak amacıyla seçim yapmak durumundadır. Be seçim için bazı ölçütler kullanılır. Bu seçim sonucu günün olayları adım adım gazetenin, derginin, haber ajansının gündemini oluşturmaktadır.
2. **Araştırma:** Gazeteci seçim kararını verdikten sonra araştırmaya başlar. Haberin planlandığı ilk kurgulaması çerçevesinde, ilginç ya da önemli verileri, bilgileri araştırır. Burada amaç elden geldiğince çok sayıda bilgiye ulaşmaktır. Bu habere duyulan güvenilirliği artırır.
3. **Yeniden Seçim:** Toplanan bilgiler değerlendirmeye tabi tutulduktan sonra yeni bir seçim yapılır. Seçilen ve araştırılan haberin hangi yönünün ne ölçüde vurgulanacağı belirlenir. Burada önemli olan haberin içerdiği öğelerin yanı sıra konunun ele alınış biçimi, yani değerlendirme yöntemi de çok önemlidir.
4. **Ayıklama:** Gazeteci bu aşamada ayıklamalar yaparak gereksiz bilgileri atarak elindeki haberi biçimlendirir. Ancak bu ayıklamada ilginçlik, önemlilik, güncellik gibi haberin öğeleri göz ardı edilmemelidir. Ayıklama günümüz gazeteciliğinde en az bilgi toplama kadar önemsenmesi gereken bir aşamadır.
5. **Biçimlendirme:** haberi kurgulamak, biçimlendirmek, haberi işlemektir. Bu biçimlendirme yapılırken haber, eylem ve anlam bütünlüğü içinde, yalın bir dille açık ifadelerle 1K+5N kuralına uygun olarak ve tarafsızlıktan elden geldiğince kaçınılarak yazılmalıdır.

⁵ A.e. s.235.

⁶ Girgin,a.g.e.,s.59.

1K+5N Kuralı: Bu kural formüle edilmiş bir dizi sorudur. Bunlar; Kim, Ne, Ne zaman, Nerede, Nasıl, Neden(Niçin)? sorularıdır. Bir haber bu 6 soruya verilen yanıtlardan oluşur. Bunların önem sırası olaydan olaya göre değişiklik gösterir. Bu 6 soruya yanıt vermeyen haberin bütünlüğünden söz edilemez. Tüm bu aşamalardan sonra haber biçimlendirilerek son aşamaya geçilir.

6. **Yayımlama:** Haberın toplanması, yazımı, denetimi bittikten kısacası haber tam anlamıyla üretildikten sonra yayımlanmaya geçilir. Burada önemli olan hazır hale gelen haberin en kısa zamanda yayımlanmasıdır. Çünkü geciktirilmiş haber, haber değildir.

1.3.Haberin Değeri

El altında bulundurulanan çok geniş tanım yelpazesine rağmen, birçok eylem ya da söylemin hedef kitlelere ulaşması, “haber değeri bulunmadığı” gerekçesiyle engellenmekte ya da ertelenmektedir. Kısaca özetlemek gerekirse herhangi bir eylem ya da söylemin, hedef kitlelere ulaştırılması için içermesi gereken ilk özellik, “haber değeri”i taşımasıdır.⁷

Nezih Demirkent’e göre ülkelerin toplumda yaşayan insanların yapısına göre haber anlayışı değişir. Sovyet Rusya için haber önemi olmayan bir olayın eşi, Amerika’da fırtınalar yaratabilir. Ya da ulusal bir gazete için haber değeri olmayan olay, yerel bir gazete için büyük önem kazanır. Bu yüzden değil midir ki; çoktandır köpeğin insanı ısırması haber haline dönüşmüştür.⁸

Genelde haberde bulunması gerekli öğeler olan haber yapılırken haberciliği temelini oluşturan haber değerlerini beş ana kümede toplamak mümkündür:

1.Zamanlılık

⁷ AtillaGirgin,**Gazeteciliğin Temel İlkeleri**,İstanbul,Der Yayınları, 2008,s.111.

⁸ Nezih Demirkent, **Sayfa Sayfa Gazetecilik**, Altın Kitaplar Yayınevi, 1982, s.92.

2.Yakınlılık

3.Önemlilik

4.Sonuç

5.İnsanın ilgisini çekme

Bazı yazarlar yukarıdaki değerlere başka değerler de eklerler. Bunlar arasında, anlaşmazlık, kuşku, gariplik, duygulara yönelme, yenilik, şimdi olması, tazelik özellikleri taşıması, en geç olması, yeni ortaya çıkması yer almaktadır.⁹

1.4. Haber Kaynakları

Gazeteciler haber toplamak yönünden çeşitli kaynaklardan yararlanmışlardır. Oya Tokgöz'e göre haber kaynakları birinci el ve ikinci el kaynaklar olarak ikiye ayrılır:

Birinci el kaynaklar: Bilgiyi yerinden, olayı gözleyerek yani birinci el kaynaklardan habere ulaşma. Muhabirin bizzat olaya tanıklık ettiği ya da izlediği haberler, muhabirin haber kaynağına telefonla ulaştığı haberler, röportajlar bu tip haber kaynaklarını oluşturur.

İkinci el kaynaklar: Gözleyemedikleri olaylara ilişkin ikinci el kaynaklardan habere ulaşma. Haber ajanslar, basın bültenleri, açıklamalar, kamu ve özel sektör kuruluşları, oda, dernek, vakıf ve kişilerden çeşitli yol ve yöntemlerle alınan bilgi, belge verilerle oluşturulan haberlerin kaynakları ise ikinci el kaynaklar olarak tanımlanır.

⁹Tokgöz, a.g.e.,s.222.

Atilla Girgin ise haber kaynaklarını iç kaynaklar ve dış kaynaklar olmak üzere ikiye ayırmıştır.¹⁰

İç kaynaklar:

1. Kendi istihbarat kadroları
2. Bölge muhabirleri
3. Haber başına ücretle çalışan kaşeli muhabirler
4. Haber ajanslarının bültenleri
5. Öteki kitle iletişim araçlarının yayınları
6. Basın toplantıları
7. Çeşitli kurum ve kuruluşların basın bültenleri
8. Özel haber kaynakları

Dış kaynaklar;

1. Ulusal ajansın bültenleri
2. Yabancı ajansların bültenleri
3. Yabancı yayınlar
4. Ülkede çıkan yabancı dildeki yayınlar
5. Yabancı Radyo ve Televizyon Yayınları

¹⁰Girgin, **Haber Yazmak**, s.22.

6. Yurt dışındaki büro e muhabirlerden gelen haberler
7. Yabancı ülke temsilciliklerinin bültenleri
8. Uluslar arası kuruluşların haber bültenleri
9. Yabancı özel kuruluşların bültenleri
10. Ülkeye gelen yabancı konuklar
11. Dışişleri bakanlığı sözcüsünün basın toplantıları
12. Çeşitli kuruluşlarca postaya gönderilen haber bültenleri
13. Tanıtım Broşürleri
14. Mesleki dergi ve gazeteler

İyi bir haber kaynağının özellikleri ise Esra Arsan tarafından şöyle sıralamıştır:

1. Konusuna hâkim veya uzman olmalı
2. Muhabire bilgi içeren dikkate değer açıklamalar yapmalı
3. Kolay ulaşılabilmeli
4. Kendisine sorulan sorulara sıkılmadan, kasılmadan, yukarıdan bakmadan cevap vermeli
5. Zor bir konuda bile halkın anlayabileceği basitlikte konulabilmelidir.¹¹

¹¹ Esra Arsan,“Haber Ve Habercilik”,**Gazetecilik Ve Habercilik**, (Der),Sevda Alankuş, İstanbul,İletişim Vakfı Yay, 2003, s.140.

1.5. Basının Haber Verme İşlevi

Haber verme işlevleriyle gazetecilik yapan kitle iletişim araçları topluma siyasal, bilimsel enformasyonu, ister güncel olsun isterse genel nitelikte olsun çeşitli olgular arasında bağlantılar kurarak sunar. Bu işlevleriyle, bilgi verme yanında fikirlerin, değerlerin aktarımını yapması, aslında kitle iletişim araçlarının eğitim işleviyle bütünleşmektedir. Daha özdeyişle, haber vermenin toplumsallaşmada oynadığı önemli rolü göstermektedir.¹²

Kitle haberleşme araçları haber verdikleri ölçüde şu özellikleri taşımaktadırlar:

1. Dikkat çekme bakımından büyük güçleri vardır.
2. Haber verdikleri olay ne kadar saptırılmış, basmakalıplaştırılmış ve taraf tutar. Şekilde olsun, insanların bunları denetleme olanağı yoksa bu olayı kafalarında kitle haberleşme araçlarından aldıkları gibi canlandırmaktadırlar.
3. Bunların haber olarak vermedikleri haber olarak verdikleri kadar önemlidir.

Kısacası, gazetecilik yapan kitle haberleşme araçlarının her üçünün (gazete, radyo ve televizyon) de ana işlevi haber vermektir. Ancak kitle iletişim araçları haber verme işlevini, sahip oldukları yapısal özellikleri nedeniyle birbirinden farklı şekilde (yani format olarak farklı şekilde) yerine getirmektedirler.¹³

Gazeteler haber verme işleviyle aynı zamanda bazı fikirlerin savunuculuğunu yaparak topluma belirli yönde fikir değişikliği getirerek yeni tutumların yerleştirilmesini ister. Diğer yandan yine haber verme işlevi içinde, toplumun ekonomik yapısının işleyişiyle ilgili olarak malların tanıtımına da yönelir. Malların

¹² Tokgöz, **a.g.e**, s.128.

¹³ G. Murzakulova, "Farklı Toplumlarda İnternet Gazeteciliği: Rusya Türkiye İnternet Gazetelerinin Karşılaştırmalı Çözümlemesi", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008, s.15.

reklamı yoluyla, ekonomik sistem hakkında biçimlendirme, tanıtmaya ve malı satın alma yönünde ikna etmeye yöneltme, haber verme işlevi içinde gerçekleşir. Gazetecilikte haber verme işlevi, zaman zaman kişileri siyasal ve ekonomik açıdan bilinçlendirme yanında ikna etme işleviyle de yüklü olabilir. Bunun yanı sıra gazetelerin haber verme işlevi yanında eğlendirme ve dinlendirme işlevi de vardır.

Günümüzde gazeteciliğin temel işlevi haber verme olmakla birlikte, bu işlev içinde kitle iletişim araçlarının diğer işlevleri de yerine getirilmektedir. Bu yönden, gazetecilik yapan araçların hangisi olursa olsun, bir yandan işlev gördükleri toplumsal yapı içinde kişilere çeşitli kullanımlar ve doyumlar kazandırmaktadır. Diğer yandan, kişilerin üzerinde düşünmelerini sağlama yönünden çeşitli sorunları gündeme getirmekle, gündem koyma ve saptama işlevini de yerine getirmektedir. Bunun yanında belki üzerinde fazla durulmayan, kişilerin belleklerinde ilgi alıkoymalarına ve depolamalarına yönelik girdilerin oluşturulmasıdır.¹⁴

1.6.Basın Etiği ve Haber

Bu bölümde kavramsal olarak etik olgusu ele alınacak; mesleki etik, medya ve haber etiği ile yazılı basında etik belirgin özellikleriyle irdelenecektir.

1.6.1.Kavramsal Olarak Etik

Etik kelimesi kavramsal olarak ele alındığında, tarihte Antik Yunan dönemine kadar gitmek gerekmektedir. Yunanca “ethos” sözcüğünden gelen etik, İyonyalı filozoflardan bu yana “iyi” ve “doğru” kavramlarının ne olduğuna, “mutlak iyi” ve “mutlak doğrunun” bulunup bulunmadığına ve bunlara ulaşıp ulaşılamayacağına ilişkin zihinsel çabalarla gelişmiştir.¹⁵

¹⁴Tokgöz, a.g.e., s.130.

¹⁵Annemarie Pieper ,**Etik Giriş**,Çev: Veysel Ataman, Gönül Sezer, Ankara, Ayrıntı Yayınları, 1999,s.19.

Günümüze gelinen noktada etik kavramı ele alınacak olursa, etik; insanın kendi şahsına ve diğer insanların kişiliklerine karşı iyi davranması, genel bir anlatımla iyiliğe varılması için kendini uymaya zorunlu hissettiği manevi ve ruhsal görevler ve bunlara ilişkin kurallardır¹⁶.

Öte yandan etiğin ana konusu eylemdir, eylemle ilgili tüm unsurlardır. Kişiyi eyleme götüren unsurlar kadar, eylemin içinde yapıldığı koşullar eylemin yöneldiği şey, eylemin sonuçları, eylemin doğruluğu yanlışlığı ve gerektiğinde eylemin doğruluğunun temellendirilmesi etiğin alanını oluşturur.¹⁷ Diğer bir deyişle; etik görev ile ilgilidir. İnsanların kendisine ve topluma yönelik görevlerini kapsamaktadır. İnsan yaşamının yapısal gereği olarak bu hem bireysel hem toplumsal alanda ortaya çıkmaktadır. Bizler, yaşamamızın gereği, hem kendi içimizde birey olarak, hem dış dünyada diğer insanların bize karşı yaptıkları davranışlarla tepki verirken, iyi ya da kötü eylemlerde bulunmaktayız. Bu bireysel ve toplumsal ahlak ikililiği ya da sentezi, etik kavramının kendi özünde bulunmaktadır.¹⁸

Tüm bunlarla birlikte etik kavramından söz ederken ‘Ahlak’ kavramına değinmemek etik kavramını eksik tanımlamak olacaktır. Çünkü ahlak toplumla birlikte var olan ve gelişen bir olgu iken, etik ahlak felsefesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda ahlak ve etik arasındaki ilişki şöyle açıklanabilir; ahlak toplum ve insanın vicdanı ile ilgili bir olgu iken, etik ise, bununla ilgili felsefeyi temsil etmektedir. Ahlak ve etik konusu ele alındığında, ikisi birbirini tamamlayan, öte yandan da ayrı olarak düşünölmeleri gereken konular olarak karşımıza

¹⁶ Mahmut İhsan Özgen, **Basın Meslek Etiği ve Yasalar**, İstanbul,Filiz Kitapevi, 1994,s.44.

¹⁷ Harun Tepe, **Etik ve Meta Etik**, Ankara,Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 1992,s.6.

¹⁸ Murat Özgen, **Gazetecinin Etik Kimliği**, İstanbul,Set-Systems Yayıncılık,3.Basım,2006,s.46,47.

çıkılmaktadırlar.¹⁹ Diğer bir deyişle; ahlak ve etik günlük dilde her ne kadar sıklıkla birbirlerinin yerine geçecek şekilde kullanılıyorsa da aynı anlama gelmemektedirler. Etik, “ahlaki açıdan kabul edilebilir bireysel, kurumsal ve toplumsal değerlerin tanımlanması ve bu değerlerin insan davranışlarını değerlendirmenin temel ölçütü olarak kullanılması” şeklinde tanımlanabilir.²⁰

Etik ahlak alanında düşünme, felsefe yapma sürecinin insana kazandırmış olduğu etkinliktir. Etiğin konusu ahlaktır ve onun sorunsalı ahlakın açıklanması ve buna bağlı olarak ilkelerin saptanmasıdır. Diğer bir deyişle etik ahlakın belli bir disiplin altında çözümlenmesinin yapılması ve bu çözümleme sonucunda elde edilenden çeşitli veriler ışığı altında bir senteze varılarak, ahlaki bir disiplin ya da yaklaşımın elde edilmesi çabasıdır.²¹

Ancak ahlak etikten daha önce doğmuştur. Çünkü ahlak gerçek hayata ilişkin süregelen insan davranışını değerlendirir ve yön vermeye çalışırken, etik ise bir felsefi bilim dalı olarak ahlaki bağintıların niteliği üzerinde genel bir görüş elde etmeye çalışır. Bir başka ifadeyle mevcut davranışların ahlaki olarak değerlendirilmesinin ötesinde etik, temellendirilmiş sonuçlara varmayı hedefler. Dolayısıyla etik ne ahlakileştirme ne ideolojiye dönüştürme ne de dünya görüşü ortaya koyma gibi bir amaca sahiptir²²

Ahlak, kültürel değerler ve ideallerle ilgili doğru ve yanlışları ve bunlara uygun olarak nasıl davranılması gerektiğini belirler. Ahlak geniş tabanlı ve nasıl davranılması gerektiğine ilişkin yazılı olmayan standartları içerir. Etik ise, hem daha soyut kavramlara dayalıdır hem de bu soyut kavramlardan ne anlaşılması gerektiğini

¹⁹ A.e.,s.46

²⁰ Süleyman İrvan, "Medya ve Etik,"**Medya, Etik ve Hukuk**, İstanbul, 2005, s.61

²¹ Özgen, a.g.e., s.25

²² Pieper, a.g.e., s.17

tanımlamaya çalışır. Etik kuralların açık ve belirli bir alana ilişkin yazılı kuralları içermesi beklenir. Örneğin, sanat etiği, tıp etiği, hukuk etiği, eğitim etiği, çevre etiği, biyoetik, medya etiği vb. alanlar için ortak ilkeler söz konusu olmakla birlikte daha çok kendilerine özgü ilkeleri içerirler. Bu ilkeler, uyması beklenen bireylerin beklentilerine göre değil, evrensel kabul gören kavramlara dayalı olarak geliştirilirler. Etik ayrıca adalet, eşitlik ve ödün kavramlarına önemli bir yer verir. Ancak birçok etik sorunu aynı zamanda ahlaki sorunları da içerir.²³

Etik, içeriği ne olursa olsun, bir eylemin haklı olarak ahlaki diye tanımlanabilmesi için yerine getirilmesi gereken koşulları tamamen biçimsel yoldan yeniden kurarak, ahlaksal olanla ilintili bütün sorunları çok genel, ilkesel, dolayısıyla da soyut düzlemde tartışır. Bundan dolayı etik, hangi somut araçların tek tek iyi, herkes için ulaşılmaya değer araçlar olduğunu belirlemez; daha çok ölçütleri belirler ve bu ölçütlere göre öncelikle hangi amacın iyi amaç olarak kabul edilmesinin bağlayıcı olabileceğini gösterir. Etik, iyi olana değil, bir şeyin iyi olduğu hükmüne nasıl varıldığını söyler.²⁴

1.6.2. Mesleki Etik

Etik sorunların mevcut olması ve bu sorunların mesleğin ve mesleği uygulayanların itibarını tehdit eder hal alması sorunların çözümüne yönelik arayışlara neden olmuştur. Bu çözümler arasında başvurulmuş ilk yol, moral yaptırımdan öte bir anlamı olmayan ilkeler oluşturulmasıdır. Meslek ilkeleri, meslek

²³ Tolga Şentürk, "Halkla İlişkiler ve Etik", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2006, s.3.

²⁴ Pieper, **a.g.e.**, s.28.

uygulayıcılarına etik çıkmazlara düşmemeleri, karar ve eylemlerinin ahlaki boyutunu ölçmeleri için bir kılavuz olma niteliği taşımaktadır.²⁵

Bununla birlikte meslek ahlak ilkeleri, her şeyden önce uygulama standartlarını ortaya koyar. Bunu ya var olan bir uygulamayı tarif ederek yapar ya da yeni bir uygulamayı gösterir. Bir meslek ahlakı ilkesi yazılı olmak zorunda değildir, Ancak bu ilkelerin yazılı olması, aktarılması ve öğrenilmesini daha kolay hale getirir. Örneğin Hipokrat Yemini bu tür bir yazılı meslek ahlakı ilkesidir.²⁶

Öte yandan her mesleğin, kendi gerçekleştirdiği eylemin sonuna etik sözcüğünü eklemiş olması, elbette bu kadar çok türde etik olduğu anlamına gelmemektedir. Aslında sözü edilen bir meslek etiği anlayışıdır. Meslek etiği; her bir mesleğin kendi hesabına belli yolları izleyerek geçerli kılınacak ve mesleğin yerine getirilişi sırasında kullanılacak ortak normlar arayışı içinde bulunmak olarak ifade edilebilir.²⁷

Esasen, "tıp etiği", "gazetecilik etiği", "siyaset etiği", "mühendislik etiği" v.b. etikler, ne "doğru eylemin ne olduğunu" sorusuna, ne de "belirli bir tek durumda kişinin ne yapmasının doğru olduğu" sorusuna yanıt ararlar. Meslek etiklerinin cevabını ortaya koymaya çalıştıkları sorular; "insanların belirli bir mesleği yaparken genel olarak ne yapıp ne yapmamaları gerektiğine" ilişkindir. Kısaca etik ve legal normlarla ilgili sorulardır. Bu sorulara verilen yanıtlarsa, tabii bunlara herhangi bir

²⁵ Özge Bayar, "Halkla İlişkiler ve Etik", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006, s.55.

²⁶ Mahmut Arslan, **İş ve Meslek Ahlakı**, Ankara, Nobel Yayıncılık, 2001, s.82.

²⁷ İdil Sayımer ve Pınar E. Yayınoğlu, **Halkla İlişkiler ve Reklam Üzerine Etik Değerlendirmeler**, İstanbul, Beta Yayınları, 2007, s.154.

yanıt verilebilirse, uluslararası bildiriler, uluslararası uylasimlar ve profesyonel meslek ilkeleridir.²⁸

1.6.3. Medya ve Haber Etiği

Medya etiği ahlak felsefesi olarak adlandırılan etiğin bir alt kategorisidir ve temel ilgi alanı, medya çalışanlarının ya da gazetecilerin mesleklerini icra ederken uymak zorunda oldukları kurallar ve ilkeleri kapsamaktadır. Medya organının kendisi etik ya da etik dışı olarak nitelenemez. Sadece bu yayın organında çalışanlar böyle bir değerlendirmeye tabi tutulabilirler. Diğer bir deyişle medya etiği dendiğinde, aslında medyada çalışan gazetecilerin etik değerlerinden söz edilmektedir.²⁹

Diğer yandan medya etiği; medya çalışanlarına çalışmaları sırasında karşı karşıya kaldıkları sorunları çözebilmek için nasıl hareket edecekleri konusunda yardımcı olur. Çalışanlara, etik ikilemleri yenme ve hakim olma adına birtakım yol gösterici prensipler saptamaya çalışır.³⁰

Medya alışanları da diğer insanlar gibi ahlak gelişimini tamamlar ve karara varırlar. Karar verme aşamasında öncelikle içgüdülerine inanırlar, sonrasında bağlı bulunduğu grup ya da grupların gelenek ve adetlerinden yola çıkarlar. Son olarak da vicdanlarının sesini dinlerler. Burada, medya çalışanı kendi yargılarıyla doğru ya da yanlış kararını verecektir. Basın mensubu ya da medya çalışanı, aile, toplum, iş arkadaşları ve halktan yola çıkararak ya da kendi etik gelişimini ön plana çıkararak karar aşamasına gelir.³¹

²⁸ Tepe, **a.g.e.** s.73.

²⁹ İrvan,**a.g.m.**,s.62

³⁰ Müge Demir, **Sağlık haberleri ve Medya Gerçeği**, İstanbul, Nobel Yayınları, 2010,s.126.

³¹ **A.e.**,s.126.

Ancak medyayla ilgili ahlâki sorunlar yalnızca medya çalışanlarına özgü değildir, aynı zamanda demokratik bir toplumdaki bütün vatandaşları ilgilendirir. Etik sorunlar da yalnızca kaynağın perspektifinden ortaya çıkmazlar, aynı zamanda alıcının yani medya tüketicisinin perspektifi de söz konusudur. Bunun ötesinde göz önüne alınması gereken, medyanın yapısıyla ilgili makro-etik sorunlardan da bahsetmek gerekir, örneğin demokratik bir toplumda medyada çoğulculuğun normatif yönleri gibi. Asıl vurgu her zaman göndericiye yapılsa da, kapsayıcı bir medya etiği hem gönderene, hem de alıcının görev ve sorumlulukları ile medya yapısı ve sistemlerinin etikle ilgili yönlerine duyarlı olmalıdır.³²

Tarihsel olarak medya etiği ele alındığında ise, Anglo-Amerikan dünyasında devlet müdahalesine karşı “özgür basın mücadelesi”nin verildiği tarihsel süreç ve basının “dördüncü güç” ve “kamunun sesi” olma iddiasının şekillendiği düşünsel miras karşımıza çıkmaktadır. Geçmiş on yedinci yüzyıl İngiltere’sine kadar uzanan bu miras, İngiltere ve ABD’de on dokuzuncu yüzyılda kitle demokrasisinin ve çoğulcu piyasa toplumunun ortaya çıkışıyla biçim almış, yirminci yüzyılda modern medyanın toplumsal sorumluluğu fikrine ve etik nosyonuna temel teşkil etmiştir.³³

Ancak medya etiği kavramının gerek akademik ve popüler eleştirilerde, gerekse iletişim alanındaki düzenlemelerde başat bir konuma taşınması, 1980’lerden sonra gerçekleşmiştir. Neo-liberalizmin “piyasa odaklı toplum tasarımı”nın sonucu olarak “kamu hizmeti” olarak görülen sağlık, eğitim, telekomünikasyon ve kitle iletişimi gibi alanları piyasa rekabetine açılması ve devletin sosyal ve kültürel hizmet alanlarından çekilmesi sürecinde, medya kuruluşlarının toplumsal meşruiyetlerini yeniden tanımlamaları gerekmiştir. Çünkü liberal-kapitalist toplumlarda medyanın

³² Huub Evers, "Medya Etiği", **Televizyon Haberciliğinde Etik**, Ed. Bülent Çaplı, Hakan Tuncel (Çevrimiçi) <http://ilef.ankara.edu.tr/etik/medya-etiginin-tarihsel-temelleri-ve-gelisimi/>, ZiyaretTarihi:17.03.2012,s.46.

³³ Oğuzhan Taş, "Medya Etiğinin Tarihsel Temelleri ve Gelişimi", **Televizyon Haberciliğinde Etik**, Ed. Bülent Çaplı, Hakan Tuncel, (Çevrimiçi), <http://ilef.ankara.edu.tr/etik/medya-etiginin-tarihsel-temelleri-ve-gelisimi/>, ZiyaretTarihi:17.03.2012,s.4.

meşruiyet zemini, güçlü devlete karşı kamunun sesi olmaya, kâr güdüsünü kamu yararının gerisinde tutmaya ve yurttaş bireylerin demokratik karar mekanizmalarında etkin bir rol oynayabilmesi için onlara piyasa ve devlet iktidarının bozucu etkisinden arınmış, objektif ve bilimsel enformasyon sunma işlevlerine dayandırılmıştır.³⁴

Günümüzde artık medya kavramı farklılaşmış ya da yeni alanlara sahip olmuştur. Örneğin yeni medyanın etkinliğinin ve etkililiğinin artık konvansiyonel medyanın yanında oldukça büyük bir yere sahip olması, medya etiği kavramıyla ilgili tartışmaların bu alana da taşınmasına neden olmuştur. Elbette mesleğin farklılaşarak icra edilmesi onu etik ve ahlaki kurallardan bağımsız kılmaz. Tam tersine yeni alanlar için de benzer etik ve ahlaki kurallar mecrasına göre düzenlenmeli ve gerekli önlemler alınmalıdır. Nitekim bugün, özellikle de internetin getirdiği avantajlarla birlikte gazetecilik ve medya anlayışında değişim yaşanmakta artık gazeteci kimliğine sahip olmayan sıradan bir vatandaş dahi bir haberin geniş bir kitleye yayılmasına neden olabilmektedir. Böyle bir durumda da yine etik ve ahlaki sorunlarla karşılaşılabilinmektedir. Bu nedenle artık hayatın her alanına yayılan ve durdurulamayan enformasyon akışına doğru bir yön verebilmek için medya ile ilgili etik ve ahlaki değerlerin öncelikle konunun profesyonel muhatapları gazeteciler tarafından benimsenmesi gerekmektedir. Yukarıda da söz edildiği gibi gönderen ve alıcı karşılıklı sorumluluklarını yerine getirdiğinde medyada etik konusu daha işlevsel bir hal alacaktır.

1.6.4.Yazılı Basında Etik

Önceleri haber kâğıtları ve haftalık yayınlar olarak görülen gazeteler Batı'da giderek önemini arttırmış, demokrasi kavramıyla birlikte gündeme gelen, kamuoyu oluşturma ve demokratik mücadelelerle sürdürülen iktidar savaşında ne derece

³⁴ Oğuzhan Taş, "Medya Etiğinin Tarihsel Temelleri ve Gelişimi", **Televizyon Haberciliğinde Etik**, Ed. Bülent Çaplı, Hakan Tuncel, (Çevrimiçi), <http://ilef.ankara.edu.tr/etik/medya-etiginin-tarihsel-temelleri-ve-gelisimi/>, ZiyaretTarihi:17.03.2012,s.4.

etkinliğe sahip oldukları görülmüştür. Özellikle 20. yüzyılın başında artık gazetelerin kitlelere ulaştığı ve kitleler tarafından çok yakından izlendiği görülmektedir.³⁵

Bu nedenle 20'nci yüzyılın başında gazetenin toplumsal ve mesleki alanlarda kazanmış olduğu itibar, gücünün aynı zamanda dikkatli kullanımını da gerekli kılmıştır. 19'ncü yüzyılda Batı'da görülen "parti gazeteciliği" ya da kitlesel ilgiyi gazete üzerinde toplama çabalarının bir sonucu olan "peni" ve "sarı" gazetecilik olgularının yanında basın alanında uygulanacak mesleki ahlak ilkeleri de o dönemde gündeme gelmeye başlamıştır.³⁶

Özgürlük söyleminin ortaya çıktığı dönemden başlayarak Batı'da basın ve basın özgürlüğü kavramlarına göndermeler yapılmıştır. Bunun sonucunda ise 20'nci yüzyılda totaliter ve otoriter nitelikli rejimler basını ve basın özgürlüğünü kendilerine rakip olarak görmüşler ve basını kendi çıkarları doğrultusunda kullanma amacını benimseyerek bunu uygulamaya koymuşlardır. Bu gelişmelerden iki yüz yıl önce ABD'de basın özgürlüğünün en önemli dayanak ve anlatım kaynaklarından biri kabul edilen önemli bir belge ortaya konulmuştur.³⁷

Avrupa kıtasında ise, 1789 Fransız devrimi sonucunda ortaya konulan İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nde de yine bu konudaki kararlılık, sözü geçen metin ile somutlaştırılmaktaydı. 26 Ağustos 1789 tarihli bu bildirgenin 11'nci maddesinde şu görüşlere yer verilmiştir. "Düşünce ve kanaatlerin özgürce iletilmesi insanın en değerleri haklarından biridir. Her yurttaş özgürce konuşup yazabilir ve basım yapabilir, yalnız yasada öngörülen hallerde bu özgürlüğün kötüye kullanımından sorumludur."³⁸

³⁵ Özgen,a.g.e.,s.55

³⁶ Demir,a.g.e.,s.128

³⁷ A.e.

³⁸ A.e.

Daha öncede belirtildiği gibi 20'nci yüzyılın başlarında ekonomik ve toplumsal yaşamdaki büyük değişiklikler, gazetelerin toplum yaşamında önemli bir yer edinmesine neden olmuştur. Bu gelişme ve değişmeler, gazetecilerin mesleklerini icra ederken uymaları gerektiğine inanılan ya da onlara mesleklerinde yardımcı olacak bazı mesleki ahlak kurallarını gündeme getirmiştir. Bunda basının gerek birey gerekse toplum yaşamı üzerindeki etkisinin artması etkili olmuştur.³⁹

Demokrasilerde, kamuoyunu yönlendirebilen ve toplumu bilgilendirme görevi olan medya, bu görevini yaparken her şeyden önce toplumun güven ve saygısına sahip olmalıdır. Medyanın sahip olduğu gücün, demokrasi, hukuk devleti, kişi hak ve hürriyetleri ve toplum yararına kullanılması gerekir. Bu gücün suiistimalinin ve kötü amaçlarla kullanılmasının önüne geçilmelidir. Bu nedenle, basın kendi içinde çeşitli mesleki ilkeler oluşturarak, mensuplarının bu ilkelere uymasını sağlamaya çalışmıştır. Çünkü özellikle basın özgürlüğünün en önemli güvencesi, demokrat, mesleki ahlak ve sorumluluk anlayışına sahip gazetecilerdir. Bir sistem ne kadar mükemmel olursa olsun, sistemi işletecek olan insanlardır. Bu açıdan, meslek ilkelerinin geçerli ve etkili olabilmesi için öncelikle basın mensuplarının demokrat, kişilikli, maddi çıkarlara alet olmayacak dürüst kişiler olmaları gerekmektedir.⁴⁰

Gazetecilerin mesleklerini yaparken uymaları gereken kurallar: anayasa maddeleri, ceza yasaları, bazı ilgili yasalar, basın yasaları, onur yasaları, ahlak kuralları, etik kodlar, ahlaki standartlar, meslek ilkeleri, meslek kuralları, gazetecilerin haklarına ve yükümlülüklerine ilişkin bildirgeler, gazetecilik kuralları vb. gibi değişik adlar altında toplanmıştır. Bazı ülkelerde ulusal ya da uluslararası

³⁹ A.e.

⁴⁰(Çevrimiçi),http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/gazetecilik/moduller/basin_da_meslek_etigi.pdf, "Gazetecilik, Meslek Etiği", Ziyaret Tarihi: 19.03.2012, s.4

iletişim birlikleri, dernekleri ya da sendikaları tarafından benimsenmiş kurallar uygulanmaktadır.⁴¹

Ülkemizde ise; Basın Konseyince belirlenmiş olan Basın Meslek ilkeleri Türk Basını için önem arz etmektedir. Söz konusu ilkeler şunlardır.⁴²

1. Yayınlarda hiç kimse; ırkı, cinsiyeti, yaşı, sağlığı, bedensel özrü, sosyal düzeyi ve dini inançları nedeniyle kınanamaz, aşağılamaz.
2. Düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı ya da incitici yayın yapılamaz.
3. Kamusal bir görev olan gazetecilik, ahlaka aykırı özel amaç ve çıkarlara alet edilemez.
4. Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelere yer verilemez.
5. Kişilerin özel yaşamı, kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında, yayın konusu olamaz.
6. Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğuna emin olmaksızın yayınlanamaz.
7. Saklı kalması kaydıyla verilen bilgiler, kamu yararı ciddi bir biçimde gerektirmedikçe yayınlanamaz.
8. Bir basın organının dağıtım süreci tamamlanmadan o basın organının özel çabalarla gerçekleştirdiği ürün, bir başka basın organı tarafından kendi ürünüymiş

⁴¹ Atilla Girgin, "Yazılı İletişimde Meslek İlkeleri ve Basın Konseyi", (evrimii), <http://www.atillagirgin.net/makaleler/konsey.htm>, ZiyaretTarihi: 19.03.2012

⁴²"Basın Meslek İlkeleri", (evrimii), http://basinkonseyi.org.tr/lang_tr/pressOccupationPrinciples.asp, ZiyaretTarihi: 19.03.2012

gibi kamuoyuna sunulamaz. Ajanslardan alınan özel ürünlerin kaynağının belirtilmesine özen gösterilir.

9. Suçlu olduğu yargı kararıyla belirlenmedikçe hiç kimse “suçlu” ilan edilemez.
10. Yasaların suç saydığı eylemler, gerçek olduğuna inandırıcı makul nedenler bulunmadıkça kimseye atfedilemez.
11. Gazeteci, kaynaklarının gizliliğini korur. Kaynağın kamuoyunu kişisel, siyasal ekonomik vb. nedenlerle yanıltmayı amaçladığı haller bunun dışındadır.
12. Gazeteci görevini, taşıdığı sıfatın saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumlarla yapmaktan sakınır.
13. Şiddet ve zorbalığı özendirici, insani değerleri incitici yayın yapmaktan kaçınılır.
14. İlan ve reklam niteliğindeki yayınların bu nitelikleri, tereddüde yer bırakmayacak şekilde belirtilir.
15. Yayın tarihi için konan zaman kaydına saygı gösterilir.
16. Basın organları, yanlış yayınlardan kaynaklanan cevap ve tekzip hakkına saygı duyarlar.

Her ne kadar birtakım kurallar konulmuş olsa da basın mensupları etik çelişkilerle karşılaştıklarında ahlaki bir seçim yapmak zorunda kalmaktadırlar. Etik, gazeteciliğin ayrılmaz bir parçasıdır ve habere olan gereksinim kadar önemli ve vazgeçilmezdir. Gazeteciler, mesleklerini sürdürebilmek için etik meziyetlere sahip olmalıdır. Bunlar, sıradan bir kişi için bile ahlaklılığın ölçütü iken gazeteciliğin vazgeçilmez koşulları arasında yer alır. Örneğin, toplumsal bir ihtiyaç olan güveni sağlayabilmenin yolu dürüstlükten geçmektedir. Gazetecilerin karşılaştıkları toplumsal olayları nasıl yorumladıkları da etik açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü gerçeği yorumlama sırasında gazeteci, önceki deneyim ve birikimlerini katarak kendi gerçeklik algılamasıyla haberi yorumlamaktadır.⁴³

⁴³ Demir,a.g.e.,s.127

1.7. Medya ve toplumsal sorumluluk

Toplumda medyanın görev ve sorumluluklarının ne olduğuna dair inançlar “basının toplumsal sorumluluk kuramı”ndan fazlasıyla etkilenmiştir. Bu kavram İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, oldukça özgürlükçü bir basın ikliminin hüküm sürdüğü Amerika Birleşik Devletleri’nde geliştirilmiştir. Buna göre; Serbest piyasa ekonomisi ve özgür basının olduğu bir yerde hakikat, “serbest fikir ve enformasyon piyasasında” kendiliğinden oluşacaktır. Özgür toplumsal güçler ve kanaatlerle görüşler arasındaki sınırlandırılmamış çatışma, haber ve görüşlerin yayılması için en uygun ortamı yaratacaktır. Prensipte herkes kendi fikirlerine ve haber kriterlerine uygun olarak kendi gazetesini yayınlayabilirdi.⁴⁴

Bu kuramla ortaya koyulan; gazeteciyi aktif bir bir özgürlüğe bağlı olarak sorumluluk yükleyen ve aynı zamanda 'onu' her açıdan topluma karşı yükümlü bir hale getiren mesleki anlayış modelidir. Esasen toplumda sorumluluk kuramı; çağdaş demokratik, çoğulcu-parlamenter sisteme dayalı ülke yönetimlerinde, kitlesel iletişim araçlarından, toplumun en geniş ölçüde 'en yüksek iyi'yi elde etmesi amacına yönelik olarak hizmet vermelerini beklemektedir.⁴⁵

Ancak her ne kadar bu fikirlerle toplumsal sorumluluktan söz edilmiş olsa da basın özgürlüğü giderek yalnızca iş adamlarının özgürlüğü haline dönüşmüştür. Basının denetimi eskiden olduğu gibi politikacıların değil, medya sahiplerinden oluşan küçük bir grubun elinde kalmıştır. Basının yanlı ve fazlasıyla ticari olmasıyla ilgili şikâyetlerin sayısında artış kaydedilmeye başlanmıştır. Aynı zamanda gazeteciler ve yayımcılar arasında, basın özgürlüğünün görev ve sorumlulukları da içermesi gerektiğine dair bir farkındalık oluşmaya başlamıştır. Teknoloji ve endüstri devrimi de burada önemli bir rol oynamıştır. Çünkü yenilikler toplumda devrimci gelişmelere yol açmış, bu ise özellikle yeni medya teknolojilerinin gelişmesiyle

⁴⁴ Evers,a.g.m.,s.50

⁴⁵ Özgen,a.g.e.,s.136

birlikte kitle iletişiminde ortaya çıkmıştır. Geleneksel medyanın (özellikle gazeteler ve dergiler) gücü ve büyüklüğü önemli ölçüde reklâm hacmindeki büyümeyle birlikte artmış ve basında yoğunlaşma sürecine girilmiştir. Medya hacmi ve gücü artarken, giderek daha küçük bir grubun denetimine girmeye başlamıştır.⁴⁶

Bu durum elbette Türkiye'yi de etkilemiş, halen yoğunlukla tartışılan basın özgürlüklerinin ve basının kamuoyu yararını güderek var olması gerekliliği bir yana ticari kaygılarla yukarıda söz edilen benzeri sorunlar yaşanmıştır. Özellikle de 1990'larda basında özel sektörün ağırlığının hissedilmesi ve medya kavramının tam olarak ortaya çıkmasıyla birlikte gazetecinin topluma yönelik sorumluluğu maddi çıkarların gerisinde kalmıştır. Çıkarılan yasalar ve yapılan düzenlemelerle medyanın toplumda oluşturduğu infiali durdurmak isteyen hükümetler, tam olarak sınırlılıkları belirleyememiş ve bu da basın özgürlüğü kavramını farklı boyutlarda tartışılır hale getirmiştir. Kimi zaman basın özgürlüğü adı altında işlenen haberlerin içeriği toplumun hassasiyetlerine dokunmuş veya kimi zaman da basın otosansür uygulayacak noktaya gelmiştir.

Öte yandan ilk bakışta ülkemizdeki gazete, dergi, televizyon ve radyo sayısının çoğalması olumlu olarak görülse de zamanla bu medya türlerinin birkaç kişinin elinde toplanması haber alma özgürlüğünün kısıtlanmasına yol açmış ve çoğulculuktan söz edilmez hale gelinmiştir. Marx'ın "Egemen sınıfın fikirleri her dönemde egemen fikirlerdir. Yani, toplumdaki maddi gücü yöneten sınıf, aynı zamanda entelektüel gücü de yönetmektedir. Maddi üretim araçlarını kendi tasarrufu altında tutan sınıf, aynı zamanda zihinsel üretim araçları üzerinde de kontrole sahiptir." sözü medyanın egemen güçlerin tekelinde nasıl yönetildiğini ve toplumu nasıl yönlendirdiğini çok iyi açıklamaktadır.⁴⁷

⁴⁶ Evers,**a.g.m.**,s.50,51

⁴⁷ Demir,**a.g.e.**,s.117,118

Marks'ın bu yaklaşımı 'Marksist Medya Kuramı' olarak adlandırılmaktadır. Bu kuram kısaca; kitle iletişimini bir süreç olarak kabul etmektedir. Basın ve yayın kurumlarıyla toplumdaki iktidar odaklarının gerek iktisadi gerekse siyasal tercihleri arasında yakın bir ilişki olduğu saptamasından yola çıkarak haberlerin oluşturulma ve verilme tarzlarının kurumsal ve sistematik bir biçimde egemen sınıfların çıkarları doğrultusunda kurulduğu dolayısıyla da yanlı ve tek boyutlu olduğu bir hipotezdir.⁴⁸

Marx'ın yukarıdaki açıklaması da onun iletişim sorununu; (a) üretim, dağıtım, dolaşım ve tüketimin doğası ve ilişkileri ve (b) ideoloji, bilinç yönetimi, egemenlik ve mücadele bağlamında ele almasıyla ilgilidir. Bu nedenle kitle iletişiminde Marksist yaklaşımlar temel olarak iki yönde gelişmiştir. Birincisi; İletişimin üretimi, dağıtımı, tüketimi ve bölüşümü şeklindedir. Burada iletişimin siyasal ekonomisinin ulusal yanına eğilen yaklaşımlarla, uluslararası ekonomik düzene ve iletişimde emperyalizm sorununa eğilen yaklaşımlar söz konusudur. İkincisi ise; Marks'ın düşünce, ideoloji ve bilincin üretimi ve işlevleri üzerindeki görüşlerden hareket ederek geliştirilen çalışmalardır. Bu çalışmalar, başta ideoloji ile üretim ilişkileri arasında bağ kurmuşlar ve kültür/bilinç endüstrilerinin yapılarıyla ideolojik egemenliği ilişkilendirmişlerdir.⁴⁹

Elbette bu kuram karşısında basınının haber anlayışı açısından farklı yorumlarda bulunan teoriler de vardır. Bunlar içinde en çok anılan kuşkusuz Liberal çoğulcu yaklaşımdır. Bu yaklaşımının çıkış noktası; haberin, özgür bir ortamda topluma tarafsızca iletilmesi ve kamu yararının ön plana çıkmasıdır.

Liberal yaklaşım, haberi özgür bir enformasyon akışı içinde nesnel olarak üretebileceğini vurgulamaktadır. İletişim ve haber olgusu özgür ve serbest haber akışı olarak değerlendirilmektedir. Liberal-çoğulcu yaklaşım, izleyicileri pasif ve

⁴⁸Özgür Gönenç, "Haberde Çarpıtma", (Çevrimiçi), <http://cim.anadolu.edu.tr/pdf/2004/1130844664.pdf>, Ziyaret Tarihi:26.03.2012,s.60.

⁴⁹ İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, **Öteki Kuram: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaların Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi**, Erk Yayınları, 3. Baskı, 2010, s.196-197

denetlenen bireyler olarak değil, iletişim sürecine katılan aktif bireyler olarak görür. Bu yaklaşıma göre, mesajların alıcıları, birbirlerinden çok farklı içerik ve nitelikli, havada uçuşan değişik iletiler arasından kendilerine uygun olanı seçme yetisine sahip bireylerdir. Liberal-çoğulcu yaklaşım, “tarafsız ve çarpıtılmamış haberi”, “doğru” ile eşdeğer görür ve medyanın demokrasi içinde işleyişinin en önemli önkoşulunun serbest pazar olduğunu savunur.⁵⁰

Ancak, basında ve diğer kitle iletişim araçlarında görülen tekelleşme eğilimleri liberal yaklaşımın söz konusu önermelerini kuşkulu hale getirmektedir. Yukarıda da söz edildiği gibi; serbest piyasa doğası gereği tekelleşme ve yoğunlaşmayı beraberinde getirmekte, medya alanındaki yoğunlaşma ve medya sahiplerinden kaynaklanan baskılar demokrasinin çok sesliliğine tehdit oluşturmaktadır. Sonuçta, piyasa tarafından yönlendirilen medya, bir forum olarak demokrasinin güçten düşmesine neden olmaktadır. Gazetecilik demokratik toplumlarda önemli bir rol oynadığı halde piyasa, gazetecilik ve demokrasi arasındaki ilişkiyi baltalamaktadır. Günümüzde birçok gözlemci, fikirler pazarının satıcıların ve alıcıların birbirini duyamadığı ya da anlayamadığı, ahenksiz bir hale geldiği konusunda uyarıda bulunmakta, basın özgürlüğünün sadece satan şeyleri yazma ve yayınlama özgürlüğüne indirgenmesinin demokrasileri sınırlandırdığını belirtmektedir.⁵¹

Ancak tüm bunların yanında günümüzde medya ele alındığında; toplumsal yaşamın her alanına giren ve modern hayat için en büyük tehlike haline gelmiş bir yapıda görünmektedir. Basına yönelik sansürler ve basının siyasal-ekonomik yönü tartışıla dursun, medyanın bu gücü büyük araştırmaların konusu olacak kadar önem kazanmıştır. Çünkü medyanın kendi içinde yaşadığı dönüşümün en gerçekçi etkileneni toplum olmaktadır. Tıpkı ekolojik dengedeki unsurlar gibi ve bu dönüşümlerin olumlu veya olumsuz olmasından ortaya çıkan sonuçlar, toplumun

⁵⁰Özgür Gönenç, "Haberde Çarpıtma", (Çevrimiçi), <http://cim.anadolu.edu.tr/pdf/2004/1130844664.pdf>, Ziyaret Tarihi:26.03.2012,s.60.

⁵¹ Ruhdan Uzun, **İletişim Etiği Sorunlar ve Sorumluluklar**, Ankara ,Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi,2007,s.27,28

gelişimini şekillendirmektedir. Bu da medyanın topluma yönelik sorumluluklarının yeniden ve yenilenerek ele alınması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Bu bağlamda UNESCO'nun Mc Bride Raporu'nda medyanın insanları şekillendirmesindeki etkisini ele alan sekiz ana başlığa kısaca değinilebilir, bunlar:⁵²

- 1- Kitle iletişim araçlarının demokratik toplumlarda üstlenmesi gereken ilk işlevi haber ve ilgi sağlamadır. Diğer bir deyişle toplumun habere, bilgiye ve fikre ulaşmasını, haberin derlenmesini ve yayılmasını KİA, bu işlev içerisinde ele almalıdır.
- 2- Medya bireylerin toplumsal hayatın bir parçası haline gelmelerine katkı sağlamaktadır. Haber kaynağı olan medya, bireylerin aynı konu hakkında bilgi sahibi olmasını, ülke sorunları karşısında benzer duyguların ve düşüncelerin paylaşılmasını sağlar.
- 3- Medya toplumsal amaçları açıklayarak, bireyin bu amaçlar etrafında çaba sarf etmesini sağlar, diğer bir deyişle güdüler.
- 4- Medya tartışma ortamı hazırlar.
- 5- Medya hedef kitlenin bilgi ve eğitim düzeyinin yükseltilmesine katkı sağlar.
- 6- Kültürün tanıtımı ve geliştirilmesinde, kültürel mirasın korunmasında görev üstlenir.
- 7- Toplumsal hayat içerisinde bunalan bireylere iyi vakit geçirme, onları eğlendirme noktasında katkıları vardır.
- 8- Raporda ele alınan medyanın son işlevi ise; bütünleştirme fonksiyonudur.

Bu durumda, kitle iletişim araçlarının temel sorumluluğu, olanakların el verdiği ölçüde en nitelikli ürünü ortaya çıkarmak, kamunun ilgi ve gereksinimleri üzerine derin ve geniş bir bilinçliliği oluşturmaktır. Dolayısıyla medyanın, kamunun ilgi ve gereksinimlerine uygun haber vermesi, haberi ilk yazmasından itibaren

⁵² Demir,a.g.e.,s.117

başlamaktadır. Ancak, haberi yazanın sorumlu davranabilmesi için konusunda uzman ve aynı zamanda bağımsız ve bağlantısız olması gerekir. Çünkü her medya grubunun bir dünya görüşü bulunmaktadır. Medya mensupları da içinde bulundukları sosyo-ekonomik ve siyasal ideolojik ortamın ürünüdür. Onlardan etkilenip biçimlenmektedirler. Haber toplama süreci, haber organizasyonunun kapitalist merkezli yapısından etkilenmektedir. Aynı görüşü birebir paylaşmalar da medya sahibinin ya da genel yayın yönetmeninin çizdiği çerçeveye uymak zorundadırlar.⁵³

Orhan Koloğlu ise; gazetecinin halka karşı sorumluluğunun, başta işverenine ve kamu otoritelerine karşı olmak üzere, öteki tüm sorumluluklarından önce geldiğini belirtmektedir. Koloğlu'na göre; bilgi ve haber ile özgür düşünce, herhangi bir ticari mal ve hizmetten farklı olarak toplumsal bir nitelik taşır. Gazeteci, ilettiği haber ve bilginin sorumluluğunu alır ve paylaşır. Gazetecinin özgürlüğünün içeriğini ve sınırlarını, öncelikle, sorumlulukları ve meslek ilkeleri belirlemelidir.⁵⁴ Bununla birlikte basın halkın akliselim yargılarda bulunabilmesi için gerekli temel meseleler hakkında bilgi ve haber sağlar. Aynı zamanda farklı fikirlerden haberdar olunmasını güvence altına alarak, bu konular üzerinde halkın fikir alışverişinde bulunabileceği bir forum işlevini görmesi gerekmektedir.⁵⁵

Ancak tüm bunlarla birlikte medya genel anlamda otoritenin ve ekonomik gücün etkisinde ve kendi çıkarları doğrultusunda bilgi akışını düzenlemekte ve haberi buna göre halka iletmektedir. Hatta gündemi bizzat kendi isteği doğrultusunda yönlendirmektedir. Öte yandan medya dördüncü kuvvet olarak zaman zaman hükümetlerin dahi hükmedemediği bir noktaya gelebilmektedir. Sonuç olarak gerek dünyada gerekse ülkemizde, gün içersinde yüzlerce olay meydana gelmekte ve bu

⁵³ A.e.s.118

⁵⁴ Orhan Koloğlu, **Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yayınları, 2006, s.169,170.

⁵⁵ A.Belsey&R.Chadwick, **Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar**, Çev.Nurçay Türkoğlu, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2. Basım, 2011, s41.

olaylardan çok azı kendilerine kitle iletişim araçlarında yer bulmaktadırlar. Bu da akla kimin neye göre bu elemeyi yaptığı sorusunu getirmektedir. Bununla birlikte yapılan elemelerde elde kalan haberlerin işleniş biçiminin ise nasıl olduğun veya olması gerektiği ayrı bir tartışma konusu olmaktadır.

Son olarak, daha birçok kitle iletişim aracının teknik olanaklar açısından bugünkü halinin oldukça uzağında olduğu 1960'larda ortaya koyulan şu saptama konuyu özetlemektedir: "Medya insanların ne düşüneceğini değil, ne hakkında düşüneceğini belirler."⁵⁶

⁵⁶Nurçay Türkoğlu, **İletişim Bilimlerinden Kültürel Çalışmalara Toplumsal İletişim Tanımlar, Kavramlar, Tartışmalar**, Babil Yayınları, 2004, s.97

2. İÇERİK ANALİZİ NEDİR?

Bu bölümde içerik analizi tanımlanacak ve tarihçesi dile getirilecektir. Kavramsal olarak içerik analizi, içerik analizinin amacı ana hatlarıyla irdelenecek; içerik analizinin tarihçesi- gelişimi ile içerik analizinin uygulama alanları ele alınacaktır.

2.1. Kavramsal Olarak İçerik Analizi

İçerik analizi için genel-geçer bir tanım yapmak oldukça zordur. İçerik analizi kavramının ortaya atıldığı günden bugüne farklı yaklaşımlar ve anlamlandırmalar olmuştur. Elbette bu anlamlandırmalar temelde çok büyük farklılığa sahip değildir. Ancak yorumsal farklılar ve içerik analizi ile ilgili araştırmalar yapmış olan iletişim bilimcilerin yaklaşımları, örnek çalışmaların zaman geçtikçe gelişmesiyle birlikte, bakış açılarında da farklılık meydana getirmiştir. Bu durum da içerik analizinin tanımsal boyutunda farklılaşmalara neden olmuştur.

Bununla birlikte içerik analizi ile ilgili yapılan tanımların en eskisi, bu yöntemin bilimsel olarak kullanılmasında oldukça etkisi olan Bernard Berelson'a aittir.¹ Berelson'un görüşleri her ne kadar günümüzde belli ölçüde geçerliliğini kaybetmiş olsa da, yine de içerik analizinin klasik anlamda temel taşını ve iskeletini oluşturmaktadır. Bu bağlamda Berelson'un içerik analizi tanımlamasını şu şekilde verebiliriz: İçerik analizi, iletişimin açık/belirgin içeriğinin nesnel, sistematik ve nicel tanımlanmasına yönelik bir araştırma tekniğidir.²

Konu ile ilgili literatür genel olarak incelendiğinde Berelson'un tanımının, bazı sorunları beraberinde getirdiği ve bu nedenle tanımın bazı açılardan revize

¹N. Dilek Coğuroğlu Demirdelen, "Türk Basımında Gümrük Birliği Sürecinde Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri-İçerik Analizi Çalışması",**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**,Anadolu Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir,2000,s.83

² Orhan Gökçe, **İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2006,s.35

edilmesi ya da yeni bir tanımın ortaya konulması gerektiği görüşü yaygınlaşmaya başlamıştır. Örneğin Fröh her ne kadar kendisini Berelson'un tanımına bağlı hissetse de, Berelson'un tanımında yer alan bazı kavramların konuya açıklık getirmekten ziyade kargaşaya sebebiyet verdiğini düşünmekte ve bu nedenle tanımında bu kavramlara yer vermemektedir. Bu bağlamda Fröh, içerik analizini, "beyanların içeriksel ve biçimsel özelliklerini sistematik ve nesnel tarif eden ampirik bir yöntem" olarak tanımlamaktadır.³

Bununla birlikte içerik analizi teknikleri, bir söylemi anlamada ve yorumlamada, öznel etkenlerden kurtulmayı sağlamak amacını taşımaktadır. Okuyucunun bilgisine, sezgisine, tutumlarına, değerlerine ve referans çerçevesine bağlı, kolayca ve otomatik bir şekilde yapılmış yorumuna karşı, nesnel okuma ilkeleri getirmektedir. Söylemin görünen, kolayca yakalanan, sergilenmiş ve ilk bakışta algılanan içeriği yerine, gizil, üstü örtülü içeriğini ortaya çıkarmayı sağlamaktadır. Dolayısıyla içerik analizi, mesajda, bireyi görünmeden etkileyen öğelerin belirlenmesine yönelik "ikinci bir okuma"dır. Bu anlamda içerik analizi, bir tür iletişim psikanalizini ve iletileni algılama sanatını andırmaktadır. Söz konusu okuma, okuyanı önyargılarında onaylayan, ilk duygularında rahatlatan, ideolojik, politik ve kültürel kanaatlerini pekiştiren bir okuma değil, ona gerçekten de yeni bir şeyler öğreten, onu yeni bir şeylerin önüne koyan bir okumadır.⁴

İçerik analizi tekniklerinin ortak paydası, çıkarsama / çıkarım (*inference*) esasına dayanmalarıdır. Hepsi de, mesajlarda gözlenen ve betimlenen öğelerden hareketle bir yorum getirme amacını taşırlar. Bu nedenle içerik analizi, objektiflik-sübjektiflik uçları arasında uzanan bir doğru üzerinde farklı noktalarda yer alan

³ A.e.,s.17

⁴ Nuri Bilgin,**Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar**,İkinci Basım,Ankara, Siyasal Kitabevi,2006,s.1

teknikler içermektedir. Çok biçimli ve çok işlevli bir görünüm taşıyan bu teknikler bütünü, araştırmacıların öznel yaratıcılıklarına da izin veren bir yapıdadır. ⁵

Tüm bu açıklamalar ve tanımlamalar ile birlikte içerik analizi için farklı bakış açılarını ortaya koyan şu tanımlamalar da yapılmaktadır:

- İçerik analizi, her türlü sembolik davranışın betimlenmesinde ve içeriğinin analizinde kullanılan sistematik, nicel ve nesnel bir yöntemdir. ⁶
- İçerik analizi, kuramsal temeli bulunmayan ve fazla iddiası olmayan analitik bir araçtır. ⁷
- İçerik analizi, kuramsal planda zayıf, ancak pratikte ilginç sonuçlar veren bir yöntemdir. ⁸

İçerik analizini kapsamlı bir şekilde ele alan Klaus Merten'in tanımı ise şu şekildedir: "Sosyal gerçeğin belirgin (manifest) içeriklerinin özelliklerinden, içeriğin belirgin (manifest) olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntemdir." ⁹

Bu açıklamalardan hareketle içerik analizinin şu altı özelliğini tespit etmek mümkündür:

⁵ A.e.,s.1-2

⁶ A.e.,s.2

⁷ Henry,P. ve S. Moscovici, **Problèmes de l'analyse de contenu**, Langages,1968,n.2, Larousse, Paris Aktaran:Bilgin,a.g.e.,s.2

⁸Ghuiglione, R. ve B. Matalon,Les **Enquêtes Sociologiques**,ed. Armand-Collin, 1978,Paris Aktaran: Bilgin,a.g.e.,s.2

⁹ Gökçe, a.g.e.,s.18

- i. İçerik analizi iletişimi konu edinmektedir. İçerik analizinin konusu dille inşa edilen sözlü (beyanlar, açıklamalar), yazılı (kitap, dergi, roman, hikaye, arşiv) ve sözsüz (mimari yapılar gibi) metinlerdir.
- ii. İçerik analizi, metinler yani karikatür ve resimler, edebi ve ilahi eserler, mimari eserler, notalar vb. simgesel malzemelerle çalışmaktadır. Bu da, içerik analizinin herhangi bir şekilde yazılı ya da görsel mevcut olan ve yazılı hale getirilen iletişim üzerine odaklandığı anlamına gelmektedir. Demek ki içerik analizinin konusu, yazılı hale getirilebilen iletişimdir. Başka bir deyişle içerik analizi, metin üzerinde odaklanmaktadır. Bu açıklamalar ışığında, içerik analizinin objesini oluşturan metin, bir iletişimsel eylemin sözlü olarak kayıt altına alınmasına işaret eden teknik bir terim anlamında kullanılmaktadır.
- iii. İçerik analizi sistematikliği ve nesnelliği ön planda tutmaktadır. Başka bir deyişle, içerik analizi sezgisel ve mantıksal yoruma karşıdır.
- iv. İçerik analizinde sistematiklik kendisini kurallarla belirginleştirmektedir. Başka bir deyişle, içerik analizinde metinlerin içerdiği anlamların farklı araştırmacılar, analizciler ve gözlemciler tarafından aynı şekilde okunması ve yorumlanması temel ilkedir. Bu ise, analiz kurallarının çok açık bir biçimde belirlenmesi ve tüm araştırma malzemesine aynı şekilde uygulanmasına bağlıdır.
- v. İçerik analizi kuramsal bir düşünceyi temel alır. İçerik analizinin uygulanma süreci, kuramsal düşüncelerin ürünüdür.
- vi. İçerik analizi, analiz ettiği mevcut metinden hareketle mevcut yani belirgin olmayan iletişimin boyutlarına (kaynak, hedef, sosyal ortam) yönelik çıkarım yapmayı hedeflemektedir. Demek ki içerik analizi, anlaşılan, yani anlamı üzerinde soru kalmamış, yorum süreci tamamlanmış metinler üzerinde odaklanmakta ve bu metinlerden hareketle bilinmeyene yönelik sonuçlar çıkarmayı amaçlamaktadır. İçerik analizinin diğer yöntemlere kıyasla en büyük avantajı burada yatmaktadır.¹⁰

¹⁰ A.e.,s.19,20.

Tüm bunlarla birlikte içerik analizinin üç temel özelliğe sahip olması gerekmektedir. Bu özellikleri şöyle sıralayabiliriz: ¹¹

1. **Nesnellik:** Farklı gözlemcilerin veya analizcilerin aynı doküman üzerinde aynı sonuçları gözleyebilmesi ile mümkündür. Bunun sağlanabilmesi için de analiz kurallarının formüle edilmiş olması gerekmektedir.
2. **Sistemlilik:** Araştırmacının yalnızca kendi araştırmasının amaçlarına uygun olan verileri çözümleyerek diğer verileri ihmal etmesini önler. Sistemlilik, belli bir kategoriye girecek ya da girmeyecek olan bölümlerin saptanmasında hep aynı ölçütün kullanılmasını gerektirir.
3. **Genellik:** Vurguların kurumsal bir temele sahip olmasını gerektirir. Diğer bir deyişle bir mesaj hakkında saf betimsel bir bilgi, mesajın alıcısı ya da vericisinin bilinen özellikleriyle karşılaştırılmamış ise çok az bilimsel değere sahip olmuş olur.

Fiske'ye göre; içerik analizi seçmeci olmamalıdır ve tüm iletiyi, ileti sisteminin ya da uygun biçimde oluşturulmuş bir örnekleme ele almalıdır. Fiske içerik analizinin, çalışmaya iletinin belli alanlarını dahil eden ve diğerlerini dışarıda bırakan metinsel çözümlemenin daha edebi biçimleriyle açık bir karşıtlık içerisinde olduğunu belirtmektedir. İçerik analizi bilimsel bir nesnellik iddiasındadır. ¹²

¹¹ Ezel Tavşancıl, A. Esra Aslan, **İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri**, İstanbul, Epsilon Yayınları, 2001, s.22 Aktaran: Esin Hamdi Dinçer, "Türkiye'de Siyasal Parti İdeolojileri: Demokrasi ve Ekonomi Temel Kategorileri Ekseninde Parti Programları Üzerine Bir İçerik Analizi", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kocaeli, 2006, s.58,59.

¹² John Fiske, **İletişim Çalışmalarına Giriş**, Çev.Süleyman İrvan, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, İkinci Basım, 2003, s.177.

2.2. İçerik Analizinin Amacı

İçerik çözümlemesi, iletilerin açık, aşıkâr içeriğinin, ölçülebilir ve doğrulanabilir bir açıklamasını yapabilmek amacıyla kullanılmaktadır. Anlamlandırmanın düz anlamsal düzeyini çözümler. En iyi verim geniş ölçekli çalışmalarda elde edilir; örneklem ne kadar büyükse, sonuç o kadar doğrudur. Bir iletişim sisteminden seçilen birimlerin belirlenmesi ve sayılması biçiminde uygulanır. Örneğin; bir dönemdeki tüm televizyon dramlarını izleyip, dramlarda görünen erkekleri ve kadınları sayarsak, erkeklerin kadınlardan en azından iki kat daha fazla yer aldıkları bulunabilir. Bu bir içerik çözümlemesi olmaktadır. Sayılacak birimler, araştırmacının incelemek istediği her şey olabilir. Tek ölçüt, bu birimlerin kolaylıkla tanınabilir olmaları ve istatistiksel çözümleme yöntemleri açısından geçerli olabilmeleri için yeterli sıklıkta metinde yer almalarıdır.¹³

İçerik analizi, yöntem olarak mevcut olan metinlerin nicel ve nitel boyutlarından hareketle, mevcut olmayan yani bilinmeyen sosyal gerçeğin bazı boyut ve kesitlerine yönelik birtakım bulguları elde etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmacı, mantıksal bir biçimde tündengelim, başka bir deyişle çıkarım sayesinde, iletişimin içeriklerinde gözlenen sonuçlardan, doğrudan gözlemlenemeyen etkenlere yönelik sonuç çıkarmaya çalışır. Önceden de vurgulandığı gibi bu özellik, içerik analizini kendi sınıfındaki diğer yöntemlerden ayıran en temel özelliğdir.¹⁴

İçerik analizi tek bir metni (örneğin, tek bir romanı, tek bir tarih kitabını ya da gazetenin herhangi bir haberini) analiz etmeye uygun bir yöntem değildir. Bu bağlamda içerik analizinin temel amacı, sayıca fazla olan metin yığnında, araştırma sorusu açısından önem arz eden ortak bilgileri tespit etmek ve değerlendirmektir.

¹³ A.e.,s.176.

¹⁴ Gökçe, a.g.e.,s.20.

Demek ki içerik analizi, araştıracağı metinlerin ve içeriklerinin her yanıyla ve tüm boyutuyla ilgilenmemekte, özellikle ve öncelikle araştırma açısından önem arz eden boyutları üzerine odaklanmaktadır. İçerik analizi, araştırma malzemesinde neyin dikkate alınacağı ya da neyin dikkate alınmayacağını keyfi olarak belirleyen bir yöntem değildir. İçerik analizi kurallar ve kuramsal düşüncenin bir ürünüdür ve özellikle uygulayıcısından metin içeriklerinin anlamlandırma ve yorumlanmasında bunlara bağlı kalmasını, başka bir deyişle bu kurallara ve ilkelere kesin olarak riayet etmesini şart koşmaktadır. Bu koşullar ise şöyle sıralanabilir:¹⁵

1. **Kesinlik sağlama, kuşkuları giderme:** İçerik analizinin amacı kişisel tepkilere yönelik değil, çok sayıdaki metinlerin içerikleri hakkında sistematik ve ortak veriler elde etmektir.
2. **Mevcut olandan mevcut olmayana yönelik çıkarım yapma:** İçerik analizi metnin içeriklerinin kapsadığı anlamları (açık ve kapalı / satır aralarında gizlenen) tespit etmek ve açıkça ortaya koymak suretiyle, sosyal gerçeğin belirli boyutlarına yönelik çıkarım yapmayı hedeflemektedir. İçerik analizi, araştırma sorusunu cevaplandırma sürecinde metinlerde mevcut olan ancak araştırma sorusu açısından önem arz etmeyen bazı bilgilerin kaybolacağını önceden bilmekte ve kabullenmektedir. Ancak içerik analizi aynı zamanda, bu göz önünde bulundurulmayan bilgilerin yalnızca içerik analizinin sonuçlarını etkilemeyeceği koşulundan hareket etmektedir. Çünkü içerik analizi, metinde mevcut olan bütün bilgilerin anlamlandırma sürecinde göz önünde bulundurulması gerektiğinin özellikle altını çizmektedir. Bunun da temel nedeni, doğru anlama ve yorumlamanın, metin-okuyucu etkileşiminin bir sonucu olduğu düşüncesidir. Demek ki içeriklerin anlaşılması ve doğru yorumlanması ancak metindeki bütün bilgilerin göz önünde bulundurulması durumunda mümkün olmaktadır. Her araştırmacı da diğer tüm araştırmacılar

¹⁵ A.e.,s.21,22,23.

gibi önce metni okumak, algılamak ve yorumlamak zorundadır. Ancak bu süreçten sonra anlatımlar soyutlanabilir ve kategoriler oluşturulabilir.

2.3. İçerik Analizinin Tarihçesi ve Gelişimi

Tarihsel bağlamda, içeriğin çözümlenmesi düşüncesi özellikle 20. yüzyılda ortaya konulmuş tanım önerilerinde kendini göstermektedir. Krippendorff ise, sistematik içerik çözümlmeye yönelik erken yaklaşımları, 20. yüzyılın çağdaş anlamdaki içerik çözümlemesinin üç yüzyıl öncesine, “Kilise’nin 17. yüzyıldaki engizisyon soruşturmalarına” kadar götürmektedir.¹⁶

Bilgin, iletişimlerin, XX. yy.da sosyal bilimlerin geliştirdiği tekniklerle incelenmesinden önce, kökü çok eskilere giden bir analiz tekniğiyle ele alındığını ve kutsal ve gizemli metinlerin yorumunda kullanılan bu sanatın, “hermenötik” olduğunu belirtmektedir. Çok anlamlı, gizil anlamlı açık olmayan mesajların yorumunu konu alan bu sanatta, karizmatik sezgi ve sabırlı gözlem önemliydi. Genel olarak sembolik ve çok anlamlı olan bir söylemin altında gizlenen anlamı ortaya çıkarmak amaçlanmaktaydı. Kullanılan gözlem teknikleri, çoğu kez *retorik ve mantık* üstüne temellenmişti. Retorik, ikna edici anlatım biçimlerini, mantık ise, doğru akıl yürütmenin formel kurallarını belirlemeyi sağlamaktaydı.¹⁷

İçerik analizinin, XX. yüzyıl başında, Columbia Gazetecilik Okulu’nun gazetelerin nicel analizine ilişkin çalışmalarıyla ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Çeşitli konu başlıklarının envanterini yapmak, basın organlarının evrimini izlemek,

¹⁶ K. Krippendorff, **Content Analysis: An Introduction To Its Methodology** (2. bs). Thousand Oaks: Sage, 2004,s.3 Aktaran: Aykut Arıkan, "Bilgisayar Destekli Türkçe Tabanlı Medya İçerik Çözümleme Sistemi – 107K209 Projesi: Bir Olgu İncelemesi",2009,s.191.

¹⁷ Bilgin,**a.g.e.**,s.3.

yazıların “sansasyon” düzeyini ölçmek, kent ve kır kesiminde çıkan günlük ve haftalık yayınları karşılaştırmak, bu çalışmanın temel konularıdır.¹⁸

Öte yandan İçerik analizinin esas gelişiminin 1940 sonrasına dayandığı genel olarak kabul görmektedir. Bu nedenle, içerik analizinin gelişiminde iki evreden söz etmek mümkündür. Bunlardan ilki, 1940'lara kadar olan ve içerik analizinin emekleme dönemi olarak nitelendirilebilecek dönemi kapsamaktadır. Diğeri ise, 1940'lardan sonraki dönemi içermektedir. Bu dönem, içerik analizinin teknik olarak doğuşunu ve arkasından da teknikten yönetime doğru gelişimini ve olgunlaşmasını kapsamaktadır.¹⁹

2.3.1. 1940'lara kadar olan dönem

Bu alandaki ilk analiz, Speed tarafından 1893 yılında yayımlanan New York gazetelerinin haber içeriklerinin değişimine ilişkin çalışmadır. Speed bu çalışmasında, 1882 ve 1883 yıllarına ait dört gazetenin Pazar günü sayılarında yer alan içeriklerini konularına göre kategoriler halinde gruplandırarak sayısal yoğunluğunu ortaya koymuş ve karşılaştırmıştır.²⁰

Speed'den birkaç yıl sonra Wilcox (1900), 147 gazetenin içeriğini yine belirli konulara göre sınıflandırarak karşılaştırmalı olarak yoğunlukları açısından analiz etmiştir. Wilcox Speed'den farklı olarak, sayılabilecek nitelikteki tüm unsurları (örneğin başlıklar, konum, resim, hacim vs.) analizine dâhil etmiştir.²¹

Bu analizler, içerik analizinin sistematik bir çerçeveye oturtulması girişimlerinin başlamasına yol açmıştır. Bu bağlamda içerik analizini sistematik bir

¹⁸ A.e.

¹⁹ Gökçe, a.g.e.,s.30,31.

²⁰ A.e.,s.31.

²¹ Ae.

çerçeveye oturtan ilk önemli düşünür Harold D. Lasswell'dır. Lasswell, 1945'ten itibaren basın ve propaganda analizlerine girişmiş; örgütlerin belirli simgelere ve bunların kullanıcılarına duydukları ilgi ve sonraları da propaganda üzerine yoğunlaşmıştır. Lasswell'in "Prusya Okul Kitaplarındaki İdeolojik Stereotipler" adlı doktora çalışması (1927) ve propaganda alanındaki çalışmaları, içerik analizi alanında ilk sistemli analizler olarak nitelendirilmektedir. Bunlar *Propaganda Techniqui in the World* adlı kitapta (1927) toplanmıştır.²²

1. Dünya Savaşıyla birlikte propaganda faaliyetlerinin incelenmesi önem kazanınca, nicel tekniklerle yapılacak çalışmalara ağırlık verilmiştir. Bu çağ, ABD'de psikolojide behevyorizmin yükseldiği çağdır. Bir başka deyişle sezgisel içebakışa dayalı bir psikoloji yerine, objektif davranışsal bir psikolojinin geliştiği bir dönemdir.²³

2.3.2.1941 ve sonrası:İçerik Analizinin Kavram Olarak Doğuşu

1941 birçok açıdan, bağımsız bir yöntem olarak içerik analizinin doğum yılı olarak değerlendirilmektedir. Zira 1941 yılının Ağustos ayında Chicago Üniversitesi'nde kitle iletişim sahasında Lasswell, Lazarsfeld, Berelson, Walpes, Stanton, Kris, Sperier vb. gibi tanınmış otoritelerin katılımıyla bir konferans düzenlenmiş ve bu konferans içerik analizinin kavram olarak doğuşu, yöntem olarak da gelişmesi ve yaygınlaşmasının zeminini oluşturmuştur.²⁴

1940-1950 yılları, ABD'de siyasal bilimlerin içerik analizine yöneldiği ve analiz kurallarının sistematikleştirildiği bir dönem olmuştur. Gelişiminde, II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında hissedilen pratik nedenler etkili olmuştur. Örneğin,

²² A.e.

²³ Bilgin,a.g.e.,s.3

²⁴ Gökçe, a.g.e.,s.32

Amerikan Hükümeti, savaş sırasında, karşı veya olumsuz propaganda yapan gazetelerin ve diğer yayınların ortaya çıkarılması için, analiz uzmanlarına başvurmuştur. Bu dönemde Lasswell, Chicago Üniversitesi'nde siyasal sembollerin ve mitolojilerin analizini sürdürmüş ve içerik analizinde uzmanlaşmış yeni araştırmacılar (Leites, Fadres, Goldsen, Gray, Janis, Kaplan, Mintz, de Sola Pool, Jacobson vs.) ortaya çıkmıştır. Bunların çalışmaları “*The Language of Politics: Studies in Quantitative Semantics*” adlı eserde toplanmıştır. Yine bu dönemde biri edebiyat eleştirisine yakın, diğeri ise ünlü bir nevroitik kadının kişiliğini inceleyen iki çalışma ile birlikte içerik analizinin farklı uygulama alanları belirmiştir.²⁵

1940-1950 dönemi, metodolojik planda Lazarsfeld'in yardımıyla Berelson'un içerik analizinin kurallarını belirlediği bir dönem olmuştur. Bu çerçevede ortaya konan analiz kuralları ve koşulları, diğer araştırmacılar tarafından çeşitli ülkelerde yakın yıllara dek izlenmiştir.²⁶

1950-1960 arası dönemde, içerik analizi yaygınlaşmış ve çeşitli disiplinlerde gittikçe genişleyen bir uygulama alanına sahip olmuştur. Yöntemin psikolinguistik sorunları üzerine çeşitli kongreler düzenlenmiş (örneğin Allerton House Conference: Illinois, 1955) ve çalışmaların bir kısmı yayınlanmıştır. Bu çalışmalar içerik analizinin siyasal bilimler, gazetecilik, sosyoloji ve psikolojiden sonra etnoloji, tarih, psikiyatri, psikanaliz ve dilbilim gibi disiplinlere de girerek gelişmesine yol açmıştır.²⁷

1960'a kadarki gelişmeler genel bir değerlendirmeye tabi tutulacak olursa, 1960'a kadar içerik analizi ile yapılan çalışmalardaki sayısal artış, geometrik bir özelliktir. 1900-1920 arası her yıl ortalama 2.5 araştırma yapılırken bu sayı 1920-1930 arası yıl başına 13.5, 1930-1940 arası 22.8, 1940-1950 arası 43.3 ve nihayet

²⁵ Bilgin, a.g.e., s.3,4

²⁶ A.e., s.4

²⁷ A.e.

1950-1960 arası 100'dür. 1960'dan sonra içerik analizi hemen hemen tüm disiplinlere (linguistik, psikoloji, tarih, edebiyat, sosyoloji, siyaset bilimi vb.) girmiş ve geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Bilgisayarların 1960'ta sosyal yaşama girmesiyle birlikte, bilgisayar içerik analizi alanında da kullanılmaya başlanmıştır. 1950'lerden sonra içerik analizine yönelik eleştiriler gündeme gelmiş ve nitel içerik analizi istekleri yoğunlaşmıştır. Nitel içerik analizi modelleri geliştirilmiş ve içerik analizine alternatif olarak sunulmuştur.²⁸

1967'de Philadelphia'da toplanan ikinci bir kongre 400 araştırmacıyı bir araya getirmiş ve kongre notları 1969'da yayınlanmıştır. Her iki kongrenin çalışmaları da içerik analizinin bilgisayarlara uyarlanması yolunda yeni teknikler getirmektedir. Ancak bilgisayarlarla analiz, içerik analizini tümüyle kapsamamaktadır. İçerik analizi çeşitli kaynaklardan esinlenerek ve etkilenecek değişik yönlerde dal budak salmaktadır.²⁹

Tüm bunlarla birlikte özetle; içerik analizinde 1960 ve sonrasında üç temel olgunun belirleyici unsur olduğu söylenebilir. Bunların ilki; bilgisayarın kullanımı, ikincisi, sözel olmayan iletişime ilginin ve semiyolojinin gelişimi ve üçüncüsü ise; dilbilim çalışmalarındaki gelişmelerdir. Bu dönemden sonra ortaya çıkan çalışmalar şu konulara eğilmişlerdir:³⁰

- Küçük gruplarda sosyal değişme (grup dinamiği)
- Uluslararası ilişkileri (siyasal bilimler)
- Piskotik dil; psikoterapistin görüşme teması (klinik psikoloji)
- "İntihara aday" kişilerin mektuplarındaki özellikler
- Öğrencilerin kendi kimliklerini algılamaları (sosyal psikoloji)

²⁸ Gökçe, a.g.e.,s.34.

²⁹ Bilgin,a.g.e.,s.5,6.

³⁰ Ezel Tavşancıl, A. Esra Aslan, **İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri**, İstanbul,Epsilon Yayınları, 2001,s.22 Aktaran: Dinçer,a.g.e.,s.60,61.

- Alkol kullanımı ile halk hikâyelerinin içeriği arasındaki ilişki (antropoloji)

Genel anlamda içerik analizinin tarihsel gelişimine baktığımızda; aslında 1940'lı yıllarda ortaya çıkması şaşırtıcı değildir. Çünkü genel anlamda iletişim biliminin en temel kavramlarının ve modellerinin ortaya çıkışı da iletişime yönelik çalışmaların arttığı II. Dünya Savaşı'nın etkisi altında kalan bu dönemde gerçekleşmiştir. Yine 1950 ve 1960'lar da iletişim bilimi açısından önemli bir dönemdir ki içerik analizinin gelişmesi de aynı döneme rastlamaktadır. Elbette tüm iletişim teori ve uygulamalarında olduğu gibi daha önce belirtilen söylemler ve ortaya atılan fikirler, yapılan araştırmalarla geliştirilerek günümüze gelinmiştir.

İçerik analizi de bu gelişmelerden etkilenecek geliştirilmiş ve sadece iletişime ait alanlarda değil, sosyal bilimlerin birçok alanında kullanıla gelmiştir. Özellikle de sosyal bilimler alanında, deneysel veya gözleme dayalı araştırmaların uygulanamadığı durumlarda başvurulacak bir yöntem haline gelmiştir.

2.4. İçerik Analizinin Uygulama Alanları

İçerik analizi daha çok kitle iletişim araçlarının incelenmesinde kullanılmıştır. Bu tür araştırmalarda amaç, ya kitle iletişim araçlarında zamanla meydana gelen değişiklikleri saptamak, ya da toplum ve kültürde zamanla meydana gelen değişiklikleri belirlemektir.³¹

Genelde, söylenen ya da yazılan her şeyin içerik analizine tabi tutulabileceği belirtilmektedir. Ancak, içerik analizi her türlü dokümanter araştırmaya uygun

³¹ J.L.Simon,**Basic Research Methhods in Social Science: The Art of Empricat Investigation**,Random House,NewYork,1969,Aktaran:SelahaddinÖğülmüş,**İçerikÇözümlemesi**,https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:9mWtzCYjqCUJ:dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/506/&hl=tr&gl=tr&pid=bl&srcid=ADGEESgMde0WJZrwn_3u1HkMmdh6XVhziywYbo ZT:24.02.2012,s.219.

değildir. Örneğin; bir iddianın doğruluğunu ya da bir portrenin estetik değerini belirlemede içerik analizi nadiren kullanılabilir.³²

İçerik analizi kamusal alana yönelik üretilen ve kurgulanan metinleri çözümlemektir. Genelde içerik analizi, yalnız kitle iletişim araştırmalarının içeriklerinin analizi için uygun bir yöntem gibi algılanmaktadır. Aksine, içerik analizi kitle iletişiminin ötesinde edebi eserleri, romanları, tarihi eserleri, dini ve ilahi metinleri, yazıtları, arşivleri ve kamuoyu için üretilen her türlü söylev ve söylemleri analiz edebilen bir yöntemdir.³³ Örneğin Ogilvie, Stone ve Shneiderman tarafından, 1966'da ortaya konulduğu gibi el yazması notlar için dahi kullanılabilir. Araştırmacılar içerik çözümleme yöntemiyle elle yazılmış olan değişik intihar notlarını çözümleyerek sonuçlar elde etmeye çalışmışlardır.³⁴

İçerik analizi, özellikle veriye ulaşma sorunu olduğunda ve araştırmacının ulaşabileceği ve bireylerin verdikleri mesajlarla sınırlı olduğunda yararlı bir yoldur. Zaman ve uzaklık, sosyal bilimcilerin çoğunlukla doğrudan veri kaynaklarına ulaşmasını engeller. Bu durumlarda görüşme, gözlem, soruşturma gibi teknikler uygulanamaz. Eğer kişi yaşamıyorsa, araştırmacı, bu kişi hakkında çağdaşlarının yazdıkları şeyleri ya da öldükten sonra hakkında yazılan yazıları çözümleyebilir. Bu yönüyle de içerik analizi, yapılacak hiçbir şeyin bulunmadığı durumlarda "son çare" olarak işe yararmaktadır.³⁵

³²O.R. Holsti, "Content Analysis", *The Handbook of Social Psychology* (Second Edition),Lindzey,G. And Aronson, E. (Eds.), Addison-Wesley Publishing Company,Inc.,Vol:2,596-692'den Aktaran: Selahaddin Öğülmüş, "İçerik Çözümlemesi",s.219.

³³ Gökçe, **a.g.e.**,s.20.

³⁴Robert Philip Weber,**Basic Content Analysis** (2. bs.),Newbury Park: Sag,1990,Aktaran:Arıkan,**a.g.m.**,s.192.

³⁵ O.R. Holsti, "Content Analysis", *The Handbook of Social Psychology* (Second Edition),Lindzey,G. And Aronson, E. (Eds.), Addison-Wesley Publishing Company,Inc.,Vol:2,596-692 Aktaran: Öğülmüş,**a.g.m.**,s.219.

2.5. İçerik Analizinin Haber ve Medya İle İlişkisi

İçerik analizinin farklı disiplinlerce kullanılması yanı sıra televizyon programları veya haber özmlerlerinde de sıkça kullanılmaktadır. Birçok iletişim aracının ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlayan siyasi ve askeri nedenler içerik analizinde de karşımıza çıkmaktadır.

Örneğin; 1940'lı yılların başında, Amerika'da bir derginin Nazi propagandası yapan Alman radyo yayınlarına paralel yazılar yayımladığı, içerik analizi sonuçlarına dayanılarak mahkeme önünde kanıtlanmıştır. Bu çalışmada ilk olarak belirli bir süre içinde kalan Alman radyo yayınları incelenerek on dört konuya ayrılmış, sonra derginin 22 Aralık 1941 ile 2 Mart 1942 tarihleri arasında yayımladığı 157 fıkra ve makale seçilmiştir. Bu fıkra ve makalelerdeki ifadelerde 14 konunun her biri karşılaştırılarak, Amerika'da dergi ve Alman radyo yayınları arasındaki paralellik ortaya çıkarılmıştır. Bunun için dergideki yazılarda "...ırkın kötülüğü", "...ırkın yüceliği", "siyasal sistemin mkemmeliği" vb. konulara giren kavram ya da simgelerin tekrar sayısı ve bu simgelerin yer aldığı cümlelerin olumlu, olumsuz, nötr, kuvvetle vurgulama, saldırganca, dostça vb. nitelikleri saptanmıştır.³⁶

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi, içerik analizinin kitle iletişim araçlarında kullanımı içerik analizinin tam olarak tanımlanabildiği tarihlere denk gelmiş ve siyasi sonuçları olan bir amaca yönelik kullanmıştır. Üstelik hem yazılı hem de işitsel olan kitle iletişim araçlarından yararlanılmıştır. Günümüzde de içerik analizi, kitle iletişim araçlarında yer alan program, haber, makale ve benzeri daha birçok konuda farklı saptamalar yapılmasını sağlamaktadır. Bu sayede medyada yer alan içeriğin toplumsal boyuttaki etkilerine atıfta bulunabilmektedir.

Özellikle ikinci dünya savaşının ardından, içerik analizinin öncü isimlerinden Lasswell'in siyasi iletişime ve propagandaya yönelik olarak çalışmış olduğunu

³⁶ Alev Arık,Psikolojide Bilimsel Yöntem, İstanbul,İ.Ü.Basımevi ve Film Merkezi Yayın No:3708,Fakülte No:3253,1992,s.119, Aktaran:Diņer, **a.g.e.**,s.59,60.

düşündüğümüzde, bugün gelinen noktada, medyada özellikle de haberlerde yer alan içeriğin çözümlemesinin önemi daha iyi anlaşılacaktır. Lasswell araştırmalarında kaynağın, hedefi etkileme sürecini incelemiş olması da haber dilinde kullanılacak kelimelerin veya söylemlerin toplum üzerinde bir etki yaratmasına yönelik beklentinin olduğunu göstermektedir.

Bu duruma açıklık getirmek için Lasswell'in 1948'de ortaya koymuş olduğu iletişim modelinde de yer alan şu sorulara bakılabilir; - Kim? - Ne söylüyor? - Hangi kanalı kullanıyor? - Kime (söylüyor)?- Nasıl bir etki oluşuyor? Bu sorulardan da anlaşılacağı üzere; Lasswell, iletilerin aktarım sürecinde kaynağın alıcıyı etkileme süreci işlemiş ve incelemiştir. Bu da içerik analizi ile kitle iletişimini çözmeye çalıştığını göstermektedir.³⁷

Gerbner ise; görgül iletişim çalışmasını diğer araştırmacılardan daha ileriye taşımıştır. Çünkü o, medya sisteminin içinde büyüdüğü ve seslendiği kültürler nasıl ilişkilendirildiğine ilişkin kuramın temelini oluşturmak için içerik analizi ve izleyici araştırmalarından elde edilen verileri kullanmaktadır. Gerbner bu ilişkiyi "yetiştirme" (cultivation) olarak adlandırmaktadır. Diğer bir deyişle medya bir kültürdeki tutumları ve değerleri yetiştirmektedir. Medya bu değerleri yaratmaz, değerler önceden var olmak zorundadır; ancak bu değerleri besler, yayar ve kendi değerlerini sürdürmesi, üyeleri arasında yayması ve böylece üyelerini herkesin paylaştığı bir oydaşma, bir öznellerarasılık etrafında tutabilmesi için kültüre yardımcı olur. İçerik analizi bir kültürün tüm ileti sistemi içerisinde gömülü olan değerleri açığa çıkarır; anlamsal ayrıştırma yöntemi ise bu değerlerin okurda gerçekten yerleşip yerleşmediğini ortaya koyabilir.³⁸

³⁷ Judith Lazar, **İletişim Bilimi**, Cengiz Anık (çev.), Ankara, Vadi Yayınları, 2001, s.95-96.

³⁸ Fiske, **a.g.e.**, s.194.

3. DÜNDEN BUGÜNE ALEVİLİK VE ALEVİ TOPLUMUNA YÖNELİK OLAYLAR

Bu bölümde geçmişten günümüze Alevilik ve Alevi Toplumuna yönelik olaylar ele alınmadan önce, Alevilik ve Bektaşilik kavramları irdelenecek; daha sonra Cumhuriyet döneminde Alevilik ve Bektaşiliğin toplumsal ve siyasi hayatımızdaki yeri Dersim, Kahramanmaraş, Çorum ve Gazi Mahallesi olayları doğrultusunda açıklanacaktır. Ayrıca Türkiye'de Alevilikten kaynaklanan sorunlara medyanın bakış açısı değerlendirilecektir.

3.1. Genel Hatlarıyla Alevilik ve Bektaşilik Kavramları

Alevi kelimesi tarihsel süreç içinde anlam değişmesine uğrayarak günümüze kadar gelmiştir. 11. yüzyılda Kutadgu Bilig'de ve diğer birçok kaynakta Alevi Hz. Ali soyundan gelen anlamında kullanılmıştır. Bu daha sonra anlam değiştirerek Alevi Hz. Ali'yi sevenler ve ona bağlananlar anlamına gelmeye başlamıştır. Günümüzde de bu anlamda kullanılmaktadır. Geçmişten günümüze Aleviliği ve Alevilik kavramını etkileyen ve günümüz Alevilik anlayışına yön veren sürecin detayları bu bölümde genişçe ele alınacaktır.

3.1.1. Aleviliğin doğuşu ve oluşumu

Arapça bir kelime olan "Alevi" sözlük manasıyla; "Aliye mensup, Ali taraftarı, Ali'yi seven, sayan ve ona bağlı olan, Ali'ye ait ve Ali'nin soyundan gelen" gibi çeşitli anlamlara gelmektedir.¹ Bu bağlamda Alevilik; Ali'yi sevmek ve onun soyunun diğer bir deyişle Ehli Beyt'in yolundan gitmek olarak tanımlanabilir.² Yaman'a göre; "Alevi" kavramının Hz. Ali ve soyunu nitelendiren kısmından söz

¹ Sönmez Kutlu, **Alevilik-Bektaşilik Yazıları Aleviliğin Yazılı Kaynakları Buyruk, Tezkire-i Şeyh Safi**, Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 2006, s.15.

² Ali Yaman, **Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi**, İstanbul, Nokta Kitap, 2007, s.18.

edilecekse, "Seyyid ve Şerif" kavramlarının da açıklanması gerekir. İslam öncesi Arap toplumunda "Seyyid, Şerif, Emir veya Şeyh" adı verilen biri başkanlık etmekteydi. Ancak bu sözcükler daha sonra Hz. Ali soyundan gelenleri yahut bu iddiada bulunanları nitelemek için kullanılmıştır. Özellikle 10. yüzyıldan itibaren bu şekilde kullanılan "Seyyid ve Şerif" kavramları, Hz. Ali'nin soyundan gelindiğini gösteren belgeler ve bu belgeleri sağlayan Nakib-ül Eşraf'lık kurumunun oluşmasıyla da giderek yaygınlaşmıştır. Zaman içerisinde Hz. Hasan soyundan gelenlere Şerif, Hz. Hüseyin soyundan gelenlere ise, Seyid denile gelmiştir. Ancak Anadolu Alevileri arasında Dedelerin Hz. Ali soyundan geldiklerini nitelemek üzere "Seyyid" kavramı kullanılmaktadır.³

Noyan ise; Alevi sözcüğünün Hz. Ali'ye ve onun soyuna gönülden bağlı anlamında kullanılmasının yanı sıra Hz. Muhammed'den sonra yalnız Hz. Ali'nin halifeliğini ve imamlığını tanıma olarak ifade eder. Diğer ilk üç halifenin (Ebu Bekir, Ömer ve Osman) Hz. Ali'nin hakkına tecavüz ettiklerini ve bu yüzden ondan önce hilafet makamına geldiklerini savunan insanları ifade ettiğini belirtir.⁴

Öte yandan Sünni inançta Hz. Ali'ye haksızlık edildiği Muaviye'ye kadar düşünülmezken, Alevi düşüncede Hz. Muhammed'in vefatının hemen ardından hilafet sorununun çıktığına inanılmaktadır. Yaman'a göre; Hz. Muhammedi vefatı öncesinde Hz. Ali'nin kendisinin yerine geçeceğini vurgulamıştır. Ancak diğer üç halifenin Ehlibeyte rağmen halife oldukları ve Hz. Ali'nin ise bu durumu onaylayarak gerginlik yaratmaktan kaçındıklarını belirtir. Yaman, Aleviliğin doğuşunu bu gelişmelere dayandırarak, tarihsel süreç içinde ehlibeytin başına gelenlerin ve bu olaylar içinde en önemlisi olan Kerbela'nın Aleviliği siyasal ve düşünce bakımından olgunlaştırdığını belirtir.⁵

³A.e.s.19.

⁴ Bedri Noyan, **Bektaşilik Alevilik Nedir**, Ankara,Doğuş Matbaacılık,1985,s.10.

⁵Yaman, **a.g.e.**,s.72.

Sözcüğün terim anlamına dair ise birçok alanda farklı yaklaşımlar mevcuttur. Sönmez'e göre; Tarih boyunca dilciler, tarihçiler, şairler, edebiyatçılar, fırka ve mezhepleri inceleyen Makalat yazarları kavrama farklı anlamlar yüklemişlerdir. Örneğin Tasavvuf'ta tarikat silsilesi Hz. Ali kanalıyla Hz. Peygamber'e ulaşan Kadiri, Mevlevi, Bektaşî ve benzeri tarikatlara Alevi denilirken, İslam Mezhepleri Tarihi'nde Alevi adı, çok genel bir anlamda, Şia ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Buna göre Alevi, Hz. Ali'nin Hz. Muhammed'den sonra devlet başkanlığına Allah ve Hz. Peygamber tarafından tayin edildiğine inanan ve imametin kıyamete kadar Fatıma'dan olan soyunda olduğunu savunan toplulukların müşterek adı olmuştur. Dolayısıyla Şia'nın Zeydiyye, İsmailiye, Oniki İmamiyye, Nusayriyye, (Nizariye), Fatimiyye ve diğer Şii gruplar için bu anlamda Alevi denmektedir. Bunun yanında bu topluluklar için kullanılan Alevilik, bulunduğu coğrafyaya, topluluğa ve siyasi ortama gör farklılıklar göstermiştir. Örneğin bugün İranlılar, Ali soyundan gelenlere "Alevi" demektedirler. Alevi ismi, Türk ve Balkanlarda yaşayan, önceleri, Kızılbaş, Işıklar, Abdallar, Torlaklar, daha genel anlamda da Bektaşî adıyla bilinen dini-mistik topluluklar için yaygın bir kullanım kazanmıştır.⁶

Öte yandan Kılıç'a göre; Alevilik başlangıçta siyasal bir devinimdi ve ancak buradaki siyasallık, salt bir siyasallıktan öte inanç temelli ve inançtan güç alan bir siyasallıktı. İslam'ın Tanrı'nın elçisi Hz. Muhammed'in ölümünün ardından onun işaret ve telkinine karşın Hz. Ali yerine Hz. Ebu Bekir'in halife seçilmesi olayını, Aleviliğin doğuşu olarak gören Kılıç'a göre; Hz. Ali'nin Halifeliğini isteyenlerin başlattıkları siyasal bir devinim olarak Alevilik, Hz. Ali'nin ve onun soyundan gelenlerin halifeliği inançsal/imani bir zorunluluk kabul etmektedir. Tarihsel süreç içinde ise Alevi sözü yerine Şii ve Alevilik yerine de Şia tabirleri kullanılmıştır. Emeviler ve Abbasiler zamanında bir dönem Alevi sözü doğrudan doğruya Hz Ali'nin soyundan gelenleri anlatmak için de kullanılmış olsa da gerçekte Türk

⁶ Kutlu,a.g.e.,s.16.

kültürünün ürettiği ve yön verdiği bir adlandırmadır.⁷ Bununla birlikte belirtmek gerekir ki; Alevilerin tamamı Hz. Ali'den önceki halifeleri reddetmemektedirler. Sadece bazı kollar reddetmektedir. Üç halifeyi kabul etmeyenlere ise Sünni gelenekte Rafizi denmektedir.

Onat ise, Hz. Muhammed'in sağlığında, ne siyasi ve itikadi ne de fıkhi-ameli mezheplerden söz edilemeyeceğini, mezhep ve benzeri oluşumların hepsinin Hz. Muhammed'in vefatından sonra çıktığını ve İslam'ı anlamlandırma, muhtelif sebeplerle yer yer farklılıklar ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu söz konusu farklılaşmanın niteliği ve rengi belirgin bir hal alıp, kurumlaşmalar söz konusu olunca da, mezheplerden söz edilmeye başlandığını ifade eder. Onat'a göre; kurumlaşma süreci sonunda zaman zaman mezhepler dinle özdeşleştirilmiştir ancak her mezhebin Kur'an'a uygun olmayan görüş ve düşüncelerinin olması mümkündür. Mezheplerin temelinde, insanın sosyal bir varlık olmasından kaynaklanan, doğal örgütlenme çabalarının sonucudur.⁸

Sosyal bir varlık olarak insan, gittiği tüm coğrafyalardan etkilenmenin yanı sıra söz konusu yerlere kendi görüşlerini ve kültürünü de yansıtarak bulunduğu yerle bir etkileşim içine girer. Bunun doğal sonucu olarak; toplumda kullanılan kavramların da bu etkileşimden payını alarak değişimler yaşayabildiği gözlemlenmektedir.

Nitekim "Alevilik" sözcüğüne günümüze kadarki süreç içinde baktığımızda bugünkü anlamıyla ilk kullanımı Orta Asya Türklüğüne aittir. Orta Asya'ya göç ederek Türklere sığınmış ve Türkler onlara büyük saygı göstermişlerdir. Uygur devleti döneminde de Alevilik devletçe tanınan ve korunan bir inanç halini almıştır. Özellikle Karahanlılar Devleti döneminde ve Samaniler Döneminde (874-999) Orta

⁷ Mustafa Cemil Kılıç, **Laik Türkiye İçin Yükselen Alevilik**, İstanbul,Kum Saati Yayınları,2006,s.33.

⁸ Hasan Onat, **Türkiye'de Din Anlayışında Değişim Süreci**, Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 2003,s.129.

Asya'da hızla yayılmıştır. Orta Asya'ya göç eden Ehlibeyt soyuna mensup kişilerle Türkler arasında evliliklerin olması seyyidlik olgusu Türklere geçmiştir.⁹

3.1.1.1.Diyanet Sözlüğünde Aleviliğin Anlamı

Buraya kadarki kısımda daha çok Alevi inançtan yahut bu inanca yakın kaynakların yaklaşımları ele alınmıştır. Sünni bir bakış açısıyla Diyanet sözlüğündeki Aleviliği ele alacak olursak, buna göre Alevilik; Hz. Ali'ye bağlılık noktasında birleşen çeşitli dini ve siyasi gruplar için kullanılan bir terimdir. Sözlükte "Hz. Ali'ye mensup" onun soyundan gelen, onu seven, sayan ve bağlılığını ifade eden kimse demektir. Bu kavram, siyasi anlamda Hz. Peygamberin vefatından sonra Hz. Ali'yi ve onun soyundan gelenleri imam (halife veya devlet başkanı) olarak kabul edenler için gündeme gelmiştir. Daha sonraları, Hz. Ali ve oğulları Hasan ile Hüseyin'in neslinden gelenler için Alevi nisbesi dışında şerif, seyyid ve emir gibi lakaplar da kullanılmıştır. Bazı tasavvufçulara göre, bütün tarikatlar ashaptan birine nispet edilir. Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'a mensup tarikatlar olduğu gibi Hz. Ali'ye ulaşan tarikatlara da Alevi denmektedir.¹⁰

Bunun yanında İslam siyasi tarihinde Alevi terimi; ilk defa hilafet hakkındaki tartışmalarla ortaya çıkmıştır. Bilindiği gibi Hz. Muhammed'in vefatını müteakip ve üçüncü halife Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sonra hilafet konusundaki anlaşmazlık giderek şiddetlenmiştir. Bu ihtilaf esnasında Hz. Ali'nin tarafını tutanlara Alevi veya şiatü'l Ali (Ali'ye bağlı olanlar veya Ali taraftarı) denilmiştir.¹¹

⁹ Kılıç,a.g.e.,s.34.

¹⁰ (Çevrimiçi) <http://www.diyanet.gov.tr/turkish/basiliyayin/dinikavramlaroku.asp?id=63&harf=A>
ZT:20.02.2012

¹¹ (Çevrimiçi) <http://www.diyanet.gov.tr/turkish/basiliyayin/dinikavramlaroku.asp?id=63&harf=A>
ZT:20.02.2012

3.1.1.2.Alevilik- Bektaşilikte Önderler

Alevi-Bektaşî topluluklarda töre, sözlü kültür ve göreneğe dayandığı için her yaşlı ve tecrübeli kişilerin anlatıp gösterdiklerine göre düzenlenir. Toplulukta Dede, en üst mertebede yer alır ve dedeler peygamber soyundan geldiklerine inanılan "Seyyid", "Ocakzade", "Ocakoglu" gibi unvanlar alırlar. Alevilik- Bektaşilikte dede, cemaatin dini önderi, mürşidi ve piridir. Alevi- Bektaşinin dünyaya gelmesinden son yolcuğuna dek dinsel hizmetlerini dedeler yaparlar. Bektaşilikte dedenin yerini "Baba" alır. Baba soya bakılmaksızın en yetkin kişi olarak seçilir. Dede ocakları, Alevi-Bektaşiler için birer dinsel çekim alanı oluşturmaktadırlar.¹² Tüm Dünyadaki Bektaşilerin başı ise 'Dedebaba'dır. Bir tek kişi Dedebaba olabilir ve bu kişi ömür boyu görevde kalmaktadır.¹³

Ocak terimi ise; Alevilerde dinsel hizmetleri gören Dedelerin aileleri ve bu aileler çevresinde oluşan organizasyonu ifade etmektedir. Alevilerde her dede ve talip (Dede olmayan Aleviler) ailesi bir ocağa dahildir. Bu nedenle Alevi olan herkesin sistem içinde belirlenmiş bir konumu mevcuttur.¹⁴

3.1.2. Anadolu Aleviliği ve Bektaşilik

Bu bölümde Bektaşilik kavramı bağlamında; Babai isyanı, Yeniçeri Ocağı'nın kurulması ile Bektaşilik ilişkisi, Anadolu'daki Safevi Nüfuzu ile aynı dönemde Osmanlı yönetiminin iç-dış politikalarının yansımaları ve Yeniçeri Ocağı'nın kapatılmasının Bektaşilik üzerine etkileri ele alınacaktır.

¹² Sorularla Alevilik-Bektaşilik, Hacı Bektaş Belediyesi Yayınları No.3, 2005,s.36.

¹³Belkıs Temren,Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu,Ankara,Bektaşî Kültür Derneği Yayınları/1,1998,s.117.

¹⁴Yaman, a.g.e.,s.230.

3.1.2.1.Bektaşilik

Bektaşilik, Hacı Bektaş Veli'nin tasavvufi fikirleri çerçevesinde teşekkül etmiş bir tarikatın adı olmuş ve adını da Hacı Bektaş Veli'nin isminden almıştır.¹⁵ Hacı Bektaş Veli'nin asıl adı Muhammed Bektaş'tır. Horasan'ın Nişabur kentinde doğmuştur. Hacı Bektaş Veli'nin hayatı ile ilgili güvenilir kaynakların çok az olduğunu belirten Coşan, Bektaşiler arasındaki ananelere göre Hacı Bektaş Veli'nin Hz. Ali soyundan olduğunu ifade ederek, Hacı Bektaş Veli'nin 6. İmam Musa Kazım neslinden Horasan'ın hükümdarı olan Seyyid İbrahim-i Sani ile Hatem Hatun'un çocuğu olduğunu belirtmektedir.¹⁶

Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte XIII. yüzyılın başlarında doğduğu tahmin edilmektedir. Rüştü Şardağ ise; tam tarih vererek 1248 yılında doğduğunu belirtmekte ve 1270 ile 1280 yılları arasında Anadolu'ya geçtiğinin kabul edildiğini ifade ederek bunun için kesin bir yargı ortaya koymamaktadır.¹⁷

Hacı Bektaş Veli, eğitimini doğduğu şehir olan Nişabur'da Ahmet Yesevi'nin halifelerinden Lokman Perende'den almış bir Yesevi dervişi olarak yetişmiştir.¹⁸ Ahmet Yesevi'nin yönlendirmesiyle Anadolu'ya gelmiştir.¹⁹ Hacı Bektaş Veli, tasavvufi görüşlerini yaymak için dergâhını burada kurduğu ve Suluca Karahöyük'ü (Kırşehir civarı) merkez edindiği bilinmektedir. Bu yöre, bugün "HacıBektaş" adıyla anılmaktadır.²⁰ Bektaşilik Anadolu'da ve özellikle de Osmanlı Devletinin batıya

¹⁵ Kutlu,**a.g.e.**,s.152.

¹⁶ Esad Coşan, **Hacı Bektaş-ı Veli Makalat**,Ankara, Seha Neşriyat,Yayın No:31,s.19

¹⁷ Rüştü Şardağ, **Her Yönü ile Hacı Bektaş-ı Veli ve En Yeni Eseri Şerh-i Besmele**, İzmir, Karınca Matbaacılık,198,s.76.

¹⁸ Kutlu,**a.g.e.**,s.155.

¹⁹Coşan,**a.g.e.**,s.19.

²⁰Temren,**a.g.e.**,s.64.

doğru yayılması ile birlikte genişleyen topraklar sayesinde Balkanlar'da, toplumsal hayatı derinden etkilemiş Müslüman tarikatlarından birisidir.²¹

Bektaşilik üzerinde zamanla; Hurufi, Babai, Batıni ve Şamani akımlarla beraber, Anadolu'nun siyasi, iktisadi ve içtimai hayatında önemli yeri olan Ahiliğin, Abdallığın, Alperenliğin etkisi olmuştur. Ancak daha çok Ahmet Yesevi ve Yunus Emre'de görülen Türk Tasavvuf anlayışı etkili olmuştur. Hacı Bektaş Veliden sonra en etkili isim ise; tarikatın örgütlenişi ve edep-erkânı ile tarikat kimliği kazanmasını sağlayan Balım Sultan olmuştur.²²

Noyan'a göre; Bektaşiliğin önemli özelliği tören ve bütün dualarında Türk dili, Türk geleneklerinin kullanılmasıdır. Bektaşilikte doğunun eski dini olan Budizm, Türkün eski dini olan Şamanizm'den kalıntılar vardır. Kuruluşun önemli bir özelliği de, dini olmaktan çok sosyal ve milli olmasıdır. Ancak millilikle başlayan Bektaşilik, bütün dünya milletlerini, fark gözetmeksizin aynı düşünce ve inanç çevresinde toplamayı amaçlar.²³

Bektaşiliğe bugün bilinen yapısını kazandıran Balım Sultan'ın organize ettiği Babalar sisteminin tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla sona ermesi sayesinde Çelebiler, kendilerini Hacı Bektaş Veli soyundan geldiğini belirterek özellikle Anadolu Alevi ocaklarının en üst noktasını oluşturmuşlardır.²⁴ “El ele el Hakka” anlayışı ile Anadolu’da birçok ocağın en üst kurumu olarak bilinmektedirler. Babagan kolu da Anadolu Aleviliğine ait bir kavramdır. Seyyit soylu dedelerini bulunmadığı ortamlarda seçim yoluyla erkânı yürüten inanç önderine baba

²¹ Kutlu,a.g.e.,s.152.

²² Kutluay Erdoğan,Alevilik Bektaşilik,Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İletişim Yayınları,1993,s.27.

²³ Bedri Noyan, **Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik**, VII.cilt,Ankara,Şahkulu Sultan Dergahı Hilmi Dede Baba Vakfı ve Ardıç Yayınları,2006,s.302.

²⁴ Yaman,a.g.e.s.110-111.

denilmektedir. ²⁵Bugün yaygın olarak Anadolu, Bulgaristan Deliorman, ve Arnavutluk'ta varlıklarını sürdürmektedirler.²⁶

Bununla birlikte Bektaşilikte "On iki hizmet" adı verilen bir sistem bulunmaktadır. Bu sistemde on iki temel erkanın sorumluları vardır. Diğer bir deyişle; Cem Ayininde icra edilen görevleri ve bu görevleri yapan kimseleri ifade etmektedir.²⁷ Bu sorumlulara baba adı verilir. Bunların kendi aralarından seçtikleri kişi ise dedebabadır. Dedebaba bütün Bektaşî Dergahlarının başıdır. Her dergahta bu on ikili yapı geçerlidir. Bu yönleriyle Alevilikten ayrılmaktadırlar.²⁸

Alevilik ve Bektaşilik kavramlarının içinde bir de "Mücerret" (bekar) ve "Müteehhil" (evli) anlayışı bulunmaktadır. "Mücerret"le Hacı Bektaş Veli'nin hiç evlenmediğini kabul ederek yöneticisi olan derviş ve babaların hiç evlenmediği yapıdır. Bu yapıyı ilk kez ortaya koyan ise Balım Sultan olmuştur. Bu Hacı Bektaş Dergâhında Balım Sultan erkânıyla birlikte 1926'da dergâhların kapatılmasına kadar sürmüştür. Şu anda Arnavutluk ve Balkanlardaki Bektaşilik bu anlayış biçimiyle devam etmektedir. ²⁹

"Müteehhil" (evli) olanlar ise Hacı Bektaş Veli'nin Fatma Nuriye Hanım isimli bir hanımla evlendiğini ve ondan iki çocuğu olduğunu kabul edenlerdir ki bunlar da halen Türkiye'de yaşayan Bektaşilerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.³⁰

²⁵ Noyan,**Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik**,s.297.

²⁶Baki Öz, **Alevilik Tarihinden İzler**, İstanbul,Can Yayınları,1997,s.24.

²⁷ Kılıç,**a.g.e.**,s.61.

²⁸ **Sorularla Alevilik-Bektaşilik**,s.42.

²⁹ Yaman,**a.g.e.**,s.79-111-112.

³⁰ Noyan,**Bektaşilik Alevilik Nedir**,s.13-18-19.

Bazı araştırmacılara göre; Çelebileri Türk Bektaşiliği, Babagan kolunu ise Rumeli ve Arnavutluk Bektaşiliği olarak nitelemek mümkündür. Böylece başta gelişmiş çevreler olmak üzere tekkeler, zaviyeler ortaya çıkarken, daha kırsal muhitlerde "Ocak" olarak da adlandırılan inanç merkezleri ortaya çıkmıştır. Buralardaki Aleviler ise daha çok bu Ocakalara bağlı Dedelerin nüfuzu altında bulunmaktaydılar.³¹

Öte yandan, önce Anadolu'ya daha sonra Balkanlar'a uzanan İslam anlayışının iki farklı şekilde oluştuğunu belirtmek gerekir. Merkezde yaşayan kitleler daha biçimci bir İslami anlayışı benimserken, çevreyi oluşturan göçebe/yarı göçebe kitleler daha esnek ve geleneği ön planda tutan bir İslam anlayışını benimsediler.³²

Yukarıda da belirtildiği gibi Alevlik - Bektaşilik inancı Türklerin eski dini olan Şamanizmden etkilenmiştir. Bu etkinin bir sonucu olarak, eski geleneklerinden, müziklerinden kopmadan yaşamayı tercih edenler için bu inanç biçimi daha uygun gelmiş ve bu günümüze doğru gelişerek devam ettirilmiştir.

Hacı Bektaş Veli'nin Horasan'dan gelerek tüm Anadolu'ya yayılan görüşleri elbette içinde bulunduğu toplumun üzerindeki devlet iradesini de etkilemiştir. Bu etki daha çok çatışmalara neden olsa da Alevi-Bektaşî kimliğinin varlığını ve halkın bir kesimindeki kabulünü göstermektedir. İki farklı anlayışı benimseyen bir topluma sahip Selçuklu ve Osmanlı Devletleri zamanında bu ikili anlayışa ciddi biçimde dikkat çeken olaylar meydana gelmiştir.

3.1.2.2.Babai İsyanı

Söz konusu olaylardan en büyük etkiye sahip olanı; 1240 yılında Selçuklular zamanında gerçekleşen Babai Ayaklanması'dır. Bu ayaklanma büyük ölçüde Alevi-

³¹ Yaman, a.g.e.,s.79.

³² A.e.s.78.

Bektaşiliğin doğuşunu sağlayacak olan, esnek ve geleneğe bağlı halk kitleleri ve Sünniliği resmi din olarak kabul eden merkezi idare arasında yaşanmıştır.

Saltık'ın ilk büyük Türkmen isyanı olarak belirttiği Babai İsyanı, Fırat bölgesinde meydana gelmiştir.³³ Babai isyanının öne çıkan iki ismi Baba İlyas ve Baba İshak'tır. Kısmen bir Şaman kimliğine sahip olan Baba İlyas (ö.1240) ilk olarak Anadolu'da Amasya yakınlarındaki Çat köyüne yerleştiği ve burada çevresinde bir topluluğun oluştuğu bilinmektedir. Baba İshak ise; ayaklanmada ikinci tanınmış isimdir. Baba İlyas'tan ilham alan bir derviş olduğu tahmin edilmektedir. Baba İshak'ın da Malatya'dan Suriye'ye geniş bir coğrafyayı etkilediği düşünülmektedir.³⁴ Bunun yanında Şener'e göre; Baba İshak; XIII. yüzyılda Horasan'dan Anadolu'ya gelen dervişlerdendir. Her iki ismin de yalnız Türkmenleri değil, Hristiyan ve Kürt halkı da etkilediği görülmektedir.³⁵

Babai isyanının nedenleri içinde Selçukluların bozulmaya başlayan toprak rejiminden ötürü ekonomik, toplumdan yabancılaşmış (İranlılaşmış) bir Selçuklu yönetimi sebebiyle siyasal ve göçebe-yerleşik halk ayırımından ötürü de sosyal nedenler ortaya konulmuştur. Ayrıca Göçebe halkın yaşam biçimlerine dokunulmadan bir hayat sürdürmek istedikleri fakat iktisadi nedenlerden ötürü benimsedikleri yaşam biçiminden uzaklaşmaya zorlandıkları ifade edilmektedir.³⁶ Diğer bir deyişle sosyo-ekonomik sorunların yanı sıra; ayaklanmanın nedeni bir kimlik sorunudur. O dönemde, toplumsal ve siyasal varlıkları tanınmayan Aleviler, bu hareketlere katılarak kimliklerini kanıtlamaya çalışmışlardır.³⁷

³³ Veli Saltık, **Alevi Türkmen Tarihi ve Saltuklular**, Ankara, Kuloğlu Matbaacılık,2004,s.90.

³⁴ Reha Çamuroğlu, **Tarih, Heterodoksi ve Babailer**, İstanbul,Kapı Yayınları,2005,s.172.

³⁵ Cemal Şener, **Alevilik Olayı Toplumsal Bir Başkaldırının Kısa Tarihçesi**, İstanbul,Etik Yayınları,2004,s.98-99

³⁶ Çamuroğlu, **a.g.e.**,s.164-165.

³⁷ Yaman, **a.g.e.**,s.96.

Dede Mehmet Yaman'a göre ise; Baba İshak'a bağlanan Şii-Batını Türkmenler Anadolu halkına özgürlük, eşitlik ve mutluluk sağlayacaklarını, toprakları eşit olarak dağıtacakları, vergileri kaldıracaklarını vaat etmişler bu nedenle Selçukluya başkaldırmışlardır.³⁸ Saltık, bu vaat edilen yeni toplumsal düzenin isyancıların başarılarını etkilediğini belirtmektedir.³⁹ Bunların dışında, 1237'de tahta geçen Sultan'ın Gürcü eşinin etkisiyle kendisini sefahate vermesi ve sürekli av partileri ve içki meclisleri tertip etmesi de isyanı körükleyen önemli amillerden biri olmuştur.⁴⁰

Ancak Çamuroğlu'na göre; isyanın nedeni olarak söz konusu durumları göstermek tümüyle doğru olmaz: Selçuklu hükümdarı II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Amasya'da yerleşmiş olan babanın gün geçtikçe çevresindeki insanların artması ve olumsuz söylemlerin etkisiyle askerlerinin Çat köyünü basmalarını istemiştir. Bunun üzerine Baba İlyas yanına kendisine yakın müritlerini alarak, o zamanlar Haraşna diye anılan Amasya Kalesine sığınmış ve Baba İlyas'ın başına gelenleri duyan Baba İshak isyanı başlatmıştır.⁴¹

Tüm bunlarla beraber belirtmek gerekir ki; Türkmen toplulukları bu döneme kadar Alaaddin Keykubat'ın getirdiği bir sosyal düzenlemeye bağlı olarak yaşamaktaydılar. Yayla ve kışlaların tamamı belirli bir düzen içinde işlemekte ve bu düzen içinde sosyal ekonomik düzeyleri çok yüksek bir topluluk halinde hayatlarını idame ettirmektedirler. Fakat babasını zehirleyerek tahta çıktığı iddia edilen II. Gıyaseddin Keyhüsrev, babasının getirdiği sistemlerin tümünü keyfi olarak

³⁸ Mehmet Yaman, **Alevilik, İnanç, Edeb, Erkan**, İstanbul, Garipdede Türbesi, Koruma Onarma ve Yaşatma Derneği, 2007, s.128.

³⁹ Veli Saltık, **Türkmen İsyanları**, Ankara, Kuloğlu Matbaacılık, 2009, s.87.

⁴⁰ İlyas Üzümlü, **Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik**, İstanbul, İSAM Yayınları, 2007, s.27.

⁴¹ Çamuroğlu, **a.g.e.**, s.166-168.

değiştirmiştir. Bunun üzerine orduda görev yapan çok sayıda Türkmen beyi küserek ayrılmıştır.⁴²

Bu nedenle, aslında II. Gıyaseddin Keyhüsrev onlara askeri birlikler gönderirken, sosyal ve ekonomik haklarını da kanunsuz bir biçimde yok etmiştir. Orduya Türkmen beylerinin yerine Frankopol ve Bizans askerlerinden birlikler yerleştirerek Türkmenlere karşı kullanmaya başlamıştır. Öte yandan Baba İshak'ın vergi toplayıcılarıyla giriştiği bir tartışmayı ileri sürerek çevresindeki topluluğun üyeleriyle birlikte ayaklandığı belirtilmektedir. Amasya, Malatya ve Sivas çevrelerinde meydana gelen çarpışmalarda galip gelen Babailer; Kırşehir yakınlarındaki Malya Ovası'nda, ücretli Frenk askerleri, Gürcü ve Kürtlerin de destek verdiği Selçuklular'a yenilmişlerdir. Malya Ovası'ndaki savaşta 4000 bin Babai'nin öldürüldüğü iddia edilmektedir.⁴³

Yaman; Babailerin yenilmesi üzerine Hacı Bektaş Veli, Karahöyük'te tekkesini kurmuş ve dağılmış olan Babaileri, Bektaşilik adı altında bir araya topladığını ifade etmektedir.⁴⁴ Kılıç; Hacı Bektaş Veli'nin Babai isyanına katılıp katılmadığına dair kesin bir kanıt bulunmadığını ve büyük ihtimalle de katılmadığını belirtmektedir.⁴⁵ Ali Yaman ise Hacı Bektaş Veli'nin isyana katılmadığını net bir ifade ile dile getirmektedir.⁴⁶

Bu ayaklanma Anadolu'da derin izler bırakmış ve hareketin bastırılmasından sonra düşünsel planda yaşamaya devam etmiştir. İsyandan kurtulanlar yahut isyana katılanlar ayını sosyal dini yapıya mensup olanlar büyük bir dayanışma içine girmiş

⁴² Saltık, **a.g.e.**, s.73-74.

⁴³ Çamuroğlu, **a.g.e.**, s.176-178.

⁴⁴ Yaman, **Alevilik, İnanç, Edeb, Erkan**, s.128.

⁴⁵ Kılıç, **a.g.e.**, s.148.

⁴⁶ Yaman, **a.g.e.**, **Alevlik ve Kızılbaşlık Tarihi**, s.101.

ve böylece izleyen dönemlerde Babailik yahut Babai Hareketi adıyla anılan hareket doğmuştur.⁴⁷ Bu hareket daha sonra Vefailer'den başka, Anadolu'daki Kalenderi, Haydari ve Yesevi gruplarınca da benimsenerek 14. yüzyıl başlarından itibaren varlığını "Rum Abdalları" adı altında sürdürmüştür. Özellikle de fetih faaliyetlerine katılan gaziler arasında yayılmış bulunan Bektaşilik, fetihler yoluyla Balkanlar'da kurulan tekkelerle daha da yayılmıştır.⁴⁸

Bu ayaklanma Anadolu'da devlet-halk ayrışmasına sebep olan önemli bir ayaklanmadır. Kanlı bir biçimde bastırılması sonucu Anadolu'da sosyal düzen ciddi yara almış ve Selçuklu Devleti kendisini toparlayamamıştır. Bu ayaklanmanın bir başka önemi de Osmanlı Devletinin oluşmasına yaptığı katkıdır. Bilindiği gibi Babai isyanına katılan alp erenler ve babalar Osman Gazi'nin yanında yer almışlardır. Osmanlı'nın kurucusu Osman Gazi ünlü halifesi Şeyh Edebali'nin kızıyla evlenmiştir. Bu nedenle Aşık Paşa ailesi Baba İlyas'ın soyundan gelen Osmanlı Devletinin kuruluş yıllarından çok önemli yeri olan bir yere sahiptirler.

Bunun yanında Çamuroğlu bu noktada Babai İsyanı'nın sonucu ile ilgili önemli bir yere dikkati çekmektedir; 1240'da yaşanan Babai İsyanı'nı Selçuklu Devleti'nin başlayan çöküşünün bir sonucu olarak nitelemektedir. Çünkü Babaileri oluşturan halk, elbirliğiyle oluşturduğu durumla yabancı olarak gördüğü devletin gerçekten 'yabancı' olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle de Anadolu 1240-1300 arasında üzerinde meşruluğu tanınmış siyasi bir iktidar olmadan yaşamış, zorlandığı zaman ayaklanmış veya tanınmamış siyasi iktidarların alanlarına kaçarak, kurulu uzlaştırmacı odaklara katıldığı bir dönem olarak geçmiştir. Bu süreçte, iki karşıt evrenin çağrılarına uyan insanların mücadele ettiği bir Anadolu söz konusudur. Bu

⁴⁷ Üzüm, **a.g.e.**, s.28.

⁴⁸ Yaman, **Alevlik ve Kızılbaşlık Tarihi**, s.78.

dönemde Osmanlı beylerinin asıl başarısı, bu iki evrene uygun ve bu iki evreni de dengeleyen bir siyaset gütmelerinde yatmaktadır.⁴⁹

Söz konusu uzlaştırıcı ve kapsayıcı politika sayesinde Osmanlı Devleti, Anadolu'da rakiplerine göre daha etkili olmuş ve imparatorluğa giden süreçte önemli bir başarı elde etmiştir. Her ne kadar daha sonraları Osmanlı Devleti içinde de Alevi önderlerin öncülüğünde bir takım isyanlar olsa da nihayetinde kuruluş yıllarında Alevi toplumunun önderlerinin etkisi göz ardı edilemez. Keza uzlaşmacı bir politika gütmenin gereği olarak; bir devlet ancak, içinde bulundurduğu tüm unsurlarla barış içinde ve onların desteğini alarak bir anlam kazanabilir ve başarı sağlayabilir.

3.1.2.3.Yeniçeri Ocağı'nın Kurulması ve Bektaşilik İlişkisi

Osmanlı ve Bektaşiler arasındaki ilişkide ilk akla gelen Yeniçeri Ocağıdır. Yeniçeri Ocağı Bektaşî Dergahına bağlıdır. Bu bağlılığın Abdal Musa ile sağlandığı iddia edilmektedir.

Bununla birlikte Yeniçeriler, Hristiyan kökenli halkın çocuklarıdır. Yeniçerilerin Alevi-Bektaşî inanç tarzında olmaları; dergaha bağlanmadan evvel, eğitilmek ve Türkçe öğrenmek üzere verildikleri Türk ailelerin Alevi-Bektaşî olmalarından kaynaklandığındandır. Yeniçerilerin Hacı Bektaş Veli ile bir ilgileri bulunmamaktadır. Çünkü Yeniçeri Ocağı'nın resmi olarak kuruluşu 1363 tarihidir. Hacı Bektaş Veli ise, 1270/71 yılında vefat etmiştir.⁵⁰ Yaman'a göre; o dönemde her sanatın ve kuruluşun bir piri olduğu için Yeniçeri Ocağı da bundan hareketle Hacı Bektaş Veli'yi pir kabul etmiştir.⁵¹

⁴⁹ Çamuroğlu,a.g.e.,s.187.

⁵⁰ Kılıç,a.g.e.,s.257.

⁵¹ Yaman, **Alevilik, İnanç, Edeb, Erkan**,s.12.

3.1.2.4. Anadolu'da Safevi Nüfuzu ve Osmanlı

Çalışmanın konusunu oluşturan Sivas olaylarının bile tam olarak anlaşılmasında Erdebil Dergâhının iyi anlaşılması gerekir. Erdebil Dergâhı Şey Safiyyüddin Erdebili tarafından kurulmuştur. Anadolu açısından önemi, Horasan üzerinden gelen Türkmen boylarının uğradıkları ve Anadolu'ya geçişte üs olarak kullandıkları bir merkezdir. Bu yüzden Türkmenler arasında kutsal bir mekândır.

Aynı şekilde Kayı boyunun Karakeçili Aşiretine mensup olan Osmanlılar da Anadolu'ya gelirken buraya uğramış, konaklamış ve inanç olarak Erdebil dergahının görüşlerinden etkilenmiştir. Osmanlı Beşliği Ertuğrul Gazi'den başlayarak Yavuz Sultan Selim'e kadar Erdebil dergahına Osmanlı bütçesinde sürekli mali destekte bulunmuşlardır. Erdebil Dergahı şeyhlerinin siyasal bir kimlik kazanarak devlet kurmaları ile birlikte Şah İsmaille birlikte bir siyasal egemenlik savaşı başlamıştır. Bu savaşta Alevi ve Bektaşî geleneği Erdebil dergahına ve onun piri kabul edilen Şah Hatai'ye (Şah İsmail) bağlılık göstermişlerdir.

Bununla birlikte Bektaşilik 15 yüzyıldan itibaren Osmanlı'nın siyasi, dini, edebi ve kültürel sahalarında önemli etkiler bırakmıştır. Özellikle de Yeniçeri ocağıyla, devletin resmi himayesini kazanmış ve büyük bir nüfuz elde etmiştir.⁵² 16. Yüzyıldan itibaren ise giderek bütün bu zümreler ve dolayısıyla onlara bağlı zaviyeler Bektaşilik bünyesi altına girerek daha da güçlenmişlerdir. 16. Yüzyılla birlikte, başka bir güç daha ön plana çıkmaktadır. Anadolu'daki Türkmen boylarının desteğini alan Şah İsmail'in (1487-1524) etkisi yoğunlaşmıştır. Kendisi özellikle merkeze uzak kırsal alanlarda örgütlenen Kızılbaş boyları üzerinde büyük nüfuza sahip olmuştur.⁵³

⁵² Kutlu, **a.g.e.**, s.153.

⁵³ Yaman, **Alevlik ve Kızılbaşlık Tarihi**, s.79.

Bu dönemde Osmanlı'ya bakıldığında ise; Bayezit'in iç ve dış politikaları ihtiyatlı ve uzlaşmacı yönleriyle dikkat çekmektedir. 1500'ü izleyen yıllarda Bayezit'in ılımlı yönetimi; eski toprak sahibi aileler, dirliklerini yitirmiş eski askerler, özellikle de göçebe topluluklar gibi Anadolu'daki gayrimemnun gruplar, Osmanlı egemenliğine karşı isyana yürekleniyorlardı. Orta Anadolu bozkırları, Toros Dağları ve Tokat ile Sivas arası yaylalardaki güçlü Türkmen toplulukları, Osmanlı yönetiminin merkezileştirme eğilimine karşı idiler. Yerleşik nüfusu korumak ve tarım gelirlerini elde tutmak çabasıyla yönetim, bu aşiretleri denetimi altına almak istiyor, onları tahrir defterlerine geçiriyor, düzenli vergiye tabi tutuyordu. Osmanlı, göçebe ekonomisi ve göçebelerin töre hukuku ile bağdaşmıyordu. Osmanlı yönetimi Sünni Ortodoksluk davasına sarılırken aşiretler, göçebe töresi ve şaman inançlarıyla derinden değişikliğe uğramış bir İslam biçimini savunan derviş tarikatlarına bağlanıyorlardı. Aşiretler, Osmanlı karşıtı politik ve toplumsal özlemlerini heterodoks din giyisilerine bürüyor, giydikleri kırmızı başlıktan ötürü "Kızılbaş" diye biliniyorlardı.⁵⁴

Kızılbaşların inanç sistemi Safevi Sufiliğine göre teşekkül etmiş, bir nevi 'Halk İslam'ı idi. Osmanlı merkezi idaresinin onlar için; Rafizi veya Safevi müritlerinin giydikleri on iki dilimli kızıl renkli başlık dolayısıyla "Kızılbaş" olarak adlandırılmasına karşılık, zaman içerisinde bu tabir yerini 'Alevi' kelimesine bırakmıştır. Buradan yola çıkarak 'Kızılbaş' tabirinin aşağılayıcı bir yönü olmadığını belirtmek gerekmektedir. O dönemde Osmanlılar, yeşil sarık giydikleri için Şirvanşahlar için 'Yeşilbaş', ulemanın takındığı beyaz sarıktan ötürü de onlara 'Akbaş' demektedirler.⁵⁵

Söz konusu Türkmenler, Doğu Anadolu'daki Akkoyunlu devletinin temelini oluşturmuş, Fatih Sultan Mehmet 1473'te Uzun Hasan'ı yendikten onlara baskı

⁵⁴ Halil İnalcık, Çev. Ruşen Sezer, **Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2007, s.37.

⁵⁵ Feridun M. Emecen, **Yavuz Sultan Selim**, İstanbul, Yitik Hazine Yayınları, 2011, s.90.

uygulamıştır. 1500 dolaylarında, Erdebili bir şeyh soyundan gelen ve Uzun Hasan'ın akrabası olan İsmail Safevi, Doğu Anadolu, Azerbaycan ve İran'da politik gücü Akkoyunluların elinden almıştır. Heterodoks bir tarikatın önderi olarak etkisini bütün Anadolu Türkmenleri üzerinde yaygınlaştırmıştır. Daileri (halifeler) onun propagandasını bütün Anadolu'da hatta Rumeli'nde yaymışlardır. Binlerce Osmanlı uyruğu İsmail'e uymuş, İsmail bütün Türkmenlerin politik ve dini önderi olmuştur. Osmanlı hükümeti için Kızılbaş hareketi, artık bir iç sorun olmaktan çok fazlasını ifade etmiştir.

Kendisinden önce Timur ve Uzun Hasan'ın yaptıkları gibi, İsmail de Anadolu'yu kendi İran İmparatorluğunun bir parçası yapacağını açık açık söylemiştir. Doğudan böylesi bir tehditle karşılaşan Osmanlılar, Venedik savaşına son verme yollarını araştırmaya başlamışlardır. Daha sonra İsmail, Venedik'le ittifak aramış, ateşli silahlar elde etmek için özel istekte bulunmuştur. Bayezit, İsmail'in meydan okumasına karşı uzlaşmacı bir tutum izlemiş; ancak 1511'de hükümdarlığının sonlarına doğru Osmanlı şehzadeleri taht kavgasında iken, Batı Anadolu Kızılbaşları İsmail'in dailerinin biri Şahkulu etrafında isyan bayrağını kaldırmışlardır. Yolları üstünde bulunan her şeyi yakıp yıkarak Kütahya'yı almışlardır. Bursa üzerine yürümüşlerdir. İsyanı, daha önce tımarları ellerinden alınmış sipahilerin yönetmiş olması dikkat çekicidir.

Yaşlı ve hasta sultanın artık durumu denetleyemediği görülmüştür. İşin başından beri İsmail'e karşı güçlü önlemler alınmasını isteyen Şehzade Selim, yeniçeri desteğini kazanarak 24 Nisan 1512'de babasını tahtı bırakmaya zorlamıştır.⁵⁶

I.Selim (1512-1520), tahtta kendisine rakip olan kardeşlerini birer birer ortadan kaldırmıştır. Şah İsmail'in Anadolu'daki kırk bin kadar yandaşını hapse attırmış yahut idam ettirmiştir. Sonra da Şii bir Rafizi olarak suçladığı İsmail'e saldırmıştır. İsmail Uzun Hasan'ın yaptığı gibi, Selim'e Timur'u hatırlatarak yanıt

⁵⁶A.e., s.37.

vermiştir. Yavuz Selim, İsmail'in ordusuna Doğu Anadolu'da yetişip 23 Ağustos 1514'te Çaldıran'da kesin bir zafer kazanmıştır. Bu zafer Osmanlı Devleti için Kızılbaş tehdidini geçici olarak yatıştırmış ve Selim'in Erzurum'dan Diyarbakır'a kadar olan dağlık bölgeyi Osmanlı İmparatorluğu'na katmasını sağlamıştır. Bu bölgenin yerel hanedanları ve aşiret reisleri, 1516-1517 döneminde Osmanlı hâkimiyetini tanımışlardır.⁵⁷

3.1.2.5. Yeniçeri Ocağının Kapatılması'nın Bektaşilik Üzerine Etkileri

Osmanlı ve Bektaşilerin yaklaşık 400 yıllık iyi ilişkileri, 1826 yılında (II. Mahmud dönemi) Yeniçeri ayaklanmasını desteklemeleri nedeniyle Yeniçeri Ocağının Kapatılmasıyla birlikte Bektaşiliğin de yasaklanmasıyla sona ermiştir. Bu nedenle Bektaşi tekkelerine el konulmuştur. Birçok Bektaşi çelebileri, dede/babaları sürgün edilmiş yahut idam edilmiştir.⁵⁸

Bu olaylardan sonra Bektaşiler varlıklarını sürdürebilmek için farklı tarikatların içinde barınma olanağı bulmuşlardır.⁵⁹ Bektaşiliğin yasaklılık süresi Abdülaziz dönemine kadar sürmüştür. Abdülaziz döneminde tekrar faaliyetler başlamış, dergahlar açılmıştır.⁶⁰ 19. Yüzyıla gelindiğinde ise; Bektaşiliğe karşı yumuşamanın etkisiyle Bektaşilikle ilgili basılı yayınlarda oldukça artmış ve birçok araştırma yapılabilmiştir.⁶¹ Ancak Cumhuriyet döneminde bütün tarikatların tekke ve

⁵⁷ A.e.,s.38.

⁵⁸ Kılıç,a.g.e.,s.259.

⁵⁹ Yaman, Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi,s.125.

⁶⁰ Öz,a.g.e.,s.23.

⁶¹ Yaman, Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi,s.126.

zaviyelerinin kapatılmasıyla birlikte Bektaşiliğe ait tekke ve zaviyeler de kapatılmıştır.⁶²

3.1.3. Alevilik ve Bektaşilik Arasındaki İlişki

Anadolu Aleviliği, 13. Yüzyılda yaşamış olan Hacı Bektaş Veli tarafından sistemleştirilmiş bir inanç ve kültür ikliminde Hacı Bektaş Veli'ye ithafen şehirli Alevilere "Bektaş" denilmiştir. Sonradan Alevi sözü kırsaldakileri ifade için kullanılmaya başlanmıştır.⁶³ Noyan, Anadolu Alevilerine "Köy Bektaşileri" dendiğini belirtmiştir.⁶⁴

Kılıça göre; Alevi sözü Bektaşileri de kapsamakta ve günümüzde her iki kesim de Alevi tabiriyle ifade edilmektedir. Alevilikte, Alevi olmak için Alevi annesiz babadan dünyaya gelmesi gerektiği kanısı varken, Bektaşilikte bu koşul ortadan kaldırılmıştır. Günümüzde ise; Alevilik ve Bektaşilik bütünüyle özdeşleşmiştir. Kılıç'a göre Alevilik'teki bu yaklaşım geçmişteki güvenlik endişesindendir ancak bugün buna ihtiyaç kalmamıştır.⁶⁵

Tarihsel açıdan bakıldığında ise; kurumlaşma açısından Aleviler ve Bektaşilerin 1826 yılında, (Yeniçeri Ayaklanmasından sonra) Bektaşiliğin yasaklanmasına kadar ayrı ve farklıydılar. 1826'da Yeniçeri Ayaklanmasında Yeniçerilere destek veren Bektaşiler, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla Bektaşiler'e yönelik sürgünlerin olması ve tekkelerine el konulması üzerine pek çok Bektaş

⁶² Kutlu, a.g.e., s.153.

⁶³ Kılıç, a.g.e., s.36.

⁶⁴ Noyan, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik*, s.152.

⁶⁵ Kılıç, a.g.e., s.36.

Alevi bölgelerine ve ocaklarına sığınmıştır. Bu süreç doğrultusunda gelişen bütünleşme bugün tam anlamıyla bir birlikteliğe dönüşmüştür.⁶⁶

Yaman ise; toplumsal yaşam içinde bir takım benzerlik ve farklılıklarının olabileceğini ve bu durumun da, daha çok geniş bir coğrafyada ve yüzyıllara dayanan tarihsel bir süreç içinde geliştiğini belirtmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak da meydana gelen farklılaşmaların sosyolojik bir realite olduğunu ifade etmiştir. Yaman'a göre; geçmişte ve bugün bu topluluklar (Alevi-Bektaşî Kızılbaş), inanç ve ahlak esasları ve edebiyatları bakımından temel olmayan farklılıklar dışında ortaktırlar. Alevilik ile Bektaşilik arasında en temel farklılığın ise; Bektaşîlerin daha çok şehirlerde yaşamalarına karşın, Kızılbaşların göçebe/yarı göçebe çevrelerde yaşamalarından kaynaklandığını belirtmektedir. Günümüzde ise; bu farklılık da anlamını yitirmeye başlamış "Alevilik" ya da "Alevi- Bektaşilik" adının her iki grubu da ifade ederken kullanıldığını dile getirmektedir.⁶⁷

Ancak Noyan'a göre; Alevilik ve Bektaşilik çoğunlukla karıştırılır. Esasen Alevi olmak Şia'nın niteliklerinden biridir. Birçok mistik yollar, Hz. Ali ve Evladına bağlılık anlamında Alevidir. Bu inanç, Hz. Ali'nin hayatı zamanında da vardır. Fakat Hacı Bektaş Veli daha önce de açıklandığı üzere; Hz. Ali taraftarı olan Türk toplumunun inanç ve düşüncesini ulusal bir düzene bağlamış, Türk asıllı bir kitle tarafından kurtarıcı olarak görülmüş ve saygı duyulmuştur. Ayrıca Anadolu'da Alevilerin Hacı Bektaş Veli'ye bağlı olmaları onların esasta Bektaşî olduklarını göstermektedir.⁶⁸

Bu durumdan ötürü, Alevilik ve Bektaşilik arasında inanç açısından bir farklılık görülmemektedir. Noyan; "Her Alevi aynı zamanda Bektaşîdir. Her Bektaşî ise Alevidir" (Anadolu açısından) demektedir. Noyan; aslında Bektaşilik ve

⁶⁶ A.e.s.259.

⁶⁷ Yaman, *Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi*, s.117.

⁶⁸ Noyan, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik*, s.296.

Alevilik arasında görülen farklılıklar inancın özüne ait olmayıp yöneme ilişkin olduğunu belirtmektedir.⁶⁹

Öte yandan Kutlu; Aleviliğin tasavvufi bir renk taşımakla beraber, Bektaşilik kadar sistematik bir yapıya sahip olmadığını ifade etmiştir. Kutluya göre Alevilik; Bektaşî kültür ve edebiyatının ağır bastığı bir İslami inanç ve yaşayış biçiminin içi içe geçmiş şeklidir ve soya bağlıdır. Ancak, Kızılbaşlık ve Aleviliğin mahiyeti ve Bektaşilikle ilişkisi konusunda farklı görüşler olmakla beraber, bu ikisinin birbirini etkilediği ve aralarında benzerlikler ve farklılıklar bulunduğu kabul edilmektedir.⁷⁰

Bektaşiliğin Türk halkı tarafından sahip çıkılması ve yayılmasının nedeni olarak; Bektaşî babalarının halktan gelmiş olmaları, halk gibi sade ve basit bir hayat yaşamaları, onların duygu ve düşüncelerine ortak olmaları gösterilmektedir.⁷¹

Kutluya göre; Aleviliğin bugünkü yapılanması, Ocakzadelik ve dedelik kurumu göz önünde bulundurulduğunda, tarikat kalıpları içinde mistik bir yapılanmadır ve Hacı Bektaş Veli'ye, bazı ocaklar hariç bağlılık söz konusudur. Aslında Kızılbaş Alevilikle Bektaşilik arasındaki farklılaşma siyaset temelli kültürel bir farklılaşmadır. Yavuz Sultan Selim ve Şah İsmail arasındaki siyasal anlaşmazlıklar sonucunda, kırsal kesimdeki Bektaşilik, şehir Bektaşiliğinden kültürel ve siyasal açıdan farklılaşmaya başlamış ve bazı konularda Şia'nın siyasi fikirlerinin etkisinde kalmıştır. Bunun sonucunda Azeriler Şiileşmişse de, Anadolu Aleviliği Şiileşmemiştir.⁷² Kılıç'a göre; Alevi-Bektaşiliğin Aleviliğe en büyük etkisi, Aleviliğin Şiileşmesini önlemesidir.⁷³ Birçok mezhebin Alevilik üzerinde etkisi

⁶⁹ A.e.,s.156.

⁷⁰ Kutlu,a.g.e.,s.153.

⁷¹ Kutluay Erdoğan, **Türkiye'de Alevilik Türkiye'nin Sorunları Dizisi-15**,Yeni Yüzyıl Kitaplığı, 1993.

⁷² Kutlu, a.g.e.,s.154.

⁷³ Kılıç, a.g.e.,s.260.

olmuş ancak, mistik bir yapısını ve mistik bir din anlayışını sürdürmesi nedeniyle bir mezhep hüviyetini kazanmamıştır.⁷⁴

Özetle Kızılbaşlık/Alevilik ve Bektaşilik ile ilgili farklılıklar ne olursa olsun, bu iki topluluk büyük ölçüde birbirine yakınlaşmış ve birbirine bağlanmıştır. Her iki grup da Hz. Ali, on iki imam ve Ehl-i Beyt'e sevgi duyar başta Hacı Bektaş-ı Veli olmak üzere bütün Horasan erenlerine dua ederler. Bu bakımdan günümüzde bu iki topluluğu ifade etmek üzere 'Anadolu Aleviliği' ifadesi kullanılmaktadır. Bazen bu terkipteki Anadolu kelimesi de terk edilerek Alevi sözcüğü ile yetinilmektedir. Genel olarak Alevi dendiği zaman hem Kızılbaş hem Bektaşi çevreleri kastedilmektedir.⁷⁵

3.1.4. Alevi Nüfusu ve coğrafi dağılımı

Türkiye'de yaşayan Alevi nüfusu için herhangi bir istatistiki veri olmadığı için farklı rakamlarla karşılaşmak mümkündür. Bu rakamlardan bazıları 20-25 milyonu gösterirken, bazıları ise 4-5 milyona düşürebilmektedir. Ancak bu verilerin de rakamı telaffuz eden kesimin inanç ve düşünce sistemine göre şekillendiği de bir gerçektir.

Öte yandan; Türkiye'deki Alevilerin sayılarının belirlenmesinde ciddi zorluklar bulunmaktadır. Bu yüzden birbiriyle çelişen rakamlar ifade edilmektedir. Gerçek anlamda Alevi nüfusunun belirlenmesi için birden fazla yöntemin bir arada kullanılması gerekmektedir ki bu yıllar alacak bir çalışma sonucunda ancak belirlenebilir. Yüz yüze görüşmelerle elde edilen hiçbir bilginin doğruluğuna itibar edilemez. Çünkü bir kişinin kendisini Alevi olarak tanımlaması yılların verdiği ayrışma sebebiyle kendisi için risk olacağı düşüncesiyle tehlikeli sayılmaktadır.

⁷⁴ Kutlu, a.g.e.,s.154.

⁷⁵ İlyas Üzümlü, **Günümüz Aleviliği**, İstanbul, İSAM Yayınları,1997,s.4.

Örneğin; Neşe Düzel'in 2005 yılında Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri Başkanı, Alevi ve Bektaşî Federasyonu Yönetim Kurulu üyesi Kazım Genç'le yaptığı röportajda, Genç Alevi nüfusunun İlk nüfus sayımında Türkiye'nin 12 milyon olan nüfusunda Alevilerin sayısı da 4,5 milyon olduğunu ve Aleviler nüfusun yüzde 35'i olduğunu belirtmektedir. Fakat bugün nüfus sayımı yapılırken insanlara inancı sorulmadığı için net bir rakam ortaya koyulamadığını ve bu nedenle de kendilerinin Alevilerin yoğun yaşadıkları illere ve partilerin oy oranlarına bakarak Alevilerin nüfusu üzerinde tahmin yürüttüklerini ifade etmektedir. Genç'in verdiği rakama göre; bugün Türkiye'de yaşayan Alevi sayısı 20-25 milyon civarında. Ancak Genç AB'nin 2004 raporunda bu rakamın 12-20 milyon olduğunu belirtmektedir.⁷⁶

Düzel'in Alevi Vakfı Federasyonu Başkanı Doğan Bermek ile yaptığı röportajda Bermek de Alevi nüfusu için 20-25 milyon dolaylarında olduğunu tahmin ettiklerini belirtmektedir. Bu rakamı ise demografik dağılımdan yola çıkarak hesapladıklarını ifade etmektedir.⁷⁷ Şener ise Alevilerin nüfusunun 15 milyon civarında olduğunu belirtmektedir.⁷⁸

Yaman ise, Alevi nüfusunun sayısına ilişkin 5 ile 25 milyon arasından görüşler belirtildiğini ancak esasen tahmin edilen rakamın 10-15 milyon arasında olduğunu belirtmektedir.⁷⁹

Alevi nüfusun dağılımı açısından bakıldığında ise; tarihsel olarak geleneksel Alevi yerleşim alanlarının, göçebe/yarı göçebe bir toplum olmalarının da etkisiyle merkeze uzak bölgelerde yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca bu uzak bölgeler daha çok ulaşımı güç dağlık bölgelerden oluşmaktadır. Ancak 1960'lara kadar bir kır

⁷⁶ Neşe Düzel, **Hesaplaşma**, İstanbul, Doğan Kitap, 2008, s.85.

⁷⁷ A.e.s.92.

⁷⁸ Şener, **a.g.e.**, s.137.

⁷⁹ Yaman, **Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi**, s.56.

toplumu olan ve daha çok tarım ve hayvancılıkla geçinen Aleviler, bu tarihten sonra kentlere göç ederek farklı iş kollarında söz sahibi olmuşlardır.⁸⁰

Geleneksel olarak Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ndeki illerde sayıca az olmakla beraber Türkiye'nin her yerinde Aleviler bulunmaktadır. Alevi nüfusun yoğunlukla bulunduğu iller; Erzincan, Sivas, Tunceli, Tokat, Kahramanmaraş ve Malatya'dır. Yurt dışında ise en fazla Alevi Almanya'da yaşamaktadır. Almanya'nın dışında Avusturya, Hollanda, İngiltere, İsviçre, Fransa, Belçika, Danimarka ve İsveç gibi Avrupa ülkelerinde de Aleviler bulunmaktadır.⁸¹

3.2. Cumhuriyet döneminde Alevilik ve Bektaşilik

Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte toplumunun birçok kesimini etkileyen gelişmeler Alevi halkını da dolaylı ya da direkt etkilemiştir. Elbette yaşanan her bir gelişme Alevi toplumunun yaşam biçimini, felsefesini ve inanç biçimini etkilemiştir.

Aşağıda söz edilecek bu gelişmeler neticesinde Aleviliğin özünden taviz vermeyenlerin yanı sıra, farklı gruplar içinde kendisine yeni ifade biçimleri bulan yahut farklı kesimlerin etkisine giren bir "Alevi-Bektaşî" görülmektedir. Alevi-Bektaşî inancının dini yönü itibariyle ilk etkilendiği gelişmeler içinde Halifeliliğin kalkması, tekke ve zaviyelerin kapatılması yer almaktadır. Aleviliğin yaşam biçimini etkileyen gelişme ise 1934 tarihli İskân Kanunu olmuştur.

Yaman, Alevilerin; halifelik kurumunun kaldırılması ve laik esaslara dayalı bir hukuk sistemine kavuşulmasından oldukça hoşnut olduğunu belirterek bu gelişmeleri Aleviler açısından en önemli gelişmelerden biri olarak

⁸⁰ A.e.s.57.

⁸¹ Ae.,s.58.

yorumlamaktadır.⁸² Kılıç ise; Cumhuriyeti Türk halkının uluslaşma projesi olarak göstermektedir ve laikleşmenin uluslaşma için bir araç olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında laikliğin en önemli yönünün; halkın din mezhep ve tarikat gibi kurumlar nedeniyle düştüğü bölünmüşlüğü ortadan kaldırma ve ulusal kimliği her türlü dinsel mezhepsel kimliğin üzerinde bir işleve sahip kılması olarak dile getirmektedir.⁸³

Öte yandan Yaman; Alevi-Bektaşilerin bu dönemde olumsuz yönde etkilendiği bazı gelişmelerin de olduğunu ve bunların en önemlilerinden birinin; Cumhuriyet'in kurulmasından önce, 1921 yılında gerçekleşen Koçgiri olaylarının bastırılması esnasında Alevilere yönelik şiddet uygulanması olduğunu belirtmektedir. Diğerinin ise; 1925'te tekke ve zaviyelerin kapatılması olarak göstermektedir. Özellikle de tekke ve zaviyelerin kapatılmasında Alevilerin Sünnilerden daha fazla etkilendiğini belirten Yaman, bunun nedeni olarak; Sünnilerin toplanabilecekleri "Camii" gibi devlet destekli yerleri olduğunu, fakat Alevilerin toplanma yerlerinin genellikle tekke ve ocak merkezlerinin olduğunu göstermektedir. Bunun yanında Alevilerin tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra cem ibadetlerini köyün belli noktalarına gözcü koyarak, gizli yapmak zorunda kaldıklarını ifade etmektedir.⁸⁴ Bunun sonucunda da Alevi toplumu daha içe kapanık bir hal almıştır.

Tüm bunların yanında Alevi- Bektaşiler, tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla beraber, dini konularda büyük bilgi boşluğu yaşamışlardır. 1930'lu yılların başından itibaren Alevi ve Alevi olmayan sosyalistler, İslam öncesine kadar uzanan Emevi-Haşimi çekişmesini zengin fakir çatışması gibi göstermek ve Hz. Ali'yi fakirlerin

⁸²A.e.,s.130.

⁸³ Kılıç, a.g.e.,s.267.

⁸⁴Yaman, **Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi**,s.130.

temsilcisi olarak takdim etmek suretiyle, Alevileri sosyalist çizgiye çekmek istemişlerdir.⁸⁵

Bu noktada belirtmek gerekir ki; Cumhuriyet tarihinde de yine Alevi vatandaşlarımızın başına gelen hazin olaylar mevcuttur. Söz konusu olaylar halen günümüzde de zaman zaman tartışılmakta ve gündeme gelmektedir. Cumhuriyet tarihinde yaşanmış bu olaylardan bazılarında medyadan Türk halkına hızlı bir şekilde bilgi verilmişken, bazılarında daha sonra ortaya konan araştırmalarla fikir sahibi olunabilmiştir. Elbette her araştırma kendi perspektifinden olayları sunmuş, bu da farklı yorumları beraberinde getirmiştir.

Ancak bu çalışmanın amacı; Cumhuriyet tarihinde yaşanan bazı olaylar hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra çalışmanın asıl araştırma konusu olan 'Sivas Olayı'nın Türk yazılı basınında yer alış biçimine dikkati çekmektir. Bu nedenle aşağıda Sivas Olayı dışındaki olaylara ve gelişmelere kronolojik olarak kısaca değinilmiştir.

3.2.1. Dersim Olayı

Bu bölümde Dersim yöresinin tarihçesi, Cumhuriyet kurulduktan sonra Dersim'in taşıdığı anlam ile önem, Dersim Olayı'nın sonuçları ana hatlarıyla ele alınmıştır.

3.2.1.1. Dersim'e Tarihsel Boyutuyla Bakış

Dersim'liler genellikle batıda Kırmanc, doğuda Zaza'dır. Bu ikisine Anadolu'da Kürt denmektedir. Aral gölünün güneyinden gelen bir toplum olarak bilinmektedirler. 2500 sene önce İran'da iktidarı ele geçiren ve yine İran kavimlerinden olan Perslerden kaçarak o dönemde Kürdistan olarak anılan bölgeye; Türkiye, İran ve Irak hududundaki dağlık bölgeye yerleşmişlerdir. Kürdistan olarak

⁸⁵ Kutlu, a.g.e., s.92.

tabir edilen dağlık bölge, Şah İsmail'e karşı Yavuz Sultan Selim'in idaresini tercih ederek kendi arzusuyla Osmanlı topraklarına katılmıştır. Dersim yöresi de bu esnâda fethedilmiştir. Şah İsmaille Yavuz arasında savaş sonrası Kızılbaş Alevilerin önemli bir kısmı Dersim ve Bingöl yöresine çekilmişler ve orada yaşamaya başlamışlardır.⁸⁶

Bununla birlikte Tuncay; Dersim'i Osmanlı devleti'nin hiçbir zaman fethetmediğini, daha çok karşılıklı işbirliği olduğunu ve Dersim'de yaşayan toplumun kendi geleneksellikleri içinde özerk bir yaşam sürdürdüğünü belirtmektedir.⁸⁷

Sultan II. Mahmud merkezî idareyi güçlendirmek vesilesiyle Kürt beylerinin otonomisini kaldırmıştır. Dersim Sancağı kurularak önce Erzurum'a, sonra Elaziz'e bağlanmıştır. Ancak asker ve vergi nâmına fazla istifade edilememiştir. 93 Harbi mağlubiyeti ardından imzalanan Berlin Anlaşması'nda Kürt ve Ermenilere muhtariyet verilmesi deklare edildiği için, Sultan Hamid, mıntıkanın hassasiyetini gözetir ancak muhtariyet iddialarını ciddiye almamıştır.⁸⁸

Bu dönemde özellikle Ermeniler Kürtleri sık sık İngiltere, Fransa ve Rusyaya şikayet etmişlerdir. Emekli Orgeneral Fahrettin Altay'ın hatırlarında da yer aldığı gibi; özellikle de bu devletlerin Osmanlı Devletine baskıları sonucunda devlet, özellikle Elazığ, Erzincan ve Dersim yöresinde aşiretler üzerine askeri birlikler göndermiştir. Bu uygulamalar 1. Dünya Savaşı'na kadar sürmüştür.⁸⁹

⁸⁶ (Çevrimiçi),<http://www.ekrembugaekinci.com/makale.asp?id=146>, Ekrem Buğra Ekinci, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

⁸⁷(Çevrimiçi),<http://www.youtube.com/watch?v=R-viHDukjZw> 38 Dersim Belgeseli - 38 Dersim Dokumentarfilm Part (1/7), Mete Tuncay, Ziyaret Tarihi: 04.02.2012

⁸⁸ (Çevrimiçi),<http://www.ekrembugaekinci.com/makale.asp?id=146> Ekrem Buğra Ekinci, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

⁸⁹ Fahrettin Altay, **10 Yıl Savaş 1912-1922 Ve Sonrası**, İstanbul,İnsel Yayınları,1970,s.46-54.

3.2.1.2. Cumhuriyet Kurulduktan Sonra Dersim

1926'da Dersim vilâyeti kaldırılıp, batısı Elazığ'a, doğusu Erzincan'a bağlanmıştır. Cumhuriyet devrinde çıkan Koçgiri, Şeyh Said ve Ağrı ayaklanmaları sert biçimde bastırılmış, tüm bunlar, dikkatleri Dersim üzerine çevirmiştir. 1934'te çıkarılan iskân kanunuyla Türk ırkından olmayanların nüfus kesafetinin dağıtılması planlanmıştır.⁹⁰

Dersim Olayı ya da Dersim Ayaklanması, şu anki adıyla Tunceli ili'nde 1937-1938 yıllarında meydana gelen geniş kapsamlı isyan olarak değerlendirilmektedir. Bu isyanı bastırmak için Türkiye Cumhuriyeti tarafından düzenlenen harekât ise "Dersim Harekâtı" olarak bilinmektedir.⁹¹ Bu olay kimi tarihçiler tarafından bir isyan olarak görülmekte, kimilerince ise bir katliamdır. Günümüzde halen tartışılmaya devam edilen Dersim Olayı için ileriye sürülen görüşleri ve olayın gelişme biçimini şöyle ifade etmek mümkündür:

Dersim, Tunceli ilinin eski adı olup yukarıda da adı geçen Fahrettin Altay'ın hatıralarında söz ettiği gibi; eskiden beri eşkıya ve haydutların barındığı bir yerdir. Ve doğal yapısı gereği kontrol edilememiştir. Altay bu durumu şöyle ifade eder: "Meşruyet'in ilanından sonra bölgedekiler şakiliği bir hayli artırmışlar, bunun sonunu getirmenin de zamanı gelmişti".⁹² Altay ilgili kitabında; Dersim'deki bazı aşiret reislerin meşru iradeye sadakatlerini dile getirdikleri ancak bu sırada Kutu Deresi taraflarındaki aşiretlerin bu yönde bir beyanda bulunmadıklarını ve buraya askeri harekât için hazırlıklarını anlatır. Fakat bu hazırlıklar esnasında Kutu Deresi

⁹⁰(Çevrimiçi) <http://www.ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=146> Ekrem Buğra Ekinci, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

⁹¹(Çevrimiçi),<http://blog.milliyet.com.tr/dersim-isyani-nedir--1937-ve-1938-de-neler-oldu-ayrintilariyla-/Blog/?BlogNo=214307> Ziyaret Tarihi:04.02.2012

⁹² Altay, a.g.e., s.46.

yakınlarındaki aşiret reislerinden sadakat yemini için gelenlerin samimi bulunmadıkları dikkate alınmayarak harekâtın devam ettiğine dikkat çekmektedir.⁹³

Radikal Gazetesi'nde, MHP milletvekili eski TTK (Türk Tarih Kurumu) başkanı Prof. Yusuf Halaçoğlu'nun görüşlerine göre ise; Osmanlı Devleti de Dersim'de bir harekâta girişmek istemiştir ancak Rumeli isyanı çıkınca burasıyla ilgilenememiştir.⁹⁴ Örneğin; 1860 yılında Adana Yöresi ve Dersim Fırka-i Islahiye ile ıslah edilmek istenmiş, ancak peş peşe savaşların çıkması üzerine Dersim bölgesine yapılacak askeri operasyon ertelenmiştir.⁹⁵ 1911'de Osmanlı ordusu yöreye bir kere daha gitmiş ancak bir sonuç alınamamıştır.

Ancak söz konusu olay için Hasan Cemal 'Barışa Emanet Olun' adlı kitabında; 1937-38 Dersim Harekatı için 1926'dan başlayan bir süreçten bahsetmektedir ve bir rapor ortaya koymaktadır. Bu rapora göre; 1926'da Mülkiye Müfettişi Hamdi Bey Dersim için "Dersim Cumhuriyet için bir çıbandır" demiştir. Daha sonraki süreçte ise; 1931'de Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın Hükümete verdiği iddia edilen bir rapordan söz edilmektedir. Bu rapora göre ise; Dersim'e zorunlu iskan uygulanmalı ve silahlı kuvvetlerin müdahalesiyle Dersim'de iyileşmeler yapılmalıdır.⁹⁶

NTV Tarih dergisinde yer alan Masis Kürkçügil'in yazısına göre ise; mecliste İçişleri Bakanı Şükrü Kaya Aralık 1935'te Tunceli Kanunu'nun görüşmelerinde; "...bu bölgenin bir kısmı azami taşlık ve kayalıktır. Sakinleri 65-70 bin nüfustan ibarettir. Aslen Türk unsuruna mensup bir kitledir." demiş, Dersim halkının ise,

⁹³ A.e.,s.46-54.

⁹⁴ "Tarihçiler Dersimi Nasıl Yorumluyor?", **Radikal Gazetesi**, 24.11.2011,s.20.

⁹⁵ Akif Bilge Çelik, "Fırka-i Islahiye", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü,Tarih Anabilimdalı,Kahramanmaraş,2008,s.37-38

⁹⁶ Hasan Cemal, **Kürt Sorununa Yeni Bir Bakış Barışa Emanet Olun**, İstanbul,Everest Yayınları, 2011,s.217-21.

Ortaçağ kalıntısı bir toplumsal yapıları olduğunu belirtmektedir. "1876'dan bugüne kadar Dersim üzerine 11 harekatı askeriye yapılmıştır." diyerek 12. askeri harekat için yasal düzenlemeler talep etmiştir.⁹⁷

Cumhuriyet gazetesi yazarı Barkın Şık'ın haberine göre ise; Cumhuriyetin ilanını takip eden senelerde özellikle Şeyh Sait Ayaklanması'ndan sonra Ankara, Doğu illeri ile beraber Dersim'i (Tunceli) dikkate almış ve ıslahatı için incelemeler başlatmıştır. Mülkiye Müfettişi Hamdi Bey 2 Şubat 1926 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na şu raporu sunmuştur:

“Yaptığım temasların bende hasıl ettiği izlenime göre, Dersim gittikçe Kürtleşiyor, ölküleşiyor ve dolayısıyla tehlike büyüyor. Hükümeti senelerden beri meşgul etmekte bulunan Dersim meselesi, eski idarenin seyyiat (günah) mirasından başka bir şey değildir. Yeni hükümetin bazen adil davranış, bazen zayıf ve bazen de sebepsiz ve neticesiz şiddet gösterme gibi dengesiz politikası Dersim'i daimi hercümerç yuvası haline getirmiştir.

Cehaletin, geçim darlığının, iç ve dış aldatmaların, Kürtlük eğilimlerinin, son irtica hareketini tedibden doğan intikam hislerinin, dini ve içtimai devrimler vesilesi ile kara kuvvetlerinin uyandırdığı kötü telkinlerin etkisi altında bulunan avam halk; reis, şeyh, bey ve ağanın esir ve oyuncağıdır. Şekavet, bunların kışkırtması ile olmaktadır. Tunceli Kanunları kapsamında, Kahmut, Sin, Karaoğlan, Amutka, Danzik ve Haydaran gibi bucak merkezlerinde yapılan karakol inşaatları, bölgedeki aşiret reisleri ile ağaları rahatsız etmiştir.”⁹⁸

Söz konusu raporda Dersim harekâtının başlamasına neden olan ilk olayın 1937'de 20 Mart'ı 21 Mart'a bağlayan gece 23.00 sıralarında yaşandığıdır. Buna

⁹⁷ Masis Kürkçügil, "Dersim İsyan Değil Katliam", **NTV Tarih Dergisi**, Sayı 35, Aralık 2011, s.39.

⁹⁸ (Çevrimiçi), <http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=220826> Barkın Şık, Ziyaret Tarihi: 16.02.2012

göre; Pah bucağı ile Kahmut bucağını birbirine bağlayan Harçık Deresi üzerindeki tahta köprünün yıkılması ve telefon hattının tahrip edilmesi üzerine 4'üncü Genel Müfettişliği, askeri birlikleri bölgeye göndermiştir. 26 - 27 Mart gecesinde Sin Karakolu ile bucağı arasındaki telefon irtibatı kesilmiş ve kimlikleri bilinmeyen kişiler tarafından ateş baskını yapılmıştır. 4'üncü Genel Müfettişlik bunun üzerine, bölgedeki askeri birliklerinin takviye edilmesini istemiştir. 26 Nisan 1937 tarihinde Sin bucağının Hozat bölgesinde bulunan Askisor Karakolu saat 20.00 sularında 100 kadar eşkıya tarafından kuşatılmıştır. Karakolda 36 kadar asker vardır ve çatışmalar sabaha kadar sürmüştür.⁹⁹

Tüm bu olaylar yaşanmadan önce Dersim'i (Tunceli) yakından ilgilendiren bir takım düzenlemeler de gerçekleştirilmiştir. Örneğin; 'Dersim' adı 25 Aralık 1935'te çıkarılan Tunceli kanunuyla 'Tunceli' olarak değiştirilmiştir.¹⁰⁰ Ayrıca bu kanunun ilk maddesinde, Tunceli vilayetinde, korkomutan rütbesinde bir kişinin vali ve komutan seçileceği ve bu kişinin aileleri göç ettirme hakkına sahip olduğu yazılmaktadır.¹⁰¹

6 Ocak 1936'da ise; Elazığ merkezli Dördüncü Genel Valilik kurulmuş ve başına sömürge valisi yetkileriyle General Abdullah Alpdoğan atanmıştır. Dersim'de stratejik merkezlerde kışla ve karakol inşasına başlanmıştır. Keza daha sonra baskının yaşandığı karakollar bu yeni inşa edilen yerlerdir.¹⁰²

Üzüm ise; sosyo-kültürel açıdan kendisine has bir yapıya sahip olan Dersim'in bu yapı nedeniyle geçmişte kesif bir hareketlilik yaşadığını ve siyasi

⁹⁹ (Çevrimiçi),<http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=220826> Barkın Şık, Ziyaret Tarihi:16.02.2012

¹⁰⁰ (Çevrimiçi),http://www.zazaki.de/turkce/dersim_soykiriminin_kronolojisi.htm, Seyfi Cengiz, Dersim Ve Zaza Tarihi - Sözlü Gelenek Ve Tarihsel Gerçek, V. Bölüm Ziyaret Tarihi:04.02.2012

¹⁰¹ "Tarihçiler Dersimi Nasıl Yorumluyor?", **Radikal Gazetesi**,24.11.2012,s.19.

¹⁰² (Çevrimiçi),http://www.zazaki.de/turkce/dersim_soykiriminin_kronolojisi.htm, Seyfi Cengiz, Dersim Ve Zaza Tarihi - Sözlü Gelenek Ve Tarihsel Gerçek, V. Bölüm Ziyaret Tarihi:04.02.2012

emelleri olan, başta İngiltere olmak üzere, Batılı güçlerin tahriki ile birlikte bölgenin kendi hassasiyetlerinin isyana kaynak teşkil ettiğini iddia etmektedir.¹⁰³

Öte yandan Dersim Olayı'ndan söz edilirken en çok adı geçen Seyit Rıza'nın Torunu Rüstem Polat, Milliyet gazetesine verdiği röportajda; Dersim'in kendi içinde, aşiretler arasında kavgalar yaşandığını ve bunun üzerine devletin asayiş sağlamak için Nazimiye'de karakol yaptırdığını belirtmektedir. Ancak karakoldaki kimi askerler, kadınları taciz edince Dersimlilerin karakola saldırdığını iddia etmektedir. Polat bu olaylardan sonra Dersim'i **denetim** altına almak için 1936'da kurulan 4. Umumi Müfettişliği'nin başına getirilen Korgeneral Abdullah Alpdoğan'ın, Dersim **aşiret** reislerini topladığını ve silahlarını toplamak istediğini belirtmektedir. Ancak Polat; kimi aşiret reislerinin silahını vermemek için direndiğini ve bu olaylardan sonra ise operasyonlar başladığını dile getirmektedir.

3.2.1.3. Seyit Rıza'nın Askeri Harekâtı Başlattığı İddiası

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemlerinde Dersim İsyanı'nın liderlerinden olduğu ileri sürülen Seyit Rıza Dersimin Alevi-Kürt lideridir. İhsan Sabri Çağlayangil anılarında; Seyit Rıza'nın aynı zamanda Peygamber sülalesinden geldiğini ve bu nedenle de dini vasfı olduğunu belirtmektedir.¹⁰⁴

Dersim Olayı'nın simgesi Seyit Rıza, resmi kaynaklara göre bölgedeki isyanın da en azılı ele başıydı. 1937 yılında Dersim'de bir iç savaşın yaşanmasından endişe eden Seyit Rıza, bir yakınını Alpdoğan Paşa'ya yollayarak kanın durdurulmasını istemiştir. Dönüşte Sin Köyü'ne misafir olan arabulucu, Alpdoğan'ın emriyle Kırgan aşiretinden iki kişi tarafından öldürüldü. İki suikastçi Hozat'a giderek askeri kışlaya sığınmışlardır.

¹⁰³ Üzüm, **a.g.e.**, s.64

¹⁰⁴ **İhsan Sabri Çağlayangil'in Anıları**, (Çevrimiçi), <http://habermerkezi.wordpress.com/2009/11/23/ih-san-sabri-ag-layangilin-anilari/>, Ziyaret Tarihi: 18.04.2012

Seyit Rıza da yanına aldığı 100 kişilik silahlı gücüyle Sin Köyü'nü ve bir karakolu basmış, katillerin kendisine teslim edilmesini istemiştir. Bu baskında 33 askerin öldüğü iddia edilmektedir. Bu olayın ardından hareket resmen başlamıştır. Çok kan döküldüğünü gören Seyit Rıza, birkaç ay sonra "Canına bir zarar gelmeyecek" sözü üzerine teslim olmaya giderken 12 Eylül 1937'de adamlarıyla beraber tutuklanmıştır.¹⁰⁵

3.2.1.4. Dersim Olayı'nın Sonuçları

Dersim Olayı sonucunda yapılan resmi açıklamalar ve Jandarma Komutanlığı'ndan Başbakanlığa gönderilen belgeye göre; 1936, 1937, 1938 ve 1939'da toplam 13bin 806 kişi öldürüldü. Bu belgenin altında dönemin Dahiliye Vekili (İçişleri Bakanı) Faik Öztrak'ın imzası bulunmaktadır. Bunun yanında Bakanlar Kurulu Kararı'nın yer aldığı belgede ise; 11 bin 683 kişinin sürgüne gönderildiği, 2 bin kişi için ise sürgüne gönderilme kararı alındığı belirtilmektedir.¹⁰⁶

Harekatin ideoloğu Nuri Dersimi kaçmıştır. Alelusul muhakeme olunan Seyit Rıza'nın yaşı 75'ten 57'ye indirilip, oğlunun yaşı da 17'den 21'e çıkarılarak diğer zanlılarla beraber Elaziz'de asılmıştır. Zamanın Emniyet Genel Müdürlüğü Siyasi şubede şube müdürü, İhsan Sabri Çağlayangil'e göre son sözleri "Evlâdı Kerbelâyih. Bîhatayih. Ayıptır. Zulümdür. Cinâyettir" olmuştur. Ölüsü bilinmeyen bir yere gömülmüş veya yakılmıştır. Tedbirlerde gevşek bulunan İnönü başbakanlıktan alınıp, yerine Celal Bayar getirilmiştir.¹⁰⁷

Harekatta mezhepten ziyade, daha çok Kürt isyanı yönü ağır bastığı halde, bölge nüfusunun geneli Alevi olması nedeniyle bu hareket Aleviliğe yönelik bir olay

¹⁰⁵Dersim Gerçeği 3,"Seyit Rıza'nın Askeri Harekatı Başlatan Baskını", **Radikal Gazetesi**,22.11.2012,s.15.

¹⁰⁶"Dersim Gerçeği", **Radikal Gazetesi**,24.11.2012,s.19.

¹⁰⁷(Çevrimiçi),<http://www.ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=146> Ekrem Buğra Ekinci, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

olarak anılmaktadır. Hükûmet, 1946'da muhaliflere af çıkarmıştır. Dersim, 1948'e kadar yasak bölge olarak kalmıştır.¹⁰⁸

3.2.1.5. 1950'ler Sonrasında Alevilik

Cumhuriyet dönemi ile birlikte kentleşme yoğunluk kazanmış, toplumdaki tüm kitleleri etkilediği gibi Alevileri de etkisi altına almıştır. Özellikle de 1950'li yıllarda, II. Dünya Savaşı sonrası olmasının da etkisiyle, Demokrat Partinin özellikle yol konusunda yaptığı hızlı çalışmalar sebebiyle kentleşme daha da hız kazanmıştır.

Bu nedenle kırsal bölgelerden kentlere, büyük göçler yaşanması Alevi toplumunu etkileyen bir diğer önemli faktör olmuştur. Bu süreçte gerek Sünniler, gerekse Aleviler, eski geleneksel kimlikleri yerine, yeni kimlik arayışlarına girmişlerdir. Söz konusu dönemde Alevilik, kırsal bölgelerde, ocak ve kol normlarıyla şekillenmiştir. Göç olgusu köylerdeki sosyal yapının çözülmesi ve diğer pek çok sosyo - ekonomik etken, geleneksel Aleviliğin çözülmesine ve özellikle dedelik kurumunun fonksiyonlarını büyük ölçüde kaybetmesine sebep olmuştur. Marksizm ve sol ideolojik tartışmalar, bu çözülme sürecini daha da hızlandırmıştır.¹⁰⁹ Assmann'ın belirttiği gibi; "Etnik gruplar daha büyük bir etno-politik yapıda ya da göç, geçiş veya fetih yoluyla bir başka etno-politik yapıya katılmak zorunda kaldıklarında kültürler arası entegrasyon sorunu ortaya çıkar".¹¹⁰ Buradan yola çıkarak yaşanan gelişmelerin veya benzeri durumların; göç eden bir toplum için olası bir sonuç olduğu belirtilebilir.

¹⁰⁸(Çevrimiçi),<http://www.ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=146> Ekrem Buğra Ekinci, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

¹⁰⁹ Kutlu,a.g.e.,s.92.

¹¹⁰Jan Assmann,Kültürel Bellek Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlatma ve Politik Kimlik,Çev.Ayşe Tekin, İstanbul,Ayrıntı Yayınları,2001,144.

Özellikle de 1960'larda uluslararası konjonktürün etkisiyle ideolojik zıtlıkların yoğunlaşması ve radikal sol düşüncelerin yaygınlık göstermesiyle de Alevi-Bektaşî inanç ve kültürünü oldukça zor durumda bırakmıştır. Sol ideoloji içinde üretim ve sınıf ilişkilerini sert bir şekilde yorumlayanlar, sömüren-sömürülen ilişkisi çerçevesinde, Alevi-Bektaşî inanç önderleri olan Dedeler'in hepsini, ayırım yapmaksızın "sömüren" sınıfa dahil etmiştir. Bu dönemde zaten kırdan kente göç nedeniyle büyük sıkıntılar yaşayan Alevi-Bektaşî inanç ve kültürü; Alevi gençliğinin Aleviliği, dar bir ideolojik bakış açısıyla değerlendirmeleri sonucunu doğurmuştur. Bu durum da Alevi-Bektaşî kültür ve inancını derinden etkilemiştir.¹¹¹

Tüm bu gelişmelerin doğal sonucu olarak, özellikle de Alevi-Bektaşî gençliği, söz konusu inanç ve kültürlerinden uzaklaşmaya başlamışlardır. Bu uzaklaşmanın yanında Türkiye'nin söz konusu dönemde içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşulların da etkisiyle geleneksel Alevi kurumları giderek işlevselliğini yitirmeye başlamıştır. Bu durum yeni neslin farklı bilgi kaynaklarına yönelimlerini artırmıştır.¹¹²

Bunun yanında tarihsel ve sosyal nedenlerle Cumhuriyet'in kuruluş kadrolarında etkin ve yetişmiş bir aydın ve bürokrat kesime sahip olamayan Aleviler, devlet kademelerinde ve diğer yönetim mekanizmalarında geri planda kalmışlardır. Bu durum ise; Alevi-Bektaşîlerin inançsal ve kültürel sorunlarının yeterince dile getirilememesinin yanı sıra görmezden gelinmesine de neden olmuştur. Yaman'a göre; bu gelişmelerle Aleviliğin geleneksel kurumlarının eski rolleri bir daha geri gelmemek üzere tarihe mal eden süreç tamamlanmış bulunmaktadır.¹¹³

Bu dönemde herhangi bir Alevi-Bektaşî örgütlenmenin de olmayışıyla birlikte kentselliğin etkisiyle Alevi-Bektaşî gelenekselliğinin artık farklı bir şekil

¹¹¹ Yaman, *Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi*,s.131.

¹¹² A.e.,s.131.

¹¹³ A.e.,s.131.

almış olduğu görülmektedir. Ancak siyasi anlamda bir örgütlenme çabasına ise 1960'ların ikinci yarısında rastlanmaktadır.

17 Ekim 1966'da ilk Alevi kökenli siyasi parti oluşumu gerçekleşmiştir. Alevilik "Türkiye Birlik Partisi" adı verilen partiyle siyasallaşma sürecine girmiştir. Bu süreç 1970'li yıllarda da devam etmiştir.¹¹⁴

3.2.1.6. 1970'lerden Sonra Alevilik

Bu dönemde özellikle de 1970'lerin sonunda bir takım kışkırtma ve tahriklerle özellikle de Kahramanmaraş, Elazığ, Sivas ve Çorum yörelerinde birkaç saldırgan girişimler olmuştur. Fakat bu dönemde en çok dikkati çeken ve Alevi toplumunu derinden etkileyen iki mühim olay söz konusudur. Bunların ilki 1978'de meydana gelen Maraş Olayıdır, diğeri ise; 1980 yılında meydana gelen Çorum Olayıdır. Bu olayların gelişimi ve sonucu aşağıda iki ayrı başlık altında ele alınmıştır.

3.2.2. Kahramanmaraş Olayı

19 -24 Aralık 1978'de meydana gelen ve tarihe 'Kahramanmaraş Katliamı' olarak da geçen Maraş olayları, 12 Eylül darbesine gerekçe olarak kullanılan olaylardan biri olarak kabul edilmektedir.¹¹⁵ Elbette o günün şartları göz önünde bulundurulduğunda darbenin gerçekleşmesini sadece bu olaya bağlamak doğru olmayacaktır. Ancak ortaya çıkan bilanço ve olayın halen ülke gündeminde sıcak bir yer bulmasından ötürü, Maraş olayının tümüyle yok sayılamayacak kadar da önemli bir olay olduğunu göstermektedir.

¹¹⁴ Kutlu,a.g.e.,s.87

¹¹⁵ İleri Demokrasi en son Kahramanmaraş'ta görüldü !, (Çevrimiçi),http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=12121&Itemid=51 Ziyaret Tarihi:29.01.2012.

Maraş olaylarını ateşleyen ilk olay, Stalin zulmünden kaçan Kırım Türklerinin anlatıldığı bir filmin gösterimi sırasında başlamıştır. Cüneyt Arkın ve Oya Aydoğan'ın başrol oynadığı 'Güneş Ne Zaman Doğacak' adlı film, Maraş Çiçek Sineması'nda gösterime girmiş, filmin şehre getirilmesine Ülkücü Gençlik Derneği öncülük etmiştir. 19 Aralık günü saat 20.00 seansının sonuna doğru ülkücülerin yoğunlukta olduğu sinema salonunda bomba patlamasıyla onlarca insanın hayatını yitirmesine neden olacak olayların başlamasına neden olunmuştur. 'Bombayı solcular attı.' söylentisi şehrin her tarafına yayılmıştır.¹¹⁶ Sinemadan çıkan ülkücü gruplar CHP ve PTT binalarına saldırırlar. Filmin içeriğinden de etkilenen topluluk daha çok sosyal demokrat olarak bilinen iş yerlerine de saldırıda bulunmuşlardır. 20 Aralık'ta bu kez Alevilerin gittiği Akın Kırathanesi'ne bomba atılmış ve bir Alevi dede öldürülmüştür.¹¹⁷

21 Aralık'ta Maraş Meslek Lisesi öğretmenlerinden Hacı Çolak ve Mustafa Yüzbaşıoğlu okuldan evlerine giderken uğradıkları silahlı saldırıda öldürülürler.¹¹⁸ Cenazede kortej halinde ilerleyen kalabalık Ulu Cami'ye doğru giderken, kimi kaynaklara göre 5 bin kimi kaynaklara göre ise; 10 bin kişi katılır. Karşıt gruplar Maraş Kalesi önünde karşılaşmış, saldırılar başlamıştır. Çıkan karışıklıkta korkan insanlar cenazeleri bırakarak dağılmış, cenazeler sahipsiz kalmıştır. Bu gruplar Alevilerin yoğun olarak bulunduğu mahallelere saldırırken, her şey kontrolden çıkmış, binalar yakılıp, yağmalanmış, sokak aralarındaki çatışmalarda 3 ülkücü öldürülmüştür.¹¹⁹

¹¹⁶ Türkiye'yi Sıkı Yönetime Götüren Maraş Olayları, (Çevrimiçi),<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=774107>, Ziyaret Tarihi:29.01.2012

¹¹⁷ **Büyük Takip Programı**, "Maraş Olayları Belgeseli", (Çevrimiçi),http://www.youtube.com/watch?v=1mbU_iKtNBI, Ziyaret Tarihi:29.01.2012

¹¹⁸ İleri Demokrasi en son Kahramanmaraş'ta görüldü !, (Çevrimiçi),http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=12121&Itemid=51, Ziyaret Tarihi:29.01.2012

¹¹⁹ **32.Gün Programı**, "Maraş Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi),<http://www.youtube.com/watch?v=aVSICOXOkmM>, Ziyaret Tarihi:29.01.2012

Tanıkların iddiasına göre; belediye hopörlerinden "Kızılbaşlar şehrimizi bastı. Dinini seven Hatboyuna toplansın" ve " Komünistlerin cenaze namazı kılınmaz" diye anonslar yapılmış ve bunun üzerine saldırılara katılım artmıştır. Ayrıca Sünni köylere Alevlerin camileri yakıp yıktığı söylenip buradaki halkın saldırı için şehre gelmelerinin sağlandığı belirtilmektedir.¹²⁰

Öte yandan Maraş'ta üç Sünni gencin öldürülmesi kentte infiale neden olmuştur. Bu infiali bir katliama dönüştürecek anons ise 22 Aralık gecesi belediyenin hoparlöründen gelmiştir: 'Üç Müslüman din kardeşimiz komünistler tarafından öldürüldü. Bunların kanı yerde kalmayacak!' şeklindeki duyurular sonucunda olayların şiddeti daha da artmıştır.¹²¹

Geç saatlere kadar süren olaylar, gece durmuş ancak ertesi gün öldürülen ülkücülerin cenazesinin kaldırılması için yapılan girişimlerden ötürü yeniden alevlenmiştir. İlk olarak sokağa çıkma yasağı ilan edildiği gerekçesiyle cenazelerin kaldırılmasına izin vermek istemeyen valilik bunu fiiliyatta gerçekleştirememiş ve bu durum da olayların şiddetini artırarak büyümesine neden olmuştur. Yine aynı gün halk arasında gerçekte ilgisi olmayan söylemler yayılmıştır. Alevilerin suları zehirlediği Ulu Camii'yi yaktıkları iddiaları Sünni halkı galeyana getirmiş, şehirde çocuk, kadın, yaşlı ayırt etmeksizin öldürülmelerine neden olmuştur.¹²²

Bu olaylarda en çok direnen Yörükselim Mahallesinde karşılıklı çatışmalar sonucunda 11 ülkücünün öldürülmesi haberi olayların diğer mahallelere de sıçramasına neden olmuştur. 3 gün boyunca yoğun bir şekilde süren saldırılara ne

¹²⁰ **Büyük Takip Programı**, "Maraş Olayları Belgeseli", (Çevrimiçi), http://www.youtube.com/watch?v=1mbU_iKtNBI Ziyaret Tarihi:29.01.2012

¹²¹ Maraş Katliamı'nın Bilinmeyen Görüntüleri Ortaya Çıktı, (Çevrimiçi) <http://www.odatv.com/n.php?n=maras-katliaminin-bilinmeyen-goruntuleri-ortaya-cikti--2312111200> Ziyaret Tarihi:29.01.2012

¹²² **32.Gün Programı**, "Maraş Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=aVSICOXOkmM>, Ziyaret Tarihi:29.01.2012

askerin ne de polisin herhangi bir müdahalesi olmamış, olaylar 26 Aralık'ta sona ermiştir.¹²³

Maraş Olayı sonucunda resmi kaynaklara göre 105 kişi, farklı kaynaklara göre ise 111 ya da 120 kişi hayatını kaybetmiştir. Ancak halk bu rakamın 500 üzerinde olduğunu iddia etmektedir.¹²⁴ Ayrıca 1000'e yakın da yaralı söz konusudur. Yüzlerce ev ile işyeri yakılmış ve yağmalanmıştır.¹²⁵

Maraş Olayları'nın en önemli sonuçlarından biri ise; 13 ilde sıkı yönetimin ilan edilmesine neden olmasıdır. Ayrıca onlarca Alevi aile göç etmiştir. Ancak olayın zanlıları uzun yıllar süren mahkemelerin sonucunda hiçbir ceza almamıştır.¹²⁶ Bu olay için genel kanı; 12 Eylül 1980'de gerçekleşen darbeye giden yolu açmış olduğu ve ülkedeki iç savaşın adeta doruk noktası oluşturmasıdır. Zira olaylar sırasında daha bir kaç gün öncesinde hiçbir sorun yaşamadan bir arada yaşayan toplumun Alevi ve Sünni fertleri komşusunu tanımaz olmuş ve Maraş acımasızca yapılan kıyımlara sahne olmuştur.

3.2.3. Çorum Olayı

Çorum olayları Gün Sazak'ın teröristler tarafından öldürülmesi üzerine, Türkiye genelinde olduğu gibi Çorum'da da beliren son derece gergin hava içinde, kimi görüşlere göre yeterli tedbir alınamadığından, kimisine göre ise alınan önlemlere rağmen meydana gelmiştir.

¹²³**32.Gün Programı**, "Maraş Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=aVSICOXOkmM>, Ziyaret Tarihi:29.01.2012

¹²⁴**Büyük Takip Programı**, "Maraş Olayları Belgeseli", (Çevrimiçi), http://www.youtube.com/watch?v=1mbU_iKtNBI, Ziyaret Tarihi:29.01.2012

¹²⁵**32.Gün Programı**, "Maraş Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=aVSICOXOkmM>, Ziyaret Tarihi:29.01.2012

¹²⁶**Büyük Takip Programı**, "Maraş Olayları Belgeseli", (Çevrimiçi), http://www.youtube.com/watch?v=1mbU_iKtNBI, Ziyaret Tarihi:29.01.2012

28 Mayıs 1980 tarihinde Çorum'un en işlek caddesinde, çoğunluğu çocuk ve gençlerden oluşan bir grup, intikam sloganlarıyla yürüyüşe geçmiş, yürüyüşte cadde üstündeki çok sayıda dükkân zarar görmüştür. 29 Mayıs'ta yapılan gösteriler sırasında da çok sayıda ev ve işyeri ateşe verilmiştir. Gösterilerde TÖB-DER üyesi bir öğretmen öldürülmüştür. Kentin çevre il ve ilçelerle bağlantıları göstericiler tarafından kesilmiştir. Karşılık veren Aleviler şehirde barikatlar kurmuştur. Çatışmaların alevlenmesi üzerine askeri birlikler müdahale etmiştir. Ancak olaylar askeri müdahaleye rağmen devam etmiş, 30 Haziran'da bir otomobilden sivillerin üzerine ateş açılmıştır. Alevilerin oturduğu Milönü Mahallesi ise ablukaya alınmıştır.

1 Temmuz sabahı, bazı mahallelerde ve SSK çevresinde halkı "cihada" çağıran bildiriler dağıtılmıştır. Aynı günün akşamında Alevi mahallelerinde halkın üzerine ateş açılmış ve evler kundaklanmıştır. Olaylar sırasında 4 kişi hayatını kaybetmiştir. 4 Temmuz'da şiddet had safhaya çıkmış, Cuma namazı çıkışında cemaat, "Komünistler Alaaddin Camii'ni ateşe verdiler" haberiyle kışkırtılmıştır. Halk, sokaklara dökülünce, olayın hazırlayıcıları eyleme geçerek evlere, işyerlerine saldırmışlardır. Sünniler ile Aleviler arasında sokak çatışmaları başlamış, Alevilerin konutları, işyerleri kundaklanarak yakılmıştır.¹²⁷

Bu durum üzerine kent ikiye bölünmüş sağcılar kendi bölgelerine, solcular kendi bölgelerine çekilmişler ve barikatlar kurulmuştur. Cami hoparlöründen yapılan asılsız duyurularla halk kışkırtılmaya çalışılmış ve bir anda ortaya çıkan eli silahlı gruplar Alevi mahallelerine uzun namlulu silahlarla saldırıya başlamışlardır. Ancak bu kez hazırlıklı olan Alevi vatandaşlar ateşe ateşle karşılık vermişlerdir. Adeta bir iç savaş ortamı oluşan Çorum'da halk 'cephe' kavramını kullanmaya başlamıştır. Elektriklerin kesilmesiyle de kentin dış dünya ile bağlantısı kesilmiştir. İtfaiye hortumları kesilmiş, yanan ev ve iş yerlerine müdahale yapılamamıştır. Durumu

¹²⁷Çorum Olayları, **Zaman Gazetesi**, 5 Mart 2010 Aktaran: (Çevrimiçi), http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/%C3%A7orum_olaylar%C4%B1, Ziyaret Tarihi: 04.02.2012

kontrol altına almak için şehre askeri hava birlikleri gelmiş, jetler şehrin üzerinden alçak uçuş yapmıştır.¹²⁸

Alevi halk ne polise ne de askere güvenemedikleri için, bulundukları yerlerde kurulu barikatlardan ileriye asker veya polisin geçişi mümkün olmamıştır. Ancak dönemin generallerinden Şehabettin Esen sükûnetin sağlanabilmesi için bu barikatların kaldırılması gerektiği ve kaldırılmış olsaydı sonucun daha iyi olabileceğini belirtmektedir. Ayrıca General Esen olaylar esnasında Alaaddin Camii'nin yanmadığını ve hatta bu durumu üstlerine bildirdiğinde, buna inanmakta zorluk çektiklerini belirtmektedir.¹²⁹

Dönemin Çorum Valisi Rafet Üçelli ise olayı şu şekilde anlatmaktadır: *"Olaylar 29.5.1980 Perşembe günü saat 20.00 civarında Çorum merkez saat kulesi yanında bazı dükkânların, bazı kişiler tarafından, bir anda taşlanması şeklinde aniden başlamıştır. Bu taşlama sonunda sadece dükkânların camı kırılmış, başkaca herhangi bir tahribat ve yağmalama olayı olmamıştır. Bu hadiseye, o anda yanımda bulunan Emniyet Müdürüne anında müdahale emri verilmiştir. Ancak bu durum zaten gergin olan havayı daha da gerginleştirmiş, şehirde bazı topluluklar belirmiş, bu arada bir silahlı çatışma olmuştur. Bu çatışmada 45 yaşlarında olaylarla ilgisi olmayan bir köylü vatandaşımız ölmüş, Sadık Nasuhoğlu, Vedat Eliaçık, Hüseyin Şimşek, Sefer Eker, Sezai Diran adlı kişilerde tabancayla muhtelif yerlerinden yaralanmış ve hastanede tedavi görmüşlerdir.*

Milönü semtinde (Burası alevi vatandaşlarımızın kesif olarak oturdukları bir semttir.) taşlama hadisesinin sol görüşlü tanınan bazı vatandaşlarımızın dükkanlarına şuurlu bir şekilde tevcih edildiği tarzında bir haber haline getirilerek yayılmış olması, esasen hassas bir yer olan bu bölge insanının harekete geçmesine ve

¹²⁸**32.Gün Programı**, "Çorum Olayı"(Çevrimiçi),http://www.youtube.com/watch?v=JM_U3A3AvNU, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

¹²⁹**32.Gün Programı**, "Çorum Olayı"(Çevrimiçi),http://www.youtube.com/watch?v=JM_U3A3AvNU, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

çarşıya doğru oldukça büyük bir kalabalık halinde yürüyüşe başlamalarına yetmiştir. Bu grup olayı zamanında haber alan zabıta kuvvetleri tarafından kendi mahallelerinde durdurulmuştur. Can güvenliklerinin bulunmadığını ve tahribatın genişletileceği yolunda haber aldıklarını ileri sürerek dağılmamışlardır.”¹³⁰

Vali Üçelli, olayların yayılma tehdidi karşısında askeri göreve çağırmıştır. Garnizon komutanı binbaşının başında bulunduğu birlik, Milönü semtinde yerlerini almıştır. Ancak, sabaha kadar kurulan barikatları kaldırmaya güçleri yetmemiştir.¹³¹

Öte yandan olayları alevlendiren diğer bir olay ise; 30 Mayıs Cuma günü sabahı Milönü semtinde Alevilerin oturdukları yere komşu olan ve izinli oldukları için olaylardan habersiz, günü evlerinde geçiren 2 polis memurunun şehit edildikleri ve bir polis memurunun da ağır yaralandığı haberinin alınmış olmasıdır. Mahalline sevk edilen askeri birliklerle güvenlik tedbirleri artırılırken, bir taraftan da Jandarma komutanının sorumluluğu altında barikatların kaldırılması, yaralı polislerin hastaneye sevk, şehit polislerin nakli, Milönü semtinde oturan diğer polis ailelerinin, çocuklarının o bölgeden çıkarılması faaliyetleri de sürdürülmüştür.¹³²

Çorum’daki askeri birliğin sayı itibariyle bir veya iki bölük, diğer bir deyişle; azami 80-150 kişilik bir kuvvetle olaylara müdahale edebileceği dikkate alınarak, Amasya Tugay Komutanından askeri yardım istenmiştir. Amasya Tugay Komutanı asker göndermeyi kabul etmiştir. Yardım istenilen Merzifon Hava Tugay Komutanı

¹³⁰ Rafet Üçelli, **Çorak Toprak, Kırmızı Halı**,2011,s.332-333 Aktaran:Sinan Tavukçu, Dönemin Valisinin Hatıralarında Çorum Olayları, (Çevrimiçi),<http://www.haber10.com/makale/24731/> Ziyaret Tarihi:04.02.2012

¹³¹Sinan Tavukçu, Dönemin Valisinin Hatıralarında Çorum Olayları,09.07.2011,(Çevrimiçi),<http://www.haber10.com/makale/24731/> Ziyaret Tarihi:04.02.2012

¹³²Rafet Üçelli, **Çorak Toprak, Kırmızı Halı**,2011,s.335,Aktaran:Tavukçu, **a.g.m.**(Çevrimiçi),<http://www.haber10.com/makale/24731/> Ziyaret Tarihi:04.02.2012

ise, Merzifon'da da olayların çıktığını ve olayların gelişmekte olduğunu ifade ederek, yardım gönderemeyeceğini bildirmiştir.¹³³

Olayların başladığının ikinci günü olan Cuma günü Amasya Tugay Komutanı Çorum'a gelerek Garnizon Komutanlığı vazifesini üstlenmiştir. Bu arada ana yol Aleviler tarafından barikatlarla trafiğe kapatılmıştır. Üçüncü gün, 31 Mayıs 1980'de, anayoldaki barikatların kaldırılması başarılmıştır. Aynı gün, şehit polis cenazelerine katılmak ve vaziyeti denetlemek üzere İçişleri Bakanı ile Jandarma Genel Komutanı Sedat Celasun şehre gelmişler ve akşam üzeri şehirden ayrılmışlardır. Gece silah sesleri gelmeye devam etmiştir. Operasyonlar yapılmış ve bazı şahıslar silahları ile birlikte gözaltına alınmışlardır.¹³⁴

Olayların dördüncü günü, henüz asayişin temin edilemediği bir ortamda, Amasya Tugay Komutanı askerleri ile birlikte geri döneceğini Valiye bildirir. Vali Rafet Üçelli, aynı gün saat 16.00 civarında Ankara'dan gönderilen telsiz emriyle, emniyet müdürü ile birlikte görevden alınmıştır. 18.30'da helikopter ile şehre gelen yeni vali vekili görevi teslim almıştır.¹³⁵

Vali Üçelli'ye göre; olaylar gergin bir hava içinde, birden ve büyük boyutlu olarak patlamış ve süratle yayılmıştır. Dışarıdan sızan militanlarca istismar edilmiş ve saptırılmış, Alevi-Sünni çatışması haline dönüştürülmüştür. Zaten bölgedeki sosyal yapı, böyle bir çatışmaya son derece müsaittir.¹³⁶

¹³³Sinan Tavukçu, Dönemin Valisinin Hatıralarında Çorum Olayları,09.07.2011,(Çevirin içi),<http://www.haber10.com/makale/24731/> ZiyaretTarihi:04.02.2012

¹³⁴Sinan Tavukçu, Dönemin Valisinin Hatıralarında Çorum Olayları,09.07.2011,(Çevirin içi),<http://www.haber10.com/makale/24731/> ZiyaretTarihi:04.02.2012

¹³⁵Sinan Tavukçu, Dönemin Valisinin Hatıralarında Çorum Olayları,09.07.2011,(Çevirin içi),<http://www.haber10.com/makale/24731/> ZiyaretTarihi:04.02.2012

¹³⁶Sinan Tavukçu, Dönemin Valisinin Hatıralarında Çorum Olayları,09.07.2011,(Çevirin içi),<http://www.haber10.com/makale/24731/> ZiyaretTarihi:04.02.2012

“Sünniler Alevilerin işyerlerini tahrip ediyorlar” gerekçesiyle başlayan Çorum olayları ancak 10 Temmuz'da yatıştırılabilinmiştir. Mayıs sonlarında başlayıp 10 Temmuz'da biten olaylarda toplam 57 kişi hayatını kaybetmiş, iki yüzü aşkın kişi de yaralanmıştır.¹³⁷ Bunun yanında olay sonrası birçok kişinin kaçırıldığı anlaşılmış, daha sonra farklı yerlerde kaçırılan kişilerin işkence ile öldürüldüğü tespit edilen cesetleri bulunmuştur.¹³⁸ Üç yüze yakın bina da tahrip edilmiştir. 600 kadar aile başka yerlere göç etmek zorunda kalmıştır.¹³⁹ Tüm bunların yanında olay sonrası Sünni ve Alevi halk arasında hem toplumsal anlam da hem de yerleşim açısından ciddi anlamda ayrımlar söz konusu olmuştur. Alevi çocukları Sünnilerle aynı okula gidemez olmuş ve yerleşim yerleri arasında da belirgin sınırlar oluşmuştur. Tüm bu olaylardan kısa bir süre sonra, 12 Eylül 1980'de Askeri darbe gerçekleşmiş ve yönetimin değişmesiyle birlikte ülkemiz için 1980 öncesi dönemden oldukça farklı bir süreç söz konusu olmuştur.

Bununla birlikte 1980'li yıllardan itibaren, sosyalizmin çöküşüyle birlikte, 1970'li yıllardan önceki ideolojiler bir umut kaynağı olmaktan çıkmış, Alevi-Bektaşiler arasında geleneksel değerlere dönüş ve dini/etnik söylemler artmaya başlamıştır. Bu süreçten sonra geleneksel inançları ve dedelik kurumu bakımından, Cumhuriyet öncesi dönemdeki otantik yapısına kavuşturulması pek mümkün görünmemektedir.¹⁴⁰

Öte yandan 1980'li yıllardan itibaren Alevilik'te yeni bilinçlenme ve örgütlenme dönemi başlamıştır. Özellikle de 1980'li yılların sonlarından itibaren

¹³⁷Çorum Olayları,**Zaman Gazetesi**, 5 Mart 2010'dan Aktaran:
http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/%C3%A7orum_olaylar%C4%B1, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

¹³⁸**32.Gün Programı**, "Çorum Olayı"(Çevrimiçi),
http://www.youtube.com/watch?v=JM_U3A3AvNU, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

¹³⁹Çorum Olayları,**Zaman Gazetesi**, 5 Mart 2010'dan Aktaran:(Çevrim içi),
http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/%C3%A7orum_olaylar%C4%B1 04.02.2012

¹⁴⁰ Kutlu,**a.g.e.**,s.92

Alevilik kamuoyunda tarafından daha fazla tanınmış, bu da Alevilik sorununun Türk medyasında sıkça tartışılan bir konu haline getirmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan Alevi dergileri, gazeteleri ve Alevi yazarların yazılıları Alevilikteki uyanışın göstergesi olmuştur. Bu yayınların artmasının yanı sıra hem Avrupa'da (diasporada) hem de Türkiye'de birçok dernek kurulmuştur.¹⁴¹ Kuşkusuz bu gelişmelerin oluşumuna en büyük etkilere biri; geçmişte ekonomik ve politik nedenlerle kente göç eden ailelerinin çocuklarının artık eğitilmiş ve daha bilinçli bir yapıya kavuşmalarıdır.

Bu gelişmelerin yanında önemli bir diğer etken de Doğu Avrupa'da Sosyalist bloğun çökmesidir. Yirmi yıl boyunca ideolojik bir alternatif olarak genç ve orta kuşak Aleviler üzerinde tartışılmaz bir otoritesi olan sosyalizm, eski önemini yitirmiştir. Bu da Alevi nüfusunun büyük bir bölümünü başka yollar arayışına sürüklemiş ve birçoğu kendilerini yeniden 'Alevi' olarak tanımlamıştır.¹⁴² Tüm bunların yanında günün Türkiye'sinde yaşanan siyasal dönüşüm de Alevi örgütlenmelerini hızlandırmıştır. Bu siyasal dönüşümün Siyasal-İslami kanadın yükselişi şeklinde olması; Alevi toplumunda savunma içgüdüsüyle kendini ifade etme ve siyasi açıdan da örgütlenme ihtiyacı oluşturmuştur.

Bu gelişmelerin etkisiyle 1990'lara gelindiğinde; gerek uluslararası gerekse ulusal bir takım dönüşümlerin etkisiyle Alevilik, giderek Türkiye gündeminde yer alan önemli konulardan birisi haline gelmiştir.¹⁴³ Elbette bu dönemde Aleviliği Türkiye'nin gündemine taşıyan, Sivas ve Gazi Mahallesi olayları gibi sıcak gelişmeler söz konusu olmuştur. Bu olaylar neticesinde de Alevi örgütlenmeler daha da artmıştır.

¹⁴¹ Reha Çamuroğlu, **Değişen Koşullarda Alevilik**, İstanbul, Kapı Yayınları, 4. Basım, 2005, s.2.

¹⁴² A.e., s.4-5.

¹⁴³ Yaman, **Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi**, 2007, s.133.

1990'larda söz konusu örgütlenmelere neden olan, en önemli olaylardan biri Sivas Olayı'dır. Bu olay tezin 4. bölümünde detaylı olarak ele alınacağı için burada sadece kısaca şunu belirtmek gerekir ki; Sivas Olayı'nın 2 Temmuz 1993'te, Sivas'ta Pir Sultan Abdal Kültür Derneği tarafından organize edilmiş olan Pir Sultan Abdal Şenlikleri sırasında Madımak Oteli'nin yakılması 33 aydınımız ile 2 otel çalışanının yanarak ya da dumandan boğularak hayatlarını kaybetmesi ile sonuçlanan bir olaydır. Bu dönemin diğer bir önemli olayı Gazi Mahallesi Olayı'nın gelişme ve sonuçlarına aşağıdaki başlık altında değinilecektir.

3.2.4. Gazi Mahallesi Olayları (12 Mart 1995)

Gazi Mahallesi Olayı da yukarıdaki olaylarda olduğu gibi Alevilerin yoğunlukta yaşadığı bir çevrede meydana gelmiştir. Olayı tetikleyen ise kimliği belirsiz kişilerin önce bir taksi şoförünü gasp edip ardından kahvehaneleri yayılım ateşine tutması olmuştur. Dönemin gazete ve televizyonlarından sıcağı sıcağına halka arz edilen görüntüler yorum katmadan da durumun vahametini gösterecek özelliktedir.

Gazi mahallesinde yaşananların haber bültenlerine yansıyan görüntülerine bakıldığında; polis ve askeri taş yağmuruna tutan halka karşılık, buna zaman zaman müdahale etmeyen, zaman zaman da silahla karşılık veren güvenlik güçleri görülmektedir. Ayrıca yaralananların ve hatta ölenlerin görüntüleri ekranlara yansımaktadır. Bunun yanında devlet büyükleri halkı sürekli sükûnete ve tahriklere kapılmamaya davet etmektedir. Ancak buna rağmen olaylar büyümüş ve dışarıdan gelen göstericilerin de olaya karışmasıyla güvenlik güçlerinin durdurmakta zorlandığı bir hal almıştır.¹⁴⁴

Olayları gelişimi ise şu şekilde olmuştur: Gazi Mahallesi'ndeki çoğunlukla Alevi vatandaşların gittiği üç kahvehane, 12 Mart 1995 tarihinde akşam

¹⁴⁴"12 Mart 1995 Gazi Mahallesi Olayları" (TV Görüntüleri-1), (Çevrimiçi),<http://vimeo.com/20921052>, Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

saatlerinde kimliği belirlenemeyen kişilerce otomatik silahlarla taranmıştır.¹⁴⁵ Kahvehanelerden birinde bulunan Alevi dedelerinden Halil Kaya ölmüş ve 5'i ağır 20 kişi de yaralanmıştır. Zanlılar olay yerinden uzaklaştıktan sonra gasp ettikleri taksinin şoförünün boğazını keserek öldürmüşler, aracı da ateşe vererek kaçmışlardır. Bu saldırı olayların da başlangıcı olmuştur. Saldırının ardından çok sayıda vatandaş, Gazi Mahallesi'nde toplanmış ve polis karakoluna yürümüştür. Polisin grubu dağıtmak için havaya ateş açtığı sırada, 1 kişi ölmüş, birçok kişi de yaralanmıştır.¹⁴⁶ Ancak bir süre sonra olaylar yatışınca güvenlik güçleri durumun kontrol altına alındığını düşünmüştür, fakat ertesi sabah yine halk sokaklara dökülmüştür.¹⁴⁷

Birçok ev ve işyeri talan edilmiştir. Özellikle halk barikat kurmak için işyerlerindeki eşyaları kullanmıştır ve daha sonra bunları ateşe vermiştir. Polisin mahallede kurduğu barikatlar ise askeri birliklerle daha da güçlendirilmiştir.¹⁴⁸ 13 Mart'ta Cemevi önünde Halil Kaya ve Mehmet Gündüz'ün cenazesini almak için bekleyen 6 bin kişi, cenazelerin verilmemesi üzerine saat 11.00'de karakola doğru yürüyüşe geçmiş, çevik kuvvet ve özel timlerle desteklenen polisle çatışmıştır.¹⁴⁹ Gün boyu devam eden olaylar gece de devam etmiştir. Yaşanan olaylarda 17 kişi ölmüş, aralarında gazetecilerin ve güvenlik güçlerinin de bulunduğu çok sayıda kişi de yaralanmıştır.¹⁵⁰

¹⁴⁵Yaman,Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi,s.140.

¹⁴⁶ "Gazi Olaylarının Yıldönümü", (Çevrimiçi),<http://www.habervitrini.com/haber/gazi-olaylarinin-yildonumu-17661/> Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

¹⁴⁷"12 Mart 1995 Gazi Mahallesi Olayları" (TV Görüntüleri-1), (Çevrimiçi),<http://vimeo.com/20921052>,Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

¹⁴⁸"12 Mart 1995 Gazi Mahallesi Olayları" (TV Görüntüleri-1), (Çevrimiçi),<http://vimeo.com/20921052>,Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

¹⁴⁹"Katliamdan 12 Yıl Sonra Gazi-1" <http://www.evrensel.net/> Aktaran: http://www.psakd.org/gazi_katliami_12_yil_sonra1.html Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

¹⁵⁰ "12 Mart 1995 Gazi Mahallesi Olayları" (TV Görüntüleri-1),(Çevrimiçi),<http://vimeo.com/20921052>,Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

Şiddetin artması üzerine Valilik Gaziosmanpaşa'da üç mahallede sokağa çıkma yasağı ilan etmiştir. Ancak sokağa çıkma yasağı olmasına rağmen ilk saatlerde olaylar yatıştırılamamıştır. 14 Mart 1995 tarihinde bölgeye askeri birlik sevk edilmiştir.¹⁵¹ Ancak barikatlar kuran grup, bir komite oluşturarak isteklerinin yerine getirilmemesi durumunda eylemlerini sürdüreceklerini açıklamışlardır.¹⁵² Ancak daha sonra askeri birliklerin sokağa çıkma yasağını etkili bir biçimde denetlemesinin de etkisiyle halk yasağa uymuş ve olaylar sona ermiştir.¹⁵³

14 Mart günü Gazi Mahallesi'ndeki olaylar Ankara'ya da sıçramıştır. Gazi Mahallesi, polis eşliğinde sakin bir gün geçirirken, Ankara Kızılay Meydanı'nda çıkan olaylarda 36 kişi yaralanmıştır. 15 Mart'ta ise Ümraniye Mustafa Kemal Mahallesi'nde olaylar patlak vermiştir. Protestocu grubu dağıtmaya çalışan polisin açtığı ateş sonucu 4 kişi ölmüş, 20'den fazla kişi yaralanmıştır.¹⁵⁴

Gazi mahallesinde çıkan olaylarda ise toplam 17 kişi hayatını kaybetmiştir. Olaylar sonrasında yapılan otopsilerde yaşamını yitiren 17 kişiden 7'sinin polis mermisi ile hayatını kaybettiği tespit edilmiştir. Gaziosmanpaşa Savcılığı'nın olayla ilgili fezlekesiyle Eyüp Cumhuriyet Başsavcılığı, 20 polis hakkında "Müdafaa ve zaruret sınırını aşarak faili belli olmayacak şekilde adam öldürmek" iddiasıyla dava açmıştır.¹⁵⁵

¹⁵¹"Gazi Mahallesi ve Ergenekon Bağlantısı", (Çevrimiçi), <http://blog.milliyet.com.tr/gazi-mahallesi-olaylari-ve-ergenekon-baglantisi/Blog/?BlogNo=119580> Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

¹⁵²"Gazi Olaylarının Yıldönümü", (Çevrimiçi), <http://www.habervitrini.com/haber/gazi-olaylarinin-yildonumu-17661/> Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

¹⁵³"12 Mart 1995 Gazi Mahallesi Olayları" (TV Görüntüleri-1) <http://vimeo.com/20921052>, Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

¹⁵⁴"Gazi Mahallesi ve Ergenekon Bağlantısı", (Çevrimiçi), <http://blog.milliyet.com.tr/gazi-mahallesi-olaylari-ve-ergenekon-baglantisi/Blog/?BlogNo=119580> Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

¹⁵⁵"Gazi Mahallesi ve Ergenekon Bağlantısı", (Çevrimiçi), <http://blog.milliyet.com.tr/gazi-mahallesi-olaylari-ve-ergenekon-baglantisi/Blog/?BlogNo=119580> Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

Ancak Eyüp Ağır Ceza Mahkemesi, dava daha başlamadan, davanın güvenlik gerekçesiyle başka bir şehre naklini istemiştir. Talebi uygun gören Yargıtay 10. Ceza Dairesi, davanın Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmesini kararlaştırmıştır. 'Gazi Davası'nın ilk duruşması 15 Kasım 1995'te Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmüştür. Davada sanık polisler Adem Albayrak, Mehmet Metin Gündoğan, Hamdi Özata, Hasan Yavuz, İsa Bostan, Süleyman Memişçi, Sedat Özdemir, Hayrullah Şişman, Ali Doğan, Metin Çakmaz, Yakup Murat, İbrahim Serdar, Orhan Durmuş, Mehmet Türk, Mustafa Keleş, Uğur Duran, Selçuk Biçer, Ali Ulukaş, Ahmet Türkmen, Yetkin Korkut, 9 kişinin ölümü, 5 kişinin de yaralanması suçlamasıyla TCK'nın 448, 456, 457 ve 463'üncü maddelerinden yargılanmışlardır. 20 polisten sadece biri ceza almış, sanıklardan Adem Albayrak dışındaki 19'u duruşmalar sonucunda serbest bırakılmıştır.¹⁵⁶

2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na muhalefet ettikleri gerekçesiyle olaylardan sonra gözaltına alınarak tutuklanan 35 kişi ise, önce Gaziosmanpaşa 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde daha sonra da İstanbul DGM'de yargılanmıştır. Trabzon'daki görülen davanın duruşmaları, yurtdışındaki çeşitli Türk ve yabancı sivil toplum örgütü üyeleri de zaman zaman izlemiştir. Görülen davanın 18 Şubat 2000'deki son duruşmasında savcı, sanık polislerden tutuklu Adem Albayrak ile tutuksuz yargılanan Mehmet Gündoğan'ın cezalandırılmasını, tutuksuz yargılanan diğer 18 polis memurunun ise beraatını istemiştir.¹⁵⁷

5 yıl içinde toplam 31 duruşma gerçekleşmiş mahkemenin 31 Mart'taki son duruşmasında ise; polis memuru Adem Albayrak 4 kişiyi öldürmekten 6 yıl 8 ay, Mehmet Gündoğan 2 kişiyi öldürmekten 3 yıl 9 ay ceza almıştır. Ancak ceza alan polislerin cezaları ertelenmiş ve kalan 18 polis memuru da beraat etmiştir. Daha sonra ise, polis memurları Adem Albayrak ve Mehmet Gündoğan'a verilen cezalar

¹⁵⁶"Gazi Olaylarının Yıldönümü", (Çevrimiçi), <http://www.habervitrini.com/haber/gazi-olaylarinin-yildonumu-17661/>, Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

¹⁵⁷"Gazi Olaylarının Yıldönümü", (Çevrimiçi), <http://www.habervitrini.com/haber/gazi-olaylarinin-yildonumu-17661/>, Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

"Haklarında adam öldürme ile ilgili net bir açıklığın olmadığı" gerekçesiyle Yargıtay tarafından bozulmuştur. Bu davadan bir sonuç alınamayacağını düşünen maktullerin aileleri ise davadan geri çekilmişlerdir.¹⁵⁸

Bunların yanında öldürülenlerden bazıları için hiç kimseye herhangi bir ceza verilmezken 1 Mayıs mahallesinde öldürülen 7 kişi için ise hiçbir dava açılmamıştır.

Tüm bunlarla birlikte gerek Cumhuriyet'ten önceki tarihsel süreç içinde gerekse Cumhuriyet'in kuruluşundan bugüne Alevilik ele alındığında; Hz. Ali'den günümüze değin Alevilerin farklı devletler içinde farklı algılanmaları olduğu görülmektedir. Kimi zaman dışlanmış kimi zaman diğer halk kitlelerine yakın yaşamış bazen de çok çetin savaşımalar vermişlerdir. Bu savaşımaların sonucunda da daha içe kapanık bir yapıya bürünmüşlerdir. Aleviler açısından genel anlamda bakıldığında ise; tarihsel süreç içinde karşılaşılan her devlet ile mutlaka dini yönü itibarıyla lehte yahut aleyhte bir takım olaylar söz konusu olmuştur. Hemen hemen her devlet içinde mutlaka bir etkiye ya da etki gücü olarak kullanılmaya uygun din olgusu günün şartları içinde şekillenmiş ve siyaseten kullanılmıştır.

3.3. Türkiye'de Alevilikten Kaynaklanan Sorunlara Medyanın Bakış Açısı

Geçmişte Alevi inançlı toplulukların yaşadığı sorunlara bakıldığında ortaya çıkan sorunlar genelde inanç farklılığından kaynaklanan bir ötekileştirme süreci neticesinde oluşmuştur. İster ölümlere neden olan olaylarda olsun ister toplumsal yaşantıda karşılaşılan durumlarda olsun, geçmişte yaşananlar sadece zaman ve mekan değiştirmiş aslında hep aynı içerikten Alevi inançlı toplum mağdur olmuştur. İnançları halktan kabul görse de, yönetimlerin Alevileri ele alış biçimi ister ister istemez bir süre sonra halkın da bazı yanlış düşüncelere kapılmasına neden olmuştur.

¹⁵⁸"Gazi Mahallesi ve Ergenekon Bağlantısı", (Çevrimiçi), <http://blog.milliyet.com.tr/gazi-mahallesi-olaylari-ve-ergenekon-baglantisi/Blog/?BlogNo=119580> Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

Bu durumlar da Alevi inançlı toplulukların daha içe kapanık bir yaşam biçimi sergilemesine neden olmuştur. Her ne kadar günümüzde kendisini daha rahat ifade eden bir Alevi inançlı toplum ile karşılaşsak da özellikle de medyanın etkisiyle zaman zaman Alevi inançlı topluma yönelik olumlu veya olumsuz yansımalarından ötürü geçmişteki bazı faktörlerin yerini adeta medya almıştır.

Bu duruma örnek olarak Alevi inançlı topluma yönelik anlamı çarpıtılmış sözcükler verilebilir. Örneğin 'Kızılbaş' sözcüğü aslında Alevilerin bir diğer adı iken, tarihsel süreç içinde çarpıtılmış ve oldukça farklı bir anlam yüklenmiştir. Günümüze doğru yaklaşıldığında ise bu çarpık kullanımın medyada bazı programlarda kullanımına rastlanmaktadır ki bu oldukça tepki görmüştür.

Bu tür tepkileri alan örnek bir olay, 9 Ocak 1995'te meydana gelmiştir. İnterstar adlı kanalda Turnike programını sunan Güner Ümit 'Kızılbaş' sözcüğünü yukarıda belirtilen çarpık anlamıyla kullanmıştır. Alevi vatandaşlar, program bitmeden, kanalın önüne gelip gece yarısına kadar protestolarını sürdürmüşlerdir. Ertesi gün ise Alevi vatandaşlar ellerine kazma kürek alarak kanala gelmişler, ancak sadece maddi zarara neden olacak saldırılarda bulunmuş hiç kimseye zarar vermeden olay yerinden uzaklaşmışlardır.¹⁵⁹ Bu olay sonrasında da program yayından kaldırılmıştır. Güneri Ümit ise defalarca özür dilemiştir.¹⁶⁰

Her ne kadar bu olaydan Alevilere yönelik çarpık söylemler yeniden gündeme gelmiş olsa da, gafi yapan Turnike programının sunucusu Güner Ümit'in de televizyonculuk hayatı sona ermiştir.¹⁶¹ Bu durum; bazen medyanın haddi aştığında neden olduğu olumsuz durumlardan kendisinin bile etkilenebileceğine örnek teşkil etmektedir.

¹⁵⁹Bilal Özcan, Güner Ümit-1995!,08.10.2010,<http://www.bugun.com.tr/kose-yazisi/121794-guner-umit-1995-makalesi.aspx>, ZT: 17.10.2011

¹⁶⁰Yaman,Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi,s.136.

¹⁶¹ Özcan,a.g.e., Ziyaret Tarihi: 17.10.2011

Alevi inançlı topluma yönelik çarpıtılmış anlama sahip bir diğer kavram da 'mum söndü' dür. Bu kavram oldukça eski bir tarihe sahiptir, günümüzde yer yer karşılaştığımız çarpık anlamıyla hiç ilgisi yoktur.

Esasen "Mum söndü" ifadesi ilk defa Pavlicienler için Katolik kilisesi tarafından öne sürülmüştür. Bulgaristan'da yaşayan bir Hristiyan tarikatı olan Pavlicienlerin din dışı olduğunu iddia etmek için öne sürülen bu iddia sonradan Alevi toplumuna bilinçsizce mal edilmiştir.¹⁶²

Günümüzde ise 'Mum Söndü' kavramı Alevilerin Cem'den önce yaktıkları çerağın sönmesiyle Cem törenin bittiğini ifade etmektedir. "Çerağ uyandırma" ve "Çerağ uyutma" diye anılmaktadır. Simgesel anlamı meydanın Allahın nuruyla aydınlanmasıdır. Dede Çerağ uyandırırken" Kur'an-ı Kerim'den Nur süresinin 38. ayetini okur. Bu yüzden meydan dünyayı simgeler ve buraya aynı zamanda Ulu divan denilmektedir. Bu divana Allahın nuru geldiği zaman yalan, sahtekarlık, hile küslük meydana giremez. Özellikle 16. yüzyıldan itibaren Alevi-Bektaşiliğe yönelik olarak bu kavrama farklı anlamlar yüklemişler ve ensest ilişkiye varıracak kadar hoş olmayan iftiralar atmışlardır. Ancak bu iftirayı ortaya atanlar bu törenin gerçek anlamını bilmedikleri ve iftiralarına dayanak aradıkları için farklı anlamlar yüklemişlerdir.¹⁶³

Medya da ise bu söylem, tıpkı Kızılbaş sözcüğünde olduğu gibi yine bir şovmen olan Mehmet Ali Erbil'in gafıyla gündeme gelmiştir. Mehmet Ali Erbil, Star adlı kanalda yayınlanan Çarkıfelek programında 'Mum söndü mü yapıyoruz burada?' diyerek büyük bir gaf yapmıştır. Ardından özür dilese de Alevi toplumunun ve Alevi örgütlerinin protestolarıyla karşılaşmıştır. Erbil daha sonra CNN Türk'te Ahmet

¹⁶² Alemdar Yalçın, "Anadolu Aleviliğinin Gelişim Evreleri III", **Alevilik- Bektaşilik Araştırmaları Dergisi**, Sayı 3, s.13-14

¹⁶³ **Sorularla Alevilik-Bektaşilik**, s.52

Hakan'ın sunduğu Tarafsız Bölge adlı programda da özür dileyerek; iyi niyetli olduğunu ve bu anlama geldiğini bilmediğini, bilse böyle bir söylemde bulunmayacağını belirterek kendisini savunmuştur.¹⁶⁴

Bu olayın ardından Star Televizyonu bir açıklama yaparak Çarkıfelek programını yayından kaldırdığını duyurmuştur.¹⁶⁵ Tüm bu olayların ardından Mehmet Ali Erbil, Ankara'daki Hüseyin Gazi Dergâhı'na ziyarette bulunarak Alevi dedesinden af dilemiş ve üç kez tövbe etmiştir.¹⁶⁶ Mehmet Ali Erbil, Güner Ümit gibi yaptığı gaftan sonra televizyonculuk hayatı sona ermemiş kaldığı yerden devam etmiştir. Elbette bunda Alevi dedesinin elini öperek özür dilemesinin büyük etkisi olmuştur.

3.4. Günümüzde Alevilik İle İlgili Tartışılan Diğer Sorunlar

Alevi toplumu için halen bir çözüme ulaşamamış ve medyada da zaman zaman yer alan üç önemli sorun bulunmaktadır. Bunlar; Cemevlerine ibadethane statüsünün verilmemesi, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bütçesinden Alevi-Bektaşî topluma pay ayrılması veya tümüyle kaldırılması ve zorunlu din derslerinin seçmeli hale getirilmesi veya tümüyle kaldırılmasıdır.¹⁶⁷

Bu sorunlardan ilk olarak Diyanet İşleri Başkanlığı ele alınacak olursa; Diyanet İşleri Başkanlığını temsili bir kurum olmayıp, genel idare içerisinde yer alan bir hizmet kurumudur. Anayasa'ya göre, bu kurum laiklik gereği bütün siyasi görüş

¹⁶⁴Erbil 'Mum Söndü' Gafı İçin Özür Diledi,07.10.2010,(Çevrimiçi),
<http://www.gazeteciler.com/medya-kosesi/erbil-mum-sondu-gafi-icin-ozur-diledi-23620h.html>,
Ziyaret Tarihi: 17.10.2011

¹⁶⁵Çarkıfelek'in Mumu Söndü,09.10.2010,<http://blog.milliyet.com.tr/carkifelek-in-mumu-sondu/Blog/?BlogNo=268415>,Ziyaret Tarihi: 17.10.2011

¹⁶⁶Mehmet Ali Erbil Özür Diledi,
14.12.2010,(Çevrimiçi),<http://www.kanaldhaber.com.tr/Haber/Magazin-38/Mehmet-Ali-Erbil-ozur-diledi-12006.aspx>, Ziyaret Tarihi:17.10.2011

¹⁶⁷ Kılıç,a.g.e.,s.288

ve düşüncelerin dışında, diğer bir deyişle; tüm mezhep, tarikat ve oluşumlar üstü kalması gereken bir kurumdur. Öte yandan Diyanet İşleri Başkanlığını 'İslam'ı temsil makamı' haline de dönüştürmek doğru değildir. Hatta hiçbir mezhep, tarikat ve cemaat, kendisini İslam'la özdeşleştirme ve onu temsil etme yetkisine sahip değildir. Bu nedenle; din hizmetleri, eğitim, sağlık ve benzeri hizmetler gibi kamu hizmeti kabul edilerek itikad ve ibadete ait esasları yürütmek, ibadet yerlerini kontrol etmek ve halkı dini konularda aydınlatmak üzere ve İslam'ı değil Müslümanları temsil etmek üzere Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.¹⁶⁸

Ancak genel anlamda Aleviler için sorun oluşturan nokta Diyanet İşleri Başkanlığının ortaya koyduğu tüm işlevlerinde sadece Sünnilik üzerinden hareket etmesi ve Alevilerin inanç merkezlerine yönelik maddi bir desteğinin olmamasıdır.

Neşe Düzel'in 2005 yılında Pir Sultan Abdal Kültür Dernekleri Başkanı, Alevi ve Bektaşî Federasyonu Yönetim Kurulu üyesi Kazım Genç ve Alevi Vakfî Federasyonu Başkanı Doğan Bermek ile yaptığı röportajlarda her iki isim de Diyanet İşleri Başkanlığının farklı inançtaki insanlara hizmet etmediğini ve tek bir inanca yönlendirdiğini belirtmekte ve bu durumdan ötürü Diyanet İşleri Başkanlığını eleştirmektedirler.¹⁶⁹

Yaman ise; Diyanet İşleri Başkanlığı'nın giderlerinin Alevilerin de vergileriyle oluşturulan devlet bütçesinden karşılandığını ancak buna rağmen Alevilere yönelik inanç hizmeti vermediğini belirtmektedir. Ayrıca Alevilerin beklentisinin sadece Sünnî İslam anlayışının dayatılması yerine onları anlamaya çalışması yönünde olduğunu ifade etmektedir.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Kutlu, **a.g.e.**, s.182

¹⁶⁹ Düzel, **a.g.e.**, s.85-90

¹⁷⁰ Yaman, **Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi**, s.151.

Bununla birlikte Kutlu; bu konudaki tartışmaların ve taleplerin Alevi-Bektaşî çevrelerdeki toplumsal meşruiyetinin tartışmalı olduğunu belirtmektedir. Kutluya göre; Diyanet'te temsil fikri sanıldığıının aksine, bütün Alevi-Bektaşî çevrelerce benimsenen ve savunulan bir fikir değildir. Birbirinden oldukça farklı yaklaşımlar söz konusudur. Temsili savunanlar olduğu gibi Aleviliği yozlaştıracağı ve Sünnileştireceği iddiasıyla buna tamamen karşı çıkanlar hatta Alevi İnanç Başkanlığı ve Alevi Diyanet İşleri Başkanlığı kurulsun diyenler bulunmaktadır. Öte yandan tüm bu temsil tartışmaları beraberinde; Aleviliğin mahiyeti, Diyanetin Cemevlerinde nasıl temsil edileceği ve Cemevlerinin dini hukuki statüsü gibi ciddi sorunları da gündeme getirmektedir.¹⁷¹

Öte yandan Cemevleri günümüzdeki haliyle de Aleviler için bir diğer önemli sorunu oluşturmaktadır. Çünkü Cemevlerinin halen yasal bir statüsü yoktur. Esasen Cemevleri Alevi-Bektaşilikte yeni bir kurumlaşmadır. Cem ayinlerinin yapıldığı mekanlar olarak işlev görmektedirler. Bu nedenle Camiye yahut mescide alternatif bir yer olarak değil, Alevi-Bektaşiliğin erkan ve niyazlarının icra edildiği mekanlardır.¹⁷²

Türkiye'nin her yerinde yüzlerce Cem kültür evleri yasal bir statüden yoksun oldukları için yasalara rağmen açılmıştır. Bu nedenle devletten herhangi bir finans kaynağı da almamaktadırlar.¹⁷³ Tüm konuların Alevilerin Diyanet İşleri Başkanlığı ile ilgili talepleriyle paralellik içinde olduğu görülmektedir.

Aleviler için sorun teşkil eden bir diğer konu ise zorunlu din dersleridir. Bu konunun tartışılmasının nedeni, söz konusu derslerde yalnızca Sünni inanca ait öğretilerin yer alması ve yine bu içeriğin Sünni eğitimcilerce verilmesidir. Bu nedenle Alevilerin bir kısmı bu ders tümüyle kaldırılmayacaksa da içerikte bir takım

¹⁷¹ Kutlu, **a.g.e.**, s.182,183.

¹⁷² **A.e.**, s.181.

¹⁷³ Yaman, **Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi**, s.154.

değişikliklerin yapılmasını ve Aleviler hakkında doğru bilgilerin tarafsız kişilerce sunulması gerektiğini savunmaktadırlar. Bir kısım Aleviler ise; bu dersin tümüyle kaldırılması ya da seçmeli ders haline getirilmesi taraftarındırlar.¹⁷⁴

Tüm bunlarla birlikte belirtmek gerekir ki; din olgusu insanlara iletişim kodlarını vermektedir. Bireylerin inanıp inanmaması, dindar olup olmaması bir yana, insanların birbirlerini doğru anlayabilmeleri, büyük ölçüde din hakkında doğru bilgiye bağlıdır. Din hakkında doğru bilgi sahibi olmak, mutlaka dindar olmayı gerektirmez; dindarlık bireysel bir tercihtir. Dünya gittikçe küçülmektedir. Eğer barış içinde yaşamak gibi bir kaygımız varsa, görüşümüz, ideolojimiz, dini anlayışımız ve din konusundaki tavrımız nasıl olursa olsun, öncelikle, birbirimize katlanmayı öğrenmek zorundayız. Bu ise insanların birbirlerini doğru anlamalarına bağlıdır.¹⁷⁵

¹⁷⁴ **A.e.**,s.159

¹⁷⁵ Hasan Onat, **a.g.e.**,s.14,15

4.SİVAS OLAYLARI VE 2009 ALEVİ ÇALIŞTAYININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, Sivas Olayları'nın ne şekilde geliştiği, olaydan sonraki yargı süreci ele alınmıştır. Ayrıca Sivas Olayı ve 2009 Alevi Çalıştayı ile ilgili araştırmanın amaç ve yöntemi belirtilerek; Sivas Olayı öncesi ve sonrası Türk Yazılı Basını'nda çıkan haberler yaygın ve yerel basın açısından değerlendirilmiştir.

4.1.Sivas Olayları

2 Temmuz 1993'te yaşanan Sivas Olayı'nı anlatmadan önce o günün Türkiye'sine bakılacak olursa; Türkiye, başta Uğur Mumcu cinayeti olmak üzere birçok faili meçhul cinayetin gerçekleştiği, terör örgütü PKK'nın eylemlerini artırdığı zorlu bir süreçten geçmektedir. Ayrıca 17 Nisan 1993'te Cumhurbaşkanı Turgut Özal vefatıyla birlikte ülke yönetiminde de değişiklikler olmuş, 16 Mayıs 1993'te Süleyman Demirel 9. Cumhurbaşkanı olarak köşke çıkmıştır. Başbakanlık koltuğuna da, 25 Haziran 1993'te, Türkiye'nin ilk kadın Başbakanı olan Tansu Çiller geçmiştir. Türkiye'nin siyasi alanındaki bu önemli gelişmelerden çok kısa bir süre sonra ise; birçok yazar, şair ve gazeteci, Kültür Bakanlığı'nın da desteklediği, geleneksel Pir Sultan Abdal Şenlikleri için Sivas'a gelmişlerdir.

Bu şenlikler daha önce Pir Sultan Abdal'ın köyü olan Banaz'da gerçekleşirken ve bir gün sürerken, ilk kez Sivas merkezinde iki gün, Banaz'da da iki gün sürecek şekilde organize edilmiştir.¹

Tüm bu organizasyon içinde en çok dikkat çeken ve aynı zamanda şenliklerin onur konuğu olan Aziz Nesin'dir. Aziz Nesin olaydan kısa bir süre önce Salman Rüşdi'nin Şeytan Ayetleri kitabının tercümesini yaparak gazetesinde (Aydınlık) tefrika halinde yayınlamıştır. Bu tüm Türkiye'de tepki görmüş, Humeyni, Rüşdi için

¹ Zeki Çoşkun, *Aleviler, Sünniler ve... Öteki Sivas*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1995, s.362.

ölüm fetvası vermiştir. Bu nedenle Nesin'in Sivas'a gelmesinin kentteki radikal İslamcılarını rahatsız ettiği iddia edilmektedir.²

1 Temmuz 1993'te Sivas Valisi Ahmet Karabilgin'in de katıldığı Pir Sultan Abdal Şenliğinin açılışında Aziz Nesin uzun bir konuşma yapmıştır.³ Açılıştan bir önceki gün ve konuşmanın yapıldığı gün Sivas sokaklarında 'Müslüman Kamuoyuna' başlıklı bir bildirinin dağıtıldığı ve '...Gün; Müslümanlığımızın gereğini yerine getirme gündür...' denilerek halkın tahrik edilmeye çalışıldığı belirtilmektedir. Birden fazla bildiri yayınlanan bildirilerde, Aziz Nesin'den, Aydınlık gazetesinde yayınladığı 'Şeytan Ayetleri' tefrikasından bahsedilmensin yanı sıra Nesin'in İslam'a yönelik hakaretlerinin de yer aldığı iddia edilmektedir.⁴

Ertesi gün (2 Temmuz) yerel gazetelerde, bu açılış, Aziz Nesin'in sözleri ve kendisi odak noktası olur. Söz konusu gazetelerin manşetleri ve haber başlıkları aşağıda içerik analizi çerçevesinde ele alınacağı için burada sadece şu belirtilerek olayın akışı dile getirilmeye çalışılacaktır: Aziz Nesin'in İslam inancına ve kendi inancına yönelik söylemleri bu haberlerde sert bir dille eleştirilmektedir. Öte yandan bu gazetelerde Aziz Nesin'in şehre getirilmesi durumuna ve söylemlerine şüpheli yaklaşılmakta ve tahrik edici bulunmaktadır.

Olayın saat saat akışı ise şu şekilde gerçekleşmiştir:

Saat 12:00 sularında; Sivas'ın merkezindeki dört yola yakın geniş alanda tarihi Kale Camii'nin hemen yanındaki Buruciye Medresesi olarak geçen mekanda yazarlar ve şairler kitaplarını imzalamakta ve söyleşiler yapmaktadır. Bu esnada Aziz

²Mehmet Ali Birand, "Son Darbe 28 Şubat Belgeseli 1. Bölüm", (Çevrimiçi), http://www.haber365.com/VideoL//Son_Darbe_28_Subat_Belgeseli_1_Bolum/Tumu/Yeni/0/, Ziyaret Tarihi:05.03.2012

³Can Dündar, "O Gün Sivas Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=RIYHzCpPxoA>, Ziyaret Tarihi:6.02.2012

⁴ Fikret Ünsal, **Madımak Olaylarının İç Yüzü, Figüran Aziz Nesin**, Sivas, Anadolu Gazetesi Matbaacılık,2.Baskı,2011,s.25-27.

Nesin'in yanına röportaj için gelen İHA muhabiri Nesin'e; Müslüman camianın Nesin'in 'dinsizim' söylemlerinden rahatsız olduğunu belirtir, Nesin ise; sözlerini gazete manşetlerine taşıyan yerel gazeteleri suçlar ve 'asıl tahrik bunlar' der. Bu esnada bir şahıs Aziz Nesin'e saygı duymadığı yönünde serzenişte bulunur. Nesin buna cevaben saygı duyduğunu karşı olmadığını dile getirir. Bunun üzerine polis kargaşanın artmaması için Nesin'i Madımak Otel'i'ne götürür.⁵

Biraz sonra Buruciye Medresesi'nin yaklaşık olarak elli metre uzağındaki Kale Camii'nde Cuma namazı için cemaat toplanmıştır. Bu esnada Buruciye Medresesi'nde davul çalınarak bir sokak oyunu oynanmaya başlar. Oyunun durdurulması için bir komiser oyunculara ikaz etse de oyuncular oyuna devam etme kararı alırlar. İddialara göre bu oyun da Cuma namazına giden cemaati tahrik etmiştir.⁶

Öte yandan şenliklerden kısa bir süre önce Kültür Bakanı Fikri Sağlar'ın emriyle, Buruciye Medresesi'nin yaklaşık altı yüz- yedi yüz metre ilersinde yer alan Sivas İl Kültür Müdürlüğü önüne Pir Sultan Abdal'a ait bir heykel yaptırılır. Bu heykele yönelik ayrıca bir tepki olduğu iddialar arasındadır.

Saat 13:30 sularında ise; Cumadan çıkan cemaatin de etkisiyle Buruciye Medresesi'nin olduğu alanda bir kalabalık oluşmaya başlar. Bu kalabalık önce Buruciye Medresesi'ne yaklaşık iki yüz metre uzaklıktaki Valilik binasının önüne toplanıp Aziz Nesin aleyhine sloganlar atar ve Vali Ahmet Karabilgin'i istifaya davet eder. Daha sonra bu kalabalık saat 14:00 sularında, Sivas İl Kültür Müdürlüğüne sloganlar eşliğinde yürürler. Kültür binasının içinde ise Arif Sağ'ın dinletisi vardır ve yüzlerce kişi içerde bu dinleti için yerlerini almıştır. Kalabalık burada Pir Sultan

⁵ Mehmet Ali Birand, "Son Darbe 28 Şubat Belgeseli 1. Bölüm", (Çevrimiçi), http://www.haber365.com/VideoL//Son_Darbe_28_Subat_Belgeseli_1_Bolum/Tumu/Yeni/0/, Ziyaret Tarihi:05.03.2012

⁶ Can Dündar, "O Gün Sivas Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=RIYHxCpPxoA>, Ziyaret Tarihi:6.02.2012

Abdal Heykeli'ne saldırır, binanın önündeki sergiyi dağıtır. Kültür Binasındaki kişiler ve görevliler kendilerini korumak için masalardan bariyer oluştururlar.⁷

İlgili dönemde TBMM Sivas Katliamı araştırma komisyonu  yeliği yapan Abdüllatif şener'in verdiği bilgiye göre; ilk başta gösteriye katılanların sayısı, Emniyet güçlerinin kolayca dağıtılabileceği kadar azdır ve müdahale edildiği takdirde olaylar hemen yatıştırılabilecektir. Ancak müdahale olmamakta ve kalabalık bir türlü dağılmamaktadır. Bu esnada kim/kimlerin söylediği tam olarak bilinmese de kalabalığa Aziz Nesin'in Madımak Otel'i'nde olduğu bilgisi verilmiştir.⁸

Ancak burada belirtmek gerekir ki; Kültür Müdürlüğü'nün önünde, Vali Karabilgin'in de talebiyle dönemin Sivas Belediye Başkanı Temel Karamollaoğlu kalabalığa dağılması yönünde bir konuşma yapmıştır. Bu konuşma etkili olmuş ve kalabalık dağılır gibi olmuştur. Fakat neden sonra yine yüzlerce insan bir araya gelmiş ve bu sefer hedef şenliğe katılan gazeteci, yazar ve şairlerin bulunduğu Madımak Otel'i olmuştur.

Saat 17:45 sularında ise artık yüzler kişi Madımak Otel'i'nin önüne gelmiş sloganlar eşliğinde oteli taşlamaktadırlar. Bu sırada otelin içindekiler de kendilerini bu taşlardan korumak için merdivenleri doldurmuşlardır ve kurtarılmayı beklemektedirler. Olayın şiddeti artmaya başladığında ise Aziz Nesin, dönemin Başbakan yardımcısı Erdal İ  n 'y  arayarak yardım ister ve İ  n ; 'merak etmeyin, durum kontrol altında' der, kendisine ancak saldırılar sürer.⁹

⁷ Mehmet Ali Birand, "Son Darbe 28 şubat Belgeseli 1. Bölüm", ( evrimi i), http://www.haber365.com/VideoL//Son_Darbe_28_Subat_Belgeseli_1_Bolum/Tumu/Yeni/0/, Ziyaret Tarihi:05.03.2012

⁸ Mehmet Ali Birand, "Son Darbe 28 şubat Belgeseli 1. Bölüm", ( evrimi i), http://www.haber365.com/VideoL//Son_Darbe_28_Subat_Belgeseli_1_Bolum/Tumu/Yeni/0/, Ziyaret Tarihi:05.03.2012

⁹ Can Dündar, "O Gün Sivas Katliamı Belgeseli", ( evrimi i), <http://www.youtube.com/watch?v=RIYHxCpPxoA>, Ziyaret Tarihi:6.02.2012

Öte yandan; Vali Karabilgin'in iddiasına göre; talep ettiği askeri kuvvet gelmemiştir, ancak İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu kendilerini yalnız bırakmayacağını dile getirmiştir. İnönü ise; Vali Karabilgin'in kendisine gerekli önlemlerin alınacağını ve durumun kontrol altında bulunduğunu, merak edilmemesi yönünde bilgi verdiğini belirtmektedir. Belediye Başkanı Karamollaoğlu; Madımak Otelı önündeki kalabalığa dağılmaları için bir kez daha seslenir ancak kalabalık dağılmaz.¹⁰ Kimi iddialara göre Belediye Başkanı'nın söylemleri daha kışkırtıcı olmuştur, kimine göre ise, hedeflenen kişi Aziz Nesin'in otelde olması nedeniyle ve kalabalığın sayısının artmasının da etkisiyle bu sözler etki etmemiştir. Bununla beraber Emniyet kuvvetleri de kalabalığa dağılmaları için seslenmiş, ancak etki etmemiştir.

Olayların şiddeti artarken gelen askeri birlikler Valilik önünde ve olaydan uzak bölgelerde güvenlik şeridi oluştururlar. Vali Karabilgin; emniyet güçlerinden yardım talebinde bulunduğunda kendisine; 'halkı ve emniyet güçlerini karşı karşıya getirmek doğru olmaz' cevabıyla karşılaştığını belirtmektedir.¹¹ Ancak olaylar sırasında otelde bulunan bir polis memurunun iddiasına göre; dönemin Emniyet Müdürü 'nün 'Zor kulla Valim' dediğini ancak Vali Karabilgin'in buna müsaade etmediğini belirtmektedir.¹²

Saat 19:50'ye yaklaşırken küçük bir askeri birlik ve komutanın içinde yer aldığı bir araç, Madımak Otelin'in önüne yaklaşır. Fakat beklenmedik bir hareketle karşılanırlar ve kalabalık bir anda 'Asker Bosna'ya' diye slogan atmaya başlar. Bir albay kalabalığı ikna etmeye çalışır ancak etkili olmaz. Bu esnada otelde mahsur

¹⁰Can Dündar, "O Gün Sivas Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=RIYHzCpPxoA>, Ziyaret Tarihi: 6.02.2012

¹¹Can Dündar, "O Gün Sivas Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=RIYHzCpPxoA>, Ziyaret Tarihi: 6.02.2012

¹²"Aziz Nesin'i kurtaran polis Kılıçdaroğlu'na konuşmuş," (Çevrim içi), <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1087130&CategoryID=77>, Ziyaret Tarihi: 08.05.2012

kalanlar kurtulacaklarını düşünürler. Ancak bu küçük Askeri birlik geri döner ve kalabalık 'En büyük asker, bizim asker!' sloganları atar.¹³

Otelde rehin kalan kişiler daha önce linç edilme durumuyla karşı karşıya kalma ihtimaliyle kendilerince önlem almışlardır. Sandalyeleri kırıp barikat kurmaya çalışırlar.

Askeri birlik geri çekilirken otelin önündeki bir araç alev alır. Islıklar ve tezahüratlar eşliğinde otelin duvarına tırmananlardan biri de lobideki perdeyi yakar ve otel yanmaya başlar. Fakat itfaiye aracı olay yerinde olmasına rağmen müdahale etmez/edemez. Bunun üzerine otel içinde hapsolunan insanlar ne yapacağını bilmez durumdadır. Üst katlara çıkıp yan taraftaki binaya geçiş yolu bulan 31 kişi hayatını kurtarır. Fakat alt katta kalanlar bu kadar şanslı değildir. Alevler o kadar kısa sürede yükselir ki her şey on dakika içinde gerçekleşir.¹⁴

Olay günü Madımak Otel'inde Aziz Nesin'e refakat eden Lütfi Kaleli'nin verdiği bilgiye göre; Aziz Nesin ile birlikte yangından kaçmak ve merdivenlerden yukarı çıkanların ayakları altında kalmamak için odalarına sığınmışlardır ve odadan çıkmaya çalıştıklarında yangının etkisiyle ısınan kapıyı açamamışlardır. Bu esnada otelin merdivenlerinden duyulan çığlıklar birkaç dakika sonra kesilmiştir.¹⁵

Kendilerini kurtarmak için Kaleli; pencereden 'imdat' diye bağıır. Bu esnadan kalabalığı yarıp gelen itfaiye aracı merdiveni odalarının penceresine yakınlaştırır. Önce Aziz Nesin daha sonra Lütfi Kaleli merdivenin üzerinde görünür.

¹³ Mehmet Ali Birand, "Son Darbe 28 Şubat Belgeseli 1. Bölüm", (Çevrimiçi),http://www.haber365.com/VideoL//Son_Darbe_28_Subat_Belgeseli_1_Bolum/Tumu/Yeni/0/, Ziyaret Tarihi:05.03.2012

¹⁴ Mehmet Ali Birand, "Son Darbe 28 Şubat Belgeseli 1. Bölüm", (Çevrimiçi),http://www.haber365.com/VideoL//Son_Darbe_28_Subat_Belgeseli_1_Bolum/Tumu/Yeni/0/, Ziyaret Tarihi:05.03.2012

¹⁵ Can Dünder, "O Gün Sivas Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi) <http://www.youtube.com/watch?v=RIYHzCpPxoA>, Ziyaret Tarihi:6.02.2012

Nesin'i tanıyan itfaiye eri, onu kolundan tutup yere doğru savurur. Bu esnada yerdeki kalabalık kendisine vurmaya başlar. Bunun üzerine kalabalığı yararak gelen bir komiser Nesin'i alıp polis aracına bindirerek olay yerinden uzaklaştırır ve hastaneye götürür.¹⁶

Diğer yandan otelin yanındaki binaya geçenler ise; sonradan fark ettikleri üzere BBP'in (Büyük Birlik Partisi) binasına geçmişlerdir. İlk esnada içeriye alınmak istenmeyen mağdurlar daha sonra BBP ilçe Başkanı'nın müdahalesi ile kurtarılmışlardır. Tüm bu olaylar olurken müdahale etmeyen/edemeyen polis, yangın çıktıktan sonra saat 20:50 sularında havaya ateş ederek kalabalığın dağılmasını sağlamıştır.¹⁷ O gece sokağa çıkma yasağı ilan edilmiş ve şehirde sükunet sağlanmıştır. Ancak bu bilançoyu değiştirmemiştir.¹⁸

Bu olay sonucunda toplam 37 kişi hayatını kaybetmiştir. Bunlardan ikisi otel görevlisi, ikisi göstericilerdendir. Ancak 33 kişi Pir Sultan Abdal şenliklerinin katılımcılarıdır. Bu isimlerin içinde yazarlar, gazeteciler, şairler, ozanlar ve iki de küçük kardeş vardır. Vali Ahmet Karabilgin, Emniyet Müdürü ve Belediye Başkanı Temel Karamollaoğlu görevlerinden azledilmişlerdir. Ancak bir süre sonra açtığı dava neticesinde, Karamollaoğlu'na Belediye Başkanlığı görevi iade edilmiştir.

4.1.1.Olaydan Sonra Yargı Süreci

Olay sonrasında gözaltına alınan 190 kişiden 124'ü hakkında "laik anayasal düzeni değiştirip din devleti kurmaya kalkışma" suçlamasıyla dava açılmış, geri kalanlar serbest bırakılmıştır. Sivas Davası'nın ilk duruşması, Ankara 1 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde 21 Ekim 1993 günü yapılmıştır. 26 Aralık 1994'te karara

¹⁶Can Dündar, "O Gün Sivas Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi) <http://www.youtube.com/watch?v=RIYHzCpPxoA>, Ziyaret Tarihi:6.02.2012

¹⁷ Çoşkun, a.g.e.,s.372.

¹⁸ Can Dündar, "O Gün, Sivas Katliamı Belgeseli", (Çevrimiçi), <http://www.youtube.com/watch?v=RIYHzCpPxoA>, Ziyaret Tarihi:6.02.2012

bağlanan dava sonucunda, 22 sanık hakkında 15'er yıl, 3 sanık hakkında 10'ar yıl, 54 sanık hakkında 3'er yıl, 6 sanık hakkında 2'şer yıl hapis cezası, 37 sanık hakkında da beraat kararı verilmiştir.¹⁹

Bu kararın gerekçesi olarak; 'Aziz Nesin'in 'Şeytan Ayetleri' isimli kitabın içeriği itibarıyla Müslümanların Peygamberi ve eşlerine karşı tahrik ve tazyif edici ibarelerin bulunması sebebiyle tüm Müslüman halkı bu yayından dolayı haksız şekilde tahrik ettiği...' dile getirilmiştir.²⁰

Ancak müdahil avukatlar, DGM'nin kararını 'tarafı, hukuka ve adalete aykırı' olarak niteleyerek, ayrıntılı bir savunmayla temyize gitmişlerdir. Yargıtay 9. Ceza Dairesi olayın "Cumhuriyete, laikliğe ve demokrasiye yönelik olduğunu" belirterek Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin kararını esastan bozmuştur. Ankara 1 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi, Yargıtay'ın bozma kararına uyarak yargılamayı yeniden başlatmıştır.²¹

28 Kasım 1997'de açıklanan kararda, gerekçe de değişmiştir. Buna göre gerekçe; '...Aziz Nesin'in düşünce ve davranışları bahane edilmek suretiyle Anayasal düzenin en önemli ilkelerinden olan Cumhuriyetçilik ve laiklik ilkelerinin ortadan kaldırılmasına yönelik...' olarak nitelenmiştir.²²

¹⁹"Sivas katliamı ek davası zamanaşımına uğradı!",
(Çevrimiçi),<http://www.haberturk.com/yasam/haber/724070-sivas-katliami-ek-davasi-zamanasimina-ugradi>, Ziyaret Tarihi:15.04.2012

²⁰"Dünden Yarına-Madımaktan Sonra", (Çevrimiçi),
<http://www.youtube.com/watch?v=1Reo3VnMXFE>, Ziyaret Tarihi: 15.04.2012

²¹"Sivas katliamı ek davası zamanaşımına uğradı!",
(Çevrimiçi),<http://www.haberturk.com/yasam/haber/724070-sivas-katliami-ek-davasi-zamanasimina-ugradi>, Ziyaret Tarihi:15.04.2012

²² "Dünden Yarına-Madımaktan Sonra", (Çevrimiçi),
<http://www.youtube.com/watch?v=1Reo3VnMXFE>, Ziyaret Tarihi: 15.04.201

Bu davalar sonucunda; 33 sanık Türk Ceza Yasası'nın 146/1 maddesine göre idama ve 14 sanık 15 yıla kadar değişen hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Yargıtay 9. Ceza Dairesi 24 Aralık 1998'de hapis cezalarını onamış, 33 idam cezasını ise usul noksanlıkları nedeniyle bozmuştur. Şubat 1999 tarihinde usul eksikliklerinin giderilmesi için başlayan yargılama sonucunda 16 Haziran 2000'de 33 sanık Devlet Güvenlik Mahkemesi'nce yeniden idam cezasına çarptırılmıştır. 2002 yılında idam cezasının yürürlükten kaldırılmasıyla idam cezası hükümlülerinin cezaları müebbet ağır hapis cezasına çevrilmiştir.²³

Bunun dışında ana davadan dosyaları ayrılan 7 firari sanık hakkındaki ek dava 13 Mart 2012 tarihinde karara bağlanmıştır. Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi; sanıklar Cafer Erçakmak ve Yılmaz Bağ hakkındaki davanın ölmeleri nedeniyle ortadan kaldırılmasına; Şevket Erdoğan, Köksal Koçak, İhsan Çakmak, Hakan Karaca ve Necmi Karaömeroğlu yönünden ise zamanaşımı nedeniyle düşürülmesine karar vermiştir.²⁴

Bu karara otelde ölenlerin yakınları ve sivil toplum kuruluşları büyük tepki göstermiştir. Davanın müdahil avukatları ise; davayı temyize götüreceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca gerek avukatlarca, gerekse bu sonucun kabul edilebilir görmeyen kamuoyu, davanın esasının insanlık suçu kapsamında değerlendirilmesini ve zamanaşımına gidilmemesini istemektedir. Halen tartışılmaya devam eden Sivas Olayı tam olarak aydınlatılmamış görünmekte ve henüz mağdur yakınlarının hoşnut olduğu bir sonuca ulaşmamıştır.

²³"Sivas katliamı ek davası zamanaşımına uğradı!" (Çevrimiçi), <http://www.haberturk.com/yasam/haber/724070-sivas-katliami-ek-davasi-zamanasimina-ugradi>, Ziyaret Tarihi:15.04.2012

²⁴ "Sivas Davası'nda Karar", (Çevrimiçi) <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/03/13/sivas-icin-karar-gunu>, Ziyaret Tarihi:16.04.12

Madımak Oteli ise; 2 Temmuz 1993'te meydana gelen olaydan yaklaşık bir yıl sonra, mülk sahibi tarafından tadil edilerek yeniden hizmete açılmıştır. Ayrıca otelin girişin hemen yanında bulunan lokantadan ötürü çok eleştiri almıştır. Bununla birlikte; Madımak oteli 'Alevi Çalıştayı' kapsamında dönemin Devlet Bakanı Faruk Çelik'in de katılımıyla 24 Şubat 2010'da Sivas'ta yapılan değerlendirme toplantısının ardından kamulaştırılmış ve 2011'de Sivas Özel İdaresi Bilim ve Kültür Merkezi'ne dönüştürülmüştür.

Sivas Olayı'nın sonuçları ele alındığında; ölen kişilerin yakınlarının dramının yanı sıra dikkati çeken başka bir husus daha var ki, o da Cumhuriyet'in temellerinin atıldığı Sivas'ın kendisi ve halkıdır. Olay meydana geldikten sonraki kısa dönemde Alevi ve Sünni halk içinde ön yargıların belirginleştiği durumlar söz konusu olmuştur. Ancak bu çok uzun sürmemiştir, fakat her iki görüşün de radikal duran kesimleri bulunmaktadır.

Öte yandan halkın daha çok yakındığı şey; yaşanan bu elim olaydan Sivas'ın ekonomik gelişiminin etkilenmesi ve yıllardır Sivas'ın sadece bu olay ile anılmasıdır. Bunun yanı sıra olaydan sonra, çok büyük bir rakamda olmasa da şehri terk eden Alevi vatandaşlar olmuştur. Alevi inançlı vatandaşlarımızın Sivas'ta yoğunlukla yaşadığı bölgelerin olmasının yanı sıra, şehirde belirgin bir bölünmeden söz etmek mümkün değildir. En önemli nokta; sükûnetle toplumun ve Türkiye'nin yararına sonuçların olması ve devletin yetkili kurumlarının olay üzerindeki sisli perdeyi aralayıp her kesimden insanları rahatlatacak kararlar almasıdır. Türkiye'de bir daha böylesi elim olayların olmaması da herkesin ortak temennisidir.

4.2. Sivas Olayı ve 2009 Alevi Çalıştayı ile ilgili Araştırmanın Amaç ve Yöntemi

Yapılan bu araştırmanın amacı; 2 Temmuz 1993 yılında meydana gelen Sivas Olayı'nın ve 2009 Alevi Çalıştayı'nın Türk yazılı basınına yansımalarının içerik analizi yapılarak değerlendirilmesidir. Öte yandan ele alınan gazetelerde olayın

işleniş biçimlerinin karşılaştırılması ve basının konuya yaklaşımını elde edilen verilerle göstermektir.

Bu bağlamda; Sivas Olayı ve 2009 Alevi Çalıştayı'nın yazılı basında yansıma biçiminden yola çıkarak, basının meydana gelen olaylara bakış açısına dikkat çekmenin yanı sıra farklı gazetelerde haberlerin ele alınış biçimleri, hangi fotoğrafların ne şekilde yer aldığı, haberlerin başlıklarındaki çarpıcılık ve haberlerin gazetelerde ne kadar yer aldığına vurgu yapılmıştır. Ayrıca bu araştırmanın dikkat çekmek istediği Alevi inançlı toplum açısından da haberlerin ele alınışı oldukça önemlidir.

Seçilen gazetelerden 3'ü yaygın basın, 2'si yerel olmak üzere toplam 5 gazetenin 01 Haziran 1993 – 31 Temmuz 1993 tarihleri arasında, Sivas Olayı'nın öncesi ve sonrasını konu alan 380 haber 4 ana kategori çerçevesinde içerik analizi uygulamasına tabi tutulmuştur. Elde edilen sonuçlar çerçevesinde tablolar ve grafikler oluşturulmuştur.

2009 Alevi Çalıştayı'nın da öncesi ve sonrasını kapsayan 30 günlük süreçte yaygın ve yerel basında çıkmış olan tüm haberler içinde tespit edilen toplam 113 haber yine 4 ana kategori çerçevesinde içerik analizi uygulamasına tabi tutulmuştur. Elde edilen sonuçlar çerçevesinde tablolar ve grafikler oluşturulmuştur.

4.2.1. Sivas Olayı ve 2009 Alevi Çalıştayı Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında; Sivas Olayı'na genişçe yer veren fikir gazetelerinden Cumhuriyeti, ilgili dönemde Doğan Yayın Grubuna bağlı bir kitle gazetesi olan Milliyet Gazetesi ve daha çok dönemin etkin partilerinden olan Refah Partisine yakın duruşuyla bilinen Milli Gazete'nin Sivas olayı öncesini kapsayan 1 Haziran- 2 Temmuz ve Sivas Olayı sonrasını kapsayan 3-31 Temmuz tarihleri arasında Sivas Olayı'na ilişkin haberleri nasıl işledikleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Ayrıca ilgili toplum üzerinde etkisinin oldukça yüksek olduğu düşünölen yerel gazetelerden Bizim Sivas ve Hürdoğan gazetelerinin de Sivas olayı öncesini kapsayan 1 Haziran- 2 Temmuz ve Sivas Olayı sonrasını kapsayan 3-31 Temmuz tarihleri arasında Sivas Olayı'na ilişkin haberleri nasıl işledikleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Bunun yanı sıra 2009 Alevi Çalıştayının öncesi ve sonrasını kapsayan süreci ele alan tüm yaygın ve yerel gazetelerde çıkan haberler incelenmiştir. Sivas Olayı ve 2009 Alevi Çalıştayını ile ilgili sadece haberler incelenmiştir. Söyleşi, yazı dizi ve köşe yazılarına yer verilmemiştir. Ayrıca Sivas Olayı ile ilgili çıkan haberlerde öne çıkan başlıklar, kelimeler karşılaştırmalı olarak irdelenmiştir. Araştırma çerçevesinde içerik çözümlemesi kapsamında bakılan nicel veriler şu şekilde gruplandırılmıştır:

1. İncelenen Sivas Olayı ve 2009 Alevi Çalıştayını ile ilgili haberlerin gazetelere göre dağılımı. Bu bağlamda yaygın ve yerel gazetelerin haberleri ayrı kategorize edilmiştir.
2. İncelenen Sivas Olayı ve 2009 Alevi Çalıştayını ile ilgili haberlerin tonu: Pozitif (olumlayan, kabul eden, doğrulayan, öven), negatif (olumsuzlayan, kabul etmeyen, reddeden) ve nötr.
3. İncelenen haberlerin kapladığı alan: Çeyrek sayfa ya da daha az, çeyrek sayfa ya da yarım sayfa, yarım sayfa-tam sayfa, tam sayfadan fazla.
4. Haberlerde görsel malzeme kullanımı: Fotoğraf, grafik, karikatür v.b. şekil, kullanılmamış.

4.3. Sivas Olayları Hakkında Türk Yazılı Basını'nda Çıkan Haberlerin Yaygın Basın Açısından Değerlendirilmesi

Bu çalışma kapsamında; Türkiye'de yayımlanan ve yaygın basını temsilen 3 gazetenin 01 Haziran – 31 Temmuz 1993 tarihleri arasında, Sivas Olayı'nın öncesini ve sonrasını kapsayan haberleri, içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir.

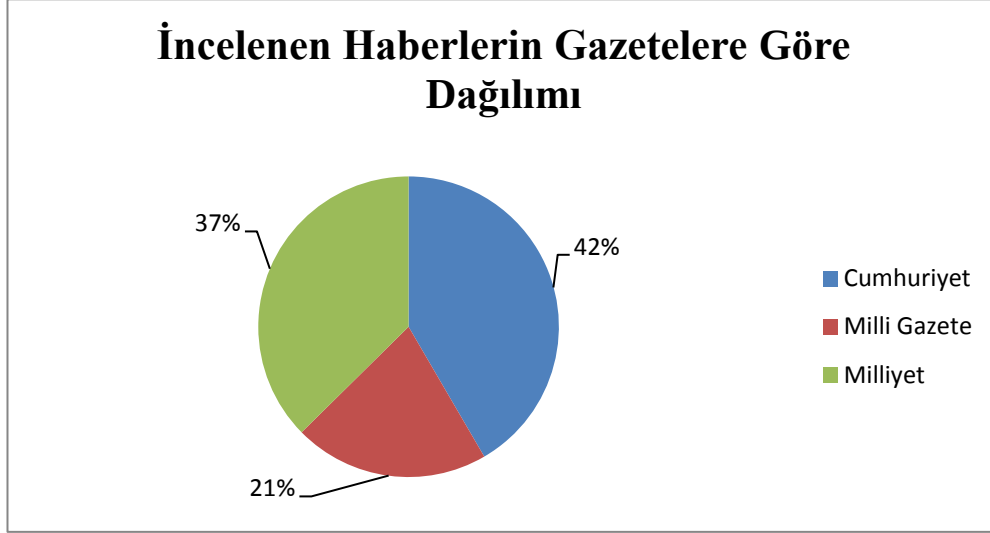
4.3.1.Sivas Olayları Öncesi Yaygın Basında Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi

Yaygın basında yer alan gazetelerden Cumhuriyet, Milliyet ve Milli Gazete içinde yalnızca Cumhuriyet Gazetesinde yer alan bir haber olay öncesi kapsamında incelemeye alınan 1 Haziran- 2 Temmuz tarihleri arasında yayımlanmıştır. Söz konusu haber; çeyrek sayfadan daha az bir alanda, Etkinliğe katılan ve olay sonrasında hayatını kaybeden Asım Bezirci'nin fotoğrafı altında "Banaz'da Pir Sultan Abdal etkinlikleri" başlığıyla yayınlanmıştır. Cumhuriyet Gazetesi'nin 'Cumhuriyet 2' adlı ekinde yayınlanan haber Pir Sultan Abdal Etkinlikleri'nin nerede ne kadar süreyle yapılacağını ve kimlerin katılacağını okurlarına iletmiştir.

4.3.2.Sivas Olayları Sonrası Yaygın Basında Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında içerik analizi uygulamasına konu edilen 237 habere ilişkin bulgular alt başlıklar halinde şu şekilde açıklanabilir:

4.3.2.1. Araştırmaya konu olan Sivas Olayı Sonrası Haberlerin Yaygın Basında Gazetelere Göre Dağılımı

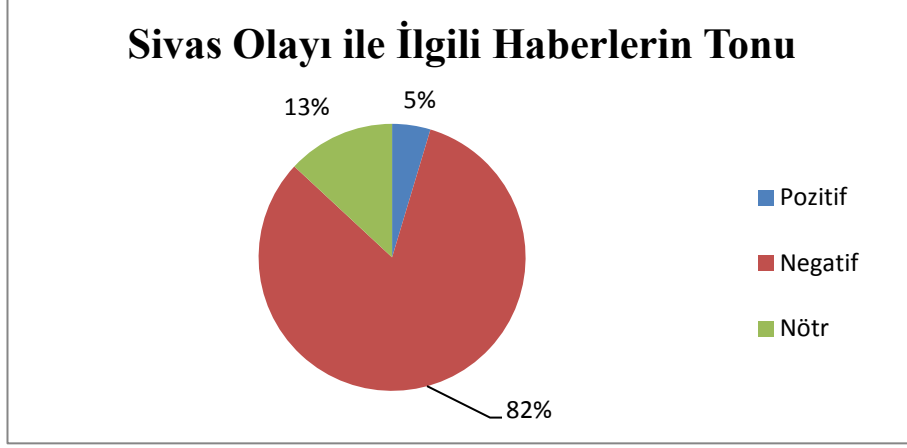

Tablo 1: "Sivas Olayı" Konulu Haberlerin Yaygın Basında Gazetelere Göre Dağılımı

Gazete Adı	Sayı	Yüzde
Cumhuriyet	98	42
Milliyet	89	37
Milli Gazete	50	21
Toplam	237	100

3 – 31 Temmuz 1993 tarihleri arasında, yaygın basında Sivas Olayı sonrasında konu alan toplam 237 haber incelenmiştir. Bu haberlerin; %42'si Cumhuriyet'te (98 haber), %37'si Milliyet'te (89 haber), ve %21'i Milli Gazete'de (50 haber) yayımlanmıştır. Bu oranlara bakıldığında; incelemeye alınan gazeteler arasında Cumhuriyet gazetesi Sivas Olayı hakkında en çok haberin yer aldığı gazete olarak karşımıza çıkmaktadır. En az haberin ise; Milli Gazete'de yayımlanmış olduğu görülmektedir.

4.3.2.2. Yaygın Basında Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu

Tablo 2: Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu

Tonu	Sayı	Yüzde
Pozitif	11	5
Negatif	195	82
Nötr	31	13
Toplam	237	100

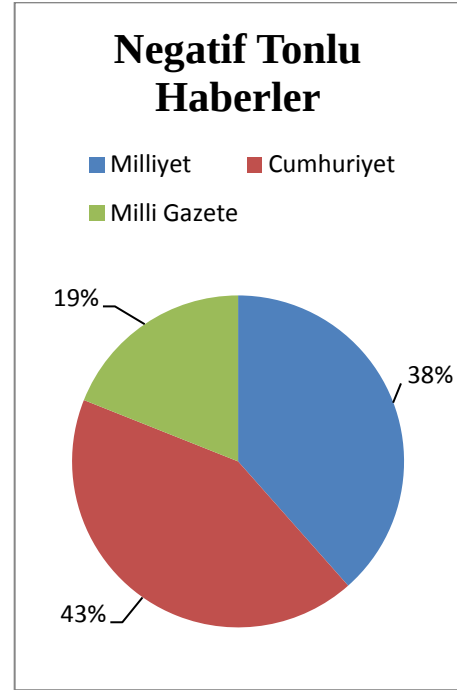
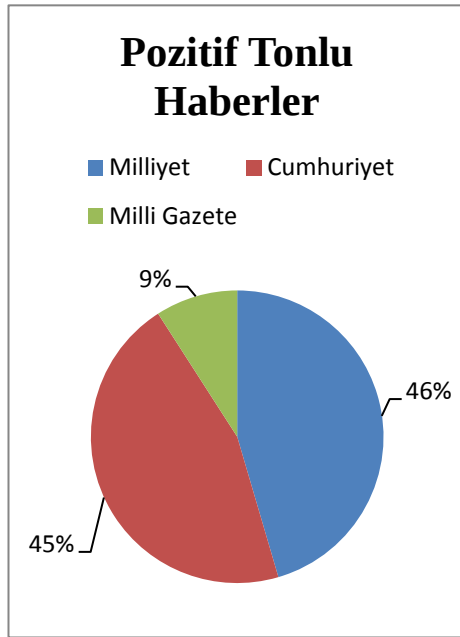
İncelenen Sivas Olayı ile ilgili haberlerin tonu; Pozitif (olumlayan, kabul eden, doğrulayan, öven), negatif (olumsuzlayan, kabul etmeyen, reddeden) ve nötr olmak üzere üç ayrı şekilde değerlendirilmiştir.

03 – 31 Temmuz 1993 tarihleri arasında, yaygın basında Sivas Olayı sonrasını konu alan toplam 237 haberin tonunu gösteren Tablo-2'ye göre; söz konusu haberlerin %5'i pozitif (11 haber), %82'si negatif (195 haber) ve %13'ü nötr (31 haber) tonlu vurguya sahiptir.

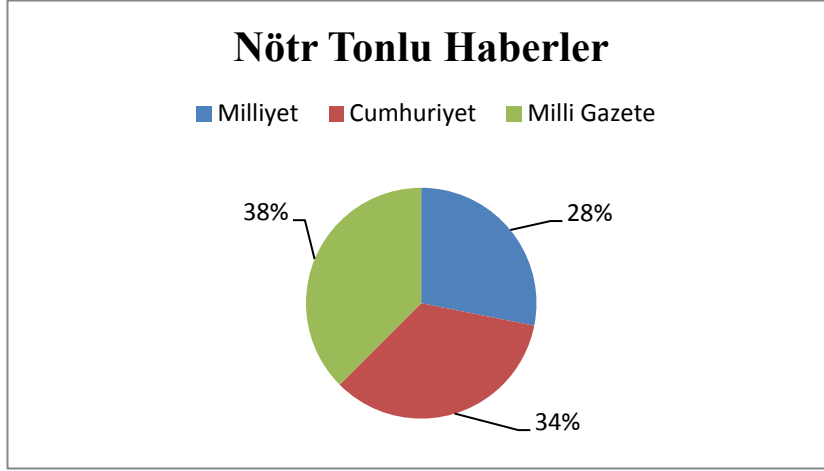
Tablo 3: Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu (Gazetelere Göre Dağılımı)

Gazete Adı	Pozitif	Yüzde	Negatif	Yüzde	Nötr	Yüzde
Cumhuriyet	5	45	83	43	10	34
Milliyet	5	46	75	38	9	28
Milli Gazete	1	9	37	19	12	38
Toplam	11	100	195	100	32	100

Pozitif tonlu toplam 11 haberin % 45'i Cumhuriyet'te (5 haber), %46'sı Milliyet'te (5 haber) ve %9'u Milli Gazete'de yayımlanmıştır.

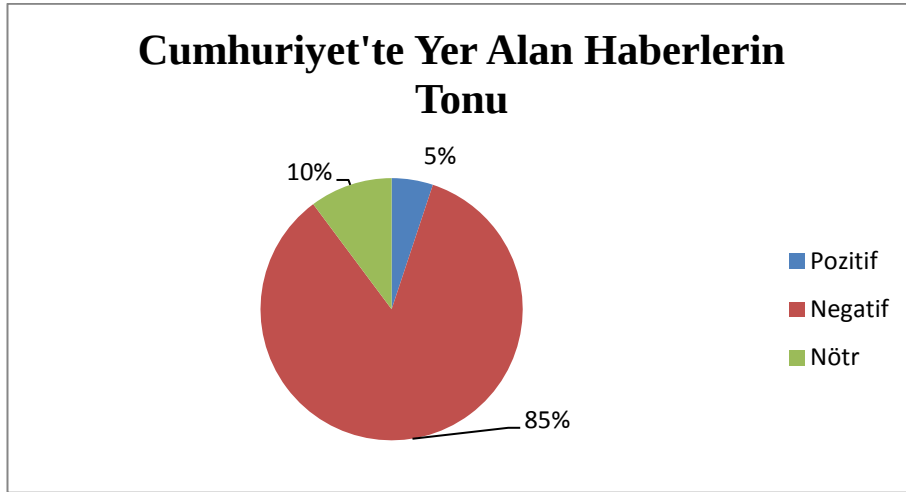

Negatif tonlu toplam 195 haberin %43'ü Cumhuriyet'te (83 haber), %38'i Milliyet'te (75 haber) ve %19'u Milli Gazete'de (37 haber) yayınlanmıştır.

Nötr tonlu toplam 32 haberin %34'ü Cumhuriyet'te (10 haber), %28'i Milliyet'te (9 haber) ve %38'i Milli Gazete'de (12 haber) yayınlanmıştır.

4.3.2.3. Cumhuriyet Gazetesi'nde Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu

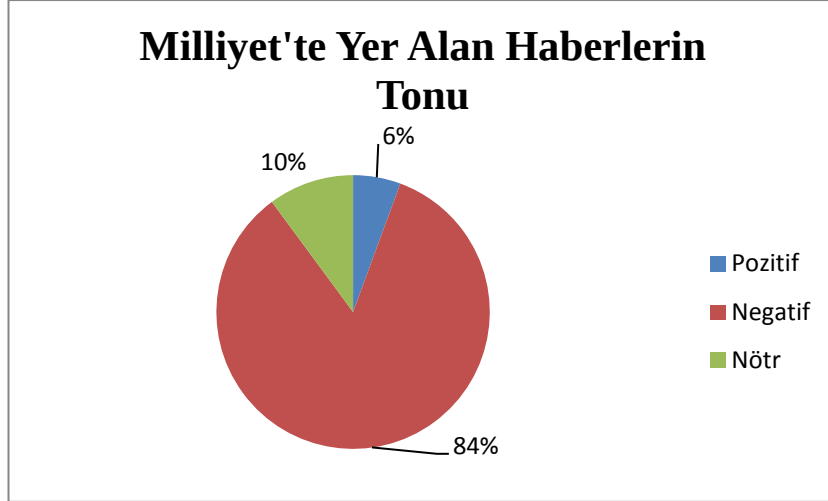

Tablo 4: Cumhuriyet Gazetesi'nde Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu

Gazete Adı	Pozitif	Yüzde	Negatif	Yüzde	Nötr	Yüzde
Cumhuriyet	5	5	85	84	10	11

Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan 98 haberin %84'ü (83 haber) negatif, %5'i pozitif (5 haber) ve %11'i (10 haber) nötr tonlu olduğu görülmektedir.

4.3.2.4. Milliyet Gazetesi'nde Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu

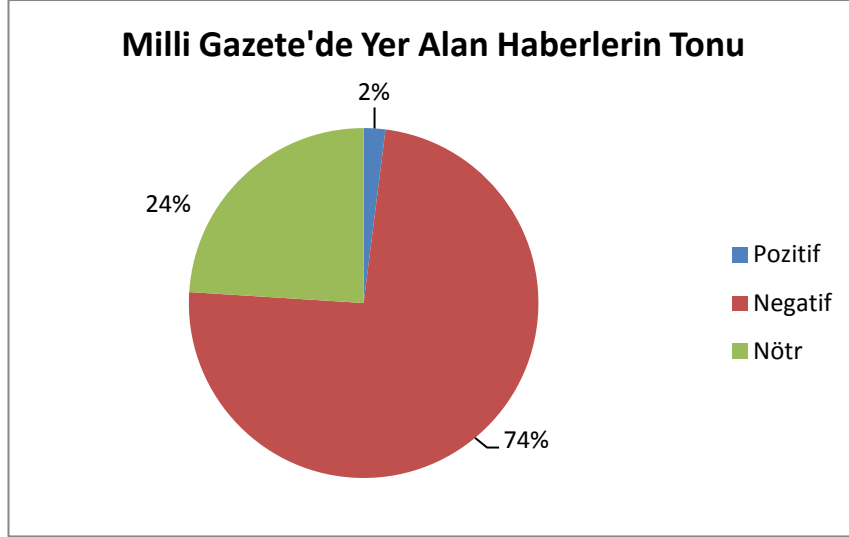

Tablo 5: Milliyet Gazetesi'nde Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu

Gazete Adı	Pozitif	Yüzde	Negatif	Yüzde	Nötr	Yüzde
Milliyet	5	6	75	84	9	10

Milliyet Gazetesi'nde yer alan toplam 89 haberin %84'ünün negatif, %6'sının pozitif ve %10'nun ise nötr tonlu haber olduğu görülmektedir.

4.3.2.5. Milli Gazete'de Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu

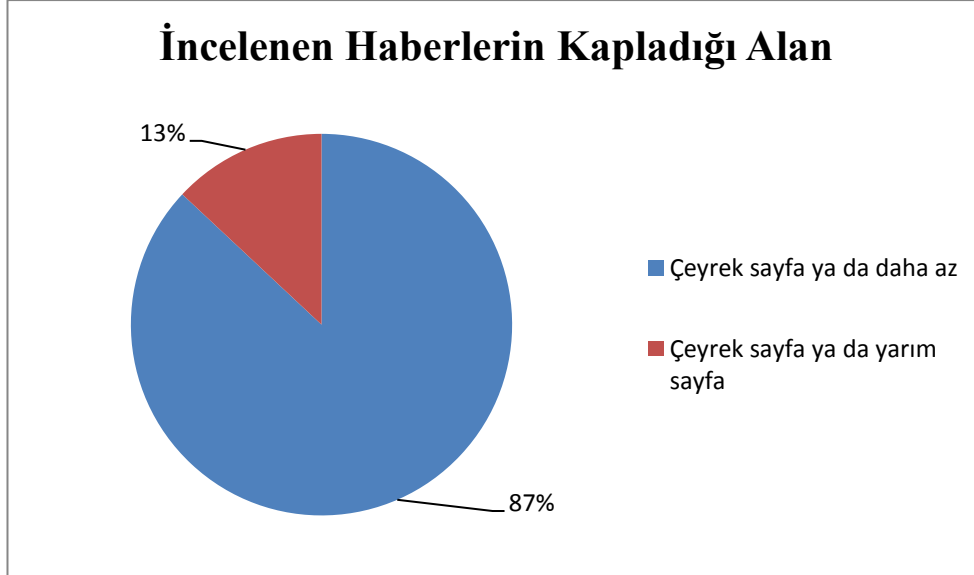

Tablo 6: Milli Gazete'de Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu

Gazete Adı	Pozitif	Yüzde	Negatif	Yüzde	Nötr	Yüzde
Milli Gazete	1	2	37	74	12	24

Milli Gazete'de yer alan toplam 50 haberin, %74'ü negatif, %2'si pozitif ve %24'ü nötr tonlu haberlerden oluştuğu görülmektedir.

4.3.2.6. Araştırmaya Konu Olan Sivas Olayı İle İlgili Haberlerin Kapladığı Alan

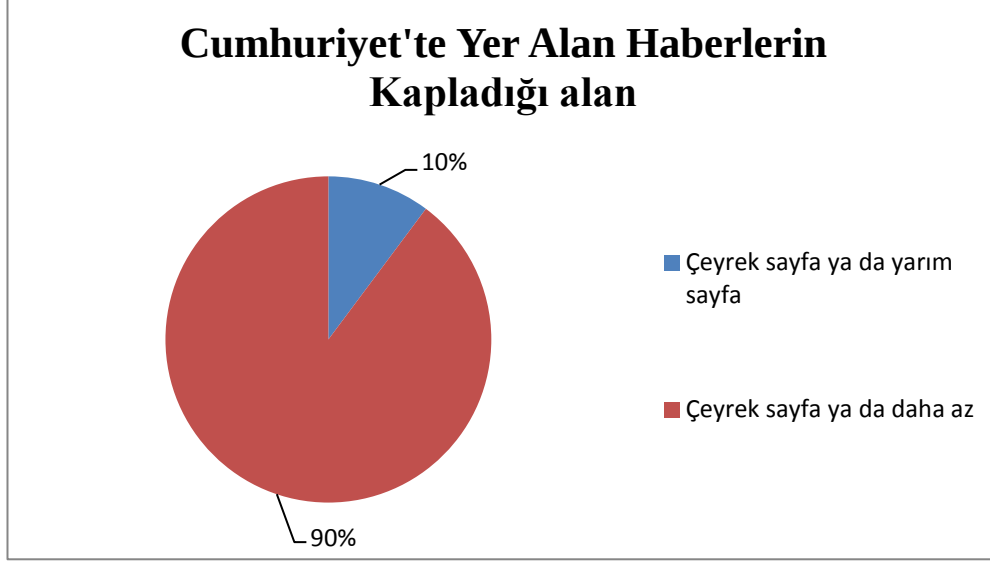

Tablo 7: Sivas Olayı İle İlgili Haberlerin Kapladığı Alan

Metnin Alanı	Sayı	Yüzde
Çeyrek sayfa ya da daha az	206	87
Çeyrek sayfa - yarım sayfa	31	13

İncelenen Sivas Olayı sonrası yaygın basında çıkan haberlerin kapladığı alanlara bakıldığında haberlerin %87'sinin (206 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı tespit edilmiştir. Geri kalan %13'lük oranın (31 haber) tamamının ise çeyrek sayfa ya da yarım sayfa oranında bir alanı kapladığı görülmektedir. Öte yandan araştırma kapsamında incelenen gazetelerde hiçbir haber, tam sayfa olarak yer almamıştır.

4.3.2.7.Cumhuriyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

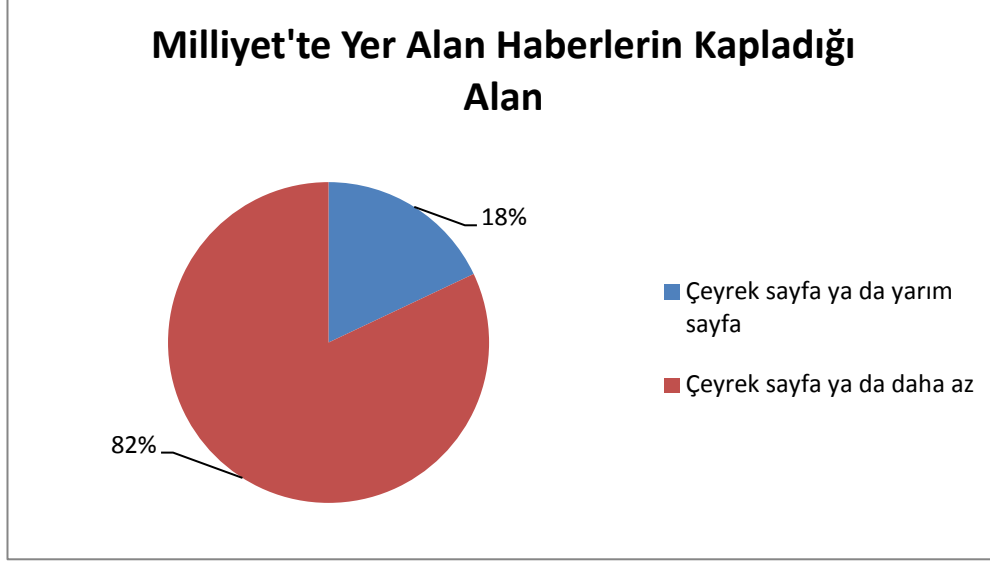

Tablo 8:Cumhuriyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

Metnin Alanı	Sayı	Yüzde
Çeyrek sayfa ya da daha az	88	90
Çeyrek sayfa - yarım sayfa	10	10

Cumhuriyet Gazetesi'nde incelenen Sivas Olayı sonrası çıkan haberlerin kapladığı alanlara bakıldığında haberlerin %90'nın (88 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı tespit edilmiştir. Geri kalan %10'luk (10 haber) oran ise, çeyrek sayfa ya da yarım sayfa oranında bir alanı kapladığı görülmektedir.

4.3.2.8.Milliyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

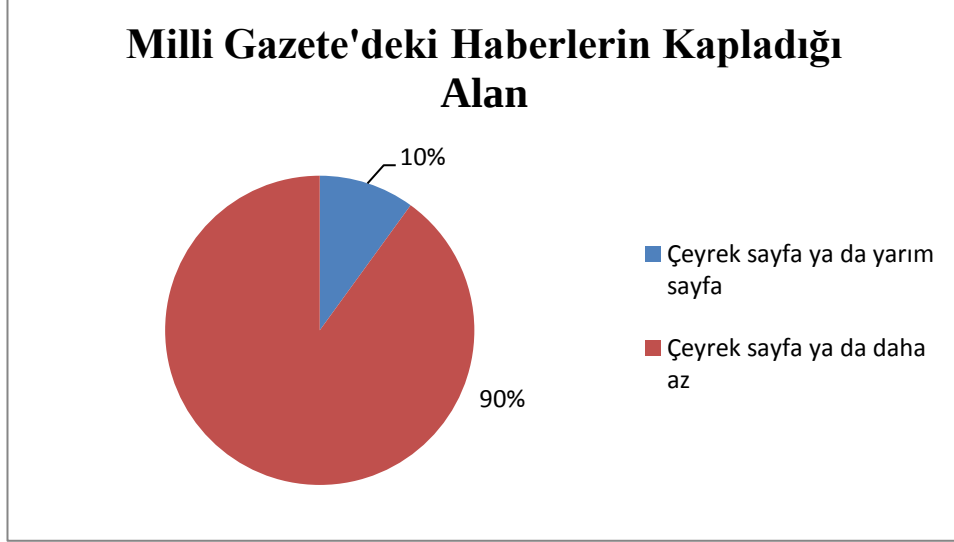

Tablo 9: Milliyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

Metnin Alanı	Sayı	Yüzde
Çeyrek sayfa ya da daha az	73	82
Çeyrek sayfa - yarım sayfa	16	18

Milliyet Gazetesi'nde incelenen Sivas Olayı sonrası çıkan haberlerin kapladığı alana bakıldığında haberlerin %82'sinin (73 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, %18'lik kısmının (16 haber) ise, çeyrek sayfa ya da yarım sayfa oranında bir alanı kapladığı görülmektedir.

4.3.2.9. Milli Gazete'de Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

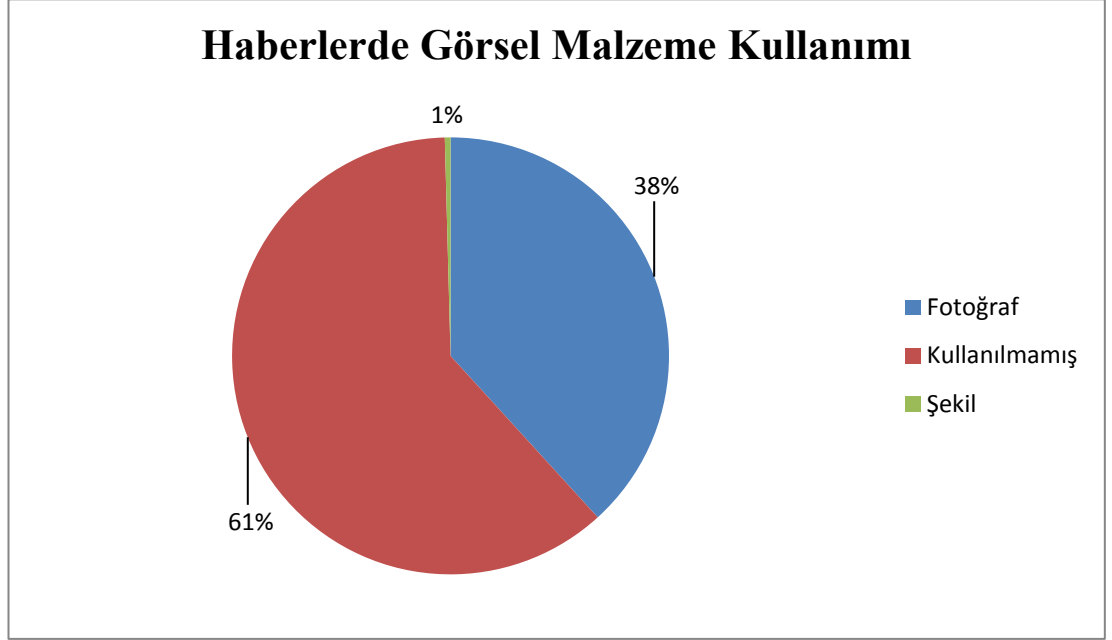

Tablo 10: Milli Gazete'de Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

Metnin Alanı	Sayı	Yüzde
Çeyrek sayfa ya da daha az	45	90
Çeyrek sayfa - yarım sayfa	5	10

Milli Gazete'de incelenen Sivas Olayı sonrası çıkan haberlerin kapladığı alanlara bakıldığında haberlerin %90'nın (45 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı tespit edilmiştir. %10'luk (5 haber) kısmının ise, çeyrek sayfa ya da yarım sayfa oranında bir alanı kapladığı görülmektedir.

4.3.2.10.Araştırmaya Konu Olan Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

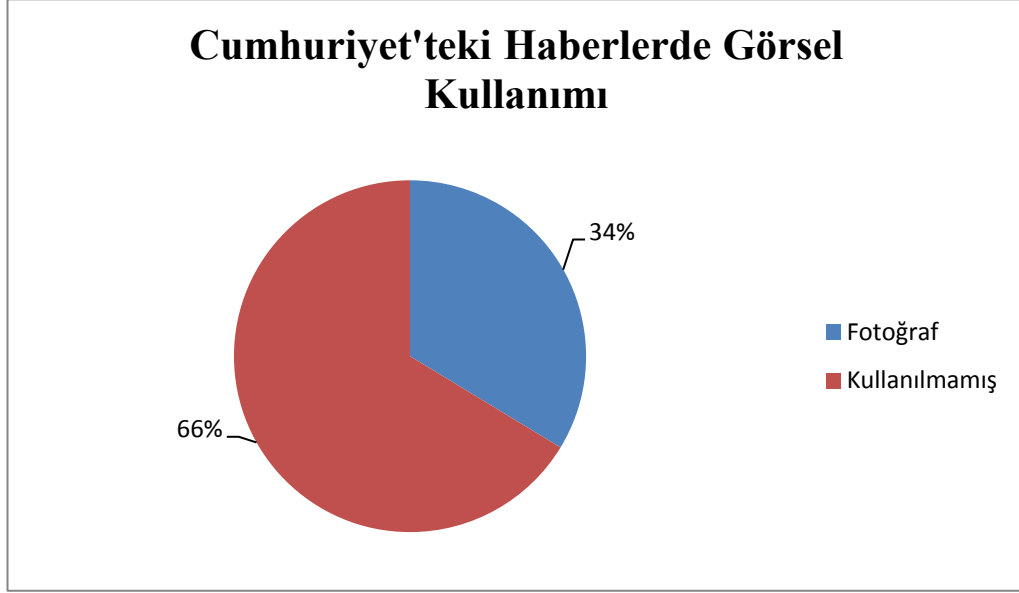

Tablo 11: Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	Sayı	Yüzde
Fotoğraf	90	38
Kullanılmamış	146	61
Şekil	1	1

Sivas Olayı ile ilgili haberler görsel malzeme kullanımına bakıldığında; haberlerin %38'inde (90 haber) fotoğraf kullanılmıştır. %61'i gibi büyük bir orandaki (146 haber) haberlerde herhangi bir görsel malzeme kullanılmamıştır, %1'lik gibi oldukça düşük bir kısım haberde ise (1 haber) şekil kullanılmıştır.

4.3.2.11.Cumhuriyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

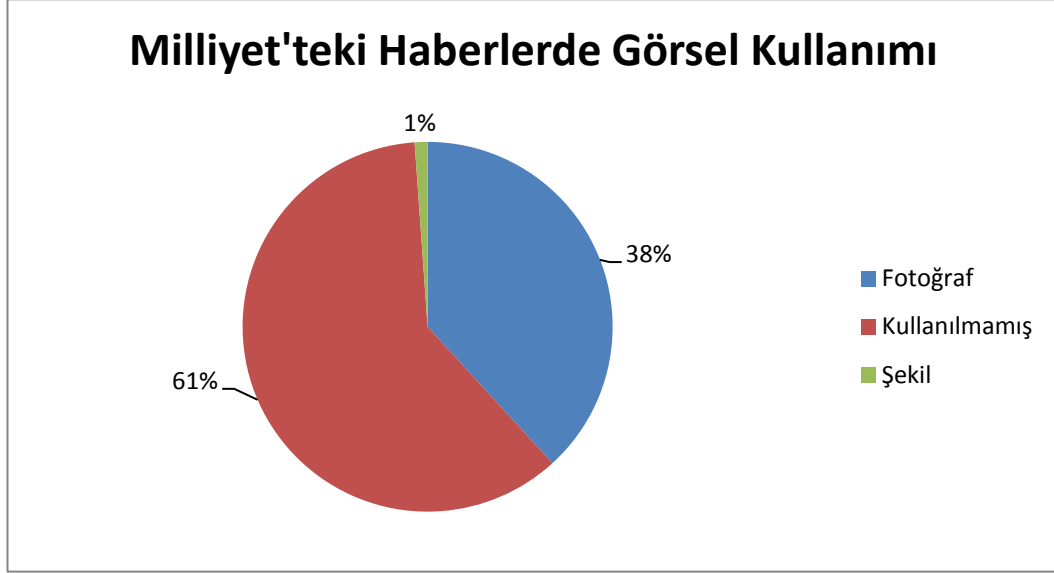

Tablo 12: Cumhuriyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Cumhuriyet Gazetesi'ndeki Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	Sayı	Yüzde
Fotoğraf	33	34
Kullanılmamış	65	66

Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan Sivas Olayı sonrası haberlerde görsel malzeme kullanımına baktığımızda; haberlerin %34'ünde (33 haber) fotoğraf kullanılmıştır. Geri kalan %66'lık kısımda ise (65 haber) herhangi bir görsel malzeme kullanılmadığı görülmektedir.

4.3.2.12.Milliyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

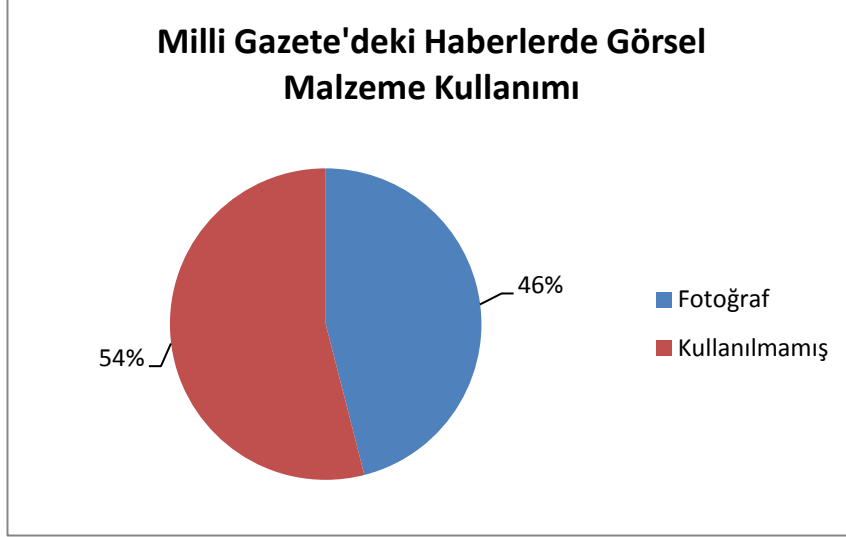

Tablo 13: Milliyet Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Milliyet Gazetesin'deki Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	Sayı	Yüzde
Fotoğraf	34	38
Kullanılmamış	54	61
Şekil	1	1

Milliyet Gazetesi'nde yer alan Sivas Olayı sonrası haberlerde kullanılan görsel malzemelere baktığımızda; haberlerin %38'inde (34 haber) fotoğraf kullanılmıştır. %61'inde ise (54 haber) herhangi bir görsel malzeme kullanılmamıştır. %1'lik gibi düşük bir oranda da (1 haber) şekil kullanıldığı görülmektedir.

4.3.2.13.Milli Gazete'de Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Tablo 14: Milli Gazete'de Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Milli Gazete'deki Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	Sayı	Yüzde
Fotoğraf	23	46
Kullanılmamış	27	54

Milli Gazete'de yer alan Sivas Olayı sonrası haberlerde kullanılan görsel malzemelere baktığımızda; haberlerin %46'sında (23 haber) fotoğraf kullanılmıştır. %54'ünde ise (27 haber) herhangi bir görsel malzeme kullanılmamıştır.

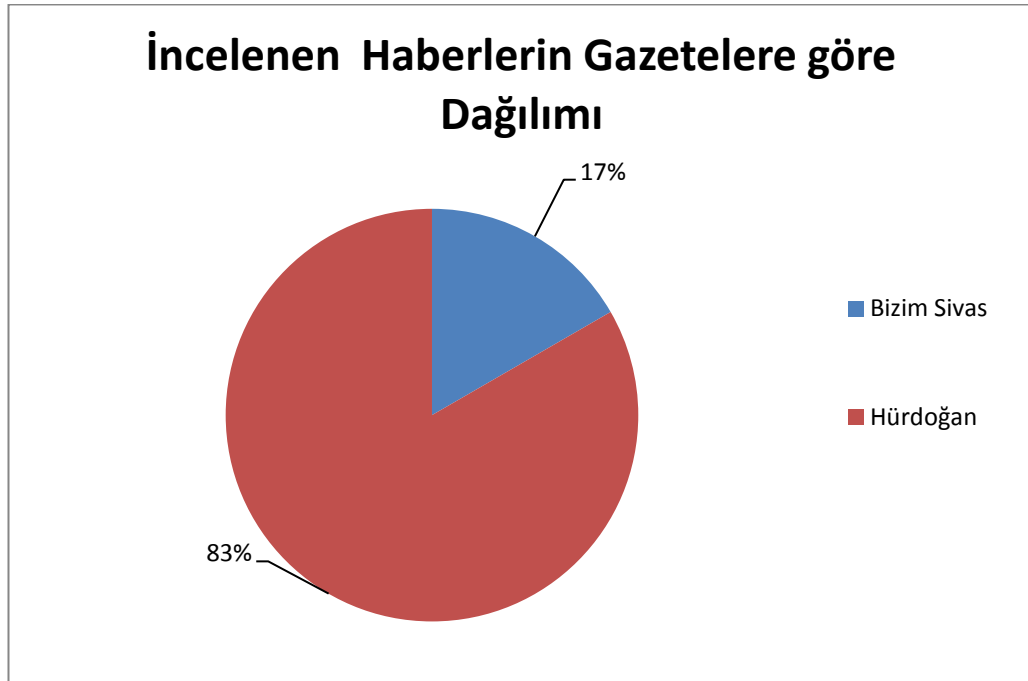
4.4. Sivas Olayları Hakkında Türk Yazılı Basını'nda Yerel Basın Açısından Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi

Bu çalışma kapsamında; Sivas'ta yayımlanan ve yerel basını temsilen 2 gazetenin 01 Haziran – 31 Temmuz 1993 tarihleri arasında, Sivas Olayı'nın öncesini ve sonrasını kapsayan haberleri, içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir.

4.4.1.Sivas Olayları Öncesi Yerel Basında Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında içerik analizi uygulamasına konu edilen 12 habere ilişkin bulgular alt başlıklar halinde şu şekilde açıklanabilir:

4.4.1.1.Araştırmaya konu olan Sivas Olayı Öncesi Haberlerin Yerel Basında Gazetelere Göre Dağılımı

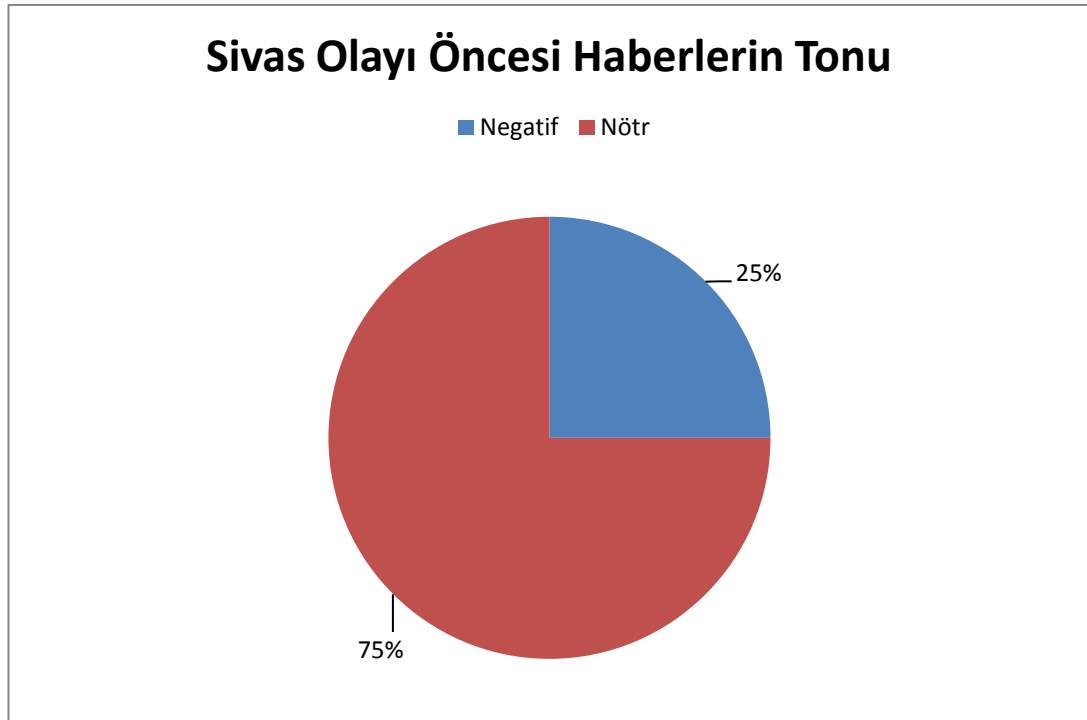

Tablo15:Sivas Olayı Öncesi Haberlerin Yerel Basında Gazetelere Göre Dağılımı

Gazete Adı	Sayı	Yüzde
Bizim Sivas	2	17
Hürdoğan	10	83
Toplam	12	100

01 Haziran- 02 Temmuz 1993 tarihleri arasında, yerel basında Sivas Olayı'nı konu alan toplam 12 haber incelenmiştir. Bu haberlerin; %17'si Bizim Sivas Gazetesi'nde (2 haber) ve % 83'ü (10 haber) Hürdoğan Gazetesinde yayımlanmıştır. Bu oranlara baktığımızda; Hürdoğan Gazetesi'nin Bizim Sivas Gazetesi'ne göre, Sivas Olayı öncesinde daha yoğun bir şekilde haber yaptığı görülmektedir.

4.4.1.2.Yerel Basında Sivas Olayları Öncesi Yayımlanan Haberlerin Tonu

Tablo 16: Yerel Basında Sivas Olayları ile İlgili Haberlerin Tonu

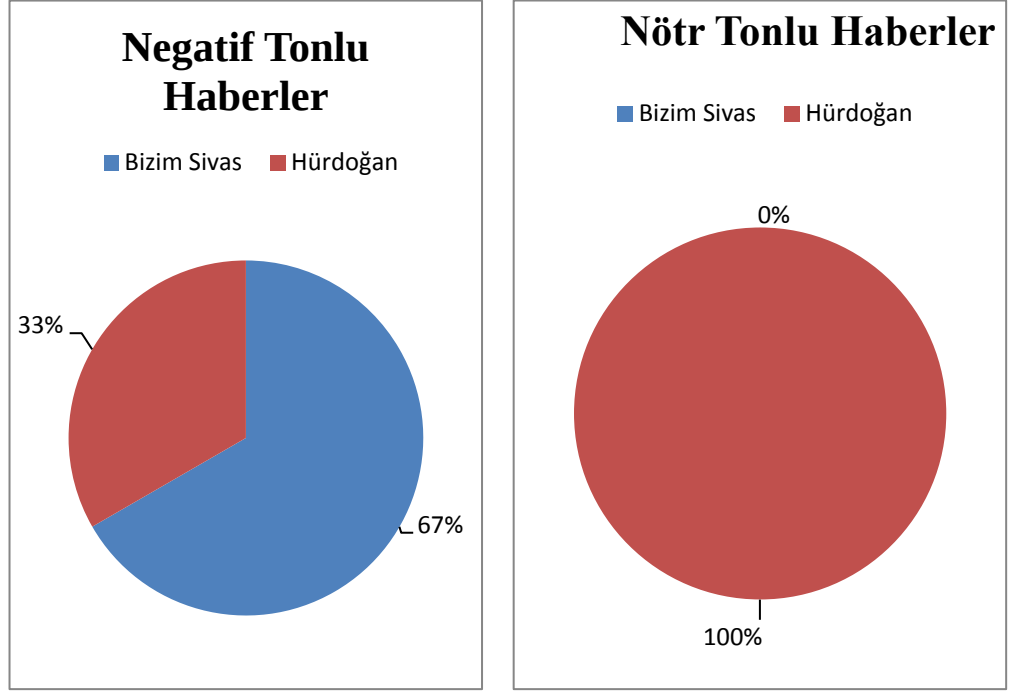
Tonu	Sayı	Yüzde
Negatif	3	25
Nötr	9	75
Toplam	12	100

Yerel Basında incelenen Sivas Olayı öncesi yayımlanan haberlerin tonu; Pozitif (olumlayan, kabul eden, doğrulayan, öven), negatif (olumsuzlayan, kabul etmeyen, reddeden) ve nötr olmak üzere üç ayrı şekilde değerlendirilmiştir.

01 Haziran – 02 Temmuz 1993 tarihleri arasında, yerel basında Sivas Olayı'nı konu alan toplam 12 haberin tonuna bakıldığında; söz konusu haberlerin %25'i negatif (3 haber) tonlu vurguya sahipken %75 gibi büyük bir oranla nötr (9 haber) tonlu olan haberlerin yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte ele alınan haberler içinde pozitif tonlu haberlerin hiç yer almadığı görülmektedir.

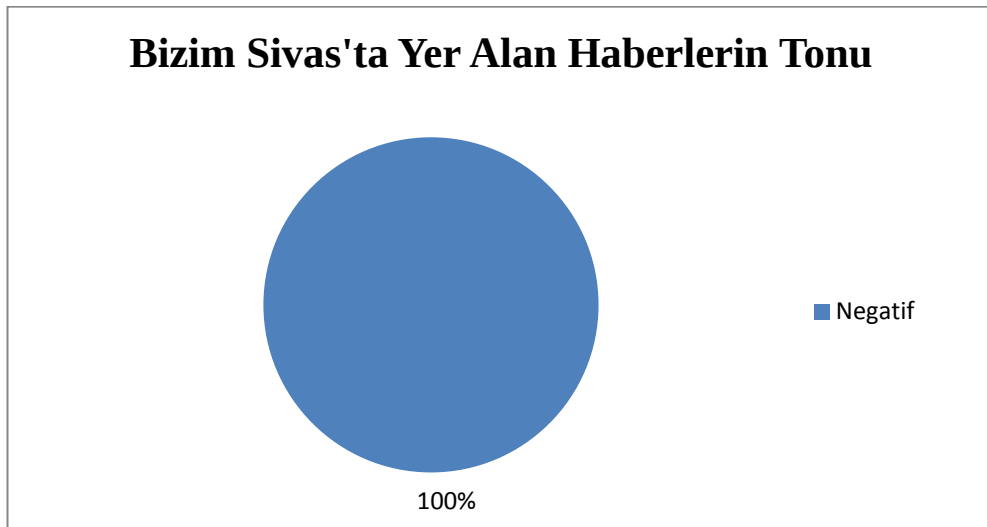
Tablo 17:Sivas Olayları öncesi Yayımlanan Haberlerin Tonu (Gazetelere Göre Dağılımı)

Gazete Adı	Negatif	Yüzde	Nötr	Yüzde
Bizim Sivas	2	33	0	0
Hürdoğan	1	67	9	100
Toplam	3	100	9	100

Negatif tonlu toplam 3 haberin %67'si Bizim Sivas Gazetesi'nde (2 haber), %33'ü Hürdoğan'da (1 haber) yayımlanmıştır. Nötr tonlu toplam 9 haberin tamamı Hürdoğan Gazetesi'nde yayımlanmıştır.

4.4.1.3. Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayları Öncesi Yayımlanan Haberlerin Tonu

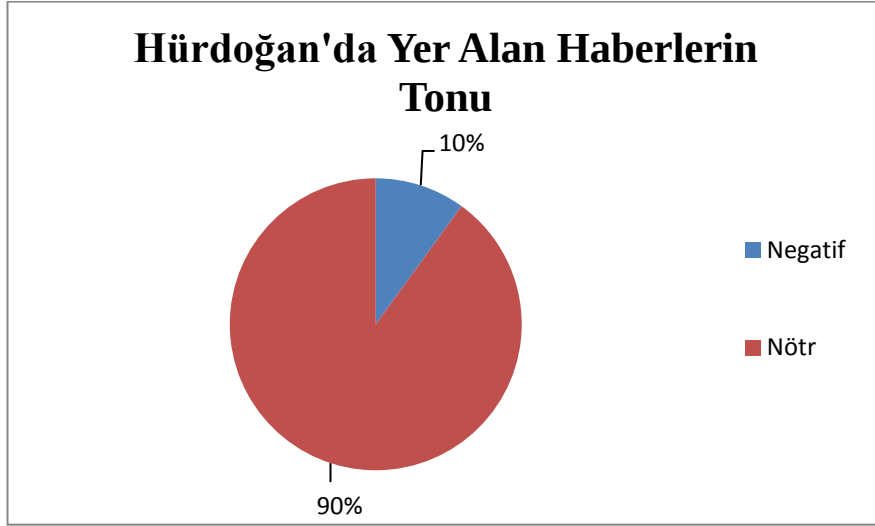

Tablo 18: Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayları Öncesi Yayınlanan Haberlerin Tonu

Gazete Adı	Negatif	Yüzde
Bizim Sivas	2	100

Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı öncesi yayımlanan toplam 2 haberin de tonu negatif olması nedeniyle tabloda %100'lük bir oran görülmektedir.

4.4.1.4.Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayları Öncesinde Yayınlanan Haberlerin Tonu

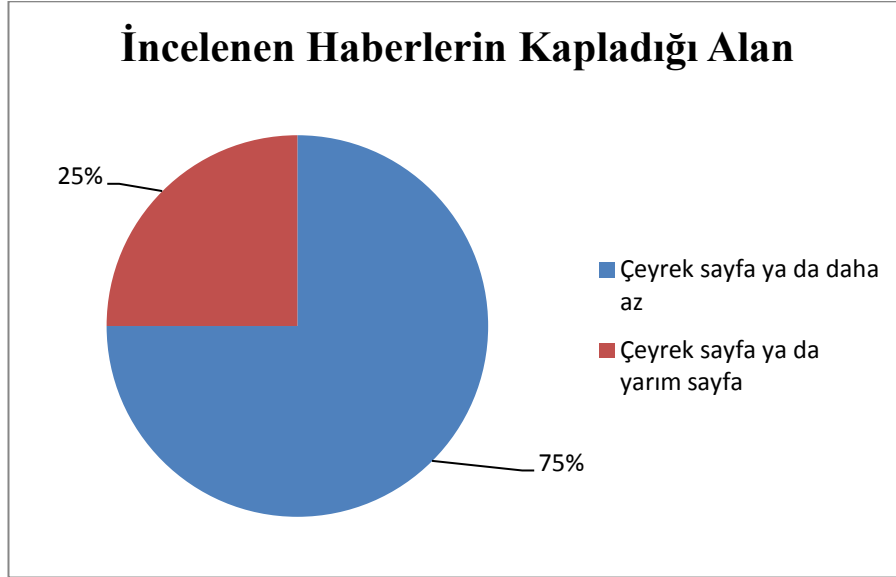

Tablo 19:Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayları Öncesi Yayınlanan Haberlerin Tonu

Gazete Adı	Negatif	Yüzde	Nötr	Yüzde
Hürdoğan	1	10	9	90

Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesi toplam 10 haberin %10'u (1 haber) negatif, ve %90'ının (9 haber) nötr tonlu haber olduğu görülmektedir.

4.4.1.5.Araştırmaya Konu Olan Sivas Olayı Öncesi Yayınlanan Haberlerin Yerel Basında Kapladığı Alan

Tablo 20: Sivas Olayı Öncesi Yayınlanan Haberlerin Kapladığı Alan

Metnin Alanı	Sayı	Yüzde
Çeyrek sayfa ya da daha az	9	75
Çeyrek sayfa - yarım sayfa	3	25

Yerel Basında incelenen Sivas Olayı öncesi yayınlanan haberlerin kapladığı alanlara bakıldığında haberlerin %75'inin (9 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, 25'lik oranın ise (3 haber) çeyrek sayfa ya da yarım sayfalık bir alanı kapladığı görülmektedir.

4.4.1.6.Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesi Yayınlanan Haberlerin Kapladığı Alan

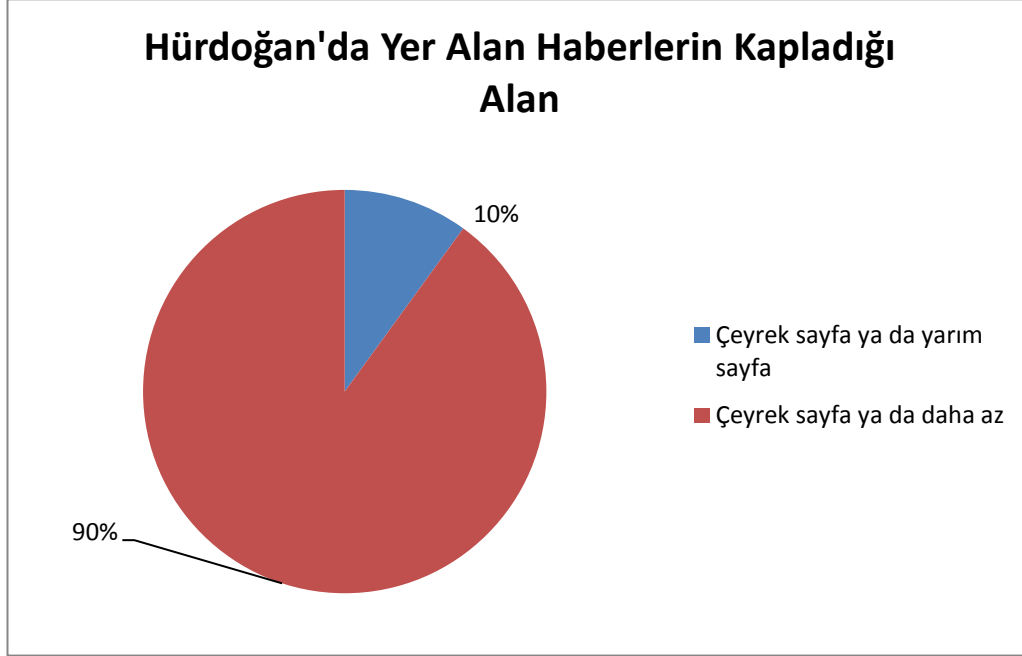

Tablo 21:Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesi Haberlerin Kapladığı Alan

Metnin Alanı	Sayı	Yüzde
Çeyrek sayfa - yarım sayfa	2	100

Bizim Sivas Gazetesi'nde incelenen Sivas Olayı öncesi toplam 2 haberin de çeyrek sayfa- yarım sayfalık bir alanı kapladığı görülmektedir.

4.4.1.7.Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesi Yayınlanan Haberlerin Kapladığı Alan

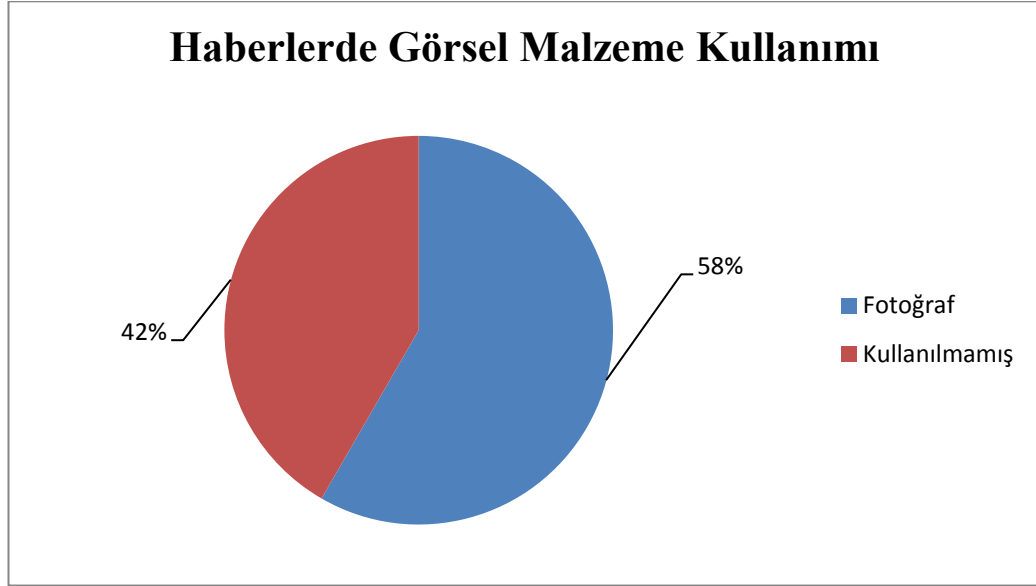

Tablo 22:Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesi Haberlerin Kapladığı Alan

Metnin Alanı	Sayı	Yüzde
Çeyrek sayfa ya da daha az	9	90
Çeyrek sayfa ya da yarım sayfa	1	10

Hürdoğan Gazetesi'nde incelenen Sivas Olayı Öncesi toplam 10 haberin kapladığı alana bakıldığında; haberlerin %90'nın (9 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, %10'luk kısmının (1 haber) ise, çeyrek sayfa ya da yarım sayfa alanı kapladığı görülmektedir.

4.4.1.8.Yerel Basında Araştırmaya Konu Olan Sivas Olayı Öncesi Yayınlanan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

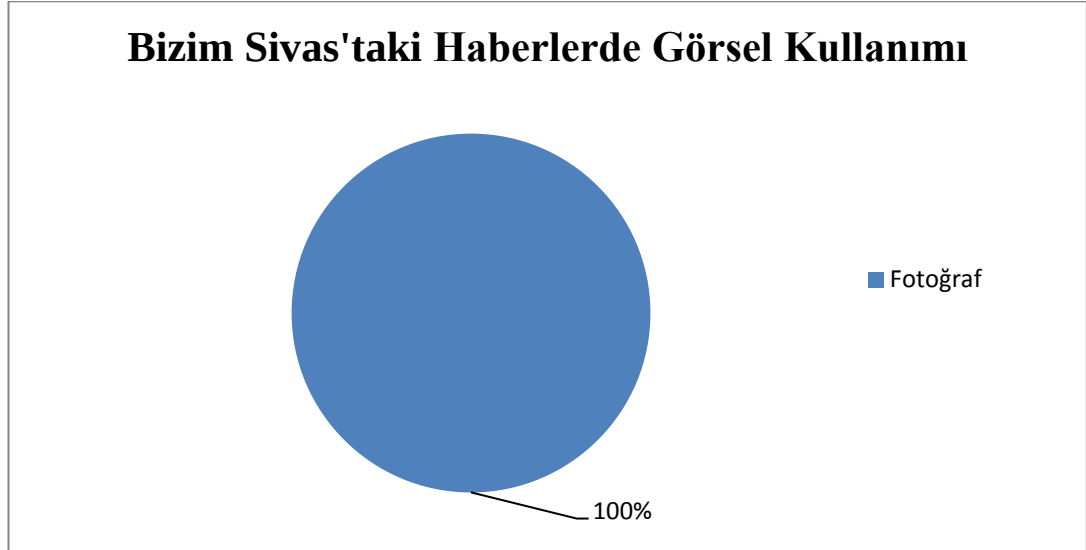

Tablo 23:Yerel Basında Sivas Olayı Öncesi Yayınlanan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	Sayı	Yüzde
Fotoğraf	7	58
Kullanılmamış	5	42

Yerel Basında Sivas Olayı öncesi yayımlanan haberlerde görsel malzeme kullanımına bakıldığında; haberlerin %58'inde (7 haber) fotoğraf kullanılmıştır. %42'sinde ise (5 haber) herhangi bir görsel malzeme kullanılmamıştır.

4.4.1.9.Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesi Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

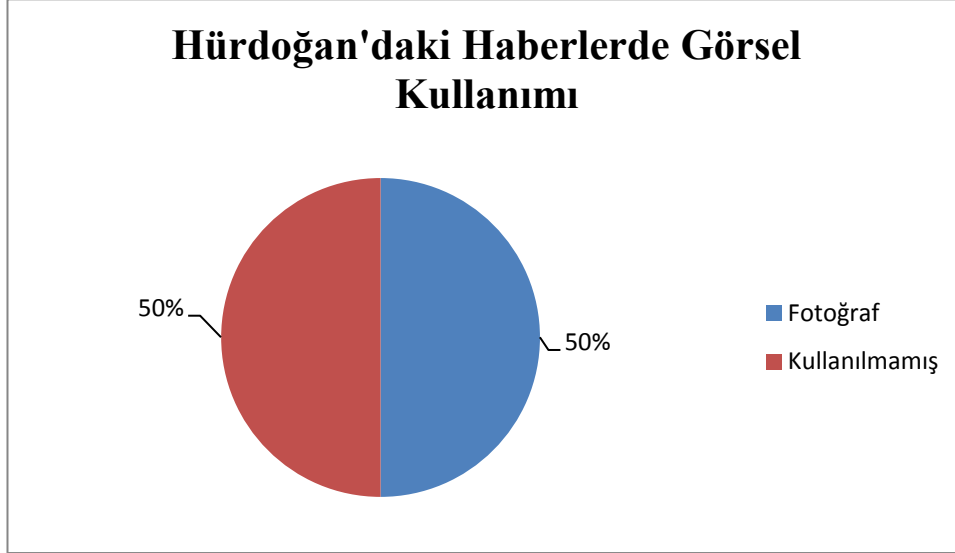

Tablo 24: Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesindeki Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Bizim Sivas Gazetesi'ndeki Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	Sayı	Yüzde
Fotoğraf	2	100

Bizim Sivas Gazetesi'nde yer alan Sivas Olayı öncesi haberlerde görsel malzeme kullanımına bakıldığında; haberlerin tümünde (2 haber) fotoğraf kullanıldığı görülmektedir.

4.4.1.10.Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesi Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Tablo 25:Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Öncesi Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

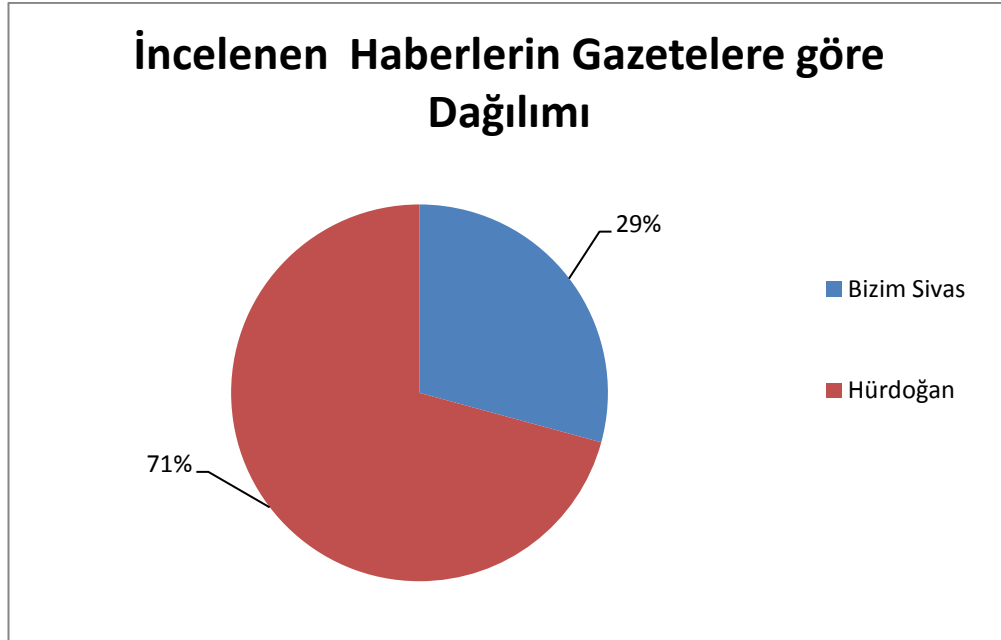
Hürdoğan Gazetesin'deki Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	Sayı	Yüzde
Fotoğraf	5	50
Kullanılmamış	5	50

Hürdoğan Gazetesi'nde yer alan Sivas Olayı öncesi haberlerde kullanılan görsel malzemelere bakıldığında; Herhangi bir görsel malzeme kullanılmayan habelerin ve fotoğraf kullanılan haberlerin eşit şekilde %50'lik oranlara (5'er haber) sahip oldukları görülmektedir.

4.4.2.Sivas Olayları Sonrası Yerel Basında Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında içerik analizi uygulamasına konu edilen ve yerel basında Sivas Olayı sonrasında çıkan 130 habere ilişkin bulgular alt başlıklar halinde değerlendirilmiştir.

4.4.2.1.Araştırmaya konu olan Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Yerel Basında Gazetelere Göre Dağılımı

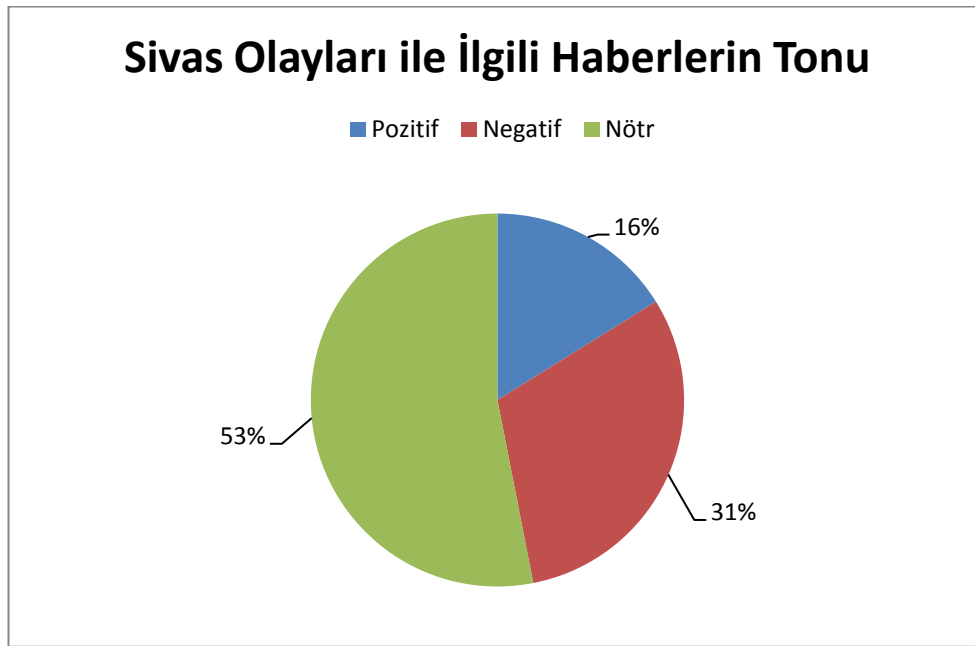

Tablo 26: "Sivas Olayı" Konulu Haberlerin Yerel Basında Gazetelere Göre Dağılımı

Gazete Adı	Sayı	Yüzde
Bizim Sivas	38	29
Hürdoğan	92	71
Toplam	130	100

03-31 Temmuz 1993 tarihleri arasında, yerel basında Sivas Olayı'nı konu alan toplam 130 haber incelenmiştir. Bu haberlerin; %29'u Bizim Sivas Gazetesi'nde (38 haber) ve %71'i (92 haber) Hürdoğan Gazetesinde yayımlanmıştır. Bu oranlara bakıldığında; Hürdoğan Gazetesi'nin Bizim Sivas Gazetesi'ne göre, Sivas Olayı hakkında oldukça yoğun bir şekilde haber yaptığı görülmektedir.

4.4.2.2. Yerel Basında Sivas Olayları Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu

Tablo 27: Yerel Basında Sivas Olayları Öncesi Çıkan Haberlerin Tonu

Tonu	Sayı	Yüzde
Pozitif	21	16
Negatif	40	31
Nötr	69	53
Toplam	130	100

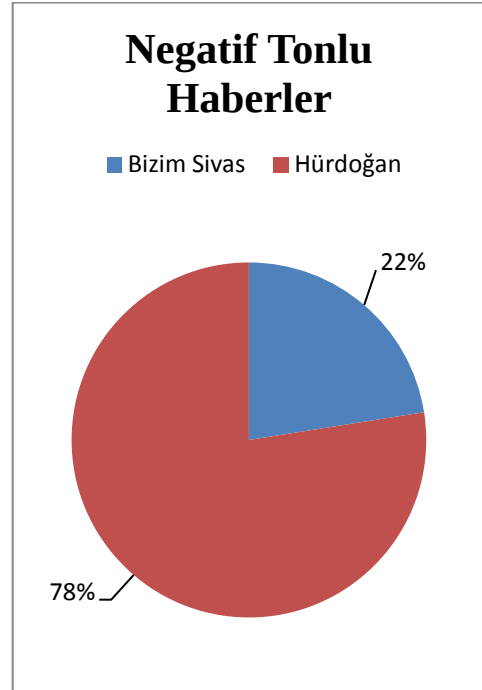
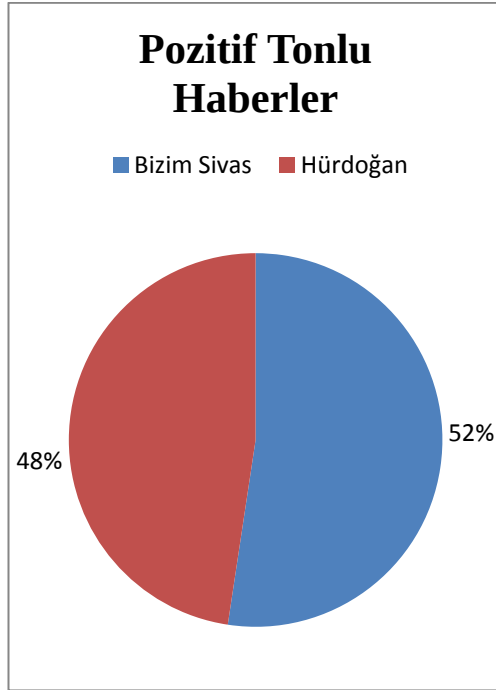
Yerel Basında incelenen Sivas Olayı ile ilgili haberlerin tonu; Pozitif (olumlayan, kabul eden, doğrulayan, öven), negatif (olumsuzlayan, kabul etmeyen, reddeden) ve nötr olmak üzere üç ayrı şekilde değerlendirilmiştir.

03 – 31 Temmuz 1993 tarihleri arasında, yerel basında Sivas Olayı'nı konu alan toplam 96 haberin tonunu gösteren Tablo-27'ye göre; söz konusu haberlerin %16'ı pozitif (21 haber), %31'si negatif (40 haber) tonlu vurguya sahipken %53 gibi büyük bir oranla en çok nötr (69 haber) tonlu olan haberlerin yer aldığı görülmektedir.

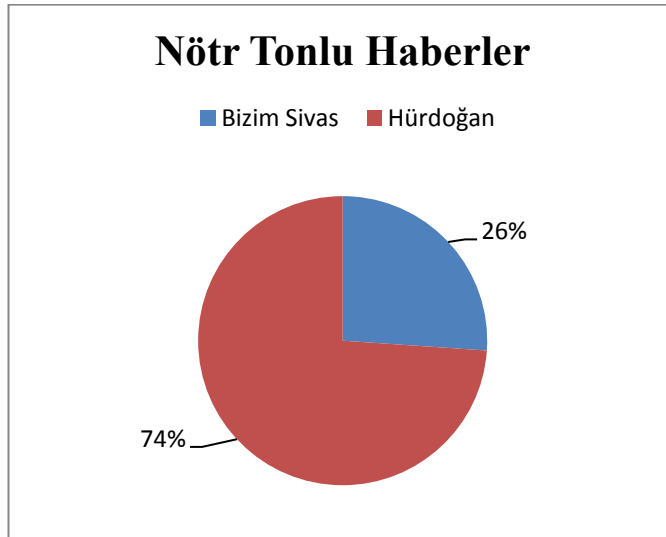
Tablo 28: Sivas Olayları Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu (Gazetelere Göre Dağılımı)

Gazete Adı	Pozitif	Yüzde	Negatif	Yüzde	Nötr	Yüzde
Bizim Sivas	11	52	9	22	18	26
Hürdoğan	10	48	31	78	51	74
Toplam	21	100	40	100	69	100

Pozitif tonlu toplam 21 haberin % 52'si Bizim Sivas Gazetesi'nde (11 haber), %48'i Hürdoğan Gazetesi'nde (10 haber) yayımlanmıştır.

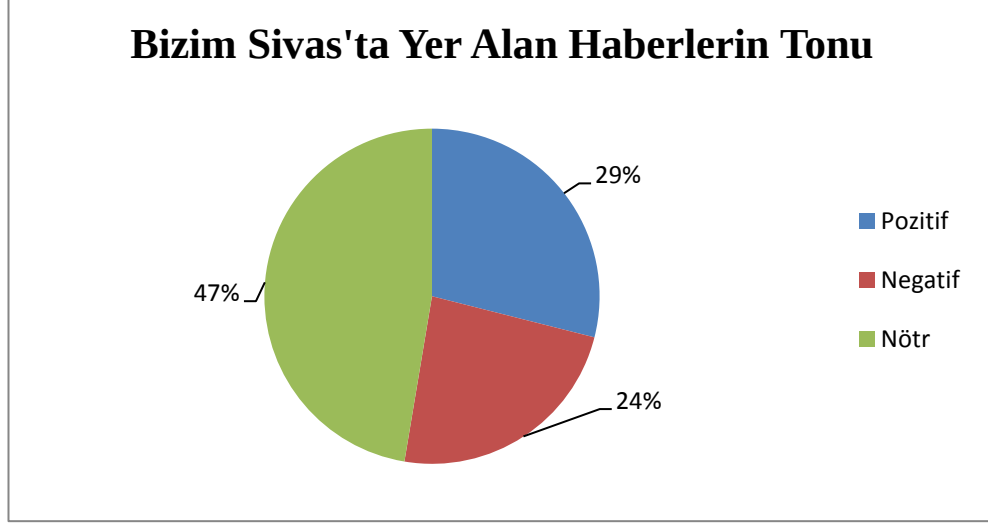

Negatif tonlu toplam 40 haberin %22'si Bizim Sivas Gazetesi'nde (9 haber), %78'i Hürdoğan'da (31 haber) yayımlanmıştır.

Nötr tonlu toplam 69 haberin %26'sı Bizim Sivas Gazetesi'nde (18 haber), %74'ü Hürdoğan Gazetesi'nde (51 haber) yayımlanmıştır.

4.4.2.3.Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayları Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu

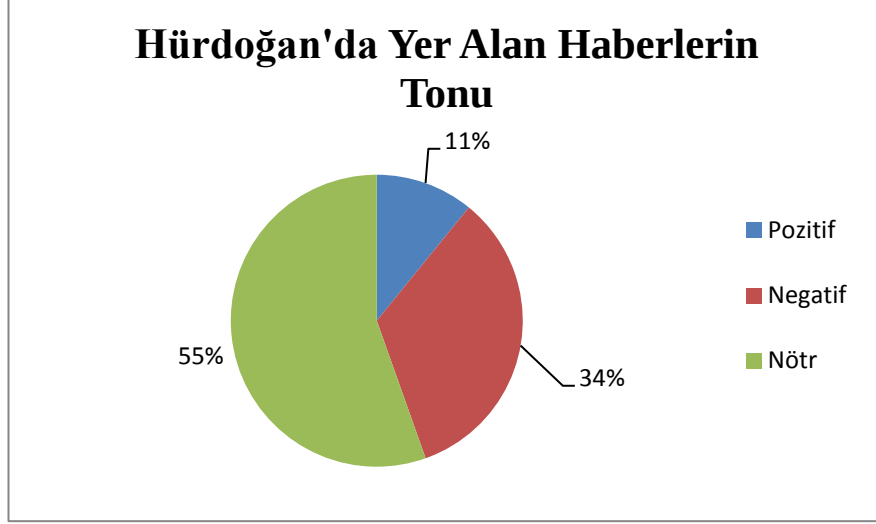

Tablo 29: Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayları Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu

Gazete Adı	Pozitif	Yüzde	Negatif	Yüzde	Nötr	Yüzde
Bizim Sivas	11	29	9	24	18	47

Bizim Sivas Gazetesi'nde yer alan haberlerin %24'ünün (9 haber) negatif, %29'unun pozitif (11 haber) ve %47'sinin ise, (18 haber) nötr tonlu olduğu görülmektedir.

4.4.2.4.Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayları Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu

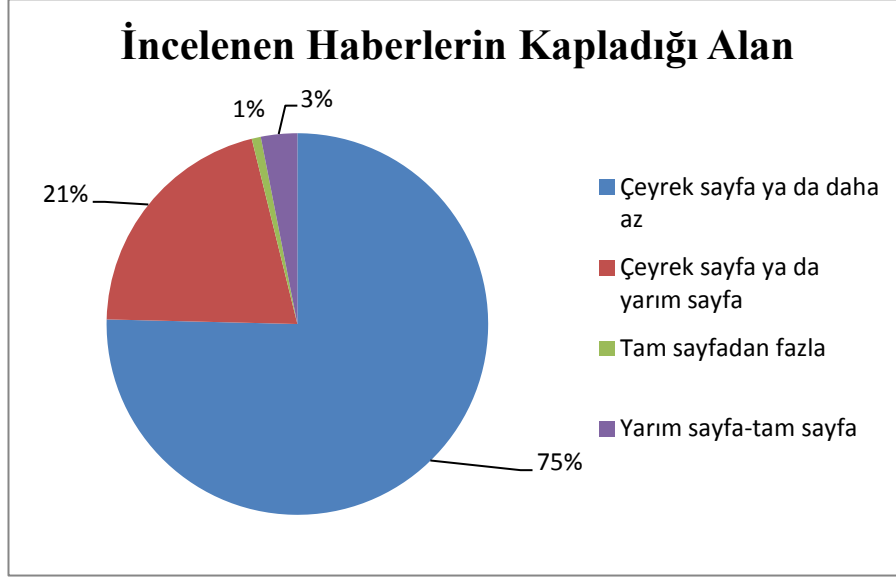

Tablo 30: Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayları Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu

Gazete Adı	Pozitif	Yüzde	Negatif	Yüzde	Nötr	Yüzde
Hürdoğan	10	11	31	34	51	55

Hürdoğan Gazetesi'nde yer alan toplam 92 haberin %34'ünü (31 haber) negatif, %11'ni pozitif (10 haber) ve %55'ini (51 haber) oluşturan büyük bir kısmının ise; nötr tonlu haber olduğu görülmektedir.

4.4.2.5.Araştırmaya Konu Olan Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Yerel Basında Kapladığı Alan

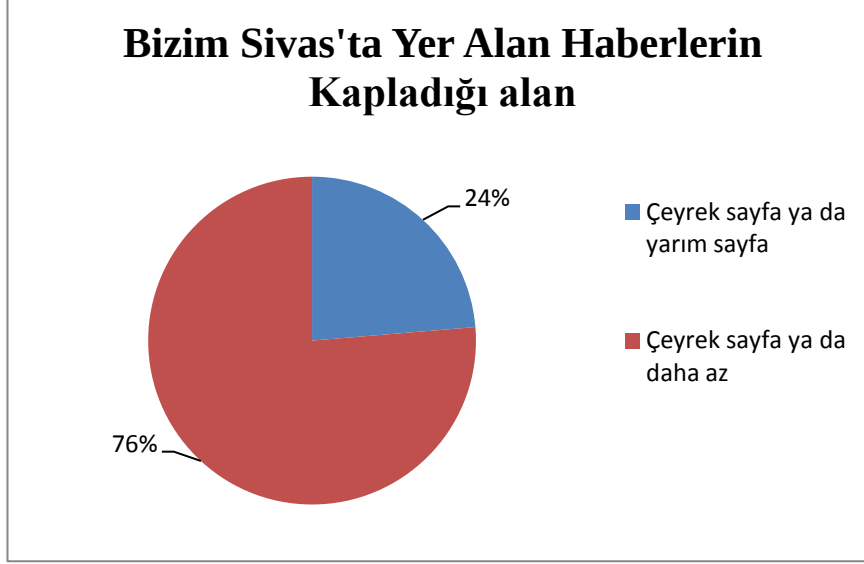

Tablo 31: Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

Metnin Alanı	Sayı	Yüzde
Çeyrek sayfa ya da daha az	98	75
Çeyrek sayfa - yarım sayfa	27	21
Yarım sayfa-tam sayfa	4	3
Tam sayfadan fazla	1	1

Yerel Basında incelenen Sivas Olayı sonrası çıkan haberlerin kapladığı alanlara bakıldığında haberlerin %75'inin (98 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, %21'lik oranın ise (27 haber) çeyrek sayfa ya da yarım sayfalık bir alanı kapladığı görülmektedir. %3'ünün (4 haber) yarım sayfa-tam sayfa ve %1'lik oranın da(1 haber) tam sayfadan fazla alan kapladığı tespit edilmiştir.

4.4.2.6.Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

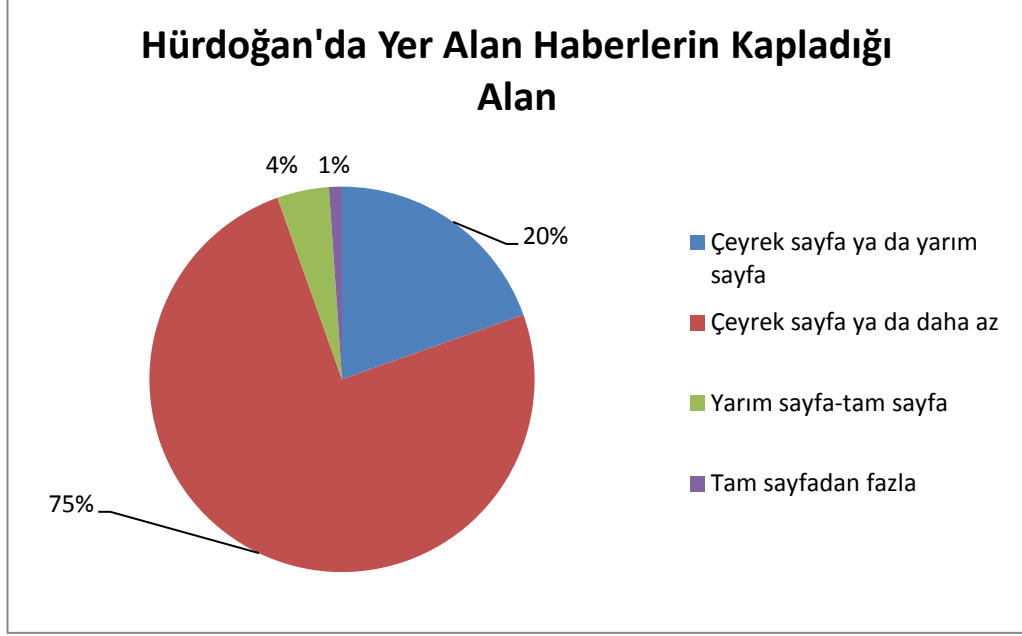

Tablo 32: Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

Metnin Alanı	Sayı	Yüzde
Çeyrek sayfa ya da daha az	29	76
Çeyrek sayfa - yarım sayfa	9	24

Bizim Sivas Gazetesi'nde incelenen Sivas Olayı ilgili haberlerin kapladığı alanlara bakıldığında; haberlerin %76'sının (29 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı tespit edilmiştir. Geri kalan haberlerin %24'lük (9 haber) oranı ise, çeyrek sayfa ya da yarım sayfa alanı kapladığı görülmektedir.

4.4.2.7.Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

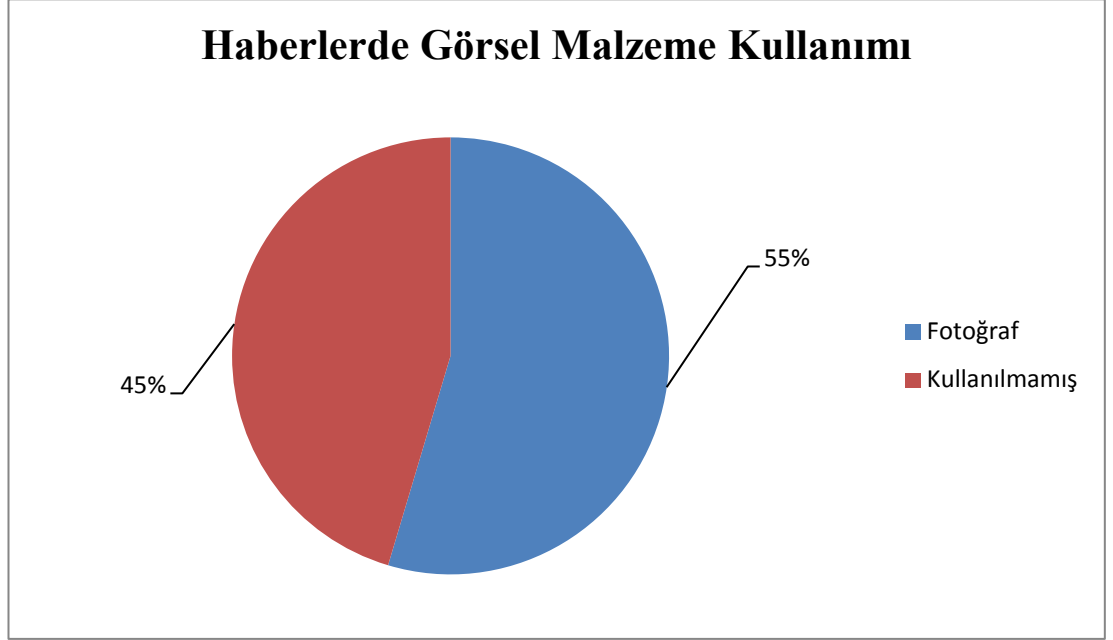

Tablo 33:Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

Metnin Alanı	Sayı	Yüzde
Çeyrek sayfa ya da daha az	69	75
Çeyrek sayfa - yarım sayfa	18	20
Yarım sayfa-tam sayfa	4	4
Tam sayfadan fazla	1	1

Hürdoğan Gazetesi'nde incelenen Sivas Olayı ilgili haberlerin kapladığı alana bakıldığında haberlerin %75'inin (75 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, %20'lik kısmının (18 haber) ise, çeyrek sayfa ya da yarım sayfa alanı kapladığı görülmektedir. Haberlerin %4'ünün yarım sayfa-tam sayfa ve %1'lik (1 haber) oranı da tam sayfadan fazla alan kaplamıştır.

4.4.2.8.Araştırmaya Konu Olan Sivas Olayı Sonrası Çıkan Yerel Basında Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

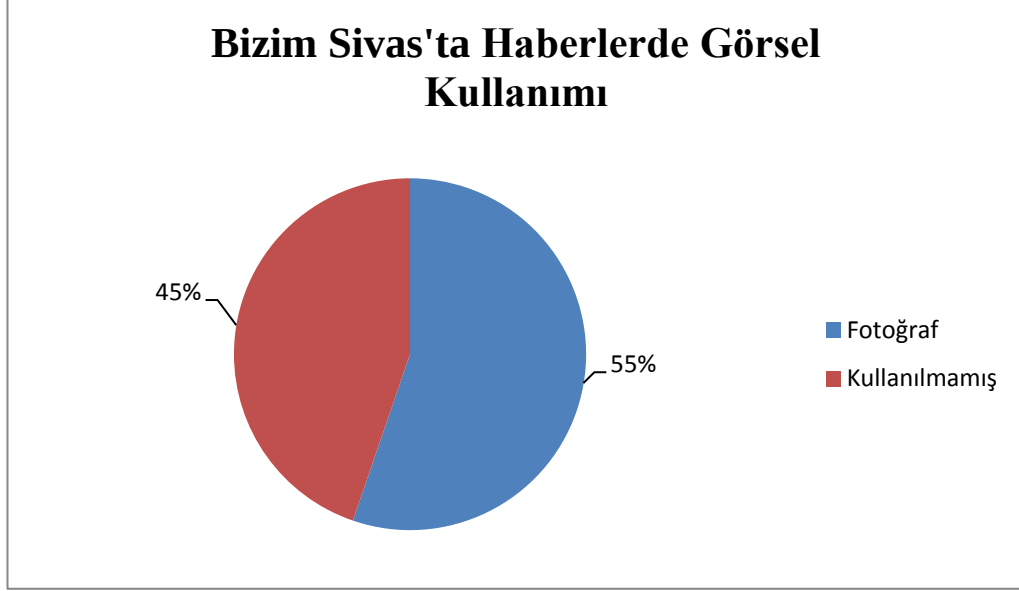

Tablo 34: Yerel Basında Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	Sayı	Yüzde
Fotoğraf	71	55
Kullanılmamış	59	45

Yerel Basında Sivas Olayı ile ilgili haberler görsel malzeme kullanımına baktığımızda; haberlerin %55'inde (71 haber) fotoğraf kullanılmıştır. %45'inde ise (59 haber) herhangi bir görsel malzeme kullanılmamıştır.

4.4.2.9.Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

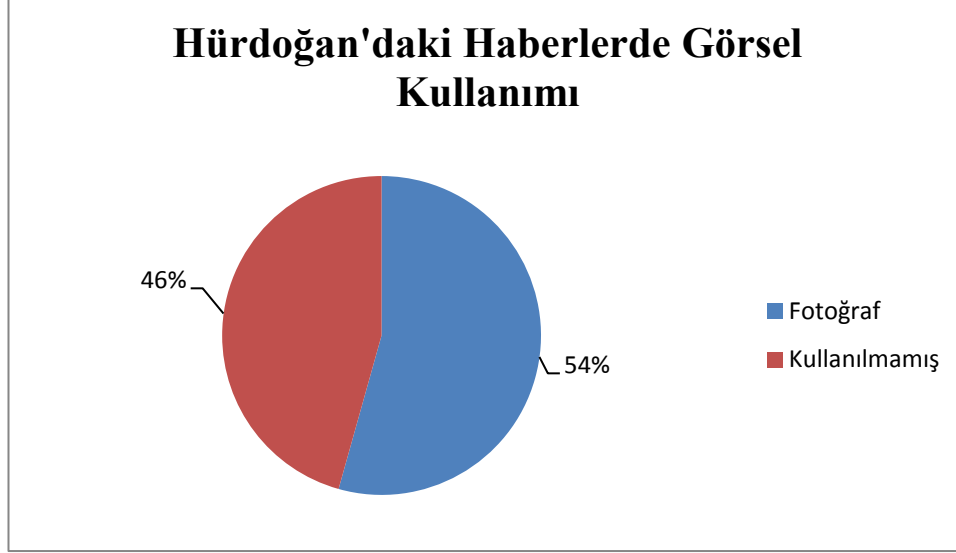

Tablo 35: Bizim Sivas Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Bizim Sivas Gazetesi'ndeki Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	Sayı	Yüzde
Fotoğraf	21	55
Kullanılmamış	17	45

Bizim Sivas Gazetesi'nde yer alan Sivas Olayı ile ilgili haberlerde görsel malzeme kullanımına baktığımızda; haberlerin %55'inde (21 haber) fotoğraf kullanılmıştır. Geri kalan %45'lik kısımda ise (17 haber) herhangi bir görsel malzeme kullanılmadığı görülmektedir.

4.4.2.10.Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Tablo 36: Hürdoğan Gazetesi'nde Sivas Olayı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Hürdoğan Gazetesin'deki Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	Sayı	Yüzde
Fotoğraf	50	54
Kullanılmamış	42	46

Hürdoğan Gazetesi'nde yer alan Sivas Olayı ile ilgili haberlerde kullanılan görsel malzemelere bakıldığında; Herhangi bir görsel malzeme kullanılmayan habelerin oranı % 46 olarak (42 haber) görülmektedir. Fotoğraf kullanılan haberlerin ise; %54'lük paya (50 haber) sahip olduğu görülmektedir.

4.5. Sivas olayları sonrası Türk Yazılı Basını'nda çıkan haberlerde öne çıkan başlıkların değerlendirilmesi

2 Temmuz 1993'te yaşanan Sivas Olayı ile ilgili haberleri incelenen, yaygın basında üç ve yerel basında 2 olmak üzere toplam 5 gazetenin öne çıkan veya diğer başlıklara göre daha çok tekrarlanan başlık ve kelimelerine ilgili gazetelere göre kısaca değinilecektir.

4.5.1. Yaygın Basın Açısından Değerlendirme

Yaygın basında incelemeye konu olan gazetelere sırasıyla değinilecek olursa, Cumhuriyet Gazetesi'nde ele alınan toplam 99 haber içinde en çok dikkati çeken temaları şöyle belirtmek mümkündür; 15 haber başlığı içinde 'eylem, protesto vb' anlamlarda kelimeler kullanılmıştır. Bu da Cumhuriyet gazetesinde Sivas Olayı'na yönelik tepkilere dikkat çekildiği ve haberlerde daha çok olumsuzlayan bir bakış açısı olduğu şeklinde yorumlanabilir. 13 haber başlığında ise, 'Katliam' kelimesi kullanılmış ve olayın büyüklüğünün boyutuna dikkat çekilmiştir. 12 haber başlığında da 'Şeriatçı vb' kelimeler kullanılmış, diğer tüm gazetelerde olduğu gibi olayın sorumlusunun belirtilmesi açısından, olay esnasındaki en belirgin kitleye dikkat çekilmiştir. Tüm bunlarla birlikte 6 haber başlığı içinde de devletin suçlu olduğuna yönelik açık ifadeler tekrarlanmıştır. Ayrıca genel anlamda da devletin ihmalkârlığına haberler içinde genişçe yer verilmiştir.

Sivas Olayı ile ilgili incelen bir diğer gazete olan Milli Gazete'de ise; en çok dikkati çeken ilk şey; olay sonrası ilk gün (3 Temmuz) konu hakkında herhangi bir haberin yer almamasıdır. Bu tarihten sonraki süreçte yayımlanan toplam 50 haberden 12'sinin başlığı ve içeriğinde olayın nedeni "tahrik, oyun, provokasyon" olarak nitelenmiş ve sıkça tekrarlanmıştır. Ayrıca 7 haberde dolaylı veya açık şekilde Aziz Nesin'in suçlu gösterildiği dikkati çekmektedir. Bunlarla birlikte olay esnasında dikkatleri üzerine çeken dönemin Sivas Belediye Başkanı Temel Karamollaoğlu'nu dolaylı veya direkt olarak korumacı içerikli 6 haber dikkati

çekmektedir. Ayrıca olayın yıllarca aranan zanlısı olarak adı geçen Cafer Erçakmak'ın suçlu olmadığına yönelik bir haber de Milli Gazete'de yer almıştır.

Yaygın basın açısından incelenen üçüncü gazete olan Milliyet Gazetesi'nde ele alınan toplam 89 haberde ise; incelenen diğer iki gazetede sıklıkla kullanılan 'protesto' ve 'Tahrik' kelimeleri Milliyet Gazetesi'nde de dikkati çekmektedir. 'Protesto' kelimesi 5, 'Tahrik' kelimesi 4 kez kullanılmıştır. Bu kelimelere ek olarak olay, 2 başlıkta 'İsyan' olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca olay için 3 kez 'Katliam' denilmiştir. 5 haber başlığında da 'Şeriatçı vb' kelimeler kullanılmış, olayın sorumluluğunun yüklendiği bir kitleye dikkat çekilmiştir.

İncelenen tüm yaygın basın gazetelerde dikkati çeken önemli bir unsur da olay hakkında kesin ifadelerle fail belirtme eğilimidir. Bu da medyanın toplumu yönlendirme biçimine dikkat çeken bir örnek olmaktadır. Haberin okuyucusu aldığı bu bilgiler doğrultusunda olay hakkında bir karara varacaktır. Bu karar sürecinde de hangi gazeteden haberi okumuş ise kanaati de bu yönde olacak veya daha önce oluşmuş kanaatini destekleyecek ya da çürütecektir. Olayın etkilediği kitle hakkında herhangi bir görüşü olmayan kişilerin de doğru veya yanlış bir kanaat oluşturmalarına neden olacağı da, medyanın etki gücü dikkate alındığında oldukça büyük bir olasılıktır.

4.5.2. Yerel Basın Açısından Değerlendirme

Yerel basında incelenen gazetelerden Bizim Sivas Gazetesi ve Hürdoğan Gazetesi'nde ele alınan haberlerde dikkati çeken en önemli başlıklar olay öncesi yayımlanan başlıklardır. Bunlar içinde Bizim Sivas Gazetesi'nde 2 Temmuz günü yayımlanan "Müslüman mahallesinde salyangoz satılıyor" başlığı en dikkat çekici olanıdır. Bu başlığın içinde ise; Aziz Nesin'in Sivas'a gelişi kınanmış ve ne amaçla getirildiği sorgulanmıştır.

Öte yandan Hürdoğan Gazetesi'nde ' Sivaslı dikkatli ol tahriklere kapılma!' ve "Sivas'ta ne yapılmak isteniyor!" gibi başlıklar altında Sivas'ta bildirilerin dağıtıldığı

farklı şehirlerden küçük eylemler için Sivas'a gelindiğinin altı çizilip ve bu durumun nedeni sorgulanmaktadır. Ayrıca halk sakin olmaya davet edilmektedir. Bu haberlere bakıldığında 2 Temmuz'da meydana gelen Sivas Olayı öncesi yerel basının farklı yorum biçimiyle halkı uyandırmaya yönelik haberler yaptığı görülmektedir. Sivas Olayı meydana geldiği günden bu yana adından sıkça söz ettiren yerel basının dikkate değer bir etki gücü olduğu söylenebilir.

Öte yandan her iki gazetede de olay sonrası başlıklarda dikkati çeken kardeşliğe ve birliğe çağrı eğilimidir. Örneğin dil olarak Hürdoğan Gazetesine göre daha sert bir üslup benimseyen Bizim Sivas Gazetesi'nde olay sonrası yayımlanan toplam 38 haber içinde 14'ü; birliğe, beraberliğe, kardeşliğe, Alevi-Sünni arasında çatışma olmadığına dikkati çeken başlıklar ve içeriğe sahiptir. Hürdoğan Gazetesi'nde de birkaç başlık dışında genel anlamda olay sonrası Sivas'a yönelik oluşan tavra karşı bir duruş olduğu ve Sivas halkının ve Sivas'ın olay sonrası yaşadıkları sıkıntılara değinildiği dikkat çekmektedir.

Diğer bir dikkat çekici konu da Sivas'ta yayımlanan tüm gazetelerin 8 Temmuz tarihinde 'Sivaslı memleketine sahip çık!' denilerek ortak bir bildiri yayımlamaları ve bunu ilk sayfadan duyurmalarıdır. Söz konusu bildirinin içeriğinde de tahriklere kapılmamak gerektiğinden ve dayanışmadan söz edilmekte, '...gün birlik ve dayanışma günüdür' denilmektedir. Bu şekilde ortak bir bildiri yayımlanması, gazetelerin olayın etkisiyle sağduyulu olmaya yöneldikleri ve yeni bir olayın meydana gelmesinden de endişe ettiklerini ortaya koymaktadır.

Ayrıca bu durum bir savunma psikolojisinin getirisi olarak da yorumlanabilir. Özellikle de yaygın basında çıkan haberler ve olayın televizyonlarda görüntülerinin yayınlanması Sivas halkı ve Sivas üzerine ciddi anlamda bir baskı oluşturmuş, günlerce sokağa çıkma yasağının yanı sıra korku ve endişe içinde günler geçirmiştir. Bu da olayın yaşandığı şehrin halkına en yakın duran basın organı olan yerel gazetelerin hassasiyetlerinin artmasına neden olmuştur. Bu durum yerel basının daha subjektif bir yaklaşım sergilemesini de beraberinde getirmektedir.

4.6. 2009 Alevi Çalıştayı Hakkında Türk Yazılı Basını'nda Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi

3 Haziran 2009 -30 Ocak 2010 tarihleri arasında aşamalı olarak gerçekleştirilen ve kamuoyunda “Alevi Açılımı” olarak bilinen Alevi Çalıştayı, Alevilerin belli başlı sorun ve taleplerini demokrasi ve insan hakları temelinde yeniden ele alıp değerlendirme amacıyla gerçekleştirilmiştir.²⁵

Söz konusu Alevi Çalıştayı'nın basına yansımalarının yer aldığı kitapta Dönemin Devlet Bakanı Faruk Çelik, bu çalıştayların amacını ve kapsamını şu şekilde ifade etmiştir:²⁶

'Bu çalıştaylarda şimdiye değin farklı platformlarda görüş ve düşüncelerini ifade eden Alevilerin sorun ve taleplerinin belirlenip, bu çerçevede atılacak adımların net bir şekilde belirlenmesi hedeflenmiştir... Çalıştay üyelerinin Alevi kamuoyunun örgütsel çeşitliliği içinde ortaya çıkan parçalılığı yansıtması kadar, aynı şekilde sorunun çözümüne yönelik kuşatıcı dil ve önerileriyle de bilinmiş olmalarına özen gösterilmiştir... Bu bağlamda konunun içine Alevileri STK'ları, akademik ve siyasal çevreleri, gazetecileri ve ilahiyat çevrelerini de dahil etmek problemin çözüm noktalarını ülkenin ortak gündemi olarak belirlemek gerekmiştir...'

Bu Çalıştaylar kapsamında Alevi inançlı toplumunun yaşadığı sorunlar ve talepleri dile getirilmiş ve Alevi- Sünni çevrelerce önemli isimler bir araya gelmiş, bu konuları tartışmışlardır. Yapılan 7 Çalıştay da yerel ve yaygın basında da farklı yaklaşımlarla yer bulmuştur. Kimi zaman sert bir dille eleştirilen Çalıştay kimi zaman da olumlu karşılanmıştır.

²⁵ Basında Alevi Çalıştayı, T.C. Devlet Bakanlığı, Ankara,2010,s.7

²⁶ A.e.

Ancak alıştay sonucunda alınan kararların ve adı geçen konulara yönelik özümlemlerin hayata geçirilmesiyle ilgili tartışmalar halen, zaman zaman Türkiye'nin gündemine gelmektedir. Örneğın; alıştay sonucunda yukarıda değınılen 'Sivas Olayı'nın gerçekleştiğı mekân Madımak'a yönelik sorunlar da konuşulmuş, ortaya atılan bazı fikirlere rağmen bu çalıştaylarla net bir sonuca gidilememiştir. Bu konu Sivas'ta gerçekleşen 'Madımak alıştayı' ile yeniden gündeme getirilmiş ve Madımak Otelı Bilim ve Sanat Merkezine dnüştürölmüştür. Fakat bu durum Madımak'a yönelik tartışmaları sona erdirememiş ve talepleri tam karşılayamamıştır.

2009 Alevi alıştayı'nda tartışma konusu olan din dersi sorunu ise o dönemde farklı çözüm talepleriyle gündeme gelmiştir. Ancak Eylül 2011'de alıştay kararları doğrultusunda İlköğretim 4. sınıftan lise son sınıfa kadar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında Alevilik konusunun işleneceğı açıklanmış ve 2011-2012 müfredatına ilave edileceğı belirtilmiştir. Ancak bu da farklı tartışmaları beraberinde getirmiş, Alevilerin tümünü memnun eden bir sonuç olmamıştır.

alıştaylarda ele alınan diğerk birçok konu hakkında ise henüz beklentileri karşılayan bir çözüm oluşturulamamıştır.

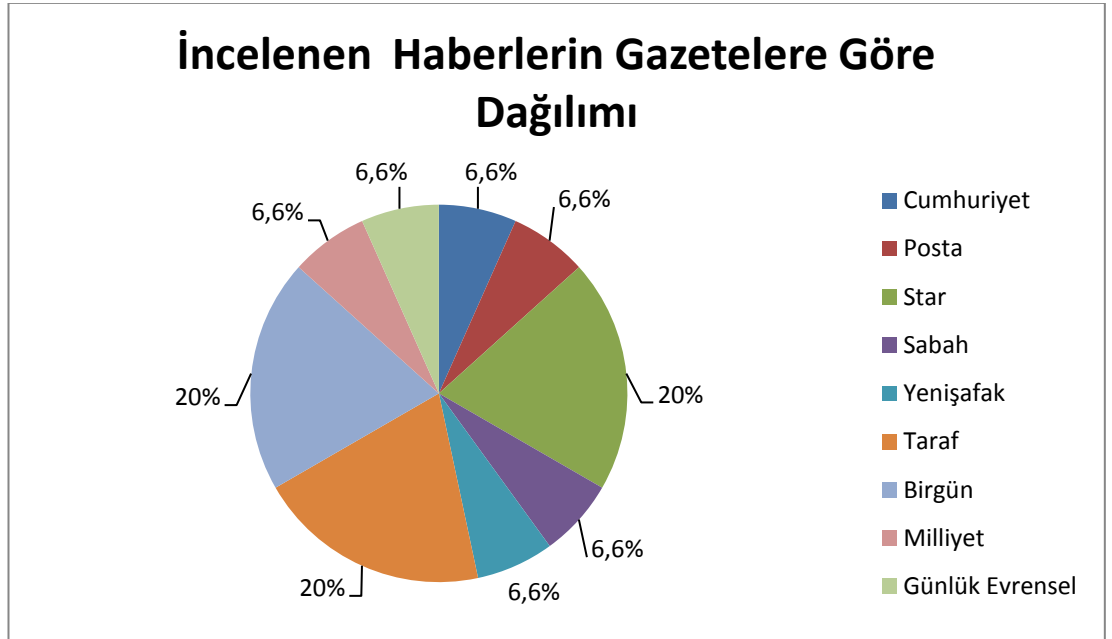
4.6.1. 2009 Alevi Çalıştayı Hakkında Türk Yazılı Basını'nda Çıkan Haberlerin Yaygın Basın Açısından Değerlendirilmesi

Bu çalışma kapsamında; Türkiye'de yayımlanan tüm yaygın basın gazetelerinde 03 Mayıs – 03 Haziran 2009 ve 31 Ocak-29 Şubat 2010 tarihleri arasında, 2009 Alevi Çalıştayı'nın öncesi ve sonrasını kapsayan haberler, içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir.

4.6.1.1.2009 Alevi Çalıştayı Öncesi Yaygın Basın'da Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında 2009 Alevi Çalıştayı öncesi, yaygın basında içerik analizi uygulamasına konu edilen 15 habere ilişkin bulgular alt başlıklar halinde şu şekilde açıklanabilir:

4.6.1.1.1.Araştırmaya konu olan 2009 Alevi Çalıştayı Öncesi Çıkan Haberlerin Yaygın Basında Gazetelere Göre Dağılımı

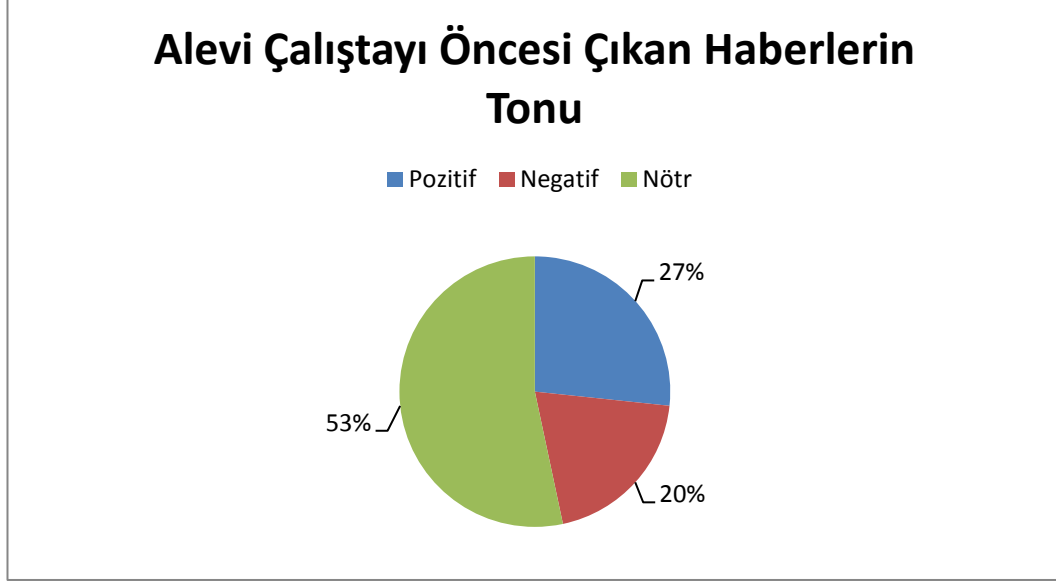

Tablo 37: 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Yaygın Basında Gazetelere Göre Dağılımı

Gazete Adı	Sayı	Yüzde
Cumhuriyet	1	6,6
Posta	1	6,6
Star	3	20
Sabah	1	6,6
Yenişafak	1	6,6
Taraf	3	20
Birgün	3	20
Milliyet	1	6,6
Günlük Evrensel	1	6,6
Toplam	15	100

03 Mayıs 2009– 03 Haziran 2009 tarihleri arasında, tüm yaygın basında 2009 Alevi Çalıştay'ını konu alan toplam 15 haber incelenmiştir. Bu haberler; % 6,6'lık oranla (1'er haber), Cumhuriyet, Posta, Sabah, Yenişafak, Milliyet ve Günlük Evrensel Gazetelerinde yer almıştır. %20'lik paylarla ise; Star, Taraf ve Birgün Gazetelerinde yayımlanmıştır. Diğer yaygın basın gazetelerinde Alevi Çalıştay hakkında herhangi bir haber yayımlanmamıştır.

4.6.1.1.2.Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Tonu

Tablo 38: Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Tonu

Tonu	Sayı	Yüzde
Pozitif	4	27
Negatif	3	20
Nötr	8	53
Toplam	15	100

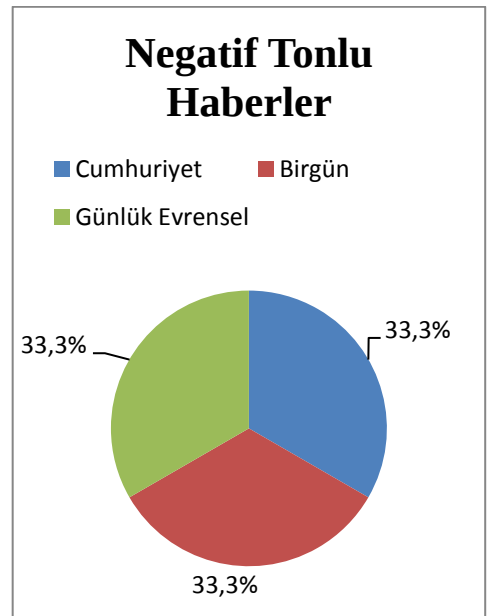
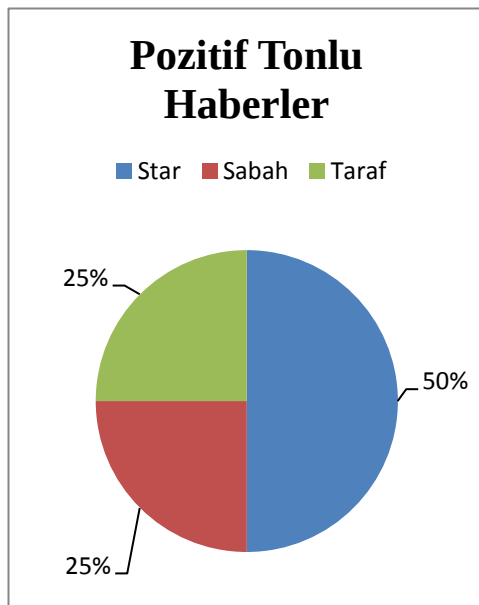
İncelenen 2009 Alevi Çalıştay'ı ile ilgili haberlerin tonu; Pozitif (olumlayan, kabul eden, doğrulayan, öven), negatif (olumsuzlayan, kabul etmeyen, reddeden) ve nötr olmak üzere üç ayrı şekilde değerlendirilmiştir.

03 Mayıs 2009– 03 Haziran 2009 tarihleri arasında, tüm yaygın basında 2009 Alevi Çalıştay'ını konu alan toplam 15 haberin tonunu gösteren Tablo-38'e göre; söz konusu haberlerin %27'si pozitif (4 haber), %20'si negatif (3 haber) ve %53'ü nötr (8 haber) tonlu vurguya sahiptir.

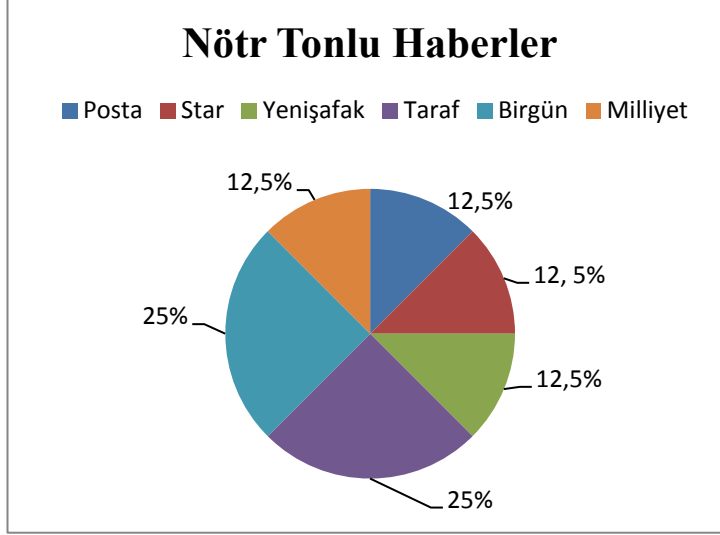
Tablo 39: Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Tonu (Gazetelere Göre Dağılımı)

Gazete Adı	Pozitif	Yüzde	Negatif	Yüzde	Nötr	Yüzde
Cumhuriyet	0	0	1	33,3	0	0
Posta	0	0	0	0	1	12,5
Star	2	50	0	0	1	12,5
Sabah	1	25	0	0	0	0
Yenişafak	0	0	0	0	1	12,5
Taraf	1	25	0	0	2	25
Birgün	0	0	1	33,3	2	25
Milliyet	0	0	0	0	1	12,5
Günlük Evrensel	0	9	1	33,3	0	0
Toplam	4	100	3	100	8	100

Pozitif tonlu toplam 4 haberin % 50'si Star Gazetesi'nde (2 haber), %25'lik oranla da (1'er haber) Sabah ve Taraf gazetelerinde yayınlanmıştır.

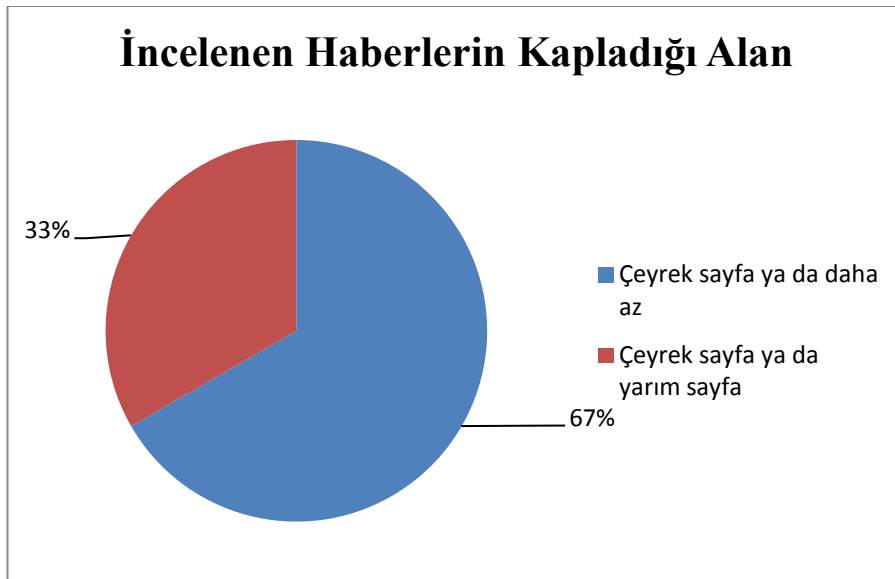

Negatif tonlu toplam 3 haber; %33'3lük oranla (1'er haber) Cumhuriyet, Birgün ve Günlük Evrensel Gazetelerinde yayınlanmıştır.

Nötr tonlu toplam 8 haber; %12,5'lik paylarla (1'er haber) Star, Milliyet, Yenişafak ve Posta gazetelerinde yer almıştır. %25'lik oranlarla da Taraf ve Birgün gazetelerinde (2'şer haber) yayınlanmıştır.

4.6.1.1.3.Araştırmaya Konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

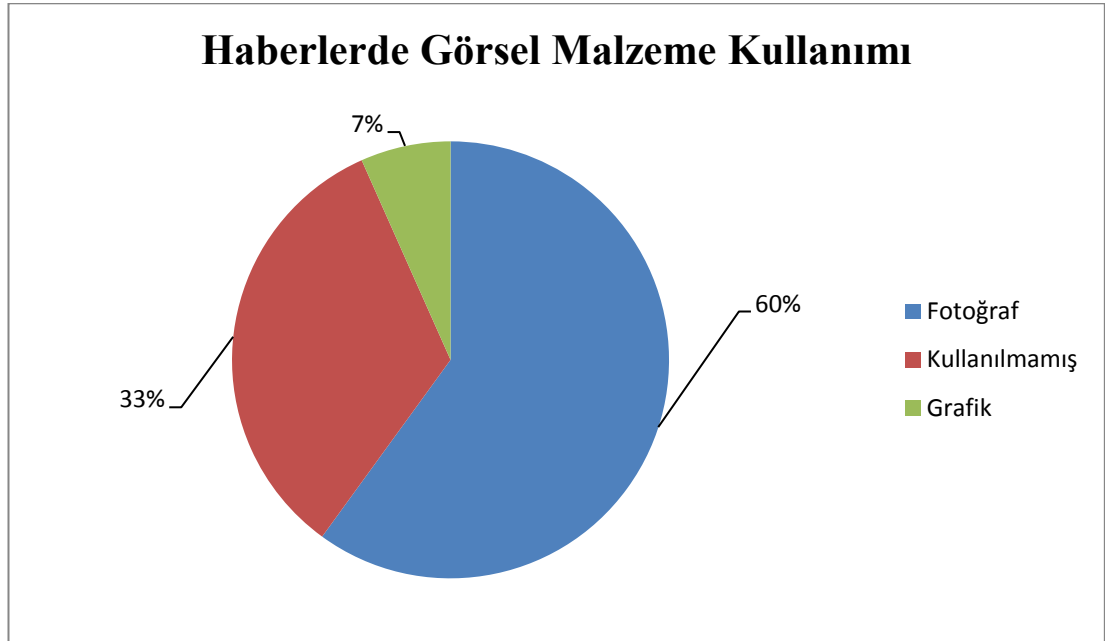

Tablo 40: Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

Metnin Alanı	Sayı	Yüzde
Çeyrek sayfa ya da daha az	10	67
Çeyrek sayfa ya da yarım sayfa	5	33

Yaygın Basında incelenen 2009 Alevi Çalıştay'ı öncesi yayımlanan haberlerin kapladığı alanlara bakıldığında haberlerin %67'sinin (10 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, %33'lük oranın ise (5 haber) çeyrek sayfa ya da yarım sayfalık bir alanı kapladığı görülmektedir.

4.6.1.1.4.Araştırmaya Konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Tablo 41:Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

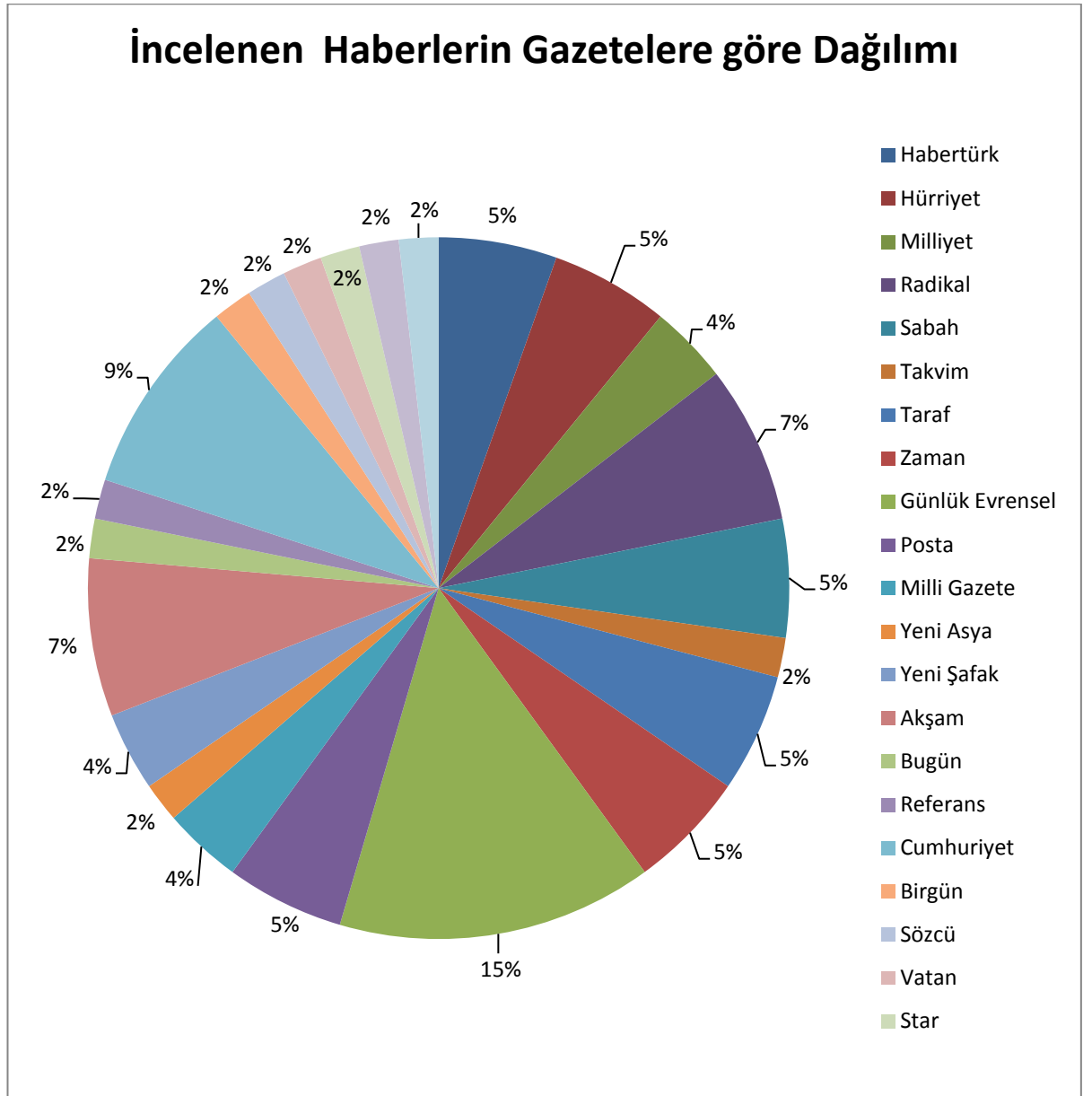
Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	Sayı	Yüzde
Fotoğraf	9	60
Grafik	1	7
Kullanılmamış	5	33

Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı öncesi yayımlanan haberlerde görsel malzeme kullanımına baktığımızda; haberlerin %60'ında (9 haber) fotoğraf ve %7'sinde (1 haber) grafik kullanılmıştır. %33'ünde ise (5 haber) herhangi bir görsel malzeme kullanılmamıştır.

4.6.1.2. 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Yaygın Basın'da Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında içerik analizi uygulamasına konu edilen 55 habere ilişkin bulgular alt başlıklar halinde şu şekilde açıklanabilir:

**4.6.1.2.1.Araştırmaya konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin
Yaygın Basında Gazetelere Göre Dağılımı**

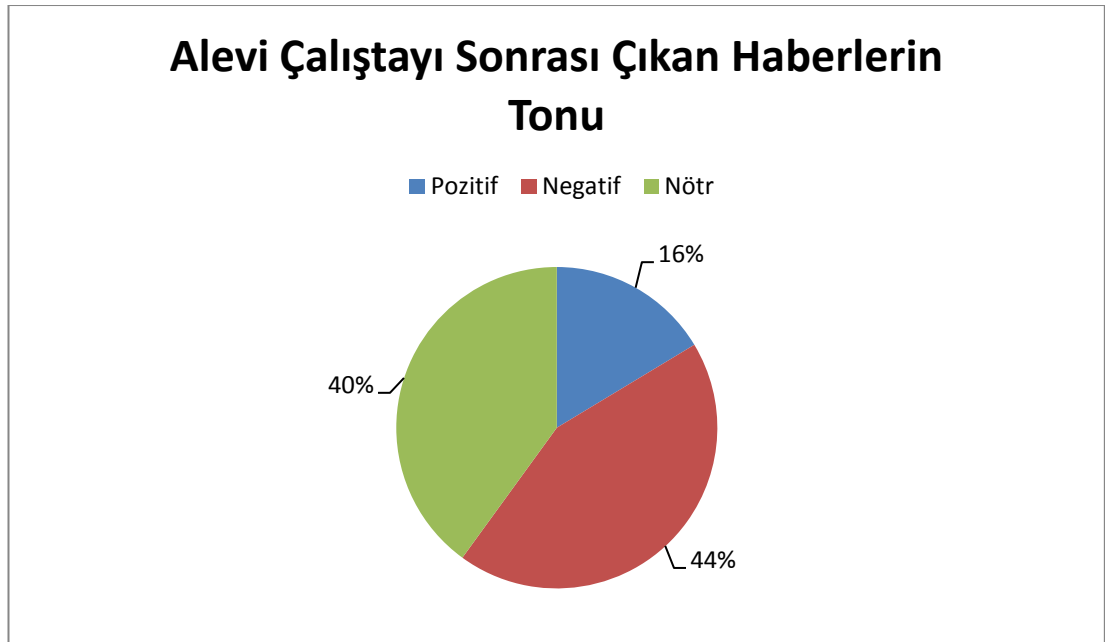

Tablo 42: 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Yaygın Basında Gazetelere Göre Dağılımı

Gazete Adı	Sayı	Yüzde
Habertürk	3	5
Hürriyet	3	5
Milliyet	2	4
Radikal	4	7
Sabah	3	5
Takvim	1	2
Taraf	3	5
Zaman	3	5
Günlük Evrensel	8	15
Posta	3	5
Milli Gazete	2	4
Yeni Asya	1	2
Yeni Şafak	2	4
Akşam	4	7
Bugün	1	2
Referans	1	2
Cumhuriyet	5	9
Birgün	1	2
Sözcü	1	2
Vatan	1	2
Star	1	2
Türkiye	1	2
Önce Vatan	1	2
Toplam	55	100

31 Ocak 2009– 29 Şubat 2010 tarihleri arasında, tüm yaygın basında 2009 Alevi Çalıştayı sonrasını konu alan toplam 55 haber incelenmiştir. Bu haberler; % 2'lık oranlarla (1'er haber), Takvim, Yeni Asya, Bugün, Referans, Birgün, Sözcü, Vatan Star, Türkiye ve Önce Vatan Gazetelerinde yer almıştır. %4'lük paylarla (2'şer haber) ise; Milliyet, Milli Gazete ve Yeni şafak Gazetelerinde, %5'lik oranlarla (3'er haber) da; Habertürk, Hürriyet, Sabah, Taraf, Zaman ve Posta Gazetelerinde yayınlanmıştır. Radikal ve Akşam Gazeteleri ise %7'lik paylarla (4 haber) 2009 Alevi Çalıştayı sonrasına yönelik haberlere yer verdikleri görülmektedir. %9'luk oranla (5 haber) Cumhuriyet Gazetesinde diğer gazetelere göre daha yüksek bir oranla yer verildiği görülmektedir. Ancak %15'lik payla Günlük Evrensel Gazetesi'nin 2009 Alevi Çalıştayı sonrasına yönelik en çok haberin yayımlandığı gazete olduğu görülmektedir.

4.6.1.2.2.Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştayı'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu

Tablo 43: Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu

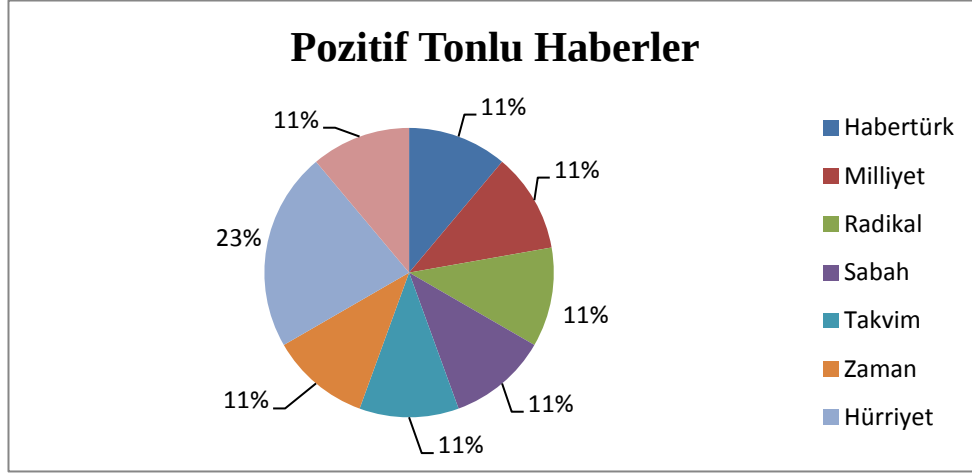
Tonu	Sayı	Yüzde
Pozitif	9	16
Negatif	24	44
Nötr	22	40
Toplam	55	100

İncelenen 2009 Alevi Çalıştay'ı sonrası haberlerin tonu; Pozitif (olumlayan, kabul eden, doğrulayan, öven), negatif (olumsuzlayan, kabul etmeyen, reddeden) ve nötr olmak üzere üç ayrı şekilde değerlendirilmiştir.

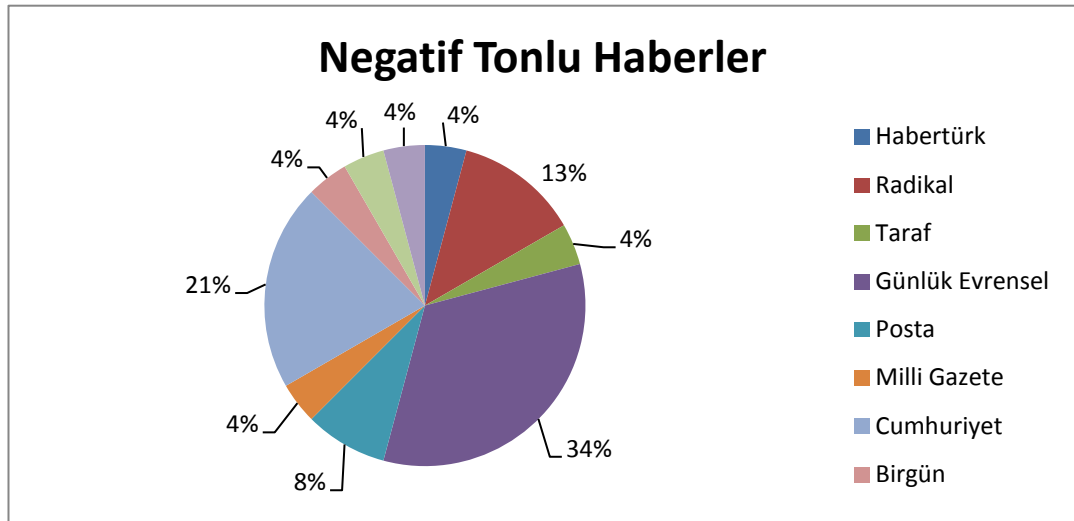
31 Ocak 2009– 29 Şubat 2009 tarihleri arasında, tüm yaygın basında 2009 Alevi Çalıştay'ını konu alan toplam 55 haberin tonunu gösteren Tablo-43'e göre; söz konusu haberlerin %16'sı pozitif (9 haber), %44'ü negatif (24 haber) ve %40'ı nötr (22 haber) tonlu vurguya sahiptir.

**Tablo 44: Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu
(Gazetelere Göre Dağılımı)**

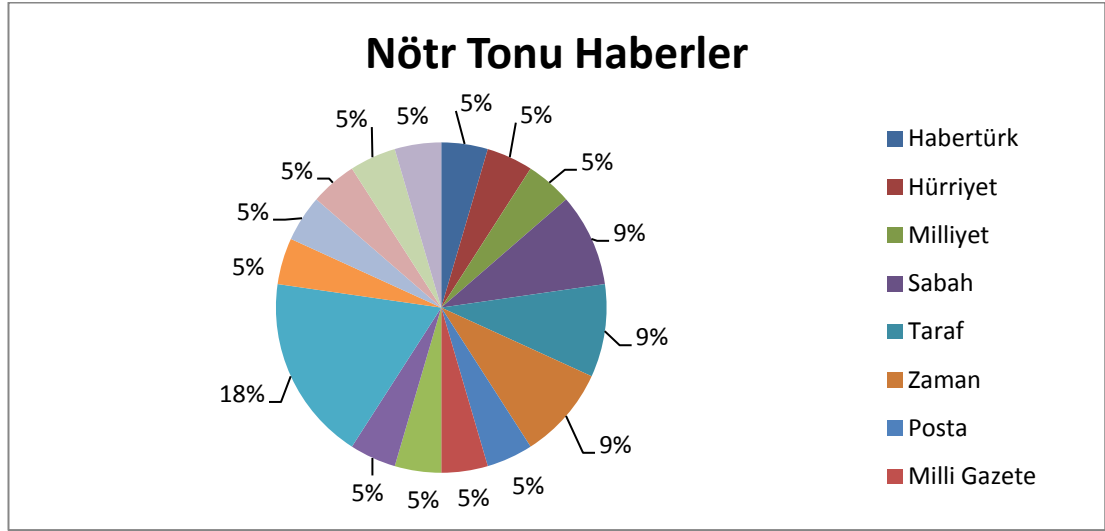
Gazete Adı	Pozitif	Yüzde	Negatif	Yüzde	Nötr	Yüzde
Habertürk	1	11	1	4	1	5
Hürriyet	2	23	0	0	1	5
Milliyet	1	11	0	0	1	5
Radikal	1	11	3	13	0	0
Sabah	1	11	0	0	2	9
Takvim	1	11	0	0	0	0
Taraf	0	0	1	4	2	9
Zaman	1	11	0	0	2	9
Günlük Evrensel	0	0	8	34	0	0
Posta	0	0	2	8	1	5
Milli Gazete	0	0	1	4	1	5
Yeni Asya	0	0	0	0	1	5
Yeni Şafak	1	11	0	0	1	5
Akşam	0	0	0	0	4	18
Bugün	0	0	0	0	1	5
Referans	0	0	0	0	1	5
Cumhuriyet	0	0	5	21	0	0
Birgün	0	0	1	4	0	0
Sözcü	0	0	1	4	0	0
Vatan	0	0	1	4	0	0
Star	0	0	0	0	1	5
Türkiye	0	0	0	0	1	5
Önce Vatan	0	0	0	0	1	5
Toplam	9	100	24	100	22	100

Pozitif tonlu toplam 9 haberin % 23'ü Hürriyet Gazetesi'nde (2 haber), %11'lik oranlarla da (1'er haber) Habertürk, Milliyet, Radikal, Sabah, Takvim, Zaman ve Yenişafak gazetelerinde yayınlanmıştır.

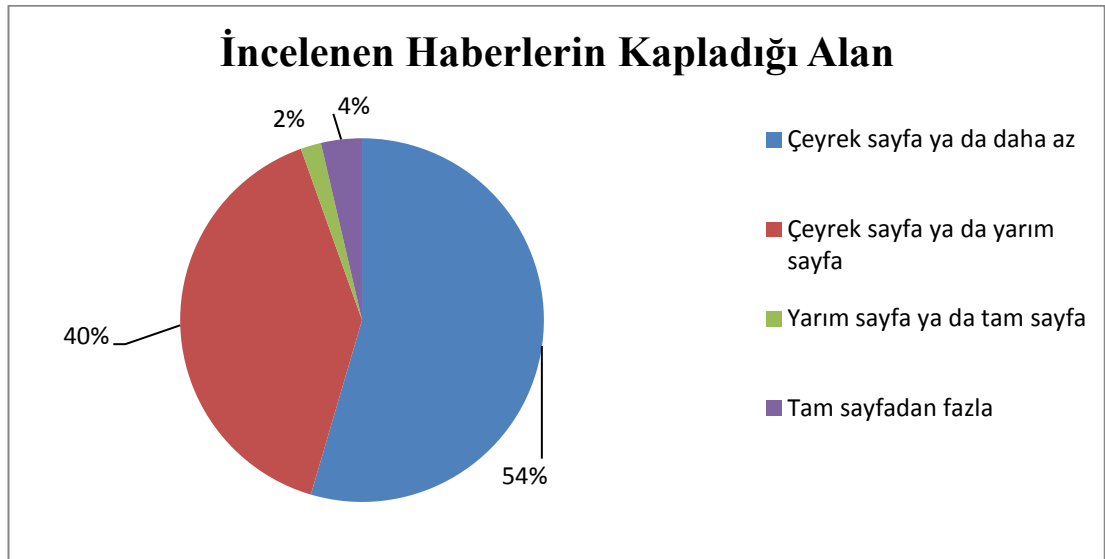

Negatif tonlu toplam 24 haber; %4'lük paylarla (1'er haber) Habertürk, Taraf, Milli Gazete, Birgün, Sözcü ve Vatan Gazetelerinde yer almıştır. %8'lik oranla (2 haber) Posta, %13'lük oranla (3 haber) Radikal ve 21'lik oranla da (5 haber) Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanmıştır. %34'lük ve en yüksek oranla (8 haber) Günlük Evrensel Gazetesinde yer almıştır.

Nötr tonlu toplam 22 haber; %5'lik paylarla (1'er haber) Habertürk,,Hürriyet Milliyet, Yenişafak, Posta, Milli Gazet, Yeni Asya, Bugün, Referans, Star, Türkiye ve Önce Vatan Gazetelerinde yer almıştır. %9'luk oranlarla da Taraf, Sabah, Zaman Gazetelerinde (2'şer haber) yayınlanmıştır. %18'lik en yüksek oranla (4 haber) Akşam Gazetesi'nde yer almıştır.

4.6.1.2.3.Araştırmaya Konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

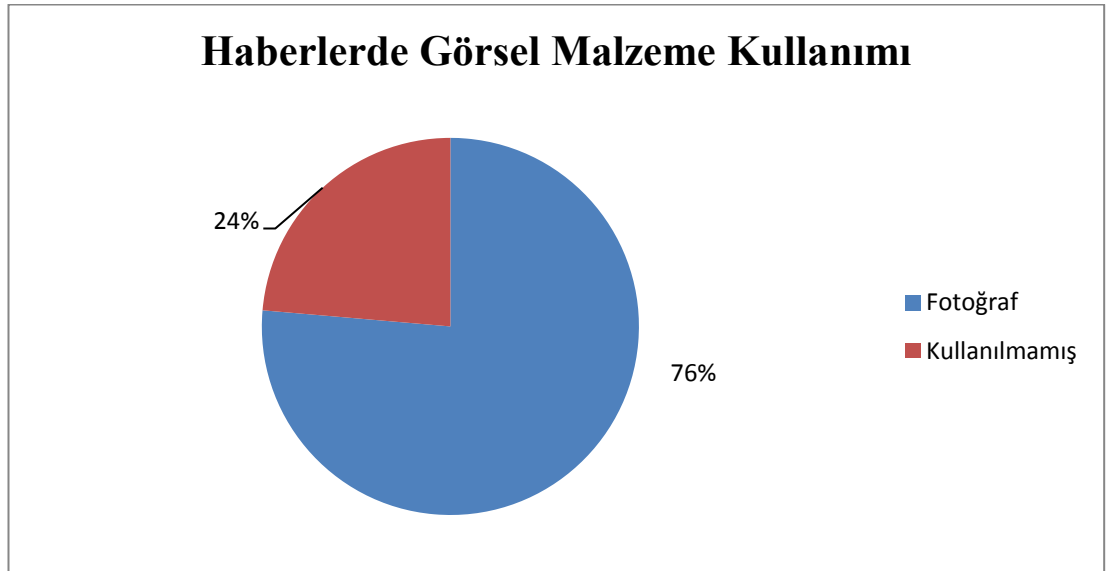

Tablo 45: Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

Metnin Alanı	Sayı	Yüzde
Çeyrek sayfa ya da daha az	30	54
Çeyrek sayfa ya da yarım sayfa	22	40
Yarım sayfa ya da tam sayfa	1	2
Tam sayfadan fazla	2	4

Yaygın Basında incelenen 2009 Alevi Çalıştay'ı sonrası yayımlanan haberlerin kapladığı alanlara bakıldığında haberlerin % 54'ünün (30 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, %40'lık oranın ise (22 haber) çeyrek sayfa ya da yarım sayfalık bir alanı kapladığı görülmektedir. %4'lük oranda haberin ise, (2 haber) tam sayfadan fazla alanı kapladığı ve %2'lik oranda da yarım sayfa ya da tam sayfalık bir alanı kapladığı görülmektedir.

4.6.1.2.4.Araştırmaya Konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Tablo 46: Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	Sayı	Yüzde
Fotoğraf	42	76
Kullanılmamış	13	24

Yaygın Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı sonrası yayımlanan haberlerde görsel malzeme kullanımına bakıldığında; haberlerin %76'sında (42 haber) fotoğraf ve %24'ünde (13 haber) ise herhangi bir görsel malzeme kullanılmamıştır.

4.6.2. 2009 Alevi Çalıştay Hakkında Türk Yazılı Basını'nda Çıkan Haberlerin Yerel Basın Açısından Değerlendirilmesi

Bu çalışma kapsamında; Türkiye'de yayımlanan tüm yerel basın gazetelerinde 03 Mayıs – 03 Haziran 2009 ve 31 Ocak-29 Şubat 2010 tarihleri arasında, 2009 Alevi Çalıştay'ının öncesi ve sonrasını kapsayan haberler, içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir.

4.6.2.1.2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Yerel Basın'da Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi

03 Mayıs 2009– 03 Haziran 2009 tarihleri arasında, tüm yerel basında 2009 Alevi Çalıştay'ını konu alan toplam 3 haber tespit edilmiştir. Söz konusu haberlerin yer aldığı gazeteler ve incelenen konular aşağıdaki gibidir:

Tablo 47:Yerel Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin İncelenmesi

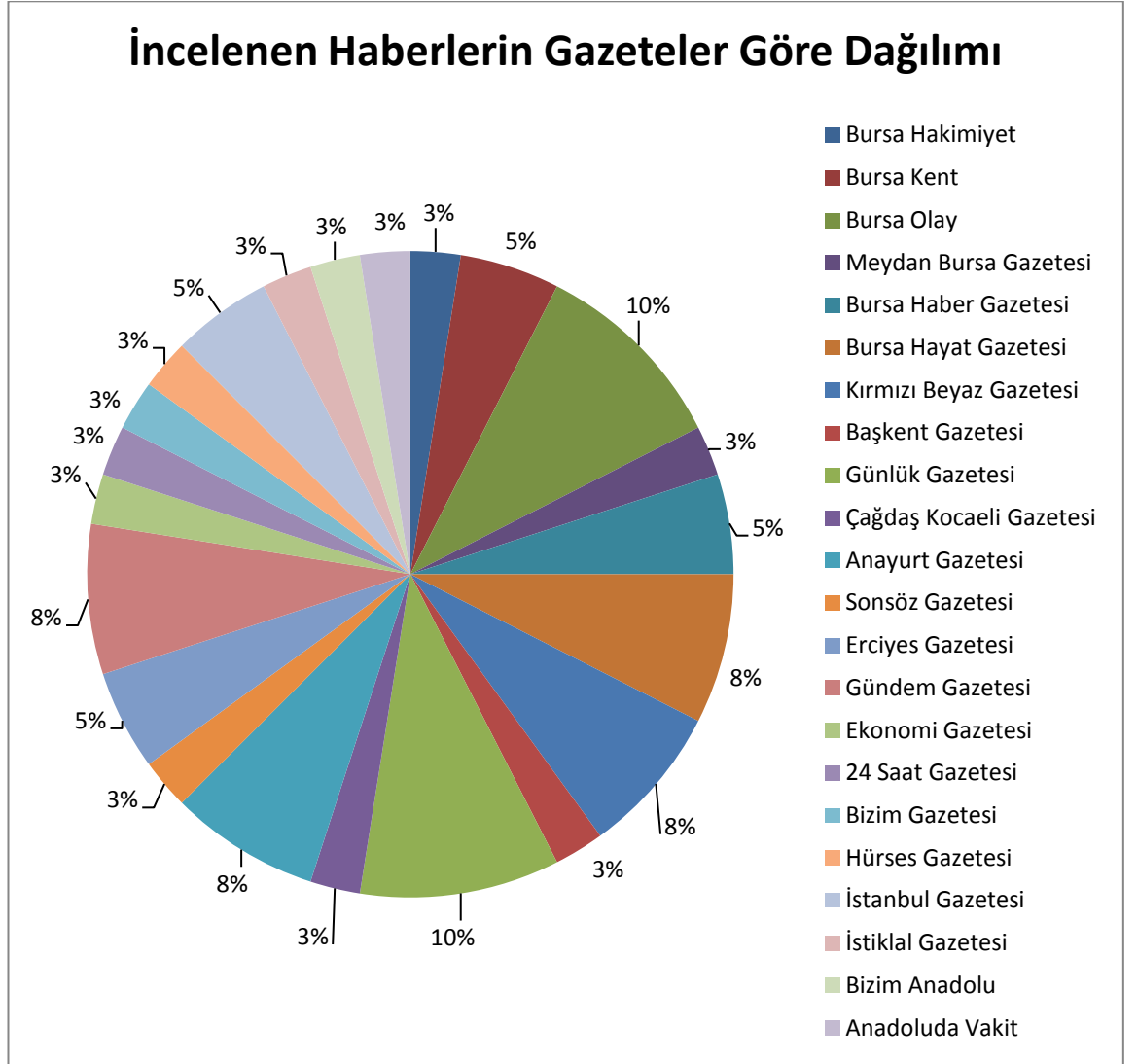
Gazetenin Adı	Haber sayısı	Haberin tonu	Haberin Kapladığı alan	Görsel Malzeme Kullanımı
Anayurt Gazetesi	1	Nötr	Çeyrek sayfa ya da daha az	Kullanılmamış
Bursa Olay Gazetesi	1	Nötr	Çeyrek sayfa ya da daha az	Fotoğraf
Bursa Hakimiyet Gazetesi	1	Nötr	Çeyrek sayfa ya da daha az	Fotoğraf

Yukarıdaki tabloya göre; 2009 Alevi Çalıştay'ı öncesi çıkan 3 haberin tümü nötr tonludur ve çeyrek sayfa ya da daha az alanı kaplamaktadırlar. Görsel malzeme açısından ele alındığında ise; Anayurt Gazetesi dışındaki diğer iki gazetede fotoğraf kullanılmıştır. 03 Mayıs 2009– 03 Haziran 2009 tarihleri arasında yukarıda adı geçen gazetelerde sadece birer tane haber yayımlamış ve başka herhangi bir yerel gazetede Alevi Çalıştay'ı hakkında haber yer almamıştır.

4.6.2.2. 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Yerel Basın'da Çıkan Haberlerin Değerlendirilmesi

31 Ocak 2009– 29 Şubat 2010 tarihleri arasında, tüm yerel basında 2009 Alevi Çalıştay'ını konu alan toplam 40 haber tespit edilmiştir. Söz konusu haberlerin yer aldığı gazeteler ve incelenen konular aşağıdaki gibidir:

4.6.2.2.1.Araştırmaya konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Yerel Basında Gazetelere Göre Dağılımı

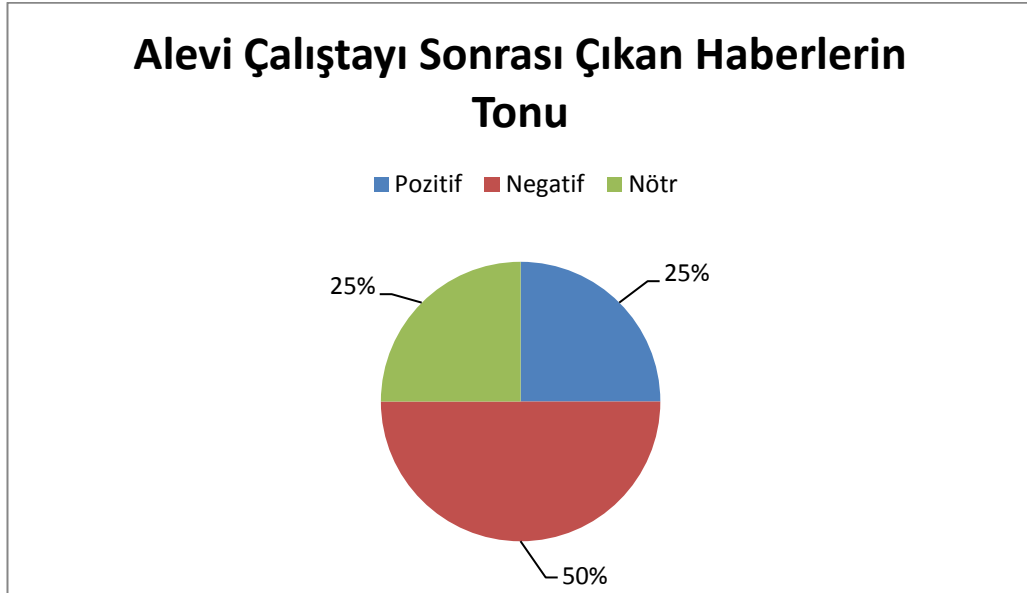
Tablo 48: 2009 Alevi Çalıştay'ı Öncesi Çıkan Haberlerin Yaygın Basında Gazetelere Göre Dağılımı

Gazete Adı	Sayı	Yüzde
Bursa Hakimiyet	1	3
Bursa Kent	2	5
Bursa Olay	4	10
Meydan Bursa	1	3
Bursa Haber	2	5
Bursa Hayat	3	8
Kırmızı Beyaz	3	8
Başkent	1	3
Günlük	4	10
Çağdaş Kocaeli	1	3
Anayurt	3	8
Sonsöz	1	3
Erciyes	2	5
Gündem	3	8
Ekonomi	1	3
24 Saat	1	3
Bizim	1	3
Hürses	1	3
İstanbul	2	5
İstiklal	1	3
Bizim Anadolu	1	3
Anadoluda Vakit	1	3
Toplam	40	100

31 Ocak 2009– 29 Şubat 2010 tarihleri arasında, tüm yerel basında 2009 Alevi Çalıştay'ı sonrasını konu alan toplam 40 haber incelenmiştir. Bu haberler; % 3'lük oranlarla (1'er haber), Anadolu'da Vakit, Bizim Anadolu, İstiklal, Bursa Hâkimiyet,

Meydan Bursa, Başkent Çağdaş Kocaeli, Sonsöz, Ekonomi, 24 Saat, Bizim ve Hürses Gazetelerinde yer almıştır. %5'lik paylarla (2'şer haber) ise; Bursa Kent, Bursa Haber, Erciyes ve İstanbul Gazetelerinde, %8 'lik oranlarla da (3'er haber); Bursa Hayat, Kırmızı Beyaz, Anayurt ve Gündem Gazetelerinde yayımlanmıştır. 10'luk paylarla (4'er haber) Bursa Olay ve Günlük Gazetesi 2009 Alevi Çalıştayı sonrasına yönelik en çok haberin yayımlandığı yerel gazete olmuştur.

4.6.2.2.2.Yerel Basında 2009 Alevi Çalıştayı Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu

Tablo 49: Yerel Basında 2009 Alevi Çalıştayı Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu

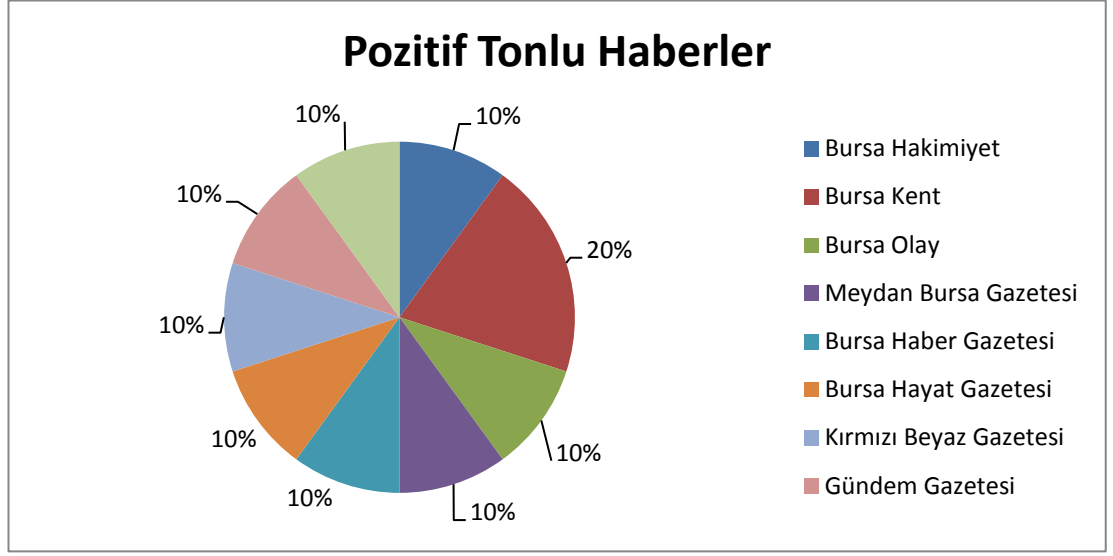
Tonu	Sayı	Yüzde
Pozitif	10	25
Negatif	20	50
Nötr	10	25
Toplam	40	100

İncelenen 2009 Alevi Çalıştayı sonrasına ait toplam 40 haberin tonu; Pozitif (olumlayan, kabul eden, doğrulayan, öven), negatif (olumsuzlayan, kabul etmeyen, reddeden) ve nötr olmak üzere üç ayrı şekilde değerlendirilmiştir.

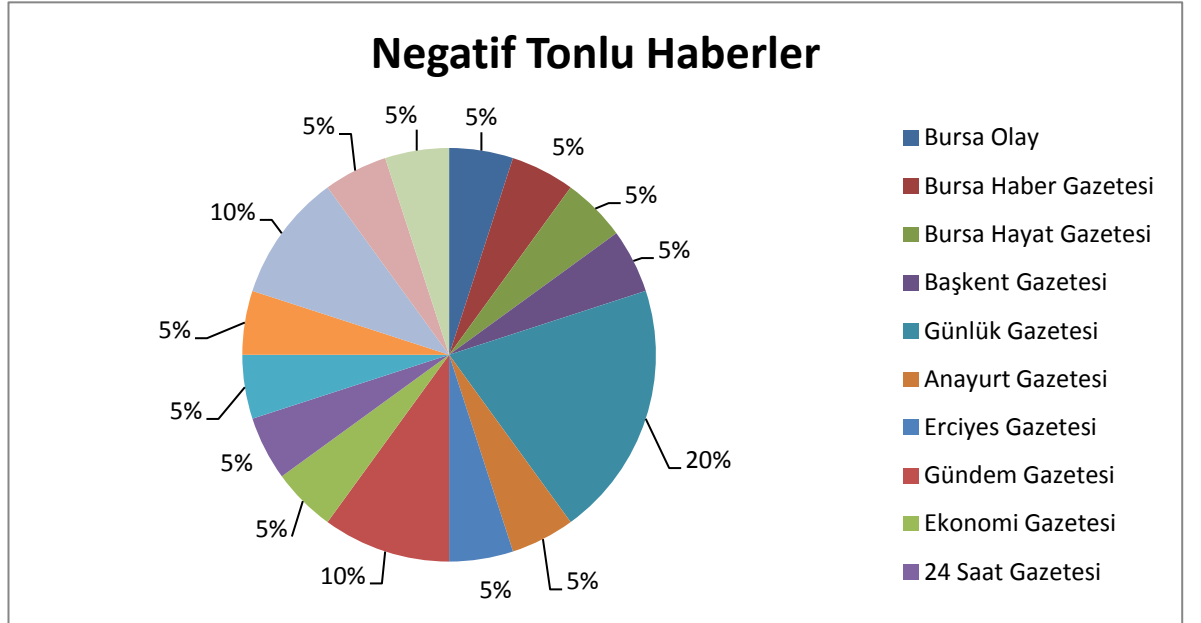
31 Ocak 2009– 29 Şubat 2009 tarihleri arasında, tüm yerel basında 2009 Alevi Çalıştayı'nı konu alan toplam 40 haberin tonunu gösteren Tablo-49'a göre; söz konusu haberler %25'lik paylarla pozitif ve nötr (10'ar haber), %50'lik payla da negatif (20 haber) tonlu vurguya sahiptir.

**Tablo 50: Yerel Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Tonu
(Gazetelere Göre Dağılımı)**

Gazete Adı	Pozitif	Yüzde	Negatif	Yüzde	Nötr	Yüzde
Bursa Hakimiyet	1	10	0	0	0	0
Bursa Kent	2	20	0	0	0	0
Bursa Olay	1	10	1	5	2	20
Meydan Bursa	1	10	0	0	0	0
Bursa Haber	1	10	1	5	0	0
Bursa Hayat	1	10	1	5	1	10
Kırmızı Beyaz	1	10	0	0	2	20
Başkent	0	0	1	5	0	0
Günlük	0	0	4	20	0	0
Çağdaş Kocaeli	0	0	0	0	1	10
Anayurt	0	0	1	5	2	20
Sonsöz	0	0	0	0	1	10
Erciyes	0	0	1	5	1	10
Gündem	1	10	2	10	0	0
Ekonomi	0	0	1	5	0	0
24 Saat	0	0	1	5	0	0
Bizim	0	0	1	5	0	0
Hürses	0	0	1	5	0	0
İstanbul	0	0	2	10	0	0
İstiklal	1	10	0	0	0	0
Bizim Anadolu	0	0	1	5	0	0
Anadoluda Vakit	0	0	1	5	0	0
Toplam	10	100	20	100	10	100

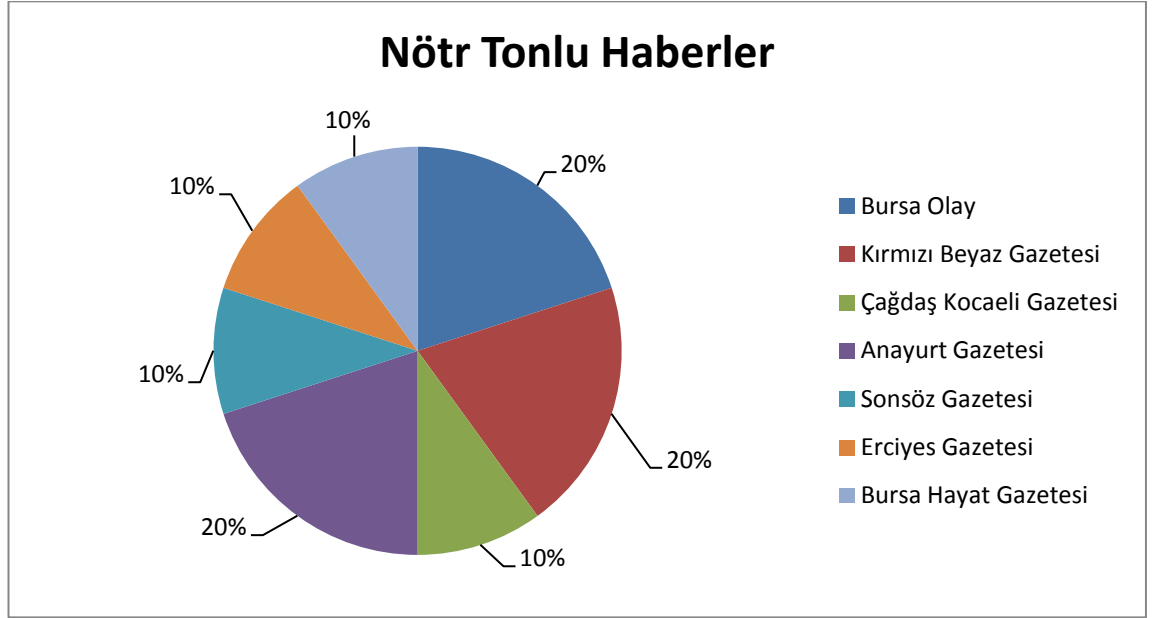

Pozitif tonlu toplam 10 haberin % 20'si Bursa Kent Gazetesi'nde (2 haber), %10'luk oranlarla da (1'er haber) Bursa Hakimiyet, Bursa Olay, Meydan Bursa, Bursa Haber, Bursa Hayat, Kırmızı Beyaz, Gündem ve İstiklal gazetelerinde yayınlanmıştır.

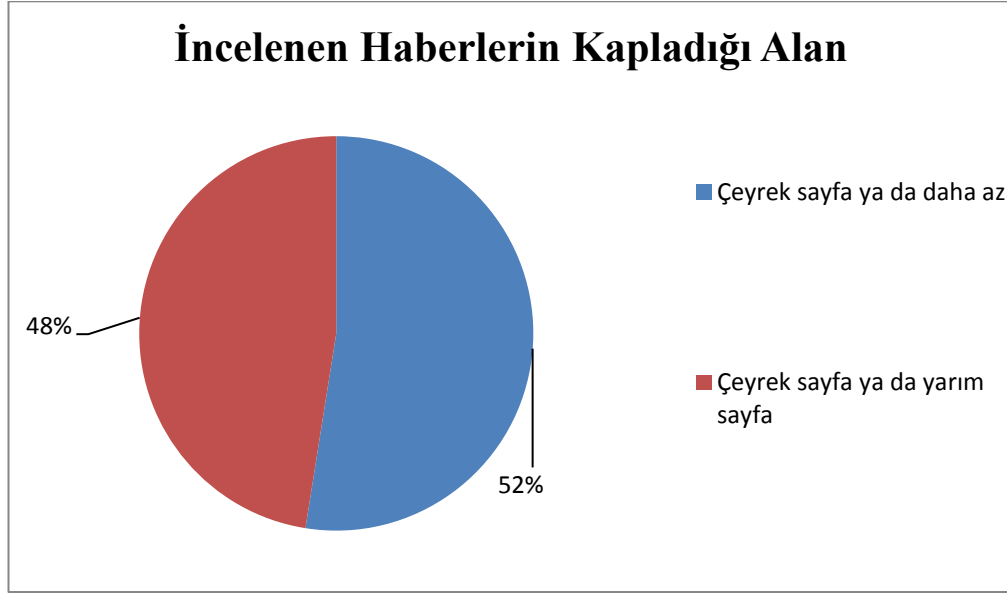
Negatif tonlu toplam 20 haber; %5'lik paylarla (1'er haber) Bursa Olay, Bursa Haber, Bursa Hayat, Başkent, Anayurt, Erciyes, Ekonomi, 24 Saat, Bizim, Hürses, Bizim Anadolu ve Anadoluda Vakit Gazetelerinde yer almıştır. %10'luk oranlarla (2 haber)

İstanbul ve Gündem Gazetelerinde, ve %20'lik oranla da (4 haber) Günlük Gazetesinde yer almıştır.

Nötr tonlu toplam 10 haber; %10'luk paylarla (1'er haber) Çağdaş Kocaeli, Sonsöz, Erciyes ve Bursa Hayat Gazetelerinde yer almıştır. %20'lik oranlarla da Kırmızı Beyaz, Anayurt ve Bursa Olay Gazetelerinde (2'şer haber) yayımlanmıştır.

4.6.2.2.3.Araştırmaya Konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

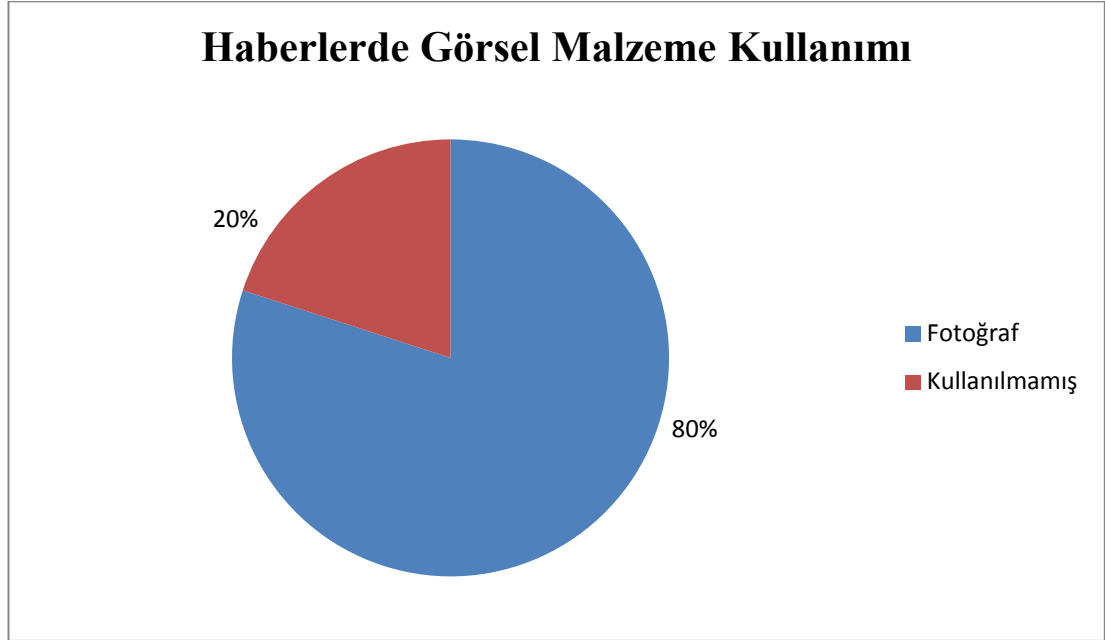

Tablo 51: Yerel Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerin Kapladığı Alan

Metnin Alanı	Sayı	Yüzde
Çeyrek sayfa ya da daha az	21	52
Çeyrek sayfa ya da yarım sayfa	19	48

Yerel Basında incelenen 2009 Alevi Çalıştay'ı sonrası yayımlanan haberlerin kapladığı alanlara bakıldığında haberlerin % 52'sinin (21 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, %48'lik oranın ise (19 haber) çeyrek sayfa ya da yarım sayfalık bir alanı kapladığı görülmektedir.

4.6.2.2.4.Araştırmaya Konu olan 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Tablo 51: Yerel Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı Sonrası Çıkan Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı

Haberlerde Görsel Malzeme Kullanımı	Sayı	Yüzde
Fotoğraf	32	80
Kullanılmamış	8	20

Yerel Basında 2009 Alevi Çalıştay'ı sonrası yayımlanan haberlerde görsel malzeme kullanımına baktığımızda; haberlerin %80'inde (32 haber) fotoğraf kullanılmış olduğu görülmektedir. %20'sinde (8 haber) ise herhangi bir görsel malzeme kullanılmamıştır.

SONUÇ

Medyanın etki gücü ve toplumu yönlendirme kabiliyeti günümüzde daha da belirgin hale gelmiş bu da beraberinde medya ve haber verme işlevine yönelik tartışmaları getirmiştir. Sadece haber ve enformasyon değil, aynı zamanda fikirleri, değerleri, hatta tarihi konuların aktarımını yapan medya toplum mühendisliğine soyunurken bunu ne şekilde, hangi kanallar ve kaynaklar aracılığıyla yaptığı oldukça önemli bir konu olmaktadır. Özellikle de topluma ulaşan bilgilerin ele alınış biçiminin kişiler tarafından algılanma şekline önemli ölçüde etki etmesi ve kişilerin bir konu hakkında yargılarının oluşmasına neden olması başta mesleki etik olmak üzere medyanın toplumsal sorumluluğunu gündeme getirmektedir. Medyanın aynı zamanda bir işletme olması ve ticari kaygılarının verdiği enformasyona da yansımaları bu sorumluluğuna etki etse de, asıl sorun her medya kurumunun kendi görüşleri, fikirleri doğrultusunda toplumu yönlendirme endişesidir. Çünkü bir yandan toplumu şekillendirirken bir yandan bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde toplumun yararına olan konulara değinmekten kaçınmakta ve de toplumun bazı hassasiyetlerine zarar verebilmektedir.

Bu noktada karşımıza etik sorunlar ve hukuki sınırlılıklar çıkmaktadır. Fakat bu konular da yarının tarihi olan haberin kavramı olarak insanoğlunun gündemine girdiği günden beri kendi tarihsel koşulları içinde hep tartışılmış ancak her ne kadar bazı ilkeler oluşturulmuşsa da yeterli ölçüde evrensel bir doğruluğa ulaşılamamıştır. Bu bağlamda bu çalışmada, ilk olarak haber olgusunun ne olduğuna, kaynaklarına, bir haber oluşturulurken geçtiği aşamalara ve haberin değerine değinilmiştir. Çünkü medyanın söz konusu etkisi bu aşamalardan geçen haberle ortaya çıkmaktadır. Haberin doğru kaynaktan beslenerek topluma ulaştırmasına da dikkat çekilmiş ve basının haberin işlevinin kitleler üzerine etkisi ve toplumsallaşmada oynadığı role değinilmiştir.

Öte yandan haberi oluştururken karşımıza çıkan ve dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan biri olan etik, kavramsal olarak açıklandıktan sonra ahlak ile

ilişkinine değinilmiştir. Medyanın dördüncü kuvvet olmasından yola çıkılarak, bu anlamda karşılaşılan sorunlar, medya ve yazılı basın açısından etik konusu irdelenerek bu yönde geçmişten günümüze geldiği noktaya vurgu yapılmıştır. Ayrıca mevcut etik sorunlara çözüm oluşturmak amacıyla ortaya koyulan yasalar, ahlak kuralları, meslek kurallarının varlığına atıfta bulunularak Türkiye'deki basın meslek ilkeleri sırasıyla belirtilmiştir.

Medya mensuplarının içinde bulundukları sosyo- ekonomik ve siyasal ortamdan etkilenecek ortaya çıkardıkları haber, onların topluma karşı sorumluluklarını da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda medyanın topluma yönelik görev sorumlulukları hakkında ortaya çıkmış olan görüşlere değinilmiş, basının toplumsal sorumluluğunun ilk olarak ne zaman ve hangi koşullarda ortaya çıktığı belirtilerek bu yöndeki tartışmalara ve araştırmalara yer verilmiştir.

Medyanın haber verme işlevi evrensel anlamda tartışılabilir ve farklı teoriler oluşturulabilir ancak burada dikkati çekilmesi gereken önemli bir etken de her toplumun kendi koşulları çerçevesinde basından etkilenme oranının farklılaşmasıdır. Her ülkede farklı medya kuruluşları mevcut olduğu gibi, bunların haberi iletme şekilleri de birbirinden farklı olmaktadır. Elbette seslendikleri kitle de birbirinden oldukça büyük farklılıklar göstermektedir. Okuyan, araştıran ve sorgulayan bir topluma haber verme ile aldığı habere hiçbir yorum getirmeden olduğu gibi kabullenme potansiyeline sahip olan bir topluma yönelik haber yapma açısından ciddi farklılık söz konusudur. Bu farklılıkları göz önünde bulundurarak kitle ile iletişime geçen medya sorgulamaya açık olmayan bir toplumda yönlendirme ve güdüleme işlevini çok daha kolay bir biçimde gerçekleştirebilmektedir.

Özellikle de Türkiye gibi gündemi çok hızlı değişen ülkelerde medyanın güdülemesi ve dilediği konuyu hızlı ve sorgulamaya fırsat vermeden iletmesi mümkün olabilmektedir. Burada hızlı gündem değişimi ayrı bir soruna dikkati çekmektedir. Çünkü sorgulayan bir toplum dahi bu hızlı değişime ayak uydurup karşılaştığı enformasyonu doğru ve akılcı bir biçimde değerlendirme fırsatı bulamayabilmektedir.

Öte yandan toplumun yönlendirilmesi açısından medyayı oluşturan güçlerin kendi çıkarları da burada göz önünde bulundurulması gereken diğer önemli bir etkidir. Medya sonuç olarak bir işletme olması nedeniyle; gündem belirleme ve toplumu belli konulara kanallı etme gücünü, sermaye gücüne katkıda bulunacak ve kendi çıkarlarına hizmet edecek kurum veya kişilere hatta devlet erklerinin yararına kullanabilmektedir.

Burada gücün diğer bir deyişle sermayenin kimin elinde bulunduğı en önemli kriterdir. Çünkü güce sahip taraf azınlıkta dahi olsa çoğunluğu, medya gücüyle istediğı gibi yönlendirebilir veya yok sayabilir. Bu konunun karşımıza çıkardığı sorun da yine etik olmaktadır. Çıkarları doğrultusunda haberi ileten medya kuruluşu, toplumu aydınlatma ve bilgilendirme işlevini yerine getirirken, elindeki bilgi fenerini istediğı tarafa çevirebilmekte o kısmı aydınlığa kavuşturmakta ve gazetecilikte en önemli konu olan tarafsızlığı hiçe sayabilmektedir. Burada yine belirtilmesi gereken bir husus da bir medya kuruluşunda çalışanın bu işlevler sırasında sahip olduğı bireysel sorumluluk ve çıkarlardır. Çünkü çıkar yalnızca kuruluşu değil kuruluş içinde çalışanı da etkilemekte ve aynı zamanda bir çalışan olan gazetecinin yaptığı haberin içeriğini de etkilemektedir.

Gerek görsel-işitsel gerekse yazılı basında olsun çıkarlar veya toplumsal hassasiyetlerle oluşturulan haberler, ele alınış biçimlerindeki bu önemden ötürü sıkça araştırma konusu olmaktadır. Bu araştırma konuları ise farklı içerikler ve yöntemlerle ele alınmaktadır. Bu nedenle çalışmanın aynı zamanda araştırma kısmının yöntemi olan içerik analizine ikinci bölümde değinilmiş, içerik analizi kavramsal olarak açıklandıktan sonra içerik analizine yönelik farklı bakış açılarının tanımlamalarına ve tespitlerine içerik analizinin özellikleriyle birlikte yer verilmiştir.

Bunun yanında yapılan araştırmalarda içerik analizinin kullanım amacına dikkat çekilerek, içerik analizinin ilke ve kuralları irdelenmiştir. Bilindiğı gibi iletişim bilminde önemli gelişmeler özellikle 1940'lardan sonra gerçekleşmiş ve günümüze kadar birçok teori ve uygulama alanı ortaya çıkmıştır. İçerik analizi de bu araştırmaların paralellğinde, benzer bir tarihsel süreçte kendi araştırmaları açısından

yol almış ve günümüzde birçok alanda kullanılır hale gelmiştir. Bu bağlamda, bu çalışmada içerik analizinin gelişimine değinilmiş, hakkındaki tartışmalar ve farklı iletişim bilimcilerin içerik analizi hakkındaki yorumlarına yer verilmiştir. Ayrıca içerik analizinin uygulama alanlarına da değinilerek örneklendirilmiştir.

Öte yandan içerik analizinin haber ve medya ilişkisi örneklendirilerek içerik analizinin ortaya çıktığı ilk günden bu yana gerek iletişim bilimi çalışmalarında gerekse siyasi propaganda da yerini aldığına dikkat çekilmiştir. Geçmişte siyasi ve askeri endişelerle önemi artan ve önemli bir istihbarat aracı olarak da kullanılan kitle iletişim araçları, günümüzde özelleşerek toplumun farklı kesimlerine hizmet ediyor görölse de hiçbir zaman siyasi anlamda kullanımdan uzak kalamamıştır. Bu nedenle de yapılan araştırmalar sadece toplumsal etkileri ortaya koymakla kalmamış, toplumu etkileyen unsurların başında gelen kitle iletişim araçlarının bizzat kendisine yönelik de gerçekleşmiştir. Görsel-işitsel veya yazılı basına yönelik araştırmalar da bu amaçla içerik analizi ve benzeri yöntemler kullanılmış ve bir takım sonuçlara gidilmiştir.

Üçüncü bölümde ise; içerik analizinin araştırma evrenine aldığı Alevi toplumunun etkilendiği olaylardan olan ve 2 Temmuz 1993'te gerçekleşen Sivas Olayı hakkında çıkan haberlerin analizinden önce Alevilik ve Bektaşilik kavramları irdelenmiş, Aleviliğin doğuşu ve oluşumu tarihsel süreç içinde ele alınmış ve farklı yaklaşımlarla dile getirilmiştir. Ayrıca Alevilik olgusunun daha iyi anlaşılması için Alevi inançlı toplum açısından önemli olan kavramlar da belirtilerek Alevilikte önder olarak kabul edilen kişilerin unvanlarına yer verilmiştir.

Öte yandan Türkiye'de sınırları içinde gelişen ve yayılan, yüz yıllara dayalı olan Anadolu Aleviliği ve Bektaşilik; Bektaşiliğin adını aldığı Hacı Bektaş Veli'den günümüze aldığı yol, inançlarındaki farklılaşmalar ve değerleri ele alınmıştır. Bunun yanında Anadolu Aleviliği-Bektaşiliği açısından önemli kırılma noktaları olan Babai İsyanı; tüm gelişmeleri ve sonuçlarıyla irdelenmiş, dönemin büyük Türk devleti olan Selçuklular ve daha sonrasında kurulacak olan Osmanlı Devleti yönelik etkilerine de yer verilmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin askeri yönetimi açısından büyük öneme

sahip olan Yeniçeri Ocağı'ndaki Alevi-Bektaşî etkisine dikkat çekilmiş, Yeniçeri Ocağı'nın kurulmasından kapatılmasına kadar ki süreçte, Alevilik-Bektaşîlik inancı üzerindeki olumlu-olumsuz sonuçları dile getirilmiştir.

Bununla birlikte Alevi inançlı toplum için oldukça büyük öneme sahip olan ve Osmanlı Devlet'inin tarihi içinde de büyük bir yere sahip olan, tarihte tek Alevi inanca sahip Safevi nüfuzu tüm siyasi ve dini etkileriyle ele alınmıştır. Burada belirtmek gerekir ki; çalışmanın konusunu oluşturan Sivas Olayı'nın dahi tam olarak anlaşılması, her olay da olduğu gibi, ancak geçmişten gelen süreç içinde yaşananlar ve bu yaşananların etkilerinin doğru bir biçimde anlaşılmasıyla mümkün olabilmektedir. Safevi Devleti, sadece Aleviler için değil Osmanlı için de önemli bir yere sahiptir ve o dönemde yaşananlar günümüzdeki Alevi algısını ve Alevilerin Sünnileri algılama biçimini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu konudan sonra açıklanan bir diğer konu ise, Alevilik ve Bektaşîlik arasındaki ilişkidir. Bu kavramların kapsadığı inanç grupları ve tarihsel süreçte meydana gelen farklılıklarıyla, günümüzde bir arada anılmalarına neden olan benzerliklerine yer verilerek meydana gelen 'Anadolu Aleviliği' ifadesine atıfta bulunulmuştur. Ayrıca günümüz Türkiye'sinde yaşayan Alevilerin yaşadıkları bölgelerin yanı sıra nüfusu hakkında ortaya atılan görüşlere yer verilmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde yukarıda da belirtildiği üzere Alevilik hakkında bir takım olaylara ve kırılma noktalarına tarihsel süreç çerçevesinde yer verildiği için Cumhuriyet döneminden günümüze Alevilik de ele alınmıştır. Bu dönem Alevilik inancında farklılaşmaların olduğu ve günümüz Aleviliğinin ortaya çıkmasına neden olan etmenlerin gerçekleştiği bir dönemdir. Bunlar içinde tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla birlikte gelişen sosyalist eğilimli görüşler ve kentselleşmenin etkisiyle yaşanan göçler örnek gösterebilir.

Ancak Cumhuriyet tarihinde Alevi inançlı toplumun şekillenmesinde ve kapalı bir toplum haline gelmesine neden olan hazine olayları bunlar içinde çok daha büyük bir etkiye sahiptir. Bu nedenle çalışmanın bu kısmında Alevi toplumunun şekillenmesindeki diğer etkenlerle birlikte söz konusu olaylar kronolojik olarak ele

alınmıştır. Bu olaylar ise sırasıyla 1937-38'de Dersim Olayı, 19-24 Aralık 1978'de Kahramanmaraş Olayı, 28 Mayıs 1980'de Çorum Olayı ve 12 Mart 1995'te Gazi Mahallesi Olayı şeklindedir. Bu olaylar dışında 2 Temmuz 1993'te gerçekleşen Sivas Olayı ise dördüncü bölümde ele alındığı için burada değinilmemiştir.

Bunların dışında Türkiye'de Alevilikten kaynaklanan sorunlara medyanın bakış açısına vurgu yapmak amacıyla, Alevilikle ilgili olup sonradan anlamları çarpıtılan, 'Kızılbaş' ve 'Mum Söndü' kavramlarını Türkiye'nin gündemine taşıyan olaylara kısaca değinilmiştir. Ayrıca Alevilik ile ilgili olup günümüzde halen tartışma konusu olan Diyanet, din dersi ve Cemevlerine ibadethane statüsü verilme konularına yer verilmiştir. Çalışmanın aynı zamanda son bölümü olan dördüncü bölümde ise; ilk olarak çalışmanın konusu olan, 2 Temmuz 1993'te yaşanan Sivas Olayı'nın meydana gelişi, sonuçları ve yargılama süreci günümüzde gelinen noktaya kadar ele alınmıştır. Bu olayın gelişmeleri ve özellikle de olayın tarihe kara bir leke olarak geçmesine neden olan yangının çıkarılması ve sonrasında yaşananlar İhlas Haber Ajansı kameralarından tüm Türkiye'ye aktarılmış ve bu görüntüler o günün tüm televizyon kanallarında ve gazetelerinde genişçe yer bulmuştur. Ayrıca olayda hayatını kaybedenlerin görüntüleri de hiçbir sansür uygulanmadan televizyon kanallarında ve olayla ilgili belgesellerde yayınlanmıştır. Bunun da medyanın olayın büyüklüğünü ve etkisini gözler önüne sermek istemesinden kaynaklandığı söylenebilir. Çalışmanın ana konusu oluşturan Sivas Olayı veya kimi zaman sebep olduğu ölümlerden ötürü 'Sivas Katliamı' olarak anılan bu olay; üçü yaygın, ikisi yerel basından olmak üzere toplam beş gazetede tespit edilen toplam 380 haber, olayın öncesinde veya sonrasında yayınlanması da dikkate alınarak içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Bu bağlamda yaygın basın açısından incelenen Cumhuriyet Gazetesi, Milliyet Gazetesi ve Milli Gazete'de yer alan haberler hakkında şunlar söylenebilir:

Sivas Olayı öncesinde inceleyemeye dahil edilen 1 Haziran- 2 Temmuz tarihleri arasında, Cumhuriyet Gazetesinde yayımlanan ve Pir Sultan Abdal Etkilikleri'nin ne zaman olacağına dair bilgi veren bir adet haber dışında incelemeye

alınan diğer gazetelerde herhangi bir haberin yer almadığı görülmüştür. Öte yandan Sivas Olayı sonrasında incelemeye alınan 3-31 Temmuz tarihleri arasında Cumhuriyet Gazetesi'nde 98, Milliyet Gazetesi'nde 89 ve Milli Gazete 50 olmak üzere toplam 237 haber tespit edilmiştir. İncelemeye hiçbir köşe yazısı ve yazı dizisi dahil edilmemiştir. Verilen rakamlara baktığımızda Sivas Olay'ı hakkında en çok haberin yayımlandığı gazete Cumhuriyet Gazetesi olmaktadır. Milliyet 9 haber eksikle Cumhuriyet gazetesine göre daha az haber yayınlamışsa da Milli Gazete her iki gazetenin epey altında, 50 haberle olayı ele almıştır.

Söz konusu haberler Pozitif (olumlayan, kabul eden, doğrulayan, öven), negatif (olumsuzlayan, kabul etmeyen, reddeden) ve nötr tonlu yönüyle de ele alınmıştır. Buna göre; her üç gazetede yayımlanan haberlerin tonu %5'i pozitif (11 haber), %82'si negatif (195 haber) ve %13'ü nötr (31 haber) olduğu tespit edilmiştir. Negatif tonlu haberlerin rakamının yüksek olması olayın boyutlarını ve etkisini göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca gazetelerin bu şekilde olaya yaklaşmaları topluma yönelik bu olayı onaylamama, kınama yönünde bir çağrışıma da içerdiği söylenebilir. İncelenen haberlerin tonu tek tek gazetelere göre alındığında da her üç gazetede negatif tonlu haberlerin en yüksek orana sahip olduğu ve pozitif tonlu haberlerin de en düşük orana sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki; pozitif tonlu haberler olayı desteklediği için değil, olay sonrası kardeşliğe, birliğe yönelik veya olayda hayatını kaybedenler anısına yapılan etkinliklere atıfta bulundukları için bu şekilde değerlendirilmiştir.

İncelemeye alınan diğer bir konu ise haberlerin ilgili sayfada kapladığı alana yöneliktir. Her üç gazeteden elde edilen toplam 237 haberin %87'sinin (206 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, geri kalan %13'lük oranın (31 haber) tamamının ise çeyrek sayfa ya da yarım sayfa oranında bir alanı kapladığı tespit edilmiştir. İncelemeye alınan gazeteler açısından tek tek ele alındığında da bu oranların benzer nitelikte olduğu görülmüştür. Her ne kadar incelemeye alınan haberler içinde tam sayfa veya daha büyük bir alanı kaplayan bir habere rastlanmasa da; haberler aynı sayfada ve aynı gün içinde farklı başlıklara veya sık aralıklarla söz

konusu gazetelerde yer aldığı için genel anlamda ilgili günlerde yayımlanan diğer haberler içinde oldukça büyük bir alanı kapladıkları söylenebilir.

Söz konusu haberlerde kullanılan görsellere bakıldığında ise; %38'inde (90 haber) fotoğraf kullanıldığı %61'i gibi büyük bir orandaki (146 haber) haberlerde herhangi bir görsel malzeme kullanılmadığı görülmüştür. %1'lik gibi oldukça düşük bir kısım haberde ise (1 haber) şekil kullanılmıştır. İncelemeye alınan tüm gazetelerle görsel mazemenin daha az kullanıldığı görülmüştür. Öte yandan kullanılan görsel malzemelerde olay anının fotoğraflanmasının yanı sıra olaydaki göstericiler ve Aziz Nesin'in itfaiye aracından indirilmesi ve tartaklanması fotoğraflarda sıkça kullanılan temalar arasındadır. Bununla birlikte olay sonrası yaşanan faciayı protesto edenlerin fotoğrafları da, başta Cumhuriyet gazetesi olmak üzere sıkça karşılaşılan bir diğer tema olduğu görülmüştür.

Yerel basın açısından Sivas Olayı değerlendirildiğinde ise; Sivas Olayı açısından Bizim Sivas Gazetesi ve Hürdoğan Gazetesi'nde yer alan toplam 142 haber incelemeye alınmıştır. Bu gazetelerde olay öncesi (1 Haziran- 2 Temmuz tarihleri arası) toplam 12 haber tespit edilmiştir. Yaygın basına göre olay öncesinde yerel basında daha fazla haberin çıkması, genel anlamda yerel gazetelerin bulunduğu bölgeye yönelik haberlere yer vermesi açısından oldukça normal görülebilir. Ancak haberlerin içeriğinde dikkat çekici bir unsur bulunmaktadır bu da; söz konusu gazetelerde Pir Sultan Abdal Etkinlikleri'nin haber verilmesinin yanı sıra toplumu gelişmesi muhtemel olaylara yönelik uyarmasıdır. Bu haberlerin dili; Bizim Sivas Gazete'sinde daha tahrik edici bir üsluba sahipken, Hürdoğan Gazetesi'nde daha çok uyarıcı nitelikte olduğu görülmüştür.

Öte yandan yerel gazetelerde olay öncesi yer alan haberlerin; %17'si Bizim Sivas Gazetesi'nde (2 haber) ve % 83'ü (10 haber) Hürdoğan Gazetesinde yayımlanmıştır. Bu durumda olay öncesi, yörenin etkin gazetelerinde yayımlanan haberlerde, tahrik unsurunun bulunduğu haberlerin daha az olduğu söylenebilir. Ayrıca söz konusu haberlerin %25'i negatif (3 haber) tonlu vurguya sahipken %75

gibi büyük bir oranla nötr (9 haber) tonlu olan haberlerin yer aldığı görülmüştür. Fakat konu hakkında hiçbir pozitif tonlu haberin olmaması da dikkat çekicidir.

Yerel Basında incelenen Sivas Olayı öncesi yayımlanan haberlerin kapladığı alanlara bakıldığında ise; haberlerin %75'inin (9 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, 25'lik oranın ise (3 haber) çeyrek sayfa ya da yarım sayfalık bir alanı kapladığı görülmüştür. Haberler kullanılan görsel malzemeye baktığımızda ise; %58'inde (7 haber) fotoğraf kullanılmıştır. %42'sinde ise (5 haber) herhangi bir görsel malzeme kullanılmamıştır. Düşük bir oranla da olsa olay öncesi yerel basında yayımlanan haberlerde fotoğraf kullanımı daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Yerel basında Sivas Olayı sonrasını kapsayan 03-31 Temmuz 1993 tarihleri arasında çıkan toplam 130 haberin; %29'u Bizim Sivas Gazetesi'nde (38 haber) ve %71'i (92 haber) Hürdoğan Gazetesinde yayınlanmıştır. Buna göre; Hürdoğan Gazetesi Sivas Olayı hakkında oldukça yoğun bir şekilde haber yapmıştır. Ayrıca söz konusu haberlerin %16'i pozitif (21 haber), %31'si negatif (40 haber) tonlu vurguya sahipken %53 gibi büyük bir oranla en çok nötr (69 haber) tonlu olan haberlerin yer aldığı görülmüştür. Her bir gazete açısından değerlendirildiğinde ise; Bizim Sivas Gazetesinde olay sonrası çıkan haberler yoğun bir şekilde, kardeşlik, birlik ve beraberlik çağrısı yapılmasının da etkisiyle pozitif tonlu haberler (%29-11 haber) en yüksek orana sahip olmasa da, negatif tonlu haberlerin (%24- 9 haber) en düşük orana sahip olduğu tespit edilmiştir. Nötr tonlu haberlerse (%47-8 haber) en yüksek orana sahip olmuştur.

Yerel Basında incelenen Sivas Olayı sonrası çıkan haberlerin kapladığı alanlara bakıldığında ise yaygın basındaki oranla benzerlik olsa da haberlerin düşük oranda da olsa daha büyük alanlar kapladığı görülmektedir. Söz konusu haberlerin %75'inin (98 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, %21'lik oranın ise (27 haber) çeyrek sayfa ya da yarım sayfalık bir alanı kapladığı, %3'ünün (4 haber) yarım sayfa-tam sayfa ve %1'lik oranın da(1 haber) tam sayfadan fazla alan kapladığı tespit edilmiştir. Ancak gazeteler bazında değerlendirildiğinde %3'lük (4 haber) orana karşılık gelen yarım sayfa-tam sayfa ve %1'lik (1 haber) orana karşılık gelen tam

sayfandan fazla alan kaplayan haberlerin hepsinin Hürdoğan Gazetesinde yer aldığı görülmüştür. Yerel Basında Sivas Olayı sonrası çıkan haberlerde görsel malzeme kullanımına baktığımızda ise; haberlerin %55'inde (71 haber) fotoğraf kullanılmış, %45'inde ise (59 haber) herhangi bir görsel malzeme kullanılmamıştır. Öte yandan her bir gazete için de benzer oranlarda görsel malzeme kullanılmış ve fotoğraf kullanımı daha fazla olmuştur. Yaygın basına oranla daha fazla fotoğraf kullanıldığı tespit edilmiştir.

Sivas Olayı öncesi ve sonrasında çıkan haberlerin değerlendirilmesinin ardından bu bölümde Sivas olayları sonrası Türk Yazılı Basını'nda çıkan haberlerde öne çıkan başlıkların değerlendirilmesi de yapılmış her bir gazete öne çıkan başlıklar içerdiği anlama göre incelenmiştir. Bu başlıklardan varılan sonuçta ise yaygın basın ve yerel basının bakış açısında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak da yöre halkının içinde olan yerel basının objektif bakış açısını yakalamakta zorlandığı ve olaya subjektif bir duygusallık ve kaygılarla yaklaşması gösterilebilir. Yaygın basının ise tüm Türkiye'yi hedef alması ve sorumluluğunu bu yönde hissetmesinden ötürü olayı ele alış biçimi de buna paralel olmuştur.

Öte yandan Sivas Olayı üzerinden 19 yıl geçmesine rağmen halen bu olayın tam anlamıyla çözülememesinin yanı sıra, olayın etkisinin Sivas ve Sivas halkı üzerinde hem ekonomik yönüyle hem de olumsuz anlamda bir algı ve imaj yönüyle devam ettiği görülmektedir. Ancak meydana gelen üzücü olayın kendisi Türkiye için yeterince sarsıcı olması dikkatleri bu konuya yoğunlaştırmamıştır. Olayın Sivas'ı da etkileyeceği yönünde bir algının oluşmamasında kuşkusuz yaygın basının etkisi büyüktür. Yaygın ve yerel basına genel anlamda baktığımızda bu durum daha belirgin hale gelmektedir. Örneğin; olay sonrasında kardeşliğe çağrı yapan veya olayların yeniden alevlenmesi halinde şehrine getireceği zararı dile getiren yerel basın, olayın Türkiye açısından etkilerini fazla dikkate almamıştır. Ancak olayı daha geniş bir çerçevede ele alan yaygın basın ise, olayı kendi görüş ve bakış açısıyla değerlendirirken olay sonrası çıkan haberler nedeniyle, Sivas ve Sivas halkına yönelik muhtemel ön yargıları ve bundan görebileceği zararı dikkate almamıştır.

Burada basın açısından dikkat edilmesi gereken bir diğer mesele de; Sivas Olayı neticesinde Türkiye'nin kaybettiği aydınlarının yanı sıra, olay sonucunda akıllarda iki ayrı toplum kesiminin karşı karşıya gelmesi söz konusudur. Çünkü olaylar Alevilerin geleneksel Pir Sultan Abdal Etkinlikleri sırasında, bu etkinliğe katılmak için gelen aydınlara yönelik gerçekleşmiş, olay sonrası tabloya baktığımızda ise; karşımıza mağdur edilen Alevi ve mağdur eden Sünni tablosu çıkmaktadır.

Basının bu tabloya bakmaksızın kendi görüşüne göre olayı yorumlaması her iki taraftan birini mutlaka yaralamaktadır. Fakat olay bu kadar uzun süredir ele alınmasına rağmen toplumun hiçbir kesimini tatmin eden bir sonuca ulaşamamıştır. Bu sonucun tatmin edici olamamasında ilgili devlet erklerinin layıkıyla bu olayın üzerine gidememesi talepleri karşılayamaması ayrı bir tartışma konusudur. Fakat bir baskı grubu olarak basının kendine düşen görevi ne kadar iyi yaptığı da ayrıca tartışılabilir bir konudur.

Günümüze baktığımızda ise; bir tarafta Madımak Oteli'nin müzeye çevrilmesini ve kendisine kulak verilmesini dertlerinin dinlenmesini isteyen Alevi inançlı halk diğer tarafta ise; olayın sorumlusu olarak lanse edilen ve bu olaydan dolayı etkilenen olduğunu söyleyen Sivas bulunmaktadır. Bunun yanında Sivas hem Alevi hem de Sünni görüşün halen bir arada yaşadığı bir şehir olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Alevi inançlı halk her iki yönde de olaydan kötü yönde etkilenen olmuştur. Tarihsel süreç içinde tüm bu olayların sonucunda bu konu günümüzde Alevi sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda, bu çalışmada dördüncü bölüm içinde Alevilik olgusunun bugünkü durumuna dikkatleri çekmek amacıyla; 3 Haziran 2009- 30 Ocak 2010 tarihleri arasında gerçekleşen ve toplam 7 çalıştaydan meydana gelen 2009 Alevi Çalıştayı ele alınmıştır. Bu Çalıştaylar kapsamında Alevi inançlı toplumunun yaşadığı sorunlar ve talepler dile getirilmiş ve Alevi- Sünni çevrelerce önemli isimler bir araya gelmiş, bu konuları tartışmışlardır. Bu çalışmada da Türkiye'de yayımlanan tüm yaygın ve yerel basın gazetelerinde 03 Mayıs – 03 Haziran 2009 ve 31 Ocak-29

Şubat 2010 tarihleri arasında yer alan ve 2009 Alevi Çalıştayı'nın öncesi ve sonrasını kapsayan haberler, içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir.

Bu bağlamda araştırma kapsamında 2009 Alevi Çalıştayı öncesi, yaygın basında içerik analizi uygulamasına konu edilen 15 haberle ilgili şunlar belirtilebilir; söz konusu haberler; % 6,6'lık oranla (1'er haber), Cumhuriyet, Posta, Sabah, Yenişafak, Milliyet ve Günlük Evrensel Gazetelerinde yer almıştır. %20'lik paylarla ise; Star, Taraf ve Birgün Gazetelerinde yayımlanmıştır. Diğer yaygın basın gazetelerinde ise Alevi Çalıştayı hakkında herhangi bir haber yayımlanmamıştır. Bunun yanında tüm yaygın basında 2009 Alevi Çalıştayı'nı konu alan haberlerin tonuna baktığımızda ise; %27'si pozitif (4 haber), %20'si negatif (3 haber) ve %53'ü nötr (8 haber) tonlu vurguya sahiptir. Genel anlamda yapılacak çalıştayların haberini veren gazetelerde yer alan pozitif tonlu haberler konu hakkındaki memnuniyeti, negatif tonlu haber ise çalıştay hakkındaki endişeleri ve güvensizliği dile getiren haberler olmuştur. Bu haberlerin kapladığı alana bakıldığında ise; %67'sinin (10 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, %33'lük oranın ise (5 haber) çeyrek sayfa ya da yarım sayfalık bir alanı kapladığı tespit edilmiştir. Görsel malzeme kullanımı açısından ele alındığında da, haberlerin %60'ında (9 haber) fotoğraf ve %7'sinde (1 haber) grafik kullanıldığı, %33'ünde ise (5 haber) herhangi bir görsel malzeme kullanılmadığı görülmüştür.

Yaygın basında 2009 Alevi Çalıştayı sonrasında çıkan haberleri kapsayan, toplam 55 haberin dağılımı ise şu şekildedir; % 2'lik oranlarla (1'er haber), Takvim, Yeni Asya, Bugün, Referans, Birgün, Sözcü, Vatan Star, Türkiye ve Önce Vatan Gazetelerinde yer almıştır. %4'lük paylarla (2'şer haber) ise; Milliyet, Milli Gazete ve Yeni şafak Gazetelerinde, %5'lik oranlarla (3'er haber) da; Habertürk, Hürriyet, Sabah, Taraf, Zaman ve Posta Gazetelerinde yayımlanmıştır. Radikal ve Akşam Gazeteleri ise %7'lik paylarla (4 haber) 2009 Alevi Çalıştayı sonrasına yönelik haberlere yer verdikleri görülmüştür. %9'luk oranla (5 haber) Cumhuriyet Gazetesinde diğer gazetelere göre daha yüksek bir oranla yer vermiş, ancak %15'lik

payla Günlük Evrensel Gazetesi'nin 2009 Alevi Çalıştayı sonrasına yönelik en çok haberin yayımlandığı gazete olduğu tespit edilmiştir.

Bununla birlikte tüm yaygın basında 2009 Alevi Çalıştayı'nı konu alan haberlerin %16'sı pozitif (9 haber), %44'ü negatif (24 haber) ve %40'ı nötr (22 haber) tonlu vurguya sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu da yapılan çalıştaylardan Alevi sorununa yönelik çözümsel bir beklentinin çok yüksek tutulmadığını ve daha çok yapılan çalıştaylara yorumdan uzak bir tavır sergilendiğini göstermektedir. Yayımlanan haberlerin kapladığı alanlara bakıldığında ise, haberlerin % 54'ünün (30 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, %40'lık oranın ise (22 haber) çeyrek sayfa ya da yarım sayfalık bir alanı kapladığı görülmüştür. %4'lük oranda haberin ise, (2 haber) tam sayfadan fazla alanı kapladığı ve %2'lik oranda da yarım sayfa ya da tam sayfalık bir alanı kapladığı tespit edilmiştir. Görsel malzeme kullanımına bakıldığında; haberlerin %76'sında (42 haber) fotoğraf ve %24'ünde (13 haber) ise herhangi bir görsel malzeme kullanılmadığı görülmüştür. Söz konusu görsellerin teması olarak çoğunlukla devlet yetkilileri ve katılımcıların olduğu görülmüştür.

Öte yandan tüm yerel basında 2009 Alevi Çalıştayı öncesini konu alan toplam 3 haber tespit edilmiştir. Bu haberler, Bursa Olay Gazetesi, Bursa Hakimiyet Gazetesi ve Anayurt Gazetesi'nde yer almıştır. Bu haberlerin tümü nötr tonludur ve çeyrek sayfa ya da daha az alanı kaplamaktadırlar. Görsel malzeme açısından ele alındığında ise; Anayurt Gazetesi dışındaki diğer iki gazetede fotoğraf kullanılmıştır. Bu gazeteler dışında başka herhangi bir yerel gazetede Alevi Çalıştayı hakkında haber yer almamıştır.

Ancak tüm yerel basında 2009 Alevi Çalıştayı sonrasını konu alan toplam 40 haber tespit edilmiştir. Bu haberlerin dağılımı şu şekildedir; % 3'lük oranlarla (1'er haber), Anadolu Vakit, Bizim Anadolu, İstiklal, Bursa Hâkimiyet, Meydan Bursa, Başkent Çağdaş Kocaeli, Sonsöz, Ekonomi, 24 Saat, Bizim ve Hürses Gazetelerinde yer almıştır. %5'lik paylarla (2'şer haber) ise; Bursa Kent, Bursa Haber, Erciyes ve İstanbul Gazetelerinde, %8 'lik oranlarla da (3'er haber); Bursa

Hayat, Kırmızı Beyaz, Anayurt ve Gündem Gazetelerinde yayımlanmıştır. 10'luk paylarla (4'er haber) Bursa Olay ve Günlük Gazetesi 2009 Alevi Çalıştayı sonrasına yönelik en çok haberin yayımlandığı yerel gazete olmuştur. Bunun yanında söz konusu haberlerin tonu ele alındığında; %25'lik paylarla pozitif ve nötr (10'ar haber), %50'lik payla da negatif (20 haber) tonlu vurguya sahip olduğu tespit edilmiştir. Buradan yola çıkarak yerel basının 2009 Alevi Çalıştayı'na yaklaşımının yaygın basınla benzerlik gösterdiği söylenebilir. 2009 Alevi Çalıştayı sonrası yayımlanan haberlerin kapladığı alanlara bakıldığında ise; haberlerin % 52'sinin (21 haber) çeyrek sayfa ya da daha az alan kapladığı, %48'lik oranın ise (19 haber) çeyrek sayfa ya da yarım sayfalık bir alanı kapladığı görülmüştür. Söz konusu haberlerde görsel malzeme kullanımına baktığımızda; haberlerin %80'inde (32 haber) fotoğraf kullanılmış olduğu görülmektedir. %20'sinde (8 haber) ise herhangi bir görsel malzeme kullanılmamıştır. Burada dikkati çeken bir konu da, yerel basında çıkan haberlerin birbirleriyle neredeyse aynı içeriği paylaşımlarının yanı sıra, yapılan haberlerin içeriğinin yaygın basında yer alan haberlerle de oldukça benzerlik göstermesidir. Bu benzerlik görsel kullanımına, haberin kapladığı alana ve haberlerin tonuna da yansımıştır.

Bu çalışmada genel anlamda varılan sonuç belirtilecek olursa; Alevilere yönelik yaşanan olaylar ve gelişmeler her yazılı basın organında geniş çapta ele alınmış ancak bu haberlerin hiç biri Alevilerin sorunlarının çözümüne ve taleplerinin gerçekleşmesine katkı sağlayabilecek ölçüde olamamıştır. Özellikle de farklı zaman dilimlerinde Alevilik ile ilgili sorunlara yoğunlaşma olması nedeniyle; ilgili dönemlerdeki söylemler, içerikler toplumsal yarar çerçevesinde desteklenmemiş ve devamlılığı olmayan konular olarak sadece ilgili dönemde gündeme gelmiştir. Bu durum da, basının topluma yönelik görev ve sorumluluklarını tam olarak yerine getiremediğini, basının dürüst ve ilkeli duruşunun belirgin bir şekilde ortaya koyamadığını göstermektedir. Buradan yola çıkarak belirtmek gerekirse; basının haber verme işlevini gerçekleştirirken tarafsız, doğru ve toplum yararını gözeterek haber vermesi, bulunduğu her ülke halkının sağlıklı bir geleceğe sahip olmasına katkı sağlaması ve toplumsal barışa destek vermesi adına gerekli ve önemlidir. Ancak bu

şekilde basın toplum üzerinde bir güç değil; toplumu aydınlatan, sorunlara ışık tutarak ilgili kişi ya da kuruluşların dikkatini çeken ve bunu sermaye sahibinin değil, toplumun çıkarlarını gözeterek yapan bir araç olabilir.

KAYNAKÇA

- Altay, Fahrettin: **10 Yıl Savaş 1912-1922 Ve Sonrası**, İstanbul,İnsel Yayınları,1970.
- Arık, Alev: Psikolojide Bilimsel Yöntem, İstanbul, İ.Ü. Basımevi ve Film Merkezi Yayın No:3708,Fakülte No:3253, 1992, s.119, Aktaran: Esin Hamdi Dinçer, "Türkiye'de Siyasal Parti İdeolojileri: Demokrasi ve Ekonomi Temel Kategorileri Ekseninde Parti Programları Üzerine Bir İçerik Analizi," **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Kocaeli Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü Kocaeli,2006.
- Arsan, Esra: “Haber Ve Habercilik”,**Gazetecilik Ve Habercilik**,(Der),SevdaAlankuş, İstanbul, İletişim Vakfı Yay,2003,s.140.
- Arslan, Mahmut: **İş ve Meslek Ahlakı**, Ankara, Nobel Yayıncılık,2001
- Assmann, Jan: **Kültürel Bellek Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlatma ve Politik Kimlik**,Çev.Ayşe Tekin, İstanbul,Ayrıntı Yayınları,2001.

- Bayar, Özge: “Halkla İlişkiler ve Etik”,
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Ankara,2006
- Belsey A. - Chadwick R.: **Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar**,
Çev.Nurçay Türkoğlu, İstanbul,Ayrıntı
Yayınları,2. Basım, 2011
- Bilgin, Nuri: **Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi**
Teknikler ve Örnek Çalışmalar,İkinci
Basım,Ankara, Siyasal Kitabevi,2006
- Birand, Mehmet Ali: "Son Darbe 28 Şubat Belgeseli
1.Bölüm",Çevrimiçi),
http://www.haber365.com/VideoL//Son_Darbe_28_Subat_Belgeseli_1_Bolum/Tumu/Yeni/0/,ZiyaretTarihi:05.03.2012
- Cemal, Hasan: **Kürt Sorununa Yeni Bir Bakış Barışa**
Emanet Olun, İstanbul,Everest
Yayınları, 2011.
- Coşan, Esad: **Hacı Bektaş-ı Veli Makalat**,Ankara,
Seha Neşriyat,Yayın No:31.
- Coşkun, Zeki: **Aleviler, Sünniler ve... Öteki Sivas**,
İstanbul, İletişim Yayınları,1995.
- Çamuroğlu, Reha: **Değişen Koşullarda Alevilik**,
İstanbul,Kapı Yayınları,4. Basım,2005.

Çamuroğlu, Reha:

Tarih, Heterodoksi ve Babailer,
İstanbul,Kapı Yayınları,2005.

Çelik, Akif Bilge:

"Fırka-i Islahiye", **Yayımlanmamış**
Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş
Sütçü İmam Üniversitesi,Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Tarih Anabilim dalı,
Kahramanmaraş, 2008.

Çoğuroğlu Demirdelen:

"N. Dilek, Türk Basınında Gümrük
Birliği Sürecinde Türkiye-Avrupa
Birliği İlişkileri-İçerik Analizi
Çalışması,"**Yayımlanmamış Yüksek**
Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Eskişehir,2000.

Demir, Müge:

Sağlık haberleri ve Medya Gerçeği,
İstanbul, Nobel Yayınları, 2010

Demirkent, Nezih:

Sayfa Sayfa Gazetecilik, Altın Kitaplar
Yayınevi, 1982.

Düzel, Neşe:

Hesaplaşma, İstanbul,Doğan Kitap,2008

Dündar, Can:

"O Gün Sivas Katliamı Belgeseli",
(Çevrimiçi), [http://www.youtube.com/
watch?v=RIYHzCpPxoA](http://www.youtube.com/watch?v=RIYHzCpPxoA), Ziyaret
Tarihi:6.02.2012

Emecen, Feridun M.:

Yavuz Sultan Selim, İstanbul,Yitik
Hazine Yayınları,2011.

Erdoğan İrfan - Alemdar Korkmaz:

Öteki Kuram: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaların Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi, Erk Yayınları, 3.Baskı, 2010

Erdoğan, Kutluay:

Alevilik Bektaşılık, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İletişim Yayınları, 1993.

Erdoğan, Kutluay:

Türkiye'de Alevilik Türkiye'nin Sorunları Dizisi-15, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, 1993.

Eversi Huub:

"Medya Etiği", **Televizyon Haberciliğinde Etik**, Ed. Bülent Çaplı, Hakan Tuncel, (Çevrimiçi) <http://ilef.ankara.edu.tr/etik/medya-etiginin-tarihsel-temelleri-ve-gelisimi/>, Ziyaret Tarihi: 17.03.2012

Fiske, John:

İletişim Çalışmalarına Giriş, Çev. Süleyman İrvan, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, İkinci Basım, 2003.

Ghiglione, R. – Matalon B.:

Les Enquêtes Sociologiques, ed. Armand-Collin, 1978, Paris Aktaran: Nuri Bilgin, **Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar**, Ankara, Siyasal Kitabevi, İkinci Basım 2006.

Girgin, Atilla:

Gazeteciliğin Temel İlkeleri, İstanbul, Der Yayınları, 2008.

- Girgin, Atilla: **Haber Yazmak**, İstanbul,Der Yayınları, 2005.
- Girgin, Atilla: "Yazılı İletişimde Meslek İlkeleri ve Basın Konseyi,"(Çevrimiçi), <http://www.atillagirgin.net/makaleler/konsey.htm> , Ziyaret Tarihi: 19.03.2012
- Gökçe, Orhan: **İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2006.
- Gönenç, Özgür: "Haberde Çarpıtma", (Çevrimiçi), <http://cim.anadolu.edu.tr/pdf/2004/1130844664.pdf>, Ziyaret Tarihi:26.03.2012.
- Holsti, O.R.: **"Content Analysis", The Handbook of Social Psychology** (Second Edition), Lindzey,G. And Aronson, E. (Eds.), Addison-Wesley Publishing Vol:2,596-Company,Inc.,692'den Aktaran: Selahaddin Ögülmüş, **"İçerik Çözümlemesi"**.
- İnalcık, Halil: Çev. Ruşen Sezer, **Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)**, İstanbul,Yapı Kredi Yayınları,2007.

- İrvan, Süleyman: "Medya ve Etik," **Medya, Etik ve Hukuk**, İstanbul, 2005.
- İspirli, Muhammet: **Medya Gerçeği Ve Haberciler**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2000.
- Kılıç, Mustafa Cemil: **Laik Türkiye İçin Yükselen Alevilik**, İstanbul, Kum Saati Yayınları, 2006.
- Krippendorff, K.: **Content Analysis: An Introduction To Its Methodology**, (2. bs). Thousand Oaks: Sage, 2004, s.3 Aktaran: Aykut Arıkan, "Bilgisayar Destekli Türkçe Tabanlı Medya İçerik Çözümleme Sistemi – 107K209 Projesi: Bir Olgu İncelemesi", 2009.
- Koloğlu, Orhan: **Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, Pozitif Yayınları, 2006.
- Kutlu, Sönmez: **Alevilik-Bektaşilik Yazıları Alevliğin Yazılı Kaynakları Buyruk, Tezkire-i Şeyh Safi**, Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 2006
- Kürkçügil, Masis: "Dersim İsyan Değil Katliam", **NTV Tarih Dergisi**, Sayı:35, Aralık 2011, s.39.
- Lazar, Judith: **İletişim Bilimi**, Cengiz Anık (çev.), Ankara, Vadi Yayınları, 2001.

- Murzakulova, Güldana: "Farklı Toplumlarda İnternet Gazeteciliği:Rusya Türkiye İnternet Gazetelerinin Karşılaştırmalı Çözümlemesi",**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.
- Noyan, Bedri: **Bektaşilik Alevilik Nedir**, Ankara,Doğuş Matbaacılık,1985
- Noyan, Bedri: **Bütün Yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik**, VII.cilt,Ankara,Şahkulu Sultan Dergahı Hilmi DedebabaVakfı ve Ardıç Yayınları,2006.
- Onat, Hasan: **Türkiye’de Din Anlayışında Değişim Süreci**, Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 2003.
- Öz, Baki: **Alevilik Tarihinden İzler**, İstanbul,Can Yayınları,1997.
- Özgen, Mahmut İhsan: **Basın Meslek Etiği ve Yasalar**, İstanbul,Filiz Kitapevi, 1994.
- Özgen, Murat: **Gazetecinin Etik Kimliği**, İstanbul,Set-Systems Yayıncılık,3.Basım,2006
- Özcan, Bilal: Güner Ümit-1995!,08.10.2010,
<http://www.bugun.com.tr/kose-yazisi/121794-guner->

[umit-1995-makalesi.aspx](#), Ziyaret

Tarihi: 17.10.2011

P. Henry – Moscovici S.:

Problèmes de l'analyse de contenu,
Langages,1968,n.2, Larousse, Paris
Aktaran: Nuri Bilgin, **Sosyal
Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler
ve Örnek Çalışmalar**

Pieper, Annemarie:

Etİge Giriş, Çev: Veysel Ataman, Gönül
Sezer, Ankara, Ayrıntı Yayınları, 1999.

Saltık, Veli:

Alevi Türkmen Tarihi ve Saltuklular,
Ankara, Kuloğlu Matbaacılık,2004.

Saltık, Veli:

Türkmen İsyamları, Ankara,Kuloğlu
Matbaacılık,2009.

Sayımer, İdil - Yayınoglu Pınar E.:

**Halkla İlişkiler ve Reklam Üzerine
Etik Değerlendirmeler**, İstanbul ,Beta
Yayınları, 2007.

Simon, J.L.:

**Basic Research Methhods in Social
Science: The Art of Empricat,
investigation**,RandomHouse,
NewYork,1969,
Aktaran:SelahaddinÖğülmüş,
İçerikÇözümlemesi, (Çevrimiçi)
[https://docs.google.com/viewer?a=v&q=](https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:9mWtzCYjqCUJ:dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/506/&hl=tr&gl=tr&pid=bl&srcid=ADGEESgMde0WJZrwn_3u1HkMmdh)
[cache:9mWtzCYjqCUJ: dergiler.](https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:9mWtzCYjqCUJ:dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/506/&hl=tr&gl=tr&pid=bl&srcid=ADGEESgMde0WJZrwn_3u1HkMmdh)
[ankara.edu.tr/ dergiler/](https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:9mWtzCYjqCUJ:dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/506/&hl=tr&gl=tr&pid=bl&srcid=ADGEESgMde0WJZrwn_3u1HkMmdh)
[40/506/&hl=tr&gl=tr&pid=bl&srcid=](https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:9mWtzCYjqCUJ:dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/506/&hl=tr&gl=tr&pid=bl&srcid=ADGEESgMde0WJZrwn_3u1HkMmdh)
[ADGEESgMde0WJZrwn_3u1HkMmdh](https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:9mWtzCYjqCUJ:dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/506/&hl=tr&gl=tr&pid=bl&srcid=ADGEESgMde0WJZrwn_3u1HkMmdh)

6XVziywYbo, Ziyaret Tarihi:24.02.2012

Şardağ, Rüştü:

Her Yönü ile Hacı Bektaş-ı Veli ve En Yeni Eseri Şerh-i Besmele, İzmir, Karınca Matbaacılık,1985.

Şener, Cemal:

Alevilik Olayı Toplumsal Bir Başkaldırının Kısa Tarihçesi, İstanbul, Etik Yayınları,2004.

Şentürk, Tolga:

“ Halkla İlişkiler ve Etik”,
Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2006

Taş, Oğuzhan:

"Medya Etiğinin Tarihsel Temelleri ve Gelişimi", **Televizyon Haberciliğinde Etik**, Ed. Bülent Çaplı, Hakan Tuncel, (Çevrimiçi), <http://ilef.ankara.edu.tr/etik/medya-etiginin-tarihsel-temelleri-ve-gelisimi/>,
ZiyaretTarihi:17.03.2012

Tavşancıl,Ezel A. Esra Aslan:

İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri,
İstanbul, Epsilon Yayınları, 2001,s.22
Aktaran:Esin Hamdi Dinçer,"
" Türkiye'de Siyasal Parti İdeolojileri:
Demokrasi ve Ekonomi Temel
Kategorileri Ekseninde Parti
Programları Üzerine Bir İçerik
Analizi", **Yayımlanmamış Yüksek
Lisans Tezi**, Kocaeli Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü Kocaeli,2006.

Tavukçu, Sinan:

"Dönemin Valisinin Hatıralarında
Çorum Olayları",09.07.2011
(Çevrimiçi),
<http://www.haber10.com/makale/24731/>
Ziyaret Tarihi:04.02.2012

Temren, Belkıs:

**Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel
Boyutu**,Ankara,Bektaşî Kültür
Derneği Yayınları/1,1998.

Tepe, Harun:

Etik ve Meta Etik, Ankara,Türkiye
Felsefe Kurumu Yayınları, 1992.

Tokgöz, Oya:

Temel Gazetecilik, Ankara, İmge
Yayınları, 2006

Türkoğlu, Nurçay:

**İletişim Bilimlerinden Kültürel
Çalışmalara Toplumsal İletişim
Tanımlar,Kavramlar,
Tartışmalar**,Babil Yayınları,2004

Uzun, Ruhdan:

İletişim Etiği Sorunlar ve Sorumluluklar, Ankara, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi,2007.

Üçelli, Rafet:

Çorak Toprak, Kırmızı Halı, 2011, Aktaran: Sinan Tavukçu, Dönemin Valisinin Hatıralarında Çorum Olayları, (Çevrimiçi), <http://www.haber10.com/makale/24731/> Ziyaret Tarihi: 04.02.2012

Ünsal, Fikret:

Madımak Olaylarının İç Yüzü, **Figüran Aziz Nesin**,Sivas, Anadolu Gazetesi Matbaacılık,2.Baskı,2011.

Üzüm, İlyas:

Günümüz Aleviliği, İstanbul, İSAM Yayınları,1997.

Üzüm, İlyas:

Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik,İstanbul,İSAM Yayınları,2007

Yalçın, Alemdar:

"Anadolu Aleviliğinin Gelişim Evreleri III", **Alevilik- Bektaşilik Araştırmaları Dergisi**,Sayı 3. s.13-14

Yaman, Ali:

Alevlik ve Kızılbaşlık Tarihi, İstanbul,Nokta Kitap,2007.

Yaman, Mehmet:

Alevilik, İnanç, Edeb, Erkan, İstanbul,Garipdede Türbesi,

Koruma Onarma ve Yaşatma
Derneği,2007.

Weber, Robert Philip:

Basic Content Analysis (2. bs.),Newbury
Sag,1990,Aktaran: Aykut Arıkan,
"Bilgisayar Destekli Türkçe Tabanlı
Medya İçerik Çözümleme Sistemi –
107K209 Projesi: Bir Olgu
İncelemesi",2009,s.192.

Yararlanılan Diğer Kaynaklar

"Aziz Nesin'i kurtaran polis
Kılıçdaroğlu'na konuşmuş,"
(Çevrim içi), [http://www.radikal.com.tr
/Radikal.aspx? aType=RadikalDetay
V3&ArticleID=1087130&
CategoryID=77](http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx? aType=RadikalDetay V3&ArticleID=1087130& CategoryID=77), Ziyaret Tarihi:
08.05.2012

Basında Alevi Çalıştayı, T.C. Devlet
Bakanlığı, Ankara,2010.

"Basın Meslek İlkeleri", (Çevrimiçi)
[http://basinkonseyi.org.tr/lang_tr
/pressOccupationPrinciples.asp](http://basinkonseyi.org.tr/lang_tr /pressOccupationPrinciples.asp),
ZiyaretTarihi:19.03.2012

Büyük Takip Programı, "Maraş
Olayları Belgeseli", (Çevrimiçi),
<http://www.youtube.com>

/watch?v=1mbU_iKtNBI Ziyaret

Tarihi:29.01.2012

" Çarkıfelek'in Mumu Söndü",

09.10.2010, (Çevrimiçi),

[http://blog.milliyet.com.tr/carkifelek-](http://blog.milliyet.com.tr/carkifelek-in-mumu-sondu/Blog/?BlogNo=268415)

[in-mumu- sondu/Blog/?](http://blog.milliyet.com.tr/carkifelek-in-mumu-sondu/Blog/?BlogNo=268415)

[BlogNo=268415](http://blog.milliyet.com.tr/carkifelek-in-mumu-sondu/Blog/?BlogNo=268415),Ziyaret Tarihi:

17.10.2011

"Çorum Olayları",**Zaman Gazetesi**, 5

Mart 2010 Aktaran:(Çevrimiçi),

[http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi](http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/%C3%A7orum_olaylar%C4%B1)

[/%C3%A7orum_olaylar%C4%B1](http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/%C3%A7orum_olaylar%C4%B1),

Ziyaret Tarihi: 04.02.2012

Dersim Gerçeği 3,"Seyit Rıza'nın

Askeri Harekatı Başlatan Baskını",

Radikal Gazetesi,22.11.2012.

"Dersim Gerçeği", **Radikal**

Gazetesi,24.11.2012.

"Dünden Yarına-Madımaktan Sonra",

(Çevrimiçi), [http://www.youtube.com](http://www.youtube.com/watch?v=1Reo3VnMXFE)

[/watch?v=1Reo3VnMXFE](http://www.youtube.com/watch?v=1Reo3VnMXFE), Ziyaret Tarihi:

15.04.2012

"Erbil 'Mum Söndü' Gafı İçin Özür

Diledi", 07.10.2010,(Çevrimiçi),

[http://www.gazeteciler.com/medya-](http://www.gazeteciler.com/medya-kosesi/erbil-mum-sondu-gafi-icin-ozur-)

[kosesi/erbil-mum-sondu-gafi-icin-ozur-](http://www.gazeteciler.com/medya-kosesi/erbil-mum-sondu-gafi-icin-ozur-)

[diledi-23620h.html](#),

Ziyaret Tarihi: 17.10.2011

"Gazi Mahallesi ve Ergenekon

Bağlantısı", (Çevrimiçi),

<http://blog.milliyet.com.tr/gazi-mahallesi-olaylari-ve-ergenekon-baglantisi/Blog/?BlogNo=119580>

Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

"Gazi Olaylarının Yıldönümü",

(Çevrimiçi),

<http://www.habervitrini.com/haber/gazi-olaylarinin-yildonumu-17661/> Ziyaret

Tarihi:05.02.2012

"İhsan Sabri Çağlayangil'in

Anıları", (Çevrimiçi),

<http://habermerkezi.wordpress.com/2009/>

[11/23/ihsan-sabri-aglayangilin-anilari/](http://habermerkezi.wordpress.com/2009/11/23/ihsan-sabri-aglayangilin-anilari/)

,ZiyaretTarihi:18.04.2012

"İleri Demokrasi en son

Kahramanmaraş'ta görüldü !",

(Çevrimiçi),

<http://www.alevihaberajansi.com>

[/index.php?option=com_content&task=view&id=12121&Itemid=51](http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=12121&Itemid=51)

Ziyaret Tarihi:29.01.2012

"Katliamdan 12 Yıl Sonra Gazi-1"

<http://www.evrensel.net/> Aktaran:

[_ http://www.psakd.org/gazi
katliami_12_yil_sonra1.html](http://www.psakd.org/gazi_katliami_12_yil_sonra1.html)

Ziyaret Tarihi: 05.02.2012

Maraş Katliamı'nın Bilinmeyen

Görüntüleri Ortaya Çıktı,(Çevrimiçi)

[http://www.odatv.com/n.php?n=maras-
katliaminin-bilinmeyen-goruntuleri-
ortaya-cikti--312111200](http://www.odatv.com/n.php?n=maras-katliaminin-bilinmeyen-goruntuleri-ortaya-cikti--312111200), Ziyaret

Tarihi:29.01.2012

Mehmet Ali Erbil Özür Diledi,

14.12.2010,(Çevrimiçi),

[http://www.kanaldhaber.com.tr/
Haber/Magazin-38/Mehmet-Ali-Erbil-
ozur-diledi-12006.aspx](http://www.kanaldhaber.com.tr/Haber/Magazin-38/Mehmet-Ali-Erbil-ozur-diledi-12006.aspx), Ziyaret

Tarihi:17.10.2011

"12 Mart 1995 Gazi Mahallesi Olayları"

(TV Görüntüleri-1), (Çevrimiçi),

<http://vimeo.com/20921052> ,Ziyaret

Tarihi: 05.02.2012

32.GünProgramı, "Çorum Olayı",

(Çevrimiçi), [http://www.youtube.com](http://www.youtube.com/watch?v=JM_U3A3AvNU)

[/watch?v=JM_U3A3AvNU](http://www.youtube.com/watch?v=JM_U3A3AvNU)

,Ziyaret Tarihi:04.02.2012

32.Gün Programı,"Maraş Katliamı

Belgeseli", (Çevrimiçi),

[http://www.youtube.com/](http://www.youtube.com/watch?v=aVSICOXOkmM)

[watch?v=aVSICOXOkmM](http://www.youtube.com/watch?v=aVSICOXOkmM)

,Ziyaret Tarihi:29.01.2012

"Sivas Davası'nda Karar", (Çevrimiçi)

[http://www.sabah.com.tr/Gundem/](http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/03/13/sivas-icin-karar-gunu)

[2012/03/13/sivas- icin-karar-gunu,](http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/03/13/sivas-icin-karar-gunu)

ZT:16.04.12

"Sivas katliamı ek davası zamanaşımına uğradı!",(Çevrimiçi),

[http://www.haberturk.com/yasam/haber](http://www.haberturk.com/yasam/haber/724070-sivas-katliami-ek-davasi-zamanasimina-ugradi)

[/724070- sivas-katliami-ek-davasi-](http://www.haberturk.com/yasam/haber/724070-sivas-katliami-ek-davasi-zamanasimina-ugradi)

[zamanasimina-ugradi,](http://www.haberturk.com/yasam/haber/724070-sivas-katliami-ek-davasi-zamanasimina-ugradi) Ziyaret

Tarihi:15.04.2012

Sorularla Alevilik-Bektaşilik, Hacı

Bektaş Belediyesi Yayınları ,No.3, 2005.

"Tarihçiler Dersimi Nasıl Yorumluyor?",

Radikal Gazetesi, 24.11.2011.

" Türkiye'yi Sıkı Yönetime Götüren

Maraş Olayları", (Çevrimiçi),

[http://www.zaman.com.tr/](http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=774107)

[haber.do?haberno=774107,](http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=774107)

Ziyaret Tarihi:29.01.2012

(Çevrimiçi), [http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/gazetecilik/ moduller/basinda](http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/gazetecilik/moduller/basinda)

meslek_etigi.pdf , "Gazetecilik, Meslek Etiği", Ziyaret Tarihi: 19.03.2012,s.4

(Çevrimiçi), [http://www.diyaret.gov.tr/urkish/basiliyayin /](http://www.diyaret.gov.tr/urkish/basiliyayin/)

[dinikavramlaroku.asp?id=63&harf=A](http://www.diyaret.gov.tr/urkish/basiliyayin/dinikavramlaroku.asp?id=63&harf=A)

Ziyaret Tarihi:20.02.2012

(Çevrimiçi),

<http://www.ekrembugraekinci.com>

[/makale.asp?id=146](http://www.ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=146), Ekrem Buğra

Ekinci, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

(Çevrimiçi),

[http://www.youtube.com/watch?v=R-](http://www.youtube.com/watch?v=R-viHDukjZw)

[viHDukjZw](http://www.youtube.com/watch?v=R-viHDukjZw) 38 Dersim Belgeseli - 38

Dersim Dokumentarfilm Part (1/7), Mete

Tuncay, Ziyaret Tarihi: 04.02.2012

(Çevrimiçi),<http://blog.milliyet.com.tr/>

[dersim-isyani-nedir--1937-ve-1938-de-neler-oldu-ayrintilariyla-](http://blog.milliyet.com.tr/dersim-isyani-nedir--1937-ve-1938-de-neler-oldu-ayrintilariyla-)

[/Blog/?BlogNo=214307](http://blog.milliyet.com.tr/Blog/?BlogNo=214307) Ziyaret

Tarihi:04.02.2012

(Çevrimiçi),<http://www.cumhuriyet.com.tr>

/?hn=220826,Barkın Şık, Ziyaret

Tarihi:16.02.2012

(Çevrimiçi), http://www.zazaki.de/turkce/_dersim_soykiriminin_kronolojisi.htm,

Seyfi Cengiz, Dersim Ve Zaza Tarihi -
Sözlü Gelenek Ve Tarihsel Gerçek, V.

Bölüm, Ziyaret Tarihi:04.02.2012

EKLER

YAYGIN VE YEREL BASINDA SİVAS OLAYI HAKKINDA ÇIKAN HABER BAŞLIKLARI

Cumhuriyet Gazetesi'nde Yer Alan Haber Başlıkları

30 Haziran 1993

Cumhuriyet 2 Sayfa 3: Banaz'da Pir Sultan Abdal etkinlikleri

3 Temmuz 1993

Sayfa 1: Şeriatçılar Ayaklandı

Sivas'ta katliam: 35 ölü 60 yaralı

Otelı kuşatıp kelle istediler

15 yıl sonra yeniden

Sayfa 15: Şeriatçılar Ayaklandı: 35 ölü

4 Temmuz 1993

Sayfa 1: Devlet seyirci kaldı

Katliamda Hizbullah izi

"Beni suçlayan namussuzdur" (Aziz Nesin)

Polis çok gecikti

RP'li başkan yönlendirdi

Muhalefet olaya farklı bakıyor

Sivas'ta yanıt bekleyen sorular

Sayfa 12:

Ölümden şans eseri kurtulduk

"Bakan katliamı protesto bile etmedi"

Baş aktörlerden biri Sivas Belediye Başkanı

Sayfa 13:

Devlet katliama seyirci kaldı

Sivas katliamında Hizbullah parmağı

Biz buna layık mıyız?

Senaryo önceden hazırlanmış

Sayfa 14:

İdamından 400 yıl sonra yine saldırdılar

Olayların ardında dış güçler var

Sivas katliamında yitirdiklerimiz

Aziz Nesin beni kullandı

Katliamdan kurtulanlar Ankara'da

Sayfa 15:

Şeriatçılar öfkelerini kustu

Katliama büyük tepki

Sayfa 17:

Katliamı lanetlediler

5 Temmuz 1993

Sayfa 1:

Devlet şeriata teslim oldu

Soruşturmaya ölenlerle başlandı

Sivas'ta Alevi mahallelerinde gerginlik

Pir Sultan'ı yaktılar Atatürk kayıp

İçişleri Bakanı'nın Sivas'tan haberi yok

Her şafakta doğarız irticanın karanlığına inat

Sivas'ta eylem İstanbul'da gösteri

Ne söylediğini hatırlamıyor

Sayfa 4:

Alevi göstericiler asker istedi

Sivas katliamına İstanbul'dan öfke

Ortaklar katliamı farklı değerlendirdi

Sayfa 5:

Devlet Şeriata Teslim Oldu

İtfaiyeci beni öldürmeye kalktı

Ölenlerin sayısı 36'ya yükseldi

Politika din üzerine oturtulmuş

Sayfa 6:

Karamollaoğlu, ne söylediğini hatırlamıyor

İçişleri Bakanı'nın Sivas'tan haberi yok

Sayfa 7:

İrticanın karanlığına inat

Pir Sultan Abdallar ölür, dirilir

Halk müziğinde çağdaşlığın bir adı da Hasret Gültekin'di

Pir Sultan'ı yaktdılar Atatürk büstü kayıp

"Kaldırımında taş bırakmadılar"

6 Temmuz 1993

Sayfa 1: İşte Sivas Gerçeği

İçişleri Bakanı'na SHP'den istifa çağrısı

Sivas soruşturmasında DGM tartışması

18 kurban bugün toprağa veriliyor

Sivas şeriatçıların kalesi olacak mı?

Sayfa 5: Sivas katliamının gerçek yüzü

Şeriatçıların hedefi savunmasız heykeller

'Atatürk'ü yerde sürüdüler

'Pir Sultan'ı linç ettiler

Alevi mahallelerinde yoğun güvenlik önlemi

Sivas şeriatın kalesi olacak mı?

Sayfa 6: Örgütlü ve bilinçli bir saldırı

Soruşturmada DGM tartışması

Sorumlular DGM'de yargılansın

Tepkiler ış gibi büyüyor

SHP'den İçişleri Bakanı'na istifa ağrısı

İçişleri Bakanı Gazioğlu: Ben 'heykeli kaldırın' diye emir vermedim

Katliamda lenler toprağa veriliyor

İmamlar cenaze namazını kıldırmadı

Aren: Suçlular bulunsun

Sayfa 7:

RP'li Erçakmak Aranıyor

Eylem planında anlaşamadılar

Pir Sultan Abdal Derneği'nin mitingine izin verilmedi

7 Temmuz 1993

Sayfa 1:

Katliam fkesi Meclis'e döndü

Sivas'ta yoksullar Sultanahmet'te topladılar

şeriatçılar hala Nesin'in peşinde

Sivas ayaklanması için araştırma

Katliamı protestoya dayak ve gözaltı

Sayfa 7:

Sivas fkesi Meclis'e döndü

Katliamı protestoya polis dayağı

'şeriatçı ayaklanma' için Meclis araştırması

Şeriatçılar hala Aziz Nesin'in kellesinin peşinde

'Şeriatçı tehlikeye karşı Atatürkçü düşünce'

Cumada barış hutbesi

'Kara ses'e göre suçlu Kemalist devlet

8 Temmuz 1993

Sayfa 1:

Hizbullah kışkırttı

Hükümette Gazioğlu pazarlığı

'Kültür Şehitleri'ne sevgi seli

Başkan Fato bayrak açtı

9 Temmuz 1993

Sayfa 1:

Yüz bin kişi Sivas kurbanları için yürüdü

Büyük öfke

Sivas'ın faturası bürokrasiye kesildi

Sayfa 5:

Karabilgin: Nerede istenirse çalışırım

Baez ve 5 bin kişilik koro Sivas için söyledi

Valiliklere 'mezhep çatışması' uyarısı

'Bu kara leke bir an önce silinmelidir'

Helsinki Watch'dan Çiller'e ağır eleştiri

Barış ve kardeşlik hutbesi

Sayfa 7:

Sivas katliamına büyük öfke

Katliam gericiilik olayı

Önlem alınmadı

Gazioğlu'na Sivas soruları

10 Temmuz 1993

Sayfa 4:

'Devlet Sivas'ta yetersiz kaldı'

Sayfa 6:

Aziz Nesin'in ifadesi alındı

11 Temmuz 1993

Sayfa 13:

Soruşturma 15 günde tamamlanır

Mersin'deki gösterilerde 2'si gazeteci 7 kişi yaralandı

12 Temmuz 1993

Sayfa 3:

Sivas katliamına karşı açlık grevi

Sayfa 4:

'Solda birlik ertelenemez bu en büyük görevimiz'

13 Temmuz 1993

Devlet gericiiliğe taviz verdi

'Sivas Komisyonu' çalışmaya başladı

Sivas kurbanları için açlık grevi

15 Temmuz 1993

Sayfa 1: Katliamcı 50 kişi aranıyor

Sayfa 5: Aydınları yakan yobazlar

17 Temmuz 1993

Sayfa 1: Sivas'ta 91 kişi tutuklandı

Sayfa 4: Sivas'ta 91 kişi tutuklandı

Katliam kurbanlarına devlet yardımı

18 Temmuz 1993

Sayfa 1: Polis-şeriatçı işbirliği

Sayfa 17: Sivas'ta katledilenler 'Can yemeği' ile anıldı

19 Temmuz 1993

Sayfa 1: Kartal Sivas'a ağladı

Sayfa 13: Sivas vahşetine tepki sürüyor

Sayfa 15: Soruşturma genişletiliyor

21 Temmuz 1993

Sayfa 4: Sivas'ta tutuklu sayısı 97

25 Temmuz 1993

Sayfa 1: Sivas Soruşturması tatilde

27 Temmuz 1993

Sayfa 5: Sivas olaylarında 94 kişi yargılanacak

28 Temmuz 1993

Sayfa 1: Sivas'ın suçlusu 'Müslümanlar' örgütü

Sayfa 13: DGM: Sivas'ın suçlusu Müslümanlar

31 Temmuz 1993

Sayfa 1: Pir Sultan Yakılamayacak

Milliyet Gazetesi'nde Yer Alan Haber Başlıkları

03 Temmuz 1993

Sayfa 1: Sivas'ta on binlerce kişi ayaklandı 31 Ölü

Kanlı İsyan

Aziz Nesin kurtarıldı

Çiller ve Gazioğlu: 'Nesin tahrik etti'

Vali Karabilgin: "Şeriatçıların işi"

Olay Konuşma

RP'li Başkan iknaya çalıştı

Vali mahsur kaldı

Ölenlerin isimleri

Salman Rüşdi, olayı ve Aziz Nesin'i kınadı

Olağanüstü toplantı

Sayfa 16: Etkinliklere katılanlar

Sayfa 19: Sivas'ta olay Aziz Nesin'e isyan

4 Temmuz 1993

Sayfa 1: Tahrik çok, Tedbir yok

Kışkırtıcı yakalandı

İtfaiye engellendi

6 ilden takviye

Kuşun yarası

Demirel: 'Ağır tahrik var'

Dünyada yankılar

Cehennem saatleri

Sayfa 18: Aziz Nesin'in olay konuşması

Ozanlar anıtı parçalandı

Vali:'35 kişi tutuklandı'

'Bir an sonumuz geldi sandım'

Ölenlerin kimlikleri

Sayfa 21:

Selvi: 'Katliamın mazereti yok'

Mecliste Sivas tartışması

Mecliste Sivas tartışması

'Bu kin çok korkunç'

Türkiye nereye gidiyor?

05 Temmuz 1993

Sayfa 1:

Tehlikeli tırmanış

'Kunadakçı avı'

'Halkı ben yatıştırdım'

Aziz Nesin'den suçlama

Cenazeler teslim ediliyor

Sayfa 12:

'Olaylar organize'

Sivas'ta oturma eylemi

'Sivas olaylarını tasvip etmiyorum'

İstanbul'da protesto

Sayfa 13:

'İtfaiyeci merdivende bana vurdu',

'Gericilge prim veriliyor'

'Sorumlu Aziz Nesin'dir'

06 Temmuz 1993

Sayfa 1: Katlima protesto

Sacvı 'suç' arıyor

Sayfa 12: İçişleri Bakan'ı istifa etsin

Erdal İnönü: 'Basın sükunete çağırmalı'

Vali: 'Heykeli ben söktürdüm'

Polis: Arıyoruz Baş tahrikçi nerede?

Haydar Aslan: 'Tarikatçiler silahlanıyor'

Sayfa 16: Yazarlardan 'sözlü' tepki

07 Temmuz 1993

Sayfa 1: Sarsılıyoruz

her yerde olay, acı, her yerde göyaşı

İnönü'nün zor anları

Evren: 'Demokrasiyle terörü durdurmak kolay değil'

'Tarikat-ülkücu devlet işbirliği'

Mecliste Sivas Hesaplaşması

8 Temmuz 1993

- Sayfa 1:** Sivas'ta çatışma
- Gazioğlu: 'Olmaz böyle şey'
- SHP'de gerilim
- Fato, Sivas protestosunda
- Aşık Vesysel Festivali iptal ediliyor
- Katliamı araştırma komisyonu: Milletvekilleri belirlendi
- Sayfa 11:** Kumbaracıbaşı: "İnönü'yü yanılttılar"
- Sayfa 12:** Ecevit: 'Devleti acz içine düşürüldü'

09 Temmuz 1993

- Sayfa 1:** İlk fatura bu üçlüye
- Ağar, Emniyet Genel Müdürü
- Cenazede uyarı ateşi 2 yaralı
- Köylüoğlu'dan Sivas uyarısı
- Sayfa 12:** 150 kişi gözaltında
- Sayfa 13:** Anayasa M. Bkş. Özden: 'Nesin bahane hedef laiklik'

10 Temmuz 1993

- Sayfa 1:** Müsteşar Bakan'ı istifaya davet etti

37'inci kurban Altıok

Cafer Bey hangi 'Yüz'le kaçıyor

'Rejim sağlam'

Sayfa 14: Faturayı İnönü kesti

İçişlerinde huzursuzluk

Sayfa 23: Aziz Nesin: 'Gazioğlu'ndan şikayetçiyim'

'Köktendinci diyen münafıktır'

11 Temmuz 1993

Sayfa 1: Sağ-sol 'huzur'da buluştu

Sayfa 11: 'Ayrılmam sorun yaratmaz'

Krizlere çözüm Gölhan'dan

Sayfa 12: Sivas sakin

'Niçin istifa edeyim'

Müftüden irtica uyarısı

12Temmuz 1993

Sayfa 11: Günay: 'Çiller 12 eylül'ü bilmez'

Baykal: "İktidar kayması var"

Sayfa 20: Sivas Kurbanı Metin Altıok, toprağa verildi

18 Temmuz 1993

Sayfa 5: Madımak'ın hasar tazminatı ödendi

'Keşke 38. ölen ben olsaydım'

Milli Gazete'de Yer Alan Haber Başlıkları

4 Temmuz 1993

Sayfa 1: Yoz yönetim ve Nesin

SHP'de tahriklerin arkasında yer aldı

Karamollaoğlu olmalıydınız

Sayfa 6: Sivas'ta halkın inancıyla oynandı

5 Temmuz 1993

Sayfa 1: Oyunun boyutuna bakın

Şeytan şimdi de Sivasımıza girdi

Bizi parçalayacaklar

Başkan Karamollaoğlu: Tahrik çok büyüktü

Mazlum-Der: Nesin Alevileri de Sünnileri de rencide etmiştir.

Sayfa 6: Sivas'tan dönenler: Sorumlu Emniyet

Bakan: Nesin tahrik etti

6 Temmuz 1993

Sayfa 1: Bu kadar utanmazlık olmaz

Alınak: Olay apaçık oyun

SHP'den ortağına: 'Suç sizde'

7 Temmuz 1993

Sayfa 1: Karamollaoğlu: Gayretlerimiz için teşekkür edilmeli

Karanlık güçler işbaşında

RP Milletvekilleri: 'Tahrik ve ihmal var'

Sayfa 3: SHP'nin çabaları endişe verici

8 Temmuz 1993

Sayfa 1: Yeter! Milleti kandırmayın

Sivas Olaylarını da Nesin'i de kınıyoruz

...Şeriat değil sizsiniz

9 Temmuz 1993

Sayfa 1: Dış güçlerin oyununu bozalım

Vali ve E. Müdürü görevinden alındı

Sayfa 3: Devleti acz içine düşürdüler

İnönü'nün koltuk telaşı!...

10 Temmuz 1993

Sayfa1: Sivas'ta siyasi cinayet
İnsan Hakları Komisyonu heyet gönderiyor
Şaşılabak şey 'Nesin mağdur'
Sayfa 6: Basın yine yalanlandı
Sivas Belediyesi'nden açıklama

11 Temmuz 1993

Sayfa 1: Aydınlık'a yalanlama yağıyor!
Erçakmak suçlanamaz
Sivas savcılığı Aziz Nesin için soruşturma açtı
Sayfa 6: Yazıcıoğlu'ndan Karamollaoğluna destek

12 Temmuz 1993

Sayfa 1: Bu iddialar doğru mu?
Sayfa 3: Hatip: Sivas olayları provakasyon
Sayfa 6: Demirci:Sivas'la ilgili yalanın hesabı yok
İHA filmi tesadüfen çekmiş

13 Temmuz 1993

Sayfa 3: Sivas olayları tamamen provakasyondan ibaret!..
Alevi Sünni ayrımı yok!

14 Temmuz 1993

Sayfa 1: Açıkıyoruz: İşte rapor

Sayfa 3: Kırış: Sivas Belediye Başkanı görevine derhal iade edilmeli

Sayfa 6: Sivas Belediye Başkan Vekili

15 Temmuz 1993

Sayfa 6: Belediyeler teröre altyapı hazırlıyorlar

'İrtica tehlikesi yok'

Milli gazete 2: 'Gerçek suçlular inanca saldırdılar'

19 Temmuz 1993

Sayfa 1: Sivas olayları korkunç tuzak

Emniyet müdürü: Ateş ettik önleyemedik

26 Temmuz 1993

Sayfa 3: Sivas MGVB Başkanı iddialara açıklık getirdi

Milli gazete 2: Aziz Nesin tutuklansın

Bizim Sivas Gazetesi'nde Yer Alan Haber Başlıkları

2 Temmuz 1993

Sayfa 1: Müslüman mahallesinde salyangoz satılıyor
Rezaletin Daniskası..!

3 Temmuz 1993

Sayfa 1: Sivas'ta provake olaylar
Ozan için yapılan anıt yıkıldı
Milletvekilleri, geliyor

4 Temmuz 1993

Sayfa 1: Sivas'ta acı olay
Olaylarda Ölenlerin Cenazeleri Ankara'ya Nakledildi
Sağduyulu olalım
Birliğe, Kardeşliğe, Dostluğa, Milletçe yürüyelim

5 Temmuz 1993

Sayfa 1: 'Teşekkür beklerken suçlamayla karşılaştık'
'Tek sorumlu Aziz Nesin'dir'
'Olay Alevi-Sünni çatışması değildir'
İnönü, üzüntüsünü dile getirdi

Çiller Sivas'a geliyor

Askerler yollarda

7 Temmuz 1993

Sayfa 1: 'Suçlu aramak yerine barışı sağlamalıyız'

Karabilgin son durum hakkında bilgi verdi

Gözaltına alınanların sayısı 98'e yükseldi

Halk yasağa uyuyor

8 Temmuz 1993

Sayfa 1: Sivaslı..! Memleketine Sahip Çık

'Huzuru temin hepimizin görevidir'

'Ulusumuza başsağlığı diliyorum'

'Bu yarayı iyileştirelim'

Milliletvekilleri birliğe çağrısı

10 Temmuz 1993

Sayfa 1: 'Sivaslılar olarak el eleyiz'

Cuma, Sakin Geçti

Yeni Vali, Aydın Güçlü

'Alevi Sünni çatışması değildir'

11 Temmuz 1993

Sayfa 1: 'Şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da kardeşliği muhafaza edelim'

'Başkanın görevden alınması yanlıştır'

Karabilgin'den veda mesajı

Huzurlu Sivas Güçlü Türkiye

'Birliğimizi bozmak isteyenlere izin vermeyelim'

13 Temmuz 1993

Sayfa 1: Vekil başkanlık seçiminde SHP-ANAP işbirliği

'Gün; sağduyu, temkin, sabır ve basiret günüdür'

'Kesinlikle bir mezhep çatışması yok'

Esnaf rahatladı

16 Temmuz 1993

Sayfa 1: 66 kişi serbest bırakıldı

21 Temmuz 1993

Sayfa 1: İnsan Hakları Komisyonu Sivas'ta incelemede bulundu

30 Temmuz 1993

Sayfa 1: 'Halkın istekleri ön planda olacak'

Hürdoğan Gazetesi'nde Yer Alan Başlıkları

1 Temmuz 1993

Sayfa 1: Sivaslı dikkati ol tahriklere kapılma!

4. Pir Sultan Abdal Kültür Etkinlikleri bugün

Sağlar Gelmiyor

Kültür Merkezine Pir Sultan

2 Temmuz 1993

Sayfa 1: Aziz Nesin Vali Karabilgin'i kutladı

Sivas'ta ne yapılmak isteniyor!

Bu anıt 'Ozanlar Anıtı'

Aziz Nesin aptallıkta indirim yaptı

Sivas'ta izinsiz yürüyüş

Pir Sultan Abdal Etkinlikleri başladı

3 Temmuz 1993

Sayfa 1: Aman Allahım; 35 ölü

Eyvah Sivas'a yazık ettiler

İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu, Sivas'ta

Sivas'ta sokağa çıkma yasağı konu

Sayfa 3: Faciaya adım adım

Sayfa 7: Medya Sivas'a taşınıyor

5 Temmuz 1993

Sayfa 1: Gözler, Sivas'ta

Telefonlar kilitlendi

Sokağa çıkma yasağında yeni uygulama

Cenazeler teslim edildi

'Nesin yargılanmalıdır'

'Olay çarpıtılıyor'

Alibaba 'da oturma eylemi

Ölü sayısı 36'ya çıktı

Sayfa 3: Nesin; 'Hoşgörü üzerine konuştum'

SİFAT'ın konseri iptal

Sivas olaylarını bazı yayın organları çarpıtıyor

Sayfa 5: İhmal ve Tahrik ön planda

Sivas medya gözetiminde

İnönü'den geçmiş olsun dileği

6 Temmuz 1993

Sayfa 1:

Şimdi akıl ve sağduyu zamanı!

Gözüaltına alınanların sayısı 61'e çıktı

'Üzerime düşen şeyi yaptığım kanaatindeyim'

Sokağa çıkma yasağına devam

Sayfa 3:

'Bile bile lades'

'Vali baskı altına alınmıştır'

'Siyasi prim bekleyenler utansın'

Sayfa 4-5-6-7:

Basın geniş yer verdi

7 Temmuz 1993

Sayfa 1:

Vali, Başkan ve Müdür topun ağzında

Yazıcıoğlu'ndan mektup

Sivas'ta hayat normal gibi

Kayalar, Sungurlu, bugün basın toplantısı
düzenleyecekler

SHP Genel Başkanı Erdal İnönü'ye saldırı

'Olay şansızlıktır'

'Sivas krize sürüklenmiştir'

8 Temmuz 1993

Sayfa 1:

DGM Savcıları Sivas'ta

Sivaslı memleketine sahip çık!

Vatandaş huzur istiyor

Dün akşam saatlerinde panik yaşandı

İftira ve ihbar kampanyası başladı

'Tüm olayların takipçisiyiz'

SHP'den basın bildirisi

9 Temmuz 1993

Sayfa 1:

Lütfen dikkatli ve sakın olalım

Yöneticilerimiz görevden alındı

Karara saygılıyım

Güçlü, Sivas Valisi

'Sivas Halkına maledilemez'

Ortak Deklarasyon

Günay Sivas'a geliyor

'Politik bir karar'

Sayfa 3:

Gün hareketli, gece sessiz

Kamuda hayat durdu

Mazlum Der, Sivas Olaylarını inceledi

Semt pazarı kurulamadı

10 Temmuz 1993

Sayfa 1:

Oh be... Sağduyu kazandı

Bakanvekili seçilecek

Görev teslimi

'Cumhuriyet'e sahip çıkmalıyız'

12 Temmuz 1993

Sayfa 1:

Hep böyle olsun

'Halkımız sağduyuludur'

Esnaf zor durumda

Vali Güçlü'den ilk mesaj

'Yüreğim yanıyor'

Alibaba'da gösteri

Madımak tamire girdi

'Bize yardımcı olun'

13 Temmuz 1993

Sayfa 1:

Seçilmiş, seçildi

Komisyon Sivas'ta

Sivas olaylarının getirdikleri

TBB Sivas Olaylarını kınadı

14 Temmuz 1993

Sayfa 1:

Olayda idari yetersizlik var'

Esnaf Almancıları ve aybaşını bekliyor

Alibaba'da grup toplantısı

Sayfa 7:

'Oğlumu öldürdüler'

15 Temmuz 1993

Sayfa 1:

Akyol; 'Acınız acımızdır'

'Milli mütabakat şart'

'Borçlar ertelenmeli'

Kültür Bakanlığı'ndan açıklama

Eminyet'ten Adliye'ye

16 Temmuz 1993

Sayfa 1:

91 kişi mahkemeye

'Başkan'ın programına devam'

17 Temmuz 1993

Sayfa 1: 'Keşke 38. kişi ben olsaydım'

Olay sanıkları tutuklandı

Çakmur Sivas'tan ayrıldı

19 Temmuz 1993

Sayfa 1: Karamollaoğlu dava açtı

Kim, hangi mahkemede yargılanacak?

MGV; Karabilgin yalan söylüyor

22 Temmuz 1993

Sayfa 1: 4 Eylül Kutlanacak

Akay'a tepki

Asayiş için ilk adım

29 Temmuz 1993

Sayfa 1: 'Herşey zamana bağlı'

30 Temmuz 1993

Sayfa 1: 183 gözaltından 101 tutuklama

2009 Alevi Çalıştayı Hakkında Yaygın ve Yerel Basında Çıkan Haberlerin Başlıkları

Posta Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

23 Mayıs 2009

Hükümetten Alevi Çalıştayını

2 Şubat 2010

Alevilerin sorununu çözmek zorundayız'

8 Şubat 2010

Çok çalıştay lazım çok

13 Şubat 2010

Alevilerin rapor öfkesi

Star Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

23 Mayıs 2009

Din öğretmenlerinden Alevilik dersine destek

Devlet İle Alevilik ilk kez buluşuyor

02 Haziran 2009

Gelin canlar çözüm bulalım

03 Haziran 2009

Aleviler çalışmaya hazır

Sabah Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

28 Mayıs 2009

Altı oturumluk çalıştayla Alevi sorunları çözülecek

31 Ocak 2010

Alevi Kurultayı birden çok konsesüsle bitti

2 Şubat 2010

Çiçek: Kırmızı Kitap değişime göre yeniden uyarlanacak

8 Şubat 2010

Diyanet'e yeni yapı

Alevi çalıştayı sonrası yazılan ön rapor Erdoğan'a sunuldu

Yenişafak Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

23 Mayıs 2009

35 temsilciyle çalıştay yapılacak

7 Şubat 2010

Diyanet özerk olsun din vergisi getirilsin

12 Şubat 2010

Devlet ilk kez acımızı paylaştı

Taraf Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

25 Mayıs 2009

Devlet Alevilere kulak verdi

01 Haziran 2009

Devlet Alevilik dersine çalışacak

03 Haziran 2009

Aleviler bu Çalıştay'a taraf

31 Ocak 2010

Dini vergi önerisi

2 Şubat 2010

Çiçek:Değişim zamanı gelmişti

10 Şubat 2010

Mecliste'ki kavga utanç verici

Birgün Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

02 Haziran 2009

İlk 'Alevi Çalıştayı' yarın

Arka Bahçe olmayacağız'

03 Haziran 2009

Balkız: Zorunlu din dersinin kaldırılmasını istiyoruz

Milliyet Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

02 Haziran 2009

Alevi Çalıştay'ına start veriliyor

31 Ocak 2010

Zorunlu din dersine ikili formül önerisi

12 Şubat 2010

Bakan Çelik, Madımak ailelerinden özür diledi

Günlük Evrensel Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

03 Haziran 2009

'Artık yoğurdu üfleyerek yiyoruz'

2 Şubat 2010

Alevilerden Alevi Çalıştayına İlanlı tepki

8 Şubat 2010

Öyle çalıştaya böyle rapor

9 Şubat 2010

Çamuroğlu bile tatmin olmadı

Alevilerden tepki: Ayıptır

13 Şubat 2010

ABF'den Alevi Çalıştay Raporu'na sert tepki

Din eğitimi daha da güçleniyor'

15 Şubat 2010

Aleviler: AKP bizi bölmek istiyor

23 Şubat 2010

Hacı Bektaş İstanbul Vakfı şubesinde yeni dönem

Cumhuriyet Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

14 Mayıs 2009

Aleviler Asimile Edilecek

Hürriyet Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

31 Ocak 2010

Alevi Çalıştay'ında din dersi reformu çıktı

2 Şubat 2010

Devletimiz artık Alevileri tanıyor

10 Şubat 2010

AKP ve CHP'den Cemevi ittifakı

Milli Gazete'de Yer Alan Başlıklar

3 Şubat 2010

İslam'da tek mescit var

9 Şubat 2010

Alevi Çalıştayı sona erdi

Yeni Asya Gazetesi'nde Yer Alan Başlık

5 Şubat 2010

Din hanesi isteğe bırakılmalı

Akşam Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

8 Şubat 2010

Madımak , müze yerine park olsun

12 Şubat 2010

Madımak'ı yıkıp park yapmayın

19 Şubat 2010

Hem Camide hem Cemevinde din dersi

27 Şubat 2010

Alevilere sağ kroşe

Bugün Gazetesi'nde Yer Alan Başlık

8 Şubat 2010

'İbadethanesiz Cemevi formülü'

Referans Gazetesi'nde Yer Alan Başlık

8 Şubat 2010

Madımak'a müze değil park yapılsın önerisi

Zaman Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

31 Ocak 2010

Alevilik okullarda ders kitalarına giriyor, Madımak park

2 Şubat 2010

Kimse bu açılımı baltalamasın

11 Şubat 2010

Bakan Çelik, Madımak'ta ölenlerin aileleriyle görüşüyor

Takvim Gazetesi'nde Yer Alan Başlık

31 Ocak 2010

Madımak Oteli müze yapılacak

Radikal Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

31 Ocak 2010

Alevi mesajları

8 Şubat 2010

Ortada kuyu var yandan geç

9 Şubat 2010

Alevler kızgın

13 Şubat 2010

'Raporu seven bizden değil'

Habertürk Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

31 Ocak 2010

Alevi Çalıştay'ından devrim gibi kararlar

9 Şubat 2010

Alevi çalıştayı çözümsüzlük üretti

12 Şubat 2010

Madımak mağdurlarına Bakan'dan Çalıştay özrü

Anayurt Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

23 Mayıs 2009

Aleviler Çalıştay'da buluşuyor

5 Şubat 2010

Alevi Çalıştay'ı Avrupaya uzanacak

13 Şubat 2010

Çalıştay, Alevileri böldü

26 Şubat 2010

Madımak kamulaştırılıyor

Bursa Olay Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

23 Mayıs 2009 Çalıştaya 35 Alevi katılacak

Bursa Hakimiyet Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

2 Haziran 2009 Kabine için ertelen Alevi Çalıştayı yarın

31 Ocak 2010 Çelik: Kapımız herkese açık

Bursa Kent Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

31 Ocak 2010 Devlet bizi dinledi

Çelik, Alevi Çalıştayı sonucunu Bakanlar Kurulu'na sunacak

15 Şubat 2010 Halk, Başbuğ'un tavrından rahatsız

Bursa Olay Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

8 Şubat 2010 Diyanet Başkanlığı sivilleşsin

13 Şubat 2010 Çalıştay raporu Alevileri böldü

15 Şubat 2010 Sorun böyle çözülmez

Meydan Bursa Gazetesi'nde Yer Alan Başlık

31 Ocak 2010 Çelik: Diyalog sürecek

Bursa Haber Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

1 Şubat 2010 Alevi Çalıştayı Bitti uzlaşma tamam

13 Şubat 2010 Aleviler arasında çalıştay raporu krizi

Bursa Hayat Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

<u>1 Şubat 2010</u>	Alevi Çalıştay'nda uzlaşma sağlandı
<u>13 Şubat 2010</u>	Alevi çalıştay'ı Alevileri böldü
<u>10 Şubat 2010</u>	Bakan Çelik'in zor mesaisi

Kırmızı Beyaz Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

<u>2 Şubat 2010</u>	Diyanet İşlerinin finansal kaynağını sağlamak için 'dini vergi' toplanabilir
<u>9 Şubat 2010</u>	Alevi Çalıştay'ı ön raporu Erdoğan'a sunuldu
<u>26 Şubat 2010</u>	Madmak kamulaştırılacak

Başkent Gazetesi'nde Yer Alan Başlık

<u>3 Şubat 2010</u>	Cemevlerinin ibadethane sayılması isteniyor
----------------------------	---

Günlük Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

<u>3 Şubat 2010</u>	Caminin karşısına Cemevi olamazmış
<u>8 Şubat 2010</u>	Açılım ama Alevilerin değil
<u>9 Şubat 2010</u>	Aleviler rapora tepkili AKP'nin Alevisi olmayacağız
<u>13 Şubat 2010</u>	Olumlu bulan bizden değil

Çağdaş Kocaeli Gazetesi'nde Yer Alan Başlık

<u>4 Şubat 2010</u>	'Diyanet özerkleştirilmeli'
----------------------------	-----------------------------

Sonsöz Gazetesi'nde Yer Alan Başlık

6 Şubat 2010 AIHM'in din hanesine nüfus cüzdanından kaldırılması kararı'na tepkiler

Erciyes Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

9 Şubat 2010 Alevi Çalıştay'ı ön raporu

13 Şubat 2010 Raporu olumlu bulan bizden değil

Gündem Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

9 Şubat 2010 Diyanet uzun vadede özerk bir yapıya kavuşturulmalı

11 Şubat 2010 Halis: Aleviliğin Tanımlanmaya ihtiyacı yoktur

13 Şubat 2010 Balkız: Alevi Raporu bir aldatmacadır

Ekonomi Gazetesi'nde Yer Alan Başlık

10 Şubat 2010 Aleviler 'son kavşakta' bölündü

24 Saat Gazetesi'nde Yer Alan Başlık

13 Şubat 2010 Kılıç:Zorunlu din dersi uygulaması kaldırılmalı

Bizim Gazetesi'nde Yer Alan Başlık

13 Şubat 2010 Alevi Çalıştay'ı Raporuna tepki

Hürses Gazetesi'nde Yer Alan Başlık

13 Şubat 2010 'Alevi çalıştay'ı ön raporu aldatmacadır'

İstanbul Gazetesi'nde Yer Alan Başlıklar

14 Şubat 2010

Alevi Çalıştayını Ön Raporuna sert tepki

15 Şubat 2010

'Yargı kararlarına uyulmalı zorunlu din dersi uygulaması kaldırılmalıdır'

İstiklal Gazetesi'nde Yer Alan Başlık

14 Şubat 2010

Hükümet yeni bir adım daha atıyor

Bizim Anadolu Gazetesi'nde Yer Alan Başlık

15 Şubat 2010

'Evet diyen bizden değil'

Anadoluda Vakit Gazetesi'nde Yer Alan Başlık

16 Şubat 2010

Sünni Çalıştayını da yapılsın